КРАТКО НАЧЕРТАНІЕ

НА

ВСЕОБЩІЯТА ІСТОРІЯ

СЪТЪ РОССІЙСКІЯТЪ НА СЛАВЯНО-БОЛГАРСКІЯТЪ

НАШЪ ЄЗЫКЪ

ПРЕВЕДЕНО И ДОПЪЛНЕНО

ОТЪ

ЙЕРОТЕЯ ОТЪМНОВИЧА

КИПИЛОВСКАГО.

1836.

Григ. Сл. лит.
32.

КРАТКО НАЧЕРТАНІЕ

НА

ВСЕОБЩАТА ІСТОРІЯ

КРАТКО НАЧЕРТАНІЕ
НА
ВСЕОБЩАТА ІСТОРІЯ
НА РШССІЙСКІАТЪ ѢЗЫКЪ СОЧИНЕННО
ОТЪ
ПРОФЕССОРАТЪ
ГОСПОДИНА ІВАНА КАЙДАНОВА,
А ОТЪ РШССІЙСКІАТЪ НА СЛАВЕНО-БОЛГАРСКІАТЪ
НАШЪ ѢЗЫКЪ
ПРЕВЕДЕНО И ВЪ НАЙНОВАТА ІСТОРІЯ
ДОПАЛНЕНО ОТЪ
ЙНЯСТЯЯ СТОЙНОВИЧА КИПИЛОВСКАГО
ОУРОЖДЕНЦА КАЗАНСКАГШ ВЪ БОЛГАРІЙ,
И ПОСВАЩЕННО
ГОСПОДИНУ ІѠАННУ ДОБРЬОВУ
Х. БАКАЛОГЛУ

Weltgeschichte.

ВЪ БУДИМЪ
ВЪ ОУНИВЕРСИТЕТСКАТА КРАЛІЕВСКА ТИПОГРАФІЯ.
1836 ЛЕТО.

Григ. Слав. лит.
32

Тобо́ю Ца́ри ца́рствуютъ, си́лны пи́шутъ пра́вдꙋ, тобо́ю велмо́жи величаю́тсѧ, и̑ власт и́т ели держа́тъ зе́млю.

Прем ́дрый Соломо́нъ.

32

Почтеннородный и Родолюбивый

Господине

ЮАННЕ ДОБРЬОВЪ Х. БАКАЛОГЛУ!

За да ся посвяти тойзи мой трудъ на Тебѣ Богинята Θемисъ опредѣлила. Туй нарочилося може быти Теби зато, защото Ты найпаче желайшь да ся впечатлѣять въ крѣхкитѣ души на нашитѣ малолѣтны дѣца, знаніята на Історіята дѣто тія като обьема злытѣ и добрытѣ работы на человѣческіать родъ, предоставлява секиму примѣры за да стани добаръ человѣкъ.

И така пріимни друже мой това мосто мало воистина предъ Вашето Любородіе приношеніе, а велико въ своята польза, която ще ся роди отъ него между нашата юность, дѣтотія, по справедливость ще воздава хвала и благословеніе вѣчно на Тебе, който усодѣйствова да ся яви на свѣтъ тая общеполезна вещь, а азъ сасъ сердечна любовь имамъ честь да са ́мъ

На Вашето Почтеннѣйше Любородіе

искреннѣйшій другъ Анастасій Стоя́новичъ Кипиловскій.

Ἐντιμότατε καὶ φιλογενέσατε

Κύριε

ΙΩΑΝΝΕ ΛΟΜΠΡΗ

Χ. ΒΑΚΑΛΟΓΛΥ!

Τὸ νὰ ἀφιερωθῇ ὅτος ὁ κόπος μου εἰς ἐσὲ ἡ θεὰ Θέμις ἐπροσδιώρισε. Τοῦτο δε ἴσως ἀπερασίσθη ἔτω, διότι Ἐσὺ ἐπιθυμεῖς προ πάντων να ἐγχαραχθῶσι εἰς τὰς τρυφερὰς ψυχὰς τῆς Νεολαίας μας αἱ γνώσεις τῆς ἱστορίας, ἡ ὁποία ἐμπεριέχουσα τὰς κακὰς καὶ καλὰς πράξεις τῶ ἀνθροπίνου γένους, προβάλλει εἰς ἔκαστον πολλὰ παραδείγματα εἰς τὸ να γένῃ καλὸς ἄνθρωπος.

Λέξου ἂν φίλε μου! ταύτην την μικρὰν μεν ἐνόπιον τῆς ὑμετέρας φιλογενείας προσφορὰν, μεγίστην δε ὡς πρὸς την μέλλουσαν ἑαυτῆς ὠφέλειαν εἰς την ἡμετέραν Νεολαῖαν, ἥτις δικαίως θέλει ἀναπέμπει αἰωνίως ἐπαίνους καὶ εὐλογίας εἰς ἐπὲ τον συνεργήσαντα διὰ να φανῇ εἰς φῶς το παρὸν κοινοφελές ἔργον. ἐγὼ δὲ μεγκάρδιον ἀγάπην ἔχω τὴν τιμὴν να εἶμαι

Τῆς ὑμετέρας ἐντιμοτάτης
φιλογενείας εἰλικρινέσατος
φίλος
Ἀναστάσιος Στογιάνοβιτζ
Κηπιλόβσκης.

Камъ любе́зныть Прочита́тели!

Люби́зны бра́тьа Бо́лгары!

Врѣча́вамъ вы є́дна кни́жица, кои́то накаа́ прика́зва заради́ сичко що є́ ста́нало о́тъ нача́ла свѣ́та дорѡ до дне́сь. Се́ки кои́то гоѣ́ми да прочете́ та́м кни́жка, ще мѹ хрѹ́ли тѹ́такси въ оумаатъ да ми рече́: „Да́вашь ны кни́ги да чите́мъ дѣто въ тѣ́хъ ѡпи́сватсм ра́боты, кои́то см ста́нали въ мѣ́ста̀ и́ землѝ дѣто тѣ́хъ ни́и ни́какъ незна́ймъ въ кол̀ страна̀ на земла́та см нахо́ждатъ, и́ дѣ̀ см па́датъ.“ Бра́тьа! см́ко хѹдо́жествѹ и́скаси сѣчева́та. Бытїѡписа́нїето, (Їсто́рѧта) и́скаси землеѡписа́нїето, землемѣ́рїето (Геѡме́трїѧта) числи́тельното и́скѹ́ство, Грамма́тїката и́ска Ло́гика, и́ дрѹ́го дрѹ́го, та да произы́де є́дно̀ соверше́нно зна́мнїе. Но а́зъ като см тру́дм да вы да́вамъ то́лко това̀ що мо́га, тре́бали да ма ѡсаади нѣ́коѝ да не похва́щамъ ни́що; Тѹ́и ще́ше бы є́дна̀ непра́вда несно́сна и́ вреди́тельна. На́шиѣ́ъ наро́дъ въ дне́шното вре́мя благополѹ́чеъ є́ сасъ нѣ́колкоси о́со́бы є́диноматерны на́ши бра́тьа, дѣто ти́и между

най-просвѣщéнныть народы гóмкw сѧ вос-
хвалáватъ, зарадѝ высóкото и҃мъ оу҃чéнїе,
а̂ незнáм за кóѧ прични́на камъ свóйатъ на-
рóдъ, и҃лѝ подóбрѣ да река, камъ насъ
нити сѧ w҃бартатъ да ны погл҃днатъ. *)

*) Высоковчéнный Господи́нъ Пéтаръ Х. Бéрокичъ (сéга Пéтаръ Берóнъ) óкрѣжный и̂ Грáдскїй Дóкторъ въ Крáїова, въ 1824 лѣто догáднw сѧ прéкъна въ предисловїето на свóйатъ и҃звѣстный Болгáрскїй Бѣквáрь камъ сúчкитѣ нáши оу҃чéны, и̂ ги намѣ́мра защò ни сѧ нáйде никóй да сѧ о-празднѝ въ да оу҃лесни навáката на Болгáрскитѣ дѣ-ци́ца, и̂ като оу҃чúни óпытъ тогúсъ на това̀ оу҃леснáвани сѧсъ речéнныатъ сѝ Бѣквáрь, засвидѣ-тельствова предъ лицѣ̀ нарóда, сѧсъ това̀, чи нíи воúстина цѣ мóжимъ да и҃мамы пóлна надéжда за да ви́днмъ и̂ дрéвги їóщи благотвóрны книги, пúсаны и҃лѝ прекéдены на нáшїатъ а̂зúкъ óтъ нѣгwвото оу҃ченомúдрїе за просвѣщéнїе и̂ на óны дѣто оу҃чатъ и̂ на óныѣ дѣто сѧ оу҃чатъ, то сéга ви́ждамы протúвнw и̂ ни знáмъ що мóже м҃ѣ сѧщата причúна. И҃мамы и̂ дрéвги высоковéны óтóбы достóйны да вмѣ́тнатъ въ нарóдната Корбанà не дѣ̀ лéпты, но бы́ше нѣ́що, то за нещáстїе нáще ни сѧ вѣ́щь ни въ Славéнскiатъ ни въ Болгáрскїатъ нáшъ а̂зúкъ. Сѧсъ ѣ̀дна̀ Геwграфїа совершéннw добрà, Господи́нъ Дóкторъ Пéтаръ Берóнъ мóжи да снабдѝ нáсъ, защóто Природата наи́многw за тáм навка го w҃бдарúла преизвúкúльнw, на кóето въ доказáтельство слѣжатъ óтличúтелныть оу҃спѣхи нѣгwвы въ Ма҃тематúческитѣ знáнїата.

Низнáм далѝ тѣ́хного высоковчéнїе ѣ̀ любопренебрéжливо, и҃лѝ нíи воúстина смы́ недостóйны да си познáймы добрóто. Това̀ предложéнїе мóжи да бѫ́ди ѣ̀днà загáдка на сúнца нáсъ, а̂ нáйвыше на богáтытѣ нáши, кóито нáпwстw живѣ́тъ междѹ w҃бразóванны и̂ просвѣщéнны нарóды, нáпwстw прочúтатъ тóлкосъ настáвителны книги, а̂ за свóйатъ нарóдъ нúкоги непомы́сльватъ. Нáпwстw промúнѹватъ прéзъ просвѣщéнната Е҃врwпа, рѣ́ятсѧ и̂зъ сúчкитѣ раѥподóбны wкрасéнїата нéйны, хвалà го и҃матъ да навѣ́датъ тóйзи и҃лѝ óнзи грáдъ Е҃врwпкїй, оу҃чúлища, а̂кадéмїи, Ѳеáтры и̂ дрѹ́ги благотвóрны заведéнїята, а̂ на оу҃мáтъ сѝ недокáрватъ да рекáтъ, чи тѣ́съ просвѣщéнны нарóды и̂ сúчка Е҃врwпа не слѣ́зоха óтъ небѣ́то такúвсъ, и̂ тѣи бѣ́ха нéкогаси дúвы, грѹ́бы и̂ вáрвары, каквóто и̂ нíи сéга смы́ и̂ сéга сѧ тѣ́йзи прозвáнїата Е҃врwпéйцытѣ ны óтличáтъ óтъ сéбеси, ни смы́слатъ кáжа да рекáтъ, чи трéба и̂ нíи да сѧ потрѹ́димъ да óтмѣ́тнимъ това̀ пáтно̀ óтъ сéбеси, та да стáнимъ и̂ на сéбеси достóйны, на оу҃ченытѣ нáши любéзны, на просвѣщéнныть нарóды да покáжимъ чи мóжимъ да не смѣ

ва́рвары, а̂ мо́жимъ и̂нїи каквото́ и̂ тїи, да оу̑совершéнствовамы и̂ да просвѣти́лъ сéбеси и̂ да ба̄димъ а̂кѡ не пéрвы и̂ вторы́, а̂ то по крайнѣ́й мѣ́рѣ є̂дина́десети и̂ двана́десети. Азъ о̂тъ това̀ мѣ́стоположéнїе като сѧ помѣ́стямъ, рѣша́вамсѧ соразмѣ́рнѡ сасъ своето оу̑чéнїе да сѧ оу̑празна́вамъ въ книгопревóжданьи на Славено-Болга́рскїатъ на́шъ а̂зы́къ, па сáмъ сéбе оу̑тѣша́вамъ, като мы́слѧ чи трꙋдовéтъ ми а̂кѡ не бꙑ да донесā̀тъ по́лза на наро́датъ, а̂то покра́йнѣ́й мѣ́рѣ нéма да донесā̀тъ бре́дъ. Ѡткóлѣ желáхъ и̂ сѧ оу̑слꙋ́швахъ да чꙋ́ѧ и̂ дрꙋ́гиго нѣ́кого любúтелѧ на́шегѡ просвѣще́нїѧ, и̂ за сча́стїе наро́да вступи́ха и̂ дрꙋ́гїи нѣ́кои-си въ това̀ по́прище, а̂ найблагонаде́жднѡ и̂ Господи́нъ Ра́йно По́повичь Вла́ено-Гре́чески́й оу̑чúтель въ Ка́рлово, ко́йто сéга ще печа́та є̂дна̀ благонаста́вна кни́га и̂ сла́вната дꙋшевеселúтелна повчúтелна кни́га, называ́емаѧ Мла́дый Ромбинзо́нъ. То́йзи мꙋ́жъ, заради доста́точното си оу̑чéнїе, и̂ въ природны́атъ на́шъ Славено-Болга́рскїй а̂зы́къ внима́телно привни́кванїе, мо́жи да ны дадѐ надéжда чи нéгѡватъ щúль въ и̂зражéнїето ще захва́ти є̂дно̀ праздномѣ́стїе на Болга́рското любосло́вїе. Данѡ̀ и̂ дрꙋ́гїи і҃ѡщи да послѣ́дователъ нéгѡватъ примѣ́ръ!

Любéзный прочита́телю! а̑зъ вмѣ́стѡ да ти говóрѧ предисло́внѡ, каквóто привзéтъ о̂тъ востóргъ, о̂тнéсохсѧ на дрꙋ́га страна̀, а̂ сéга возвра́щамсѧ да ти поговóрѧ нѣ́що и̂ зарадѝ І҃сторі́ята, зарадѝ по́льзата о̂тъ прочита́нїето нéйно и̂ нѣ́що зарадѝ а̂зы́катъ дѣто го оу̑потребúхъ въ то́йзи превóдъ.

Ѡтъ та́ѧ и̂сторі́йка навчáва человѣ́кѫ о̂сно́внѡ и̂ гла́внѡ сúчко достопа́матно: що ѕ̄ ста́нало въ свѣта̄тъ за́еднѡ и̂ годúнытъ въ коúто сѧ ѕ̄ слꙋчúло. Простра́нното ѡ̑писа́нїе на человѣ́ческитѣ ра́боты о̂тъ нача́ла свѣта до днéсь на да́лгѡ ѡ̑бе́маса въ кни́ги то́лкось простра́нны, коúто нúи і҃ѡщи несмѐ сѧ подка́нили да преведéмъ на своúатъ наро́дный на́шъ а̂зы́къ, и̂ о̂тъ това̀ мно́гѡ па́гꙋба и̑мамы, зато̀ а̑зъ като поискахъ да и̑спрева́рѧ та́ѧ па́гꙋба и̂ да захва́тѧ мѣ́стото на є̂дна̀ всеóбща і҃сто́рїѧ, найдóхъ та́ѧ кра́тка і҃сто́рїѧ, ко́ѧто посéга нéка послꙋ́жи въ наро́датъ на́шъ каквóто, предвѣстúтелникъ, преднаста́вникъ и̂ мѣ́стопока́зникъ (конакнúй) на простра́нната голѣ́ма всеóбща і҃сто-

рїѧ. Освень това̀ ѧкѡ бы̀ и̂ да ймахмы сега̀ е̂дна̀ простра́нна всемі́рна Істо́рїѧ, па́къ тре́баше да ймамы и̂ е̂дна̀ такова́съ кра́тка за да сѧ преда́ва на дѣчи́цата на́ши по Шко́лытѣ, па по́слѣ въ простра́нната да намѣ́рватъ и̂зложе́нїето на се́кїй Істори́ческїй предме́тъ на да̄лгѡ, защо̀ по си́чкитѣ Шко́лы въ Е̂врѡ́па за си́чкитѣ нау́ки йматъ сочине́ны о̂сно́вны (теме́лны) кра́тки кни́ги на кои́то дѣца́та о̂сно́внѡ и̂ предъгото́внѡ нау́ча́ватъ гла́вныте начала́ на си́чкитѣ нау́ки и̂ хъдо́жества, па́къ по́слѣ оўчени́катъ като прега́зи, да рекà та̄и̂, си́чкитѣ нау́ки въ ма́лко вре́мя, ѡ̂пы́тва се́тнѣ се́бези за коѧ̀ нау́ка е̄ е̂стество́мъ по спо́собенъ, въ коѧ̀ нау́ка мъ по те́гли са̄рцы, и̂ на́йпослѣ въ коѧ̀ нау́ка мъ позволя́ватъ ѡ̂бстоя́тельствата и̂ состоя́нїето мъ, та посвата́ва се́бези въ е̂дна̀ нау́ка за да ста́ни совершенъ и̂лѝ Фїло́софъ (въ Фїлософи́ческата нау́ка) и̂лѝ е̂стествосло́въ (въ Фъзи́ката) и̂лѝ До́кторъ (въ Хекимджи́ската нау́ка) и̂лѝ Істо́рикъ (въ Історі́йската нау́ка) и̂ прѡ́ч. Така̀ тре́ба да сто́римъ и̂ ни́и. Нетре́ба ве́че да слѣпо́тствовамы въ нау́китѣ си, да ѡ̂ста́вимъ дале́чь о̂нова̀ сре́дство съ кое́то до те́га і̂ѡ̆ши

сѧ оўчатъ на́шитѣ дѣца̀. Не́мамы ве́че вре́мя да растлѣ́йвамы зла́тото вре́менци на на́шитѣ дѣчи́ца въ Часосло́вы и̂ Псалти́ри, преми́на о̂нова̀ вре́мя, и̂ ни́и ѡ̂гада́ливѡ тре́ба да смы̀ позна́ли ве́че чи напра́знѡ ѡ̂ста-рѣ́йватъ дѣца́та ны въ Шко́лы, о̂тъ кои́то йзлѣ́звать безъ да йматъ ни е̂дно̀ зна́нїе въ глава́та си. Такво́сь е̂дно̀ хрїстїа́нско наставле́нїе до́лжни сѧ да да́ватъ на роди́телитѣ секиде́нь дъхо́внытѣ о̂тцы̀ и̂ па́стыри, кои́то тре́ба да йматъ и̂ на ла̀гани и̂ на ста́вани и̂ на пра́гатъ на врата́та си напи́санѡ тѣ́зи Апо́столски рѣ́чи: „Внима́йте и̂ себѣ̀ и̂ всемъ ста́дъ, въ не́мже ва́съ Дъ́хъ свѧты́й поста́ви Е̂пі́скопы, па́сти це́рковь Го́спода и̂ Бо́га, йже стажà кро́вїю свое́ю.“ *) За да произи́де о̆́бщо добро̀; защо̀ кога̀ ста́дото ни е̄ добрѣ̀ глѐдано то̀ нимо́жи да ба̄ди поле́зно ни на се́бези ни на о̂вче́рьатъ, и̂ кога̀ па́къ ни сѧ о̂тла̄чи натра́веното о̂тъ здра́вытѣ, натра́ватсѧ и̂ дръ́гитѣ здра́вы, па́къ тога́съ ста́ва и̂ ста́дото на птыцытѣ ѧ̂стьѐ, и̂ о̂вче́рьатъ сирома́хъ, и̂ тога́съ по пра́вда ще сѧ ѡ̂съ́датъ таки́бытѣ па́стири

*) Дѣя́н. гл. к̆. ст. кѝ. а̄. Пе́тр. е̂, к̆, г̀. Е̂фес. гл. д̀. ст. кѐ. Матѳ. е̂і. з̀, й. к̆. Соло́м. г̀. а̄і. е̂і.

сѧсъ словáта на пророка Іезекиíла коíто сѧ
ѡбемвáтъ въ гл: ѧд. сѿтъ в. стúхъ до кѳ:
трéба кáжа да ѻткрúватъ въ пóлный рáзумъ
на родúтелитѣ да воспитáватъ дѣцáта си
въ нáука, да созúдатъ оу҃чúлища да íзбúратъ рáзумны оу҃чúтели, коíто да мóгатъ
да дадáтъ на дѣчúцата ѻтъ мéгки íѡщи
нóгты прáво знáнїе въ Православ́ната нáша вѣ́ра найпéрвѡ, па пóслѣ да íмъ предáватъ свящéнна Íсторїѧ, церкóвна Íсторїѧ,
свѣ́тска Íсторїѧ и тáй порáдочнѡ да напáлпатъ глáвытѣ на дѣцáта сѧсъ знáнїе. При
товá íѡщи оу҃чúтелитѣ, да глѣ́датъ, да сѧ
такúва, цюто сѧсъ соотвѣ́тенъ на нáката
си примѣ́ръ да вáдатъ като зеркáло на
своúтѣ оу҃ченицы, íли подобрѣ́ чáда. *) Тóй
вáша дóлжность ѳ҃ Прѣсвящéнне Пастырена-
чáлницы и благоговѣ́йные ѻ҃тцы, защó вúи
вúждати чи Православ́ната нáша вѣ́ра ѻтъ
рéдомъ сѧ притѣснáва и сѧсъ нúщо дрúго
нисмѣ́ сéга въ состоáнїе да сѧ ѡполчúмъ проти́въ тáйныте и лесницоласкáтелыте разновѣ́рцы ѻ҃свень съ дѫхóвно наставлéнїе и съ

*) Александръ Македóнскúй Великúй говóраше „живéнито си дóлженъ сáмъ на баща си, а добрѣ живéнито си на Аристотéла (дáскалатъ си).“

Шкóлы мóжимъ сѧ ѻтбрáни. Бóгъ да пожúви съ Мавусáлски лѣ́та нáшїатъ ѡблада́тель человѣколюбúваго Íмперáтора Сюлтáна
Махмýда второ́го, коúто дозволя́ва сéга
сáко зда́нїе на цéркви и съ това́ вы ймáте по́лно прилéгвани да закоренѣ́вате
твердовéрїето въ Болга́рскїатъ дýхъ.

Нéка сѧ завáрна пáкъ въ говóринито
си заради тáзи кнúжка. Въ тáм кнúжка любéзный прочитáтелю, глéдашь чи цéрква Бóжїѧ зовéсѧ сáмо ѻ҃нова ѻ҃бщество; сáмо ѻ҃ные семéйства въ коúто сѧ пазúла йстинната
въ йстиннаго Бóга вѣ́ра, глѣ́дашь чи цáрства сѧсъ благоразýмно правлéнїе ѡправля́емы цавтéли, а сѧсъ неблагоразýмѣето пáднали та сѧ строшúли совсéмъ, сѧсъ ѥ҃дна рѣ́чь,
вúждашь накáсѡ сúчкитѣ человѣ́чески рáботы
и úмашь сúчкїатъ свѣ́тъ предъ ѻ҃чúтѣ си
каквóто въ ѡглѣ́дъ, (περιωπὴν) и довóлнѡ
мóжишь да сѧ пóлзовашь всякóче.

Ѧ҃зыкъ оу҃потребúхъ такáвзи каквóто
да сóчи камъ ѡбработáни на ѧ҃зыкатъ ны,
затó и прїéхъ мнóгѡ рѣ́чи, ѻ҃тъ превогáтата
Майка на нáшатъ ѧ҃зыкъ Славéнскїатъ ѧ҃зыкъ, коúто въ крáйатъ на Íсторїáта въ Лексикóнъ расположúхъ и ги ѻ҃ткрúхъ сѧсъ

простолюдны и тѹрски рѣчи, за да та оу-лѣсни да можишь совершенно да разумѣйшь сичко што читѣшь, дѣто то ще та полѕова да можишь да сѧ спомагашь щогодѣ когà читѣшь и дрѹги книги, дорw да дадѐ Богѣ да йзлѣзи на свѣтѣ и ѥдинѣ Богатѣ Лексиконѣ Славено-Болгарскій, чи тогасѣ лѣснw ще можишь да прочиташь сѧка Славѣнска книга.

Àзъ сасѣ надѣжда чи тойзи мойатѣ трѹдъ нещѐ бы безполѣзенъ въ народатѣ, сасѣ вѣселъ дѹхъ воспрїемамъ отнынѣ нататакъ да жертвамъ сѣбеси въ полѕѹ народа чрезъ книгоиздàнїе, въ коѣто ще ма возмѣли благонадѣжното прїатїе на мойтѣ трѹдове въ народатѣ,

1836 лѣто Ianвàрїа 5. дѣнь Пѣша.

Перевóдчикатѣ

Àнастàсїй Стоáновичь
Кипилóвскїй йзъ отѣчества
Казáнъ въ Болгáрїи.

ИМЕНА

на родолюбцытѣ спомоществователи,

ВЪ БУКОРЕЩЪ.

Высокопреподобнѣйшій Архимандритъ Игуменъ Бистрицкаго Монастыря въ Валахій Господинъ Гавріилъ Петровичь	– – –	10
Высокопреподобнѣйшій Архимандритъ Игуменъ Рибницкаго Синаіскаго Монастыря въ Валахіи Господинъ Поликарпъ	– –	5
Благородный Господинъ Михаилъ Германъ	–	5
Благородные Господари Братья Мустаковъ Г.Г. Димитрій и Христо	– – –	10
Благородный Господинъ Іоаннъ Х. Ангеловъ	–	20
Благородный Господинъ Х. Іорданъ Х. Геновичь		10
Благородный Г. Сердарь Параскева Сакеларь	–	1
Почтенѣйшій Господинъ Іоаннъ Нидѣльковичь и Симеонъ Нидѣльковичь	– – –	10
— Г. Параскева Димитровъ	– – –	2
— Г. Іоаннъ Х. Андреовъ	– – –	2
— Г. Х. Петаръ Х. Андреовъ	– – –	1
— Г. Марко Х. Стоиловъ	– – –	2
— Г. Лука А. Меровеновъ	– – –	2
— Г. Никола Стояновъ Златаровъ	– –	2
— Г. Василій Николаевъ Елехеръ отъ Черновода	– – – – – –	2
— Г. Симеонъ Х. Ивановъ Балабанъ отъ Сищовъ		1
— Г. Иванчо Димовъ Габровскій	– –	1
— Г. Михаилъ Поповичь отъ Ловичь	– –	3
— Г. Θеохаръ Христодуловичь отъ Турново	–	1
— Г. Георгій Николаевъ отъ Турново	– –	1
— Г. Христодулъ Х. Панагіотовъ Гюлмезоглу		1
— Г. Панагіотъ Антоновъ Гюлмезоглу	– –	1
— Г. Андрей Васильевъ Гюлмезоглу	– –	1
— Г. Димитрій Виліосъ отъ Хіосъ	– –	1

Ὁ Κύριος Δημήτριος Βίλλιος Χίος	– – –	1
Почтенѣйшій ГГ. Константинъ и Михаилъ Панковичь	– – – – –	5
— Г. Марко Георгіевичь	– – –	1
— Г. Константинъ Николаевичь Мустаковъ	–	1
— Г. Стефанъ Табаковичь	– – –	2
— Г. Ѳеодоръ Х. Іоанновъ	– – –	1
— Г. Ѳеодоръ Контопулосъ.	– – –	1
— Г. Маринъ Аѳанасовъ Бенли	– –	1
— Г. Симеонъ Х. Васильовъ Византіосъ	– –	1
— Г. Іоаннъ Х. Великовъ Исмаилъ	– –	1
— Г. Григорій Х. Стефановъ Табакчисъ	–	1
— Г. Х. Іоаннъ Х. Стояновъ отъ Котелъ	–	1
— Г. Георгій Димитровъ отъ Сливенъ	– –	1
— Г. Ангелъ Х. Пантелеймоновичь	– –	5
— Г. Константинъ Аѳанасовичь	– –	5
— Г.Г. Братья Ангелъ Петръ и Ѳеодоръ Иконом:		6
— Г. Василій Георгіевичь	– – –	1
— Г. Х. Христо Х. Жечовъ	– – –	2
— Г. Николай Ѳеодору Сгаматидъ	– –	1
— Г. Тончо Христовичь	– – –	2
— Г. Х. Нойко Х. Божиловъ	– – –	2
— Г. Панагіотъ Миновичинъ	– – –	1
— Г. Лазаръ Станчовъ Газибара	– –	1
— Г. Георгій Х. Ѳома Пешаковъ	– –	1
— Г. Х. Петръ Пана Божиловъ	– –	1
— Г. Димитрій Божилоглу	– – –	1
— Г. Добри Желесковъ	– – – –	1
— Г. Нако Х. Васильовъ	– – –	1
Ученѣйшій Г. Петръ Сапуновъ	– –	5

ВЪ ГИРГЕВО.

Почтенѣйшій Г. Константинъ попа Лука	–	2
— Г. Константинъ Икономовичь	– –	1

ВЪ ІБРАИЛЪ.

— Г. Симеонъ Априловичь отъ Габрово	–	3
— Г. Гено Зечо Табаковичь отъ Котелъ	–	1
— Г. Христофоръ Соколовичь отъ Габрово	–	1
— Г. Райчо Христовичь отъ Терново	– –	1

Почтенѣйшій Г. Велико Хараламповичь отъ Шуменъ		1
— Г. Аѳанасій Дойчовичь отъ Сливенъ	–	1
— Г. Петръ Х. Нидѣльковичь	– –	1
— Г. Желю Дечовичь отъ Карнобатъ	– –	1
— Г. Георгій Радовичь отъ Габрово	– –	1
— Г. Георгій Іоанновичь	– – –	1
— Г. Х. Иванчо Х. Нидѣлковичь отъ Казан. а̄къ		1
— Г. Димитръ Петровичь отъ Лясковъ	–	1
— Г. Игнатъ Петровичь отъ Лясковъ	– –	1
— Г. Маринъ Петровичь отъ Лясковъ	– –	1
— Г. Страти Цонковичь отъ Котелъ	– –	1
— Г. Добри Димовичь отъ Градецъ	– –	1
— Г. Сотиръ Петровичь отъ Сливенъ	– –	1
— Г. Ѳеодоръ Христовичь отъ Сливенъ	–	1
— Г. Станчо Добровичь отъ Шуменъ	– –	1
— Г. Станко Ва̄лковичь отъ Градецъ	– –	1
— Г. Петръ Нетковичь отъ Тича	– –	1
— Г. Василъ Анастасовичь отъ Ямболъ	–	1
— Г. Курти Ва̄лковичь отъ Ямболъ	– –	1
— Г. Панагіотъ Пенчовичь отъ Ямболъ	–	1
— Г. Пеню Георгіевичь отъ Ямболъ	– –	1
— Г. Коста Пенчовичь отъ Лясковъ	– –	1
— Г. Никола Димитровичь отъ Ямболъ	–	1
— Г. Христо Димитровичь отъ Ямболъ	–	1
— Г. Георгій Димовичь	– – –	1
— Г. Димитръ Драгановичь отъ Сливенъ	–	1
— Г. Василаки Пасхаловичь отъ Ямболъ	–	1
— Г. Христофоръ Димитровичь отъ Ямболъ	–	1
— Г. Костаки Поповичь отъ Ямболъ	– –	1
— Г. Никола Поповичь отъ Ямболъ	– –	1
— Г. Іорданъ Х. Константиновичь отъ Ямболъ		1
— Г. Іванъ Георгіевичь отъ Карнобатъ	–	1
— Г. Димитръ Стояковичь отъ Разградъ	–	1
— Г. Стоянъ Иліевичь отъ Разградъ	– –	1
— Г. Никола Добровичь отъ Сливенъ	– –	1
— Г. Русси Аѳанасовичь отъ Шуменъ	– –	1
— Г. Маринъ Янчовъ Дюлгеровичь отъ Шуменъ		1
— Г. Стойчо Стефановичь отъ Шуменъ	–	1
— Г. Стоянъ Танасовичь отъ Шуменъ	– –	1
— Г. Иванчо Николаевичь отъ Шуменъ	–	1
— Г. Никола Христовичь отъ Панигюрища	–	1
— Г. Ѳеодоръ Кировичь отъ Букорещъ	–	1

Почтенѣйшій Г. Драганъ Николаевичь отъ Лясковъ 1
— Г. Панко Ивановичь отъ Лясковъ – – 1
— Г. Игнатъ Петровичь отъ Лясковъ – – 1
— Г. Димитаръ Петровичь отъ Лясковъ – 1
— Г. Маринъ Петровичь отъ Лясковъ – – 1
— Г. Димитаръ Драгановичь отъ Лясковъ – 1
— Г. Коста Пенчовичь отъ Лясковъ – – 1
— Г. Петаръ Зечовичь отъ Котелъ – – 1
— Г. Драганъ Георгіевичь отъ Лясковъ – 1
— ГГ. Братья Діямандиди Димитаръ и Василь отъ Сливенъ – – – – 2
— ГГ. Браня Маринчо и Драганъ Джинивизъ отъ Шуменъ – – – – – 2
— Г. Петаръ Ганчовъ Комискій Регистратъ отъ Гиргевъ – – – – – 1

ВЪ ГАЛАЦЪ.

Почтенѣйшій Г. Иванчо Димитровичь отъ Ловичь 2
— Г. Георгій Димитровичь отъ Свищовъ – 3
— Г. Авраамъ Ивановичь – – – 5
— Г. Х. Иванчо Спасовичь отъ Рухчукъ – 3
— Г. Иванъ Поповичь – – – – 1
— Г. Янко Златановичь – – – – 5
— Г. Николай Скопи – – – – 1
— Г. Варбанъ Ганчовичь отъ Ловичь – – 1
— Г. Христо Д. Гешовичь отъ Свищовъ – 1
— Г. Иванъ Д. Гешовичь отъ Свищовъ – – 1
— Г. Аѳанасъ С. Гешовичь – – – 1
— Г. Иванъ С. Гешовичь – – – 1
— Г. Андреа Николаевичь – – – 1
— Г. Хараламній Х. Ивановичь отъ Шуменъ 1
— Г. Іоаннъ Пантоглу – – – – 1
— Г. Кирко Х. Николаевичь – – – в2
— Г. Иванъ Симеоновичь – – – 1
— Г. Станчо Стаматіу Коліану – – 2

ВЪ КРАЙОВА.

Высокоученнѣйшій Господинъ Петаръ Х. Беронъ, окружный и Градскій Докторъ Крайовы 10

Ученнѣйшій Господинъ Митранко Маличь изъ Видинъ – – – – – 1
Почтенный Господинъ Крачунъ и Савва Іоанновичь изъ Тетевенъ – – – – 2
— Г. Ванко Любичь изъ Видинъ – – 2
— Г. Іаковъ Любичь изъ Видинъ – – 2
— Г. Канчо К. Ѳеодоровичь отъ Видинъ – 2
— Г. Тако Х: Ѳома Пешаковъ – – – 1
— Г. Цако Матей изъ Тетивенъ – – 2
— Г. Маринъ Цако отъ Тетивенъ – – 2
— Г. Аѳанасій Милановичь отъ Видинъ – 1
— Г. Лило Цако изъ Тетевенъ – – – 5
— Г. Крачунъ Бойчовъ изъ Тетевенъ – – 1
— Г. Цено Н. Дупнинъ изъ Бѣла въ Видинско – 1
— Г. Христо Становичь изъ Видинъ – – 2
— Г. Ангелъ Ѳеодоръ Богдановичь изъ Видинъ 1
— Г. Христо Іосифовичь изъ Видинъ – – 1
— Г. Ѳеодоръ Іота изъ Тетивенъ – – 1
— Г. Николай Х. Веронъ – – – 1
— Г. Тихонъ Папазоглу – – – 1
— Г. Анастасій Икономовичь – – – 1

ВЪ ОДЕССА.

Почтеннѣйшій и любороднѣйшій Господинъ Николай Палаузовъ за школата въ Габрово – 40
Почтеннѣйшій и любороднѣйшій Господинъ Василій Евставьевъ Априловъ тоже – – 40
— Г. Евстафій Дмитріевъ Мутѣвъ – – 10
— Г. Стефанъ Дмитріевъ Тошковичь отъ Калоферъ – – – – – 10
— Г. Стефанъ Мариновъ Тошковъ отъ Калоферъ) 15
— Г. Дмитрій Мариновъ Тошковъ отъ Калоферъ)
— Г: Георгій Ивановъ Топаловъ отъ Калоферъ 5
— Г. Федоръ Желевъ отъ Сливенъ – – 4
— Г. Георгій Стойковичь отъ село Сармашикъ 4
— Г. Савелъ Сомлевъ – – – – 2
— Г. Іаковъ Константиновъ Никополскій – 5
— Г. Павелъ Стамеровъ – – – – 2
— Г. Дмитрій Петровъ Лофчанскій отъ Калоферъ 5
— Г. Лазаръ Стойковъ Петровичь отъ Калоферъ 5
— Г. Філіппъ Ивановъ Никополскій – – 5

— Г. Христо Стойковъ Петровичь отъ Калоферъ 2
— Г. Николай Топаловъ отъ Калоферъ – 2

ВЪ КАРЛОВО.

Преподобнѣйшій Іеромонахъ Господинъ Серапіонъ Хіландарецъ – – – – 2
Преподобнѣйшій Іеромонахъ Г. Парѳеній Рылецъ 1
Благоговѣйнѣйшій Отецъ Г Попа Петаръ – 1
Благоговѣйнѣйшій Отецъ Г. Попа Василь – 1
Благоговѣйнѣйшій Отецъ Г. Попа Никола – 1
Благоговѣйнѣйшій Отецъ Г. попа Никола Самара 1
Благоговѣйнѣйшій Отецъ Г. попа Іоаннъ Димовичь 1
Благоговѣйнѣйшій Отецъ Г. попа Ѳеодоръ – 1
Высокоученный Господинъ Райно Поповичь учитель Еллино-Греческій въ Карлово – 1
Почтеннѣйшій Господинъ Іоаннъ Гешоглу – 1
— Г. Христо Ѳеодоровъ Пульоглу – – 1
— Г. Бошко Чорбаджи – – – 1 1
— Г. Никола Софтоглу – – – – 1
— Г. Митко Банкоглу – – – – 1
— Г. Лука Димовичь – – – – 1
— Г. Василь Дончовичь – – – – 1
— Г. Митю Гешовъ – – – – 1
— Г. Ѳома Бояджи – – – – 1
— Г. Даміянъ Бояджи – – – – 1
— Г. Георгій Стойковъ Гешоглу – – 1
— Г. Георгій Кировичь – – – – 1
— Г. Цочо Кара Нєткоглу – – – 1
— Г. Гандю Крастьовъ отъ Котелъ ученіелюбецъ 1
— Г. Ботю Петковъ – – – – 1
— Г. Брайко Х. Геновъ – – – – 1
— Г. Евлогій Генчовъ – – – – 1
— Г. Христо попа Василіевъ – – – 1
— Г. Петаръ – – – – – 2
— Г. Арменинъ Ханджи – – – 1
— Г. Генчо Пеювъ – – – – 1
— Г. Христо Минчовъ – – – – 1
— Г. Христо Минювъ Сахатчи – – 1
— Г. Хаджи Никола Х. Рачовъ – – 1
— Г. Георгій Николовъ – – – – 1
— Г. Митко Николовъ – – – – 1
— Г. Хаджи Цвѣтко – – – – 1
— Г. Лило Басмаджи – – – – 1
— Г. Станчо Митовъ – – – – 1
— Г. Колю Неновъ – – – – 1
— Г. Пенчо Крастювъ – – – – 1
— Г. Христо Крестювъ – – – – 1
— Г. Нено Стояновъ – – – – 1
— Г. Кирко Марковъ – – – – 1
— Г. Митко Папазоглу – – – – 1
— Г. Георгій Цочовъ – – – – 1
— Г. Цочо Валковъ – – – – 1
— Г. Генко Марковъ – – – – 1
— Г. Валко Колювъ – – – – 1
— Г. Василъ Христовъ – – – – 1
— Г. Цанко Велювъ – – – – 1
— Г. Райко Іоанновъ – – – – 1
— Г. Пенчо Поповичь – – – – 1
— Г. Дончо Георгіевичь – – – – 1
— Г. Илинъ Радовъ – – – – 1
— Г. Валко Иліювъ – – – – 1
— Г. Танко Геновъ Божинъ – – – 1
— Г. Гено Джипунъ – – – – 1
— Г. Бочо Гайтанджи – – – – 1
— Г. Недю Доцинъ – – – – 1
— Г. Іоаннъ Стойковъ – – – – 1
— Г. Андреа Х. Васильовъ – – – 1
— Г. Аѳанасъ Савовъ – – – – 1
— Г. Іоаннъ Лазаровъ – – – – 1
— Г. Цочо Валковъ – – – – 1
— Г. Симеонъ Крастювъ – – – 1
— Г. Захарія Рачовъ – – – – 1
— Г. Дончо Колчовъ – – — – 1
— Г. Димитаръ Іоновъ – – – – 1
— Г. Николай Павльовъ – – – 1
— Г. Іоаннъ Доцинъ Гайтанджи – – 1
— Г. Мито Димовъ Гайтанджи – – 1

ВЪ КЛИССУРА.

Благоговѣйнѣйшій Отецъ Господинъ попа Іоаннъ Стойчовъ – – – – – 1

Почтенный Г. Сабри Х. Куртовичь – – – 1
— Г. Іовко Стойковичь Чорбаджи – – 2
— Г. Антонъ Стойчовъ – – – – 1
Высокоученный Г. Х. Никола отъ Пазарджикъ – 1
— Г. Аѳанасъ Петковичь – – – – 2
— Г. Хаджи Цанчо Х. Кунчовъ – – – 1
— Г. Стойчо Х. Кунчовъ – – – – 1
— Г. Генчо Ѳеодоровъ – – – – 1
— Г. Никола Куртозичь отъ Копришница – 1

ВЪ ПЕЩА.

Почтеный Г. Стоянъ Петровичь – – 5
Почтенный Г. Петаръ Казаковичь – – – 10
Высокоученнѣйшій Г. Милованъ Видаковичь Професоръ – – – – – 1
Высокоучени Г. Георгій Петровичь П. л. Філ: Слыш: 1

ИЗЪ ВЕЛЕССЪ.

— Г. Манаси Х. Трайковъ Кушовичь отъ Велесъ 1
Г. Мано Х. Петко Палашовъ купецъ – –
Г. Замфиръ Кимо Х. Бошковъ купецъ –

Колкото имена на Спомоществователи ни достигнаха сасъ время ще ги приложа въ грамматиката, която сега ся пріема въ печатаніе.

ѺГЛАВЛЄНІЄ.

Вѣтхата Історіа.

Отдѣленіе I. Азіатскитѣ и Африканскитѣ народы до времето на Царь Кира 1

А. Азіатскитѣ народы.

1. Асирійската Монархіа - - 3
2. Вавилонската Монархіа - - 4
3. Мидійската Монархіа - - 5
4. Царства въ Мала Азіа - - —
5. Финикіанытѣ - - - - 6
6. Евреитѣ - - - - - 8

Б. Африканскитѣ народы.

1. Єгиптанытѣ - - - - 11
2. Карѳагенанытѣ - - - 14

Отдѣленіе II. Історіа на Персидското Царство - - - - - - 16
Отдѣленіе III. Історіа на Грецiа - - 18
Отдѣленіе IV. Історіа на Македонската Монархіа - - - - - 27
Отдѣленіе V. Римската Історіа - - 31
Періодъ 1. Отъ 753—509 предъ Р. Х. - 32
Періодъ 2. Отъ 509 лѣто до 30 г. пр. Р. Х. 35
Періодъ 3. Отъ 30 л. пред. Р. Х. до 476 послѣ Р. Х. - - - - 42

Істо́рїа на сре́дныть ве́кови.

Перїо́дъ 1. Отъ 476 до 771 л. посл. Р. Х. 51
1. Фра́нцїа - - - - - 52
2. Ита́лїа - - - - - 53
3. Испа́нїа - - - - - 54
4. Восточ. Римс. (Грéч.) Имперїа - 55
5. Брита́нїа - - - - - —
6. Ярави́йското Ца́рство - - 56
7. Современны наро́ды - - 58
Перїо́дъ 2. Отъ 771 до 1095 посл. Р. Х. - 60
1. Фра́нцїа - - - - - —
2. Ита́лїа - - - - - 62
3. Испа́нїа - - - - - —
4. А҃нглїа - - - - - 63
5. Герма́нїа - - - - 64
6. Восточ. Ри́мск. Имперїа - - —
7. Ярави́йск. Ца́рство — Тв҃рцы и Монго́лы - - - - - 65
8. Сѣверны Ца́рства - - - 66
Перїо́дъ 3. Отъ 1095 до 1492 посл. Р. Х. 71
1. Фра́нцїа - - - - - 76
2. Ита́лїа - - - - - —
3. Испа́нїа - - - - - 77
4. Порт҃га́лїа - - - - 79
5. А҃нглїа - - - - - 80
6. Герма́нїа - - - - 81
7. Восточ. Ри́мск. Имперїа - - 83
8. Сѣверны Ца́рства - - - —

Но́вата Істо́рїа.

Перїо́дъ 1. Отъ 1492 до 1661 - - 89

Ю҃жна Е҃вро́па.

Гла́вны произше́ствїата.

1. Італи́анскитѣ войны - - 90
2. Войны межд. Испа́н. и Фра́нцїа - —
3. Реформа́цїа - - - - 92
4. Испан. война́ сасъ Нидерла́нд. - 93
5. Три́десатгодиш. война́ - - 94
Современ. произше́ствїа - - 99

Сѣверна Е҃вро́па.

Гла́вны произше́ствїа.

1. Востановле́нїе на Швеци́йската независимость - - - - - 106
2. Войны за Лифла́ндїа - - 107
3. Война́ межд҃ Шве́цїа и По́льша - 108
Современны произше́ствїата - 109
Перїо́дъ 2. Отъ 1661 до 1789

Ю҃жна Е҃вро́па.

Гла́вны произше́ствїата.

1. Царѹвани на Лѹдовика 14-го - 116
2. Война́ за насле́дство на Австри́йскитѣ влади́нїата и седемгодишната война́ - - - 119
3. Сѣверо-Америка́нск. война́ - - 121
Совре́менны произше́ствїата - 123

Сѣверна Ѣвропа.

Главны произшествїата.

1. Голѣмата сѣверна война - - 128
Современны произшествїата - 130
2. Царуванїе на Ѣкатерина II. - 134

Періодъ 3. отъ 1789 до 1818.

Общо ѡкозрѣнїе на произшествїата-та на това врѣма - - - 138

Найновата Исторїа.

Отъ 1800 до 1835 лѣто.

1. Турцїа - - - - - 152
2. Австрїа и Германїа - - - 155
3. Францїа - - - - - 158
4. Англїа - - - - - 162
5. Россїа - - - - - 168
6. Испанїа - - - - - 170
7. Португалїа - - - - 171

Современны произшествїата.

1. Сербїа - - - - - 175
2. Грецїа - - - - - 170
3. Белгїа - - - - - 181
4. Полша или Лешко - - - —
5. Южна Америка и Индїа нейна - 183

ПРѢДВАРИТѢЛНЫ ПОНАТЇЯТА.

Исторїа е повѣствованїе заради достопаматны произшествїата, дѣто са случили въ свѣтатъ. — Тїа, по своитѣ предмѣты, раздѣлявася, на Церковна, Политическа (Гражданска) на Естественна и прочая.

Политическата Исторїа е повѣствованїе заради достопаматны произшествїата, дѣто са случили въ царства. Тїа, по своето пространство, раздѣлявася на всеобщая и частная. — Всеобщата излага оные произшествїата, които са случили въ сичкитѣ царства, а частната преказва заради оные произшествїата, които са докачатъ до єдно коегоди царство.

Всеобщата Исторїа, по врѣмато, раздѣлявася на старая (ветха) на средна и нова.

Старата са начева отъ сотворенїа мира. (5508 годины предъ Р. Х.) и са простира до паденїето на западната Римска Имперїа, т. е. до 476 годъ подиръ Р. Х.

Средната, отъ паденїето на западната Римска Имперїа до откритїето на Америка въ 1492 г. послѣ Р. Х.

Новата, отъ откритїето на Америка до нашитѣ времена.

Таковото раздѣленїе на Исторїята основавася на главнѣйши епохы. — Я епоха е произшествїе, важно и достопа-

мятнѣйше за народытѣ. — Простра́нство на вре́мя, дѣто сѧ заключава́ между́ двѣ ѳпохи́, назова́васа періо́дъ.

Ѳрѧ̀ ѥ̄ такво́съ произше́ствїе, дѣто ѿтъ не́гѡ наро́дытѣ ведатъ сво́ето лѣтосчисле́нїе. Така̀ Рождество́то на ІИСУСА ХРЇСТА̀ ѥ̄ ѳрѧ̀ за Хрїстїа́нытѣ.

Геѡгра́фїата (землеписа́нїе) и̑ Хронологїата (лѣтосчисле́нїе) сѧ̄ двѣ̀ тва̄рдѣ необходи́мы спомо́жны на́ѹки за и̑зѹче́нїето на Істо́рїата. Геѡгра́фїата пока́зва гдѣ, а̑ Хронологїата, ко́га сѧ ѥ̄ слѹчи́ло коего́ди произше́ствїе.

Раздѣле́нїе на всемі́рната Істо́рїа по періо́ды.

Ста́рата Істо́рїа мо́жи да сѧ раздѣли́ на се́дем періо́ды.

Періо́дъ 1. ѿтъ сотворе́нїа ми́ра до всемі́рнїатъ Пото́пъ. — ѿтъ 5508 до 3246 лѣто предъ Р. Х.

Періо́дъ 2. ѿтъ всемі́рныатъ Пото́пъ до вре́мато на Проро́ка и̑ Боговдохнове́ннагѡ Законода́тела Моисе́а.— ѿтъ 3246 до 1500 лѣто предъ Р. Х.

Періо́дъ 3. ѿтъ вре́мето на Г. оро́ка и̑ Боговдохнове́ннагѡ Законода́тела Моисе́а до Ро́мѹла, и̑ли̑ до ѿнова́нїе Ри́ма.— ѿтъ 1500 до 753 лѣто предъ Р. Х.

Періо́дъ 4. ѿтъ Ро́мѹла до Ки́ра и̑ли̑ до ѿнова́нїето на Перси́дското ца́рство. — ѿтъ 753 до 550 л. предъ Р. Х.

Періо́дъ 5. ѿтъ Ки́ра до Алекса́ндра Македо́нскагѡ.— ѿтъ 550 до 330 лѣто предъ Р. Х.

Періо́дъ 6. ѿтъ вре́мато на Алекса́ндра Македо́нскагѡ до Рождествà ХРІСТО́ВА. — ѿтъ 330 до 1 лѣто предъ Р. Х.

Періо́дъ 7. ѿтъ Рождество̀ Хрїсто́во до паде́нїето на за́падната Ри́мска Ім-пе́рїа. — ѿтъ 1 до 476 лѣто по́слѣ Р. Х.

Сре́дната, и̑ли̑ на сре́дныть вѣ́кови Істо́рїата мо̄жи да сѧ раздѣли́ на трѝ періо́ды.

Періо́дъ 1. ѿтъ какъ сѧ разва́лила за́падната Ри́мска Ім-пе́рїа до Ка́рола Вели́кагѡ.— ѿтъ 476 до 771 (800) лѣто по́слѣ Р. Х.

Періо́дъ 2. ѿтъ Ка́рола Вели́кагѡ до Крестовы́тѣ похо́ды.— ѿтъ 771 до 1095 (1100) лѣто по́слѣ Р. Х.

Періо́дъ 3. ѿтъ Крестовы́тѣ похо́ды до ѿкры́тїето на Аме́рика.— ѿтъ 1095 до 1492 лѣто по́слѣ Р. Х.

Но́вата и̑ли̑ на послѣ́дныть трѝ вѣ́кови Істо́рїата мо́жи се́таи̑ да сѧ раздѣли́ на трѝ періо́ды.

Періо́дъ 1. ѿтъ вре́мато на ѿкры́тїето на Аме́рика до Лѹдови́ка четырна́десетагѡ (Францѹз: Крал.) — ѿтъ 1492 до 1661 лѣто по́слѣ Р. Х.

Періо́дъ 2. ѿтъ вре́мато на Лѹдови́ка четырна́десетагѡ до нача́ваните на Францѹзката револю́цїа. — ѿтъ 1661 до 1789 лѣто по́слѣ Р. Х.

Періо́дъ 3. ѿтъ нача́ваните на Францѹзката револю́цїа до на́шитѣ времена̀.

Ѣ҆нографи́чески, и҆лѝ по наро́ды, раздѣле́нїе на вѣ́тхата І҆сто́рїа.

Вѣ́тхата І҆сто́рїа ѣ҆нографи́чески, и҆лѝ по наро́ды, мо́жи да сѧ раздѣлѝ на пѧ́тъ о҆тдѣле́нїата.

О҆тдѣле́нїе 1. І҆сто́рїа на вѣ́тхытѣ А҆зїа́тски и҆ А҆фрика́нски наро́ды, кои́то сѫществова́ли до вре́мето Ки́рово, и҆ до о҆снова́нїето на Персѝ́дската Мона́рхїа о҆́колѡ 550 год. предъ Р. Х.

О҆тдѣле́нїе 2. І҆сто́рїа на Персѝ́дското ца́рство до когато сѧ покори́ло то о҆тъ А҆лекса́ндра Македо́нскагѡ, о҆́колѡ 330 год. предъ Р. Х.

О҆тдѣле́нїе 3. І҆сто́рїа на Гре́цїа до вре́мато на А҆лекса́ндра Македо́нскагѡ.

О҆тдѣле́нїе 4. І҆сто́рїа на Македо́нската Мона́рхїа и҆ на о҆ны́а ца́рства дѣ́то произле́зли о҆тъ развали́нытѣ не́йны до покоре́нїето тѣ́хно въ разли́чны времена̀ о҆тъ Ри́мланытѣ.

О҆тдѣле́нїе 5. Ри́мска І҆сто́рїа, о҆тъ о҆снова́нїето на Ри́мъ до паде́нїето на за́падната Ри́мска І҆мпе́рїа. О҆тъ 753 год. предъ Р. Х. до 476 год. по́слѣ Р. Х.

КРА́ТКОЕ НАЧЕРТА́НІЕ НА ВСЕО́БЩАТА І҆СТО́РІѪ.

ЧА́СТЬ ПЕ́РВАѦ. ВѢ́ТХАТА І҆СТО́РІѪ.

О҆ТДѢЛЕ́НІЕ ПЕ́РВОЕ.

І҆сто́рїа на А҆зїа́тскитѣ и҆ А҆фрика́нскитѣ наро́ды до вре́мето на ца́рь Ки́ра, и҆лѝ до о҆снова́нїето на Персѝ́дското ца́рство, о҆́колѡ 550 лѣ́то предъ рождество̀ Хрїсто́во.

А. А҆ЗІА́ТСКИТѢ НАРО́ДЫ.

Ни́и оу҆тверждены́ на Свѧще́нното Писа́нїе, и҆споведа́мы и҆ несомне́нно вѣ́рвамы, какъ Бо́гъ, са́съ всесѝ́льното своѐ сло́во, въ ше́сть дни́, и҆́зъ ни́що созда́лъ си́чката вселе́нна, и҆ найпо́слѣ о҆тъ земне́нна пе́рсть напра́вилъ пе́рвыатъ челове́къ, А҆да́ма, а҆ и҆́зъ ребро́то не́гово пе́рвата жена̀ Е҆́ва. То́й като благослови́лъ 5508 г. предъ Р. Х.

тази чета, посѣлилъ А̑ въ пріятната и плодоносната страна, въ земнѣнныатъ рай, между рѣкитѣ Ѳвфратъ и Тигръ: Адамъ и Ева были совершѣнно блаженны, но грѣхатъ тѣхенъ, сирѣчь пристѫплѣнїето на Божїата заповѣдь направило ги да загѫбатъ това блаженство.

Человѣцытѣ са размножили, и подирь малко като забравили Бога, впаднали въ пороки (погрѣшки) и злодѣанїата (злострѫванїата). Но за счастїе на человѣчеството, добродѣтельта царствовала іощи на землата. Мнѡго человѣцы служовали йстинномѫ Богѫ, и затова благословявалиса ѿтъ негѡ сасъ долговременъ живѡтъ. Въ това врема старѣйшинытѣ на семействата (челядитѣ) сирѣчь Патріархитѣ нарѣкватса намъ каквото Царѣ, и тѣхната власть надъ семействата ѣ̑ прилична на Монархическа власть. Жертва Богѫ приносвали ѿтъ плодовѣти земнѣнны и ѿтъ живѡтнытѣ. Мѫзыката, железодѣлїето и нѣкоиси йскѫства были вече йзмыслины.

3246 г. пред Р.Х. Найпослѣ человѣцытѣ впаднали въ твардѣ голѣмы беззаконїата. Богъ, защото не ги видѣлъ да са покаатъ, йстрѣбилъ ги сичкитѣ сасъ всемирныатъ потопъ. Только ѣ̑дного праведнаго мѫжа Ноа ведно сасъ челядьта негова ѡ̑пазилъ Богъ ѿтъ всеобщото погинванїе.

Ѿтъ Ноевата челядь человѣцытѣ пакъ са размножили. Спорядь причината на столпотворѣнїето, дѣто го начѣнали, Богъ ги разсѣалъ въ различны страны. Найпослѣ, ѡ̑колѡ 2500 години предъ рождество Христово, человѣцытѣ начѣнали да са соединяватъ въ граждански ѡ̑бщества, и тогасъ начѣнали да са нарѣкватъ на свѣтатъ Монархіи, ѿтъ който за найвѣтхи са почитатъ Ассирійската и Вавилонската.

1. Ассирійската Монархїа.

Ассирійската Монархїа. дѣтотїа са нарѣкла на бреговѣтѣ крѣи рѣката Тигръ, дѫматъ чи А̑ ѡ̑снова̀лъ Ассѫръ. Ѿтъ йзрожденницытѣ негѡвы, Нінъ покорилъ Вавилонската Монархїа, Персїа и Мидїа. Жената Нінова, Семирамисъ и тїа са прославила сасъ мнѡго военны работы, великолѣпно оукрасила Вавилонъ, и го направила столичный градъ на Ассирійската Монархїа. Но въ царствованїето

ѡ̑колѡ 2500 г. пред Р.Х.

1200 г. пред Р.Х.

900 г. пред Р.Х. Сарданапа́лово, голѣ́ма бѣ́да нача́нала да ѡ̂страша́ва та́зи Мона́рхїа. Ѧ̆рба́къ, Мидійскїатъ Прави́тель, възбу́нтова́лса, и̂ Сардана́палъ защо́то нема́лъ си́ла да му́ съ воспроти́ви, и̂згони́лъ сѣ́беси, за́едно съсъ си́чкитѣ своѝ сокро́вища. Ѧ̆ссирі́йската Мона́рхїа съ развали́ла, но о̂тъ развали́нытѣ нѣ́йны произишлѝ трѝ но́вы Мона́рхїи: сирѣ́чь Но́вая Ѧ̆ссирі́йская, 800 г. пред Р.Х. Но́вая Вавило́нская и̂ Мидійская Мона́рхїа.

Но́ватa Ѧ̆ссирі́йска Мона́рхїа ѩ̆ви́ласа найси́льна въ Ѧ̆зїа: но о̂тъ чрезмѣ́рната ро́скошь и̂ разврашє́нїе на нра́вытѣ, 550 г. пред Р.Х. ѡ̂сла́бнала и̂ подпа́днала подъ вла́сть на Перси́дскїатъ Ца́рь Ки́ра.

2. Вавило́нската Мона́рхїа.

о̆колѡ 2500 г. пред Р.Х. Невро́дъ положилъ о̂снова́нїе на та́я Мона́рхїа на бреговѣ́тѣ Ѥ̂вфра́тски. Но врѣ́мато Нѝново и̂ Семирами́дино, тїа̀ бы̀ла присоедине́на на Ѧ̆ссирі́йската Мона́рхїа, но по́слѣ Сардана́пала, ста́нала па́къ незави́сима подъ й́мето Но́вая Вавило́нская Мона́рхїа, и̂ въ ца́рствованїето 600 г. пред Р.Х. Навѫ̀ходоно́сорово, ѩ̆ва́васа тва̄рдѣ си́льна. Притова̀, въ нея́ процвѣта́ли нау̀ки, о̂соблі́ѡ Ѧ̆строно́мїа, хѫ̀до́жества, фа́брики, Манѫ̀фактѫ̀ры и̂ торго́вля. Но развраще́нїето, дѣ́тото̀ съ вкорени́ло въ та̀я Мона́рхїа, навле́кло на нея́ и̂ Бо́жїатъ гнѣ́въ. Въ ца́рствованїето Валтаса́рово, тїа̀ съ покори́ла о̂тъ Ца́рь Ки́ра. 530 г. пред Р.Х.

3. Мидійската Мона́рхїа.

О̂на́я ча́сть на Ѧ̆зїа дѣ́то съ заключа́ва между рѣ́китѣ Ти́гра и̂ Ѝнда, и̂звѣ́стна бы̀ла съсъ й́мето Ми́дїа. Нѣ́нъ ѡ̂влада́лъ та́я о̆́бласть, и̂ съ нахожда́ла подъ повелѣ́нїето на Ѧ̆ссирі́йцытѣ дорѡ до врѣ́мато на Ѧ̆рба́ка, дѣ́тото́й като доста́вилъ на Ми́дїа незави́симость, поло́жилъ о̂снова́нїе на Мидійската Мона́рхїа. Но тва̄рдѣ вско́ро врѣ́мя чрезмѣ́рната Ѧ̆зїа́тска ро́скошь то́лкова ѡ̂сла́била та́зи Мона́рхїа, што Ки́ръ съсъ є̂дна̀ побѣ́да дѣ́то а̄ оучи́ни противъ Ѧ̆ссирі́йцытѣ, подсло́жилъ а̄ на сво́ята вла́сть. 533 г. пред Р.Х.

4. Ца́рства въ Ма́лая Ѧ̆зїа.

Между ца́рствата дѣ́то съ нахожда́ли въ Ма́лая Ѧ̆зїа, найдосто́йны за забѣлѣ́жванїе бы̀ли: Троа́нското, Фригійското и̂ Лидійското ца́рство. Ѥ̂сто́рїата

на тѣзи Цáрства бóлшею чáстїю ѣ̄ пóлна óтъ кáснослóвїе. Троáнского Цáрство сѧ развалúло óтъ Грѣцытѣ 1185 лѣ́то прѣдъ рождествò Хрїстóво. Фригíйского подпáдало подъ вóлата на Лúдянытѣ, а̂ Лúдíйского (цáрство) въ цáрствованїето Крѣзово покорúлосѧ зáѣднѡ сасъ сúчка Мáлам Áзїа óтъ Кúра.

около 530 г. прѣдъ Р. Х.

5. Финикїáнытѣ.

Финикїáнытѣ прѣдставлáватсѧ като ѣ̀днò прїáтно зрѣ́лище въ Íстóрїата. Нíи глѣ́дамы чи тíи бы́ли нарóдъ мúренъ, дѣ́телнъ, трꙋдолюбúвъ и̂ занимáвалсѧ въ тарговúна. Тíи на сúчкитѣ нарóды доставлáли произведéнїата óтъ свóитѣ фáбрики и̂ манꙋфактꙋ́ры, и̂зáвáвали и̃мъ свóитѣ полéзны и̂змы́сланїата, и̂ óткры́тїата, посели́ли по сúчкитѣ страны добóльство, и̂зобúлїе и̂ óбразованїе.

Финúкїа бы́ла наймáлката чáсть въ Áзїа. Тїà сѧ простирáла по востóчнытѣ брѣговѣ на Срединзéмното морѣ, на длáшь (óтъ Тúра до Áрада) 175, а̂ на шúрь 35 рꙋссíйски вёрсти. Тáя странà ѣ̄ мáлкѡ плóдна, и̂ товà направúло Финикíанытѣ да бā́датъ дѣ́тельны и̂ трꙋдолюбúвы.

Тíи ѡ̂бърнали свóето внимáнїе на мореплáванїето и̂ го распространúли по сúчкитѣ тогáсъ и̂звѣ́стны морéта. Мóрското тѣ́хно хóдини óколѡ Áфрика, коéто тíи сварúли въ трú годúны, направúло и̂мато тѣ́хно незабрáвено въ Íстóрїата. Таргóвшинатa тѣ́хна бы́ла твāрдѣ широ́ка. тíи сасъ таргóвина ходúли въ Áфрика, по сúчкитѣ óстровы на Срединзéмното морѣ, въ Íспáнїа, въ Брúтáнїа и̂лú сегáшната Áнглїа, въ Прꙋссíа и̂ по сúчкїатъ Востóкъ. врéдъ заселвáли свóитѣ колóнїи (посéлénїата) и̂ чрезъ тѣ́зи прéселénїата íощи пóмногѡ распространúли свóлата таргóвшина. Фáбрикитѣ и̂ манꙋфактꙋ́рытѣ тѣ́хны бы́ли въ найцвѣтꙋ́щето состоáнїе. Óсвень товà, Финикíанытѣ сѧ прослáвили сасъ и̂здúрванито на пꙋрпꙋ́ровата крáска, сасъ и̂змы́сланишто на стáклóто, на пúсменнытѣ бꙋ́квы и̂ на Áриѳмéтиката. тíи ввéли въ оўпотрéблénїе мѣ́рата, вѣ́сытѣ и̂ монéдытѣ.

около 600 г. прѣдъ Х.Р.

Финикíанытѣ сѣ́кога сѧ старáли да и̂збѣ́гватъ завоевáтелитѣ, но нúкакъ неможúли да сѧ оўкрúятъ óтъ óрꙋ́жїето Кúрово. Тóзи завоевáтель покорúлъ ги на свóлата влáсть, и̂ тíи сѧ находúли подъ

Персійската власть до времато на Македонското владычество. Подиръ като разори Александръ Македонскій Тира, търговината на този народъ прїишла въ Александрїа, и отъ него врема насѣтнѣ Финикіанытѣ начѣтали да испадватъ.

Въ Финикїа Правлѣнїето было Монархическо, но волата на Царето была ограничена, зато Финикїа можи да са назовѣ Республика (народовластїе). Градътъ Сидонъ, подиръ врема Тиръ, былъ глава на сичкитѣ дрѹгїи градове и области.

5. Евреитѣ.

Історіата на Еврейскїатъ народъ, помногѡ є̃ свящѣнна, отвѣнь свѣтска, или граждънска. Защо въ сичкитѣ событїата, дѣто са слѹчили въ този народъ, виждамы особны дѣйствїата на самото Провидѣнїе.

Въ онова врема, когато идолопоклонството като са распространало по землата, начѣнало да прониква и въ Месопотамїа, Авраамъ, дѣто въ негѡвото семейство са пазила вѣрата на истиннагѡ Бога, пресѣлилса, по Божїе повелѣнїе въ Ханаанъ. Іакѡвъ, внѹкатъ Авраамовъ

1921 г. предъ Р.Х.

и сынатъ Ісаакѡвъ, ведно сасъ сичкото свое семейство преминалъ въ Египетъ, дѣто тамъ сынатъ негѡвъ Іѡсифъ, съ дѣйствїе Божїагѡ Промысла, отъ рѡбското состоанїе и отъ темницата, возведенъ былъ на первата степень на честа и на царскитѣ достойнства. Въ продолженїе на 250 години, Еврейтѣ живѣли въ Египетъ спокойнѡ и счастливѡ: но найпослѣ, защото са оумножили многѡ, Египетскитѣ царе начѣнали да ги оугнетаватъ лютѡ. Тогази Евреитѣ подъ покровителството на самагѡ Бога, и подъ предводителството на Пророкатъ и Богодохновѣнныатъ мѫжъ Мѡѵсѣа, излѣзли изъ Египетъ, чѹдно преминали презъ чермното море и стапили въ Аракїа. Тѹкъ благоволилъ Богъ да имъ дадѣ чрезъ Мѡѵсѣа заповѣди, но защото не вѣрвали на Божїитѣ ѡбѣщанїата, ѡсѹдилиса да са скитатъ въ Аравійскитѣ постыни 40 години. Найпослѣ Евреитѣ стапили въ предѡпредѣленната тѣмъ отъ Бога земла, сирѣчь въ Палестина. Сѹдїитѣ или старѣйшинытѣ, които отъ самагѡ Бога са избирали, оуправлявали ги: но найпослѣ Евреитѣ рѣшилиса да си направатъ Мо-

1461 г. преди Р.Х.

нархи́ческо правле́нїе, и̂ тогасъ споредъ
1119 г. пред Р.Х. жре́бы Сав҃лъ са поста́вилъ въ досто́йнство на Ца́рь Е҃вре́йскїй. То́изи Ца́рь дерзна́лъ да са противи на Бо́жїитѣ повеле́нїата, зато̀ Проро́къ Сам҃и́лъ, по Бо́жїе повеле́нїе, пома́залъ Дави́да въ ца́рь.
1097 г. пред Р.Х.

Хра́брыатъ и̂ благочести́выатъ Дави́дъ возве́лъ Е҃вре́йската Мона́рхїа на высо́ката сте́пень на си́лата, на сла́вата и̂ благоде́нствїето. Сы́на̀тъ негѡвъ, мд҃рый Соломо́нъ, напра́вилъ въ Їерусали́мъ великоле́пенъ хра́мъ Бо́гу. Но̀ то́зи мд҃рыатъ Ца́рь, сле́дъ вре́ма, оу҃клони́лса о̂тъ и̂стиннаго Бо́га и̂ впа́далъ въ и̂долопокло́нство. Заради тако́вото не́гѡво о̂тстѹпле́нїе, Е҃вре́йската Мона́рхїа, послѣдь не́гѡвата сме́рть, раздѣли́лася на двѣ ца́рства. на Їѹде́йско и̂ Їсраи́лско. Тѣзи ца́рства безпрестанно и̂ма́ли во́й помежду́си и̂ сасъ сво́итѣ грѣхове́ навле́кли на се́бе си Бо́жїатъ гнѣвъ. Їсраи́льското Ца́рство покори́лося о̂тъ Ассирїе́нытѣ, а̂ Їѹде́йското о̂тъ Вавило́нцытѣ.
1030 г. пред Р.Х.
739 г. пред Р.Х.
609 г. пред Р.Х.

Їѹде́итѣ закара́ны ро́бы въ Вавило́нъ, и̂ въ това̀ ро́бство са находи́ли 70 годи́ны до вре́мато Ки́рово.

Б. А҃фрика́нскитѣ на́роды.

1. Е҃гипта́нытѣ.

Е҃ги́петъ ни е҃ голѣ́ма, но найплодоро́дна ча́сть на сѣверовосто́чната А҃фрика, и̂ зарадѝ това̀ своѐ плодоро́дїе тїа̀ е҃ ѡ̂долже́на на е҃жего́дното разли́вани на рѣка́та Ни́лъ. Въ на́й далсо́ката ве́тхость тѹ́къ ѡ̂ба́ватса Ѳи́вското и̂ Мемфи́сското Ца́рство, но Їсторі́ата тѣ́хна, по́многѡ е҃, ѡ̂снова́на на баснослове́нїе. Въ Їсторі́ата ѡ̂па́зилися и̂мена́та на нѣ́кои си Ѳи́вски Царѐ, о̂тъ кои́то Озима́нда е҃ сла́венъ за сво́ето благоче́стїе, за правосѹ́дїето, за мѹ́дроста̀ на сво́итѣ зако́ны, и̂ за любовьта̀ камъ наѹ́китѣ.

Основа́тель на Мемфи́сското Ца́рство гово́ратъ чи бы́лъ Ме́несъ. О̂тъ наслѣ́дницытѣ не́гѡвы достопа́матенъ е҃ Мери́дъ, дѣ́то по не́гѡвото повеле́нїе и̂скопа́лся о̃нзи о̂гро́мныатъ е҃зеръ, въ Е҃ги́петъ цѣсо̄ назова́ва Мериде́въ, за да оу҃равна́ватъ водыѣ́ Ни́лобы когà са разли́ва. Безостри́съ бы́лъ голѣ́мъ завоева́тель, а̂ ѡ̂ста́лытѣ царѐ прослáвилися сасъ на́правы на великоле́пны хра́мовы, на о̂гро́мны пирами́ды, о̂бели́ски и̂ лаби́ринты.
около 2200 г. пред Р.Х.
2000 г. пред Р.Х.
около 1500 г. пред Р.Х.

670 г. пред Р.Х. До Псамметѝховото врѣ́ма, Е҆гѝпетъ ча́стѡ сѧ раздѣлѧ́лъ на мно́гѡ Ца́рства, а҆ о҆тъ не́гѡ вре́ма насе́тнѣ составлѧ́лъ е҆дна̀ Монáрхїа, дѣтонéй глáвныатъ грáдъ бы́лъ Мемфисъ. Притова̀ Е҆гѝптанытѣ, дѣтотїи до не́гѡ вре́ма странáха о҆тъ сáко сношéнїе сасъ и҆ностра́нцы, влéзли въ сою́зъ сасъ Грéцытѣ. Нехáо Псамме́тиховатъ сы́нъ распространи́лъ морепла́ванїето и҆ тарго́влата Е҆гѝпетска, и҆ по не́гѡвото желáнїе Финикїáнытѣ предприниманáли мóрското хóдини о҆колѡ А҆ѳрика.

620 г. пред Р.Х.

660 г. пред Р.Х. О҆тъ прóчитѣ Е҆гѝпетски Царѣ достопáматенъ є҆ А҆мази́съ, дѣто то́й є҆ Слáбенъ заради добродѣ́тельствата своѝ, заради ѡ҆бразованїето и҆ ѡ҆кши́рнитѣ своѝ познáнїата. Но слáбата на Е҆гѝпетъ наклони́лася вéче камъ оу҆пáданье. Въ цáрствованїето на Псаммени́та, Персѝдскїатъ

625 г. пред Р.Х. Цáрь Камки́съ покори́лъ го на сво́ата блáсть.

О҆БЩО ЗАМѢЧА́НІѢ ЗАРАДИ Е҆ГѝПЕТЪ.

Е҆гѝпетъ въ самáта далéка вѣ́тхость нáбáваса да є҆ є҆дна̀ благоустро́енна и҆ ѡ҆бразованна страна̀, а҆ слѣдь вре́ма Наѹ́китѣ и҆ худóжествата достѝгнали тѹ́къ

до голѣ́мо совершéнство, то́лкосѧ щото̀ та́зи страна̀ по справедли́вость назова́валася колы́бель на просвѣще́нїето, и҆ самытѣ Грéцы мно́гѡ сѧ до́лжны не́й за сво́ето ѡ҆бразова́нїе. Геѡметрїáта, А҆строно́мїáта и҆ дрѹ́гитѣ ча́сти на Маѳемáтиката бы́ли и҆звѣ́стны на Е҆гѝптанытѣ. Тíи твáрдѣ и҆скѹ́сно знайли да ѡ҆кма́зватъ сасъ балса́мъ (балсамо́сватъ) мéртвытѣ тѣлà, а҆ воздви́гнѹтъ о҆тъ тѣ́хъ о҆гро́мны пирами́ды пока́зватъ совершéнството тѣ́хно въ Михáниката. Мно́гѡ мѹ́дры зако́ны на Е҆гѝптанытѣ свидѣ́тельствѹватъ зарадѝ высóката сте́пень на ѡ҆бразова́нїето на то́зи наро́дъ. И҆скѹ́ството на писáнїето и҆ то̀ бы́ло и҆звѣ́стно на Е҆гѝптанытѣ, о҆дна́кожъ то состоáло въ Іерогли́фытѣ, дѣтотѣ́мъ смы́салатъ бы́лъ и҆звѣ́стенъ то́лькѡ на жрѣцытѣ.

Вѣроисповѣ́данїето на Е҆гѝптанытѣ состоáло въ и҆долослѹже́нїето. Тíи ѡ҆кожáли слáнцето и҆ мѣ́сацатъ подъ и҆мена́та Ѻсирисъ и҆ И҆зи́да. Глáвно бóжество оу҆ тѣ́хъ бы́лъ А҆писъ, си́рѣчь во́лъ сасъ чéрны патнà (дамгы̀). Ѻсвень това̀, звѣ́здытѣ, рѣка́та Ни́лъ и҆ мно́гѡ живóтны

и растѣнїата бѣли предмѣты на тѣхното богопочита́нїе.

2. Карѳагѣна́нытѣ.

Ѻколѡ 800 годи́ны предъ рождествѡ Хрїстóва, Дидóна, сестрáта на Тúрскїатъ Цáрь Пигмалíона, оудалечúласа въ Áфрика, и на Ѻстровытѣ на Средизéмното морѣ (въ нынѣшната Ѻбласть Тýниѯъ) ѡснова́ла Карѳагéнъ. Наскóрѡ Карѳагѣна́нытѣ, по примѣ́ратъ на Финикíанытѣ, ѡбърнали свóето внима́нїе на морепла́ванїето и на торгóвлата. Тíи влéзли въ сноше́нїе сасъ найотдале́нныте страны на свѣтáтъ, завéли свóитѣ посели́нїата по Ѻстровытѣ на Средизéмното морѣ и въ Íспанїа. Богáтството начéнало да сѧ стúча въ Карѳагéнъ, и мóжно было да сѧ предвúди, какъ тóизи грáдъ ще стáни пò сúленъ и пò слáвенъ Ѻтъ Тúра.

Но стремлéнїето на Карѳагѣна́нытѣ за да придобúятъ богáтство, внýшило въ тѣхъ ѣ́дна страсть на завоева́нїе, твáрдѣ пáгубна за тѣхъ. Тíи сѧ вознамѣ́рили да ѡвладѣ́ятъ сúчка Сицúлїа, и това́ ѡбстоя́тельство ги вéло въ воины сасъ Сицилíинскитѣ и дрýгитѣ Грéцы, а найпóслѣ и сасъ Рúмлянытѣ. Слѣ́дствїе на това́ бѣли три́ кровопроли́тнѣйши воины, дѣтотíи сѫ и́звѣстны въ Íстóрїата подъ и́ма Пýни́ческїе воины, и сѧ свършúли сасъ разорéнїето на Карѳагéна и сасъ паде́нїето на сúчката Карѳагéнска Респýблика. *)

Карѳагѣна́нытѣ за да оучредя́тъ Ѻбразъ на свóето правлéнїе послѣ́довали примѣ́ратъ на Финикїя́нытѣ, защóто бóлата на тѣ́хнытѣ Цáрѣ (Суффеты) бѣ́ла ѡграни́чена Ѻтъ Сина́татъ и Ѻтъ нарóдатъ. Заради тáл причúна Карѳагéнската Монáрхїа назовáваса Респýблика. Глáбното зана́тїе на Карѳагѣна́нытѣ бѣло́ торгóвлата, и затò навýкитѣ оу тѣ́хъ не стóрили голѣ́мы оуспѣ́хы. Воéнната тѣ́хна сúла бѣла мóрска и сухопýтна. Мóрската сúла бѣла найглáвныатъ предмѣ́тъ на тѣ́хното внима́нїе, а́ сухопýтната состоя́ла помногѡ Ѻтъ и́ностра́нны нарóды. Карѳагéнското вѣроисповѣ́данїе состоя́ло въ и́долослýже́нїе. Глáвно божество оу ни́хъ бѣлъ Молóхъ, дѣтонéмý

*) Íсторíата на Пúни́ческитѣ воины ви́ждь пóдолѡ въ Рúмската Íстóрїа.

въ жѣртва приноси́ли человѣцы, іоще и самыѣ свои дѣцà.

Ѻтдѣлéнїе второ́е.

Історїа на Персúдското Цáрство.

Ѻтъ 550 до 330 г. прéдъ Р. Х.

Около 550 г. прéдъ Р.Х.

Храбрыатъ и мѫжественыатъ Кúръ, дѣтото́й происхождáлъ Ѻтъ благоро́дното Персúдско поколѣнїе на Ѧхеменúдытѣ, като стáналъ начáльникъ и предводúтель на Пéрсытѣ, прáвилса на востóкъ величáйшїй завоевáтель. Пéрсытѣ въ това врéма нахождáлиса подъ вóлата на Мидúйката влáсть. Кúръ защóто желáлъ да имъ достáви незавúсимость, ѿкáрналъ ѻрѫжїе противъ дѣдà си, Мидúйскїатъ Цáрь Ѧстїáга, надвúлъ го, и сúчката Монáрхїа поддáлъ сѫ на свóята влáсть. Ѧссирїа, Вавилóнїа, сúчка Мáлка Ѧзїа и арѫги ѻбласти подóбнѡ принѫдúлиса да познáатъ надъ себеси нéгѡвата влáсть, и въ мáлко врéма Персúдското владычество распространúлоса Ѻтъ Ѧрхипелáга до Ѝнда, и Ѻтъ черното и Каспúйското морѣ дорѡ до Ю́жныатъ Ѻкеáнъ.

Камбúзъ, сынáтъ и наслѣдникатъ Кúровъ, присоедúнилъ на свóята Монáрхїа Еѓипéтъ. Дарїй Ѝстáспъ познамѣрилса за да сѫ оуголѣми, да притúми Трáкїа и Индїа, но неможúлъ да оуспѣчи въ своéто предпрїáтїе, защѡ въ това врéма ѻткрúласа воина между Пéрсытѣ и Грéцытѣ; на колáто прúчина было намѣрéнїето на Пéрсытѣ; да покорáтъ подъ свóя власть Мало-Ѧзїáтскитѣ Грéцы. Історíята на тáзи войнà ѻтнóсамы сѫ въ Грéческата Історїа, *) а тѫкъ заслѣжвамы тóлькѡ това, какъ тѣзи воины дѣтотíи сѫ продолжáвали, когáто царѫвáлъ Дарїа Ѝстáспъ и прéзъ сúчкото царѫванїе на сынáтъ нéгѡвъ Ксéркса, ѡслáкили и разорúли Персúдската Монáрхїа. Заради това ѻтъ тѫй врéма насéтнѣ, тáм Монáрхїа начéнала да сѫ клонú ѻчевúднѡ къмъ оупáданїе, а чрезмѣрната Ѧзїáтска рóскошь и нрáвното развращéнїе на Персúдскитѣ Цáрѣ и на поддáнницытѣ тѣхны, оускорúли паденїето нéйно. Когáто царѫвáлъ Дарїа Кодоманъ, поко-

529-22 г. прéдъ Р.Х.

522-489 г. прéдъ Р.Х.

486-68 прéдъ Р.Х.

336-33 прéдъ Р.Х.

*) Вúждъ нóдолѡ въ 3-то Ѻтдѣлéнїе.

рилъ Ѧ подъ своѧ власть, Ѧлександръ Македонскїй.

Персидското царство, когато царовалъ Дарїй Истаспъ, раздѣлено было на 20 Сатрапїи (пашалици), между които за сообщенїе направины были почты (пощи). Персидскїатъ Монархъ ималъ власть на имѣнїето и на животатъ на сичкитѣ свои поданны, него назовавали го Царь на сичкитѣ Царѣ (Султанъ). Нему должно было да му воздаватъ божески чести, и сичкитѣ негови поданны безъ исключенїе назовавалися робы негови. Вѣроисповѣданїето на Персытѣ, което было установлено отъ просвѣщенныатъ мужъ Зороастра, состояло въ това сиречь, тїи признавали двѣ начала: доброе и злое. Первото назовавали Ормаздъ, а второто Ариманъ. Свящennата книга тѣхна, което въ нея са (написаны) изложены правилата на това вѣроисповѣданїе, назовавася Зендавіста, а жрецытѣ (поповытѣ) тѣхны именсвалися Маги.

Отдѣлѣнїе трѣтьо.

Історїя на Грецїя.

около 2000 г. предъ Р.Х.

(До времато на Ѧлександра Македонскаго)

Толпытѣ на Ѧзїатскитѣ народы,

называемые Пеласги, поселилися въ южната часть на Европа, сиречь въ нынѣшныатъ Морѣи. Вѣроятно е, чи отъ името на предводительатъ тѣхенъ, Грека, тая страна получила названїе Грецїя. Тѣзи Пеласги или Грецы въ това време были необразованны, грубы, живѣли разсѣяннw въ пещери и лѣсы, безъ да имать никакво понятїе заради граждански общества.

около 1500 г. предъ Р.Х.

Кекропсъ, родомъ Египтянинъ, и Кадмъ, родомъ Финикїянинъ, като са засилили въ Грецїя, положили въ нея начало на сдощето и образованїе. Тогаси славилися тѣхъ царства, сиречь Ѧргского, Сикїонского, Ѧонского, Ѧкедемонского и други тому подобни.

1250 г. предъ Р.Х.

Ѧмфиктїонъ, Девкалїоновъ сынъ, направилъ въ Грецїя сдилище (садовище) което по името негово назовалося Ѧмфиктїонов сдъ (садница). Въ него сдили заради оны раскоты, които са докачавали до сичка Грецїя и разбирали (изпридырвали) спорытѣ и тайнытѣ причины. Въ това време Грецытѣ правили морскїй походъ въ Колхида (нынѣ

Грꙋзїꙗ ѝли гюрджестáнъ), за да оу-
грáбатъ, какво́то говорѝли тíи, злáто́то
рꙋно̀. То́зи похо́дъ, ѥ́тото́й ѥ̃ ѝзвѣ́-
стенъ подъ ѝмето Похо́дъ на Ѧ́ргонáвтытѣ, распространѝлъ геѡграфи́ческитѣ позна́нїáта ѝ торго́влата Грéческа. Найпо́слѣ дꙋ́хъ на геро́йство ѝ на мꙋ́дрость побꙋ́дилъ Грéцытѣ да напрáвятъ похо́дъ въ
1185 г. пред Р.Х. Мáлаа Ѧ́зїя проти́въ Тро́я. Слѣ́дъ десатьгоди́шна ѡ̑сáда, тíи ѡ̑сво́бодили градáтъ Тро́я ѝ го сасѝпали.

Ѧ́ защо́то мнозѝна о̑тъ Грéческитѣ Царѣ̀ ѥ́кто бы́ли въ похо́дъ проти́въ Тро́я, ни сѫ̀ забѫ̑рнали назáдь, то̀ по сѝчка Грéцїя поникнали воины̀ зарадѝ наслѣ́дство на прести́лытѣ. Тѣ́зи сѣ́дствїáта ѥ́кто си ги сто́рили тíи, оу̑мно́жилися когáто Ѩракли́дытѣ (пото́мцы Герколе́совы) сѧ вто̑рнали въ Пелопо́нисъ.*) То-
ѡ̑колѡ 1100 г. пред Р.Х. ги́съ мно́гѡ Грéцы о̑тишлѣ̀ въ Мáлаа Ѧ́зїя, ѝ полѡ́жили тáмъ ѡ̑снова́нїе на Грéчески пресéльства, кои́то, слѣ́дъ врéма, дости́гнали въ цвѣтꙋ́щее состоáнїе. Въ това̀ ѝстото врéма произы́шла̀ въ Грéцїя перемѣ́на въ Правлéнытъ ѡ̑бразъ. сѝч-

*) Пелопо́ннисъ назова́лся ю̑жната ча́сть на Грéцїя (нынѣ Ѧ́морéа).

китѣ Грéчески Монáрхїи прекѫ̑рналися въ респꙋ́блики, (ѡ̑свенъ Ѝпиросъ) между̀ кои́то найва́жна ѝ найглáвна сѧ̑ви́ласъ Спартáнската ѝ Ѧ́ѳи́нската.

Въ Спáрта подѝръ като сѧ промѣни́ло Монархи́ческото Правлéнїе на респꙋ́бликáнско, ѝзни́кнали несоглáсїя ѝ раздо́ры. Найпо́слѣ за слáва на тáя респꙋ́блика, сѧ̑ви́лся Ликꙋ́ргъ. То́йзи достопáматныатъ мꙋ́жъ направѝлъ голѣ́мы преобразова́нїáта въ Спáрта. То́й напѝсалъ нѣ́й твѫ̑рдѣ стро́ги зако́ны, ѝстрѣ́билъ въ нѣ́ сáка ро́скошь ѝ бога́тство, прїꙋ́чилъ Спартáнцытѣ на трꙋ́долю́бїето, на оу̑мѣ́ренныатъ живо́тъ ѝ на воздержáнїето, возꙋ́дилъ въ тѣ́хъ благоро́дното чꙋ́вство да лю́бятъ ѻ̑тéчеството си, ѝ ѻ̑ц҃ѡ направѝлъ ги наро́дъ во́инственъ, хра́брый ѝ мꙋ́жественъ. Подиръ три́ста годѝны слѣ́дъ Ликꙋ́ргъ сѧ̑ви́лся ѝ въ Ѧ́ѳи́нската респꙋ́блика мꙋ́дрыатъ ѝ добродѣ́тельныатъ законода́тель, Со́лонъ. То́й, като ѡ̑тмѣни́лъ прéжнытѣ лю́ты Драко́новы зако́ны, напѝсалъ ѝ̃мъ дрꙋ́ги, по́кротки ѝ по благодѣ́тельны, на кои́то цѣ́ль бы́ло̀, да доста́ви на Ѧ́ѳинéйцытѣ споко́йствїе ѝ сча́стїе, да ги направѝ хра́бры
ѡ̑колѡ 880 г. пред Р.Х.

воискáры и̂ зáеднw о̂бразóванны и̂ добродѣ́тельны. Въ товà врѣ́ма Грѣ́цытѣ, а̂ о̂собли́вw А̂ли́нѣйцытѣ начѣ́нали да сѧ занимáватъ въ морепла́ванїе и̂ въ таргóвина. Цвѣтѫ́щи тѣ́хны прeсѣ́льства та̄ви́лиса въ Мáлаа Ӑзїа̀, въ Сици́лїа, въ Їта́лїа, по брегове́тѣ на чѣ́рното морѣ̀ и̂ прѫ́чаа.

Найпóслѣ дѫ́хатъ на геро́йството и̂ пла́менното чѫ́вство на любовтà камъ о̂тѣ́чеството, вождѫ́шевли́ си́чкитѣ Грѣ́цы и̂ ги соедини́ли сасъ найтѣ́снытѣ сва̄зли. Тíи защóто жела́ли да поддержа̀тъ своболà́та и̂ независимостьтà на сво́итѣ Мало-А̂зїа́тски посели́нїàта, вле́зли въ кровопроли́тны воины̀ сасъ Пéрсытѣ, w̄знаменова́ли сѣ́беси сасъ мнóгw блиста́телны по́двиги и̂ восторжествова́ли надъ многочи́сленныѣ своѝ непрїя́тели. Знамени́тыатъ А̂ли́нскїй полково́децъ Мильцїа́дъ w̄держа́лъ блиста́тельна побѣ́да надъ Пéрситѣ, на Марола́онъ. Спарта́нскїатъ Цáрь и̂ полково́децъ, Леони́дъ, би́лса мѫ́жественw сасъ Пéрсытѣ, и̂ сасъ сла́ва оўмрѣ́лъ за О̂тѣ́чество при Фермопи́лъ. Сла́вныатъ А̂ли́нскїй полково́децъ, Ѳемисто́клъ, оўчи́нилъ знамени́та побѣ́-

о̆колw 500 г. предъ Р.Х.

да проти́въ Пéрсытѣ по мóрѣ, при о̆́стровать Салами́на, и̂ сама́го Ксéркса w̄ка̄рналъ въ бѣ́гъ. Найпóслѣ побѣ́дытѣ дѣ́то ги оўчи́нили при Платеѣ и̂ Мика́ла (въ Ма́лаа А̂зїа̀) оўвѣнча́ли Грѣ́цытѣ сасъ но́ва сла́ва. Отъ такóвъ о̆́бразъ си́чката Ксéрксова войскà дѣ́тотїà состоя́ла о̂тъ 2,600,000 человѣ́цы, разби́лася и̂ сѧ разбѣ́гла. Зарадѝ товà Артаксéрксъ I, наслѣ́дникатъ Ксéрксовъ, прика̄рвалъ та заключи́лъ ми́ръ съ Грѣ́цытѣ, и̂ сѧ согласи́лъ да позна́й своболà́та и̂ независимостьтà на Мало-А̂зїа́тскитѣ посели́нїàта тѣ́хны. Во врѣ́мато на тѣ́зи войны̀ живѣ́лъ въ А̂ли́на и̂ дѣ́йствова́лъ въ по́льза и̂ сла́ва на си́чка Грѣ́цїа знамени́тыатъ за оўма̄тъ мѫ́ и̂ за добродѣ́тѣлїето мѫ́ А̂ристи́дъ, дѣ́тотóй придоби́ имъ Справедли́въ.

450 г. предъ Х.Р.

Но на́скорw слѣ́дъ сва̄ршанїето на Персы́дскитѣ войны̀ разгорѣ́лася въ Грѣ́цїа междоусо́бна бра́нь, дѣ́тотїà е̄ и̂звѣ́стна подъ и̂́мето Пелопони́зскаа война̀. Гла́вната причи́на ни́й было́ стремлѣ́нїето на Спартà́нцытѣ и̂ на А̂ли́нѣйцытѣ за пѣ́рвенство. Тíà сѧ продолжа́ла 27 годи́ны, w̄пѫстоши́ла си́чка Грѣ́цїа, и̂ по́слѣ

431 г. предъ Р.Х.

като са сварши́ла, Спарта́нцытѣ са ѝ-
би́ли найси́льны въ Гре́ція. Въ нача́лото
на та́а война̀ оу̑правля́лъ А̑ли́нската рес-
пу̑блика знамени́тыатъ о̑нзи му̑жъ, ѡ̑-
дари́нныатъ сасъ превосхо́дны ка́чества на
оу̑мъ, Пери́клъ, ко́йто въ не́гвото вре́-
ма ста́ви́ла въ та́а респу̑блика зла́тыатъ
ве́къ на нау̑кытѣ и̑ на ху̑до́жествата.

Стремле́нїето на Спарта́нцытѣ за да
и̑матъ влады́чество надъ си́чка Гре́ція,
произве́ло вто́рата междуосо́бна война̀.
Фива́нцытѣ поди́гнали о̑ру̑жїе за да за-
кры́ла̄тъ всео́бщата свобо́да, и̑ подъ пред-
води́телството на двои́ата знамени́ты
370 и̑ 361 г. пред Р. Х. свои́ полково́дцы, Пелопи́да и̑ Е̑памино́н-
да, побѣди́ли Спартїа́нцытѣ при Ле́вктра
и̑ Мантине́ія. Но та́а послѣ́дната побѣ́-
да скъпа и̑мъ ста́нала, защо́то Е̑пами-
но́нда смерте́лно са оу̑ра́нилъ на сраже́-
нїето, и̑ вско́рѡ оу̑мре́лъ.

По́слѣ сва̄ршанїето на та̄зи война̀,
наскорѡ возгорѣ́лася въ Гре́ція тре́тья
междуосо́бна война̀, ко́ато е̑ и̑звѣ́стна
подъ и̑мато Фоке́йската и̑ли Свещенна.
Филипъ Македо́нскїатъ Ца́рь, като са
по́льзовалъ о̑тъ това̀ ѡ̑бстоя́тельство,
намѣсва́лся въ Гре́ческытѣ ра́боты и̑ при-

ві́алъ си́чкытѣ Гре́цы въ сво́ята вла́сть, а̑
сы̄на̄тъ не́говъ А̑лекса́ндъръ оу̑тверди́лъ
совершѣ́нно сво́ето влады́чество надъ тѣ́хъ.

О̑БЩО ЗАМѢЧА́НІѢ ЗАРАДЍ ГРЪ́ЦЇЯ.

Ни́йдѣ въ ве́тхытѣ времена̀ челове́ческїатъ оу̑мъ не оу̑чи́нилъ то́лкосъ голѣ́-
мы оу̑спѣ́хи, какъ въ Гре́ція. Въ та́а
страна̀, ко́тотїа̀ по пе́рво была̀ жили́ще
на грубостà и̑ на невѣ́жеството; просвѣ́-
ще́нїето доста́и́гнало на найвы́сока стѣ́-
пень. Знамени́тытѣ Гре́чески По́еты бы́ли;
О̑миръ (о̑колѡ 900 г. предъ Р. Х.) Ѝсі́-
одъ, Пи́ндаръ, Е̑схи́лъ, Софо́клъ и̑ прч.
Ѝстори́цы бы́ли Ѝродо́тъ, Ѳу̑кидѝдъ,
Ксенофо́нъ, Поли́вїосъ, Плу̑та́рхъ и̑ прч.
Между̀ мно́гото Гре́чески, Осо́бли́во А̑-
ли́нскытѣ О̑ра́торы, найпревосхо́дный
бѣ́ви́лся Демосѳе́нъ. Гре́ческытѣ му̑дрецы
бы́ли Ѳали́съ, Со́лонъ, Хи́лонъ, Пит-
та́къ, Перїа́ндръ (Кори́нскїатъ Ца́рь),
Вїа́нтъ и̑ Клео́ву̑лосъ. За найва́жны меж-
ду̀ Гре́ческытѣ Фїлосо́фы почи́татся Со-
кра́тъ, Пла́тонъ и̑ А̑ристоте́лъ.

И̑зя̄щнытѣ ху̑до́жества, живопи́са-
нїето (живопи́сь), ва́нїето, зодче́ството
то и̑ прч. нача́нали да процвѣта́ватъ

въ Гре́цїа, о҃собли́въ въ А҃ѳи́нската респу́блика, о҃тъ Перикле́овото вре́ма, и҃ достигнали до найвы́сокото совершѣ́нство.

Гре́ческото вѣ́роисповѣ́данїе состоя́ло въ многобо́жїе, и҃ са́ко бо́жество, по мнѣ́нїето на тѣ́зи ѩ҃зы́чници, оу҃правля́ло по нѣ́коя о҃со́бна ча́сть на мїра́тъ. Зе́весъ почита́лся оу҃ тѣ́хъ за верхо́вный и҃ли гла́вный бо́гъ. Хро́носъ, ки́лъ бо́гъ на вре́мето. А҃по́ллонъ, бо́гъ на наоу҃́китѣ и҃ на хоу҃до́жествата. Не́птонъ бо́гъ на море́то, Плоу҃́тонъ бо́гъ на подземле́нныть и҃ прочи́. О҃се́вень това́ Гре́цыть признава́ли и҃ мно́жество боги́ны. Ю҃нона, Палла́да, и҃ли Мене́рва и҃ прочи́. то҃зи полоу҃-бо́говы и҃ полоу҃-боги́ны, въ кои́то причисля́ли моу҃зы́тѣ, геро́итѣ и҃ воовще́ голѣ́мытѣ человѣ́цы. Достопа́матны между҃ Гре́ческитѣ и҃гры́, кои́то сѣ́така составля́ли оу҃ Гре́цытѣ ча́сть на тѣ́хното богослоу҃же́нїе, бы́ли О҃лимпи́йскитѣ, дѣ́тотїи бы́ли нарадѣ́ны въ че́сть на Зе́вса и҃ли Ю҃пи́тера. Найпримѣча́телны о҃тъ прорица́телищата бы́ли Додо́нското и҃ Делфи́йското.

О҃тдѣле́нїе четвъ́ртое.

И҃сто́рїа на Македо́нската Мона́рхїа и҃ на о҃ны́е Ца́рства, дѣ́то произле́зли о҃тъ развали́нытѣ нѣ́йны.

О҃ны́е поселѣ́нїата, що ги напра́вили Гре́цытѣ въ Македо́нїа, поло́жили пе́рвото ѡ҃снова́нїе на Македо́нската Мона́рхїа. Но та́а Мона́рхїа до вре́мато Фїлі́ппово была̀ малова́жна, зато̀ и҃ Исто́рїата нѣ́йна е҃̄ ма́лко и҃звѣ́стна и҃ па́лна о҃тъ вы́мыслы. около 800 г. предъ Р.Х.

О҃тъ кога́то Фі҃ли́ппъ вазле́залъ на Македо́нскїатъ прество́лъ, о҃тъ тога́съ са начѣ́нва сла́вната е҃по́хà на та́зи Мона́рхїа. Фїлі́ппъ, дѣ́тотоу҃́ бы́лъ ѡ҃дарѣ́нъ съ голѣ́мъ соу҃́мъ, оу҃мѣ́лъ хи́трость и҃ йскоу҃́сно да распространи́ предѣ́лытѣ на сво́ята Мона́рхїа, и҃ да оу҃тверди́ сво́ята вла́сть и҃ надъ самытѣ Гре́цы, кои́то то́лкосъ бы́ли ре́вностны камъ сво́ята свобо́да. То́и оу҃чи́нилъ Фала́нга си́рѣчь пра́вилна постоя́нна войска̀, коя́то ста́нала стра́шна на си́чкитѣ. 360-36 г. предъ Р.Х.

Сла́ватa на Македо́нската Мона́рхїа і҃ѡ҃ши по́многость а҃̄ оу҃голѣ́мило Фїлі́пповатъ сы́нъ А҃лекса́ндръ. То́и҃зи достопа́- 336-23 г. предъ Р.Х.

матныатъ на вѣтхїатъ свѣтъ геро́й, дѣтото́й бы́лъ ѡ̑даре́нъ о̑тъ мно́гѡ превосхо́дны ка́чества на оу̑ма̄тъ и̑ на сердцѣто си, а̑ ѡ̑владава́лса о̑тъ честолю́бїе и̑ стра́сть да завоева́ва, предприна́лъ намѣре́нїе да покори́ подъ сво́а власть си́чкїатъ тога́съ и̑звѣ́стный свѣ́тъ. То́й като оу̑тверди́лъ сво́ето влады́чество надъ Гре́цїа, и̑зби́лса съсъ 35,000 войска̀ въ Ма́лаа А̑зїа, и̑ побѣ́дата не́гѡва надъ Пе́рсытъ, при Грани́къ предсказа́ла паде́нїето на Перси́дското ца́рство. Въ сраже́нїето при Йссе, самсѝ Перси́дскїатъ Ца́рь, Да́рїй Кодома́нъ, предводи́лъ сво́ата войска̀, но разби́лса и̑ са ѡ̑ба̄рналъ въ бѣгъ. Найпо́слѣ о̑нова̀ сраже́нїе дѣто при А̑рбѣ́лъ оу̑вѣнча́ло А̑лекса́ндра съсъ но́ва сла́ва и̑ рѣши́ло сѫ̑дьба́та на Перси́дското ца́рство. То̀ са покори́ло на Македо́нскїатъ геро́й. Е̑ги́петъ, Ѭде́а, Фини́кїа и̑ си́чкитѣ страны̀ о̑тъ А̑дрїати́ческото морѐ до Инда и̑ о̑тъ че́рното и̑ Каспи́йското морѐ до Ю̑жныатъ О̑кеа́нъ и̑ тїи позна́ли не́гѡвата бла́сть надъ се́бе си. Съсъ то́съ о̑́бразъ Македо́нската Мона́рхїа и̑зби́лася найпростра́нна.

Но, среди́ свѣтли́бытѣ оу̑спѣ́хи на о̑рѫ̑жїето, въ па̄тьатъ на побѣ́дытѣ и̑ на сла́бата, А̑лекса́ндръ оу̑мрѐ въ 32 годи́на на живо́татъ си. Това̀ прежде времѣ́нното оу̑ми́ранїе не́гѡво ме́тнало Македо́нската Мона́рхїа въ бѣ́дственно состоа́нїе. Между полково́дцытѣ на тогѫ́зи Мона́рха произлѣ́зли кровопроли́тны войны̀, на кой-то слѣ́дствїе было̀ то̀, си́рѣчь о̑гро́мната А̑лекса́ндрова Мона́рхїа са развали́ла, а̑ и̑зъ разбали́нытѣ не́йны произлѣ́зли мно́гѡ ца́рства, о̑тъ кои́то найдостопа́матны бы́ли: Сирі́йското,*) Е̑ги́петското**) и̑ са̄щѡ Македо́нското. О̑тъ тѣ́хъ Е̑ги́петското, подъ правле́нїето на пе́рвытѣ своѝ Царѣ, Птолеме́а пе́рваго, Птолеме́а вто́рагѡ, и̑ Птолеме́а тре́тагѡ, было̀ тва̄рдѣ счастли́во. Въ не́го процвѣта́ли на̑уки, хѫ̑до́жества, граждáнско о̑бразова́нїе и̑ торго́вла. Си́чкитѣ тѣ́зи ца́рства найпо́слѣ покори́лися о̑тъ Ри́мляныть.

Между дрѫ́гитѣ ца́рства дѣто произлѣ́зли о̑тъ разбали́нытѣ на Македо́нската Мона́рхїа, найдостопа́матно было̀ Ѭдейското. Ки́ръ ѡ̑владѣ́лъ ва-

*) Ца́рството на Селевки́дытѣ.
**) Ца́рството на Птолеме́итѣ.

вилѡна, дàлъ вóлѧ на Ꙗвдéйтѣ да сѧ забāрнатъ въ своéто Ѻтéчество, да подновāтъ своéто Цáрство, и хрáматъ Ієрѹсалúмскїй. Алексáндръ Македóнскїй Ѻтъ стремлéнїе да завоевáва, покорúлъ Ꙗвдéйтѣ на свóята власть, но ѧкѡ и да бúлъ въ нѣмúчество, благосклóнно постѹпáлъ (ѡбхождáлсѧ) сасъ тóйзи нарóдъ, дѣтотíи сѧ клáнали йстинномѹ Бóгѹ. Слѣдь смертьтà нéгова, Ꙗвдéйтѣ подпáднали подъ вóлата на Сирíйскитѣ Царѣ, Ѻтъ кóйто Ѧнтíѻхъ четвéртыатъ подúгналъ врáхѹ тѣхъ сúльно гонéнїе. Но вѣ́рата въ Бóга подавáла на Ꙗвдéитѣ мѹжество и ги ѡвáрдила Ѻтъ погúбель. Бóгъ имъ провóдилъ йзбáвитель Єдиноплемéнникатъ тѣхенъ, благочестúвыатъ геро́м Ꙗвда Маккавéа, но Ѻныѣ несоглáсїата и раздóрѡ, дѣ́то сѧ породúли въ Ꙗвдéйското цáрство Ѻтъ сѣ́ктытѣ на Фарисéитѣ и Саддѹкéйтѣ, предизвúкали вéки нéговата погúбель. Рúмлянытѣ ѡвладѣ́ли Ієрѹсалúмъ и възвéли на Ꙗвдéйскїатъ престóлъ йноплемéнникатъ Ирóда.

5508 г. Ѻтъ сотворéнїе мíра.

Въ товà врéмѧ сварши́ласѧ голѣ́мата тáйна на воплощéнїето сы́на Божїѧго: въ Вифлеéмъ сѧ родúлъ ѡжидáемыатъ Мессíа, Іисѹсъ Хрїстóсъ, дѣтотóй сазда́ди новозавѣ́тната Цѣ́рква за прѣобразовáнїе на свѣтāтъ. Найпóслѣ защóто Ꙗвдéитѣ сѧ оўклонúли (Ѻтстранúли) Ѻтъ йстиннагѡ Бóга, и стóрили ѩ́ѡщи дрѹги беззакóнїата, навлéкли на сéбеси прáведныатъ гнѣ́въ Бóжїй. Рúмлянытѣ оўтвердúли надъ тѣ́хъ своéто влады́чество. Тúтъ, на Рúмскїатъ Імперáторъ Веспасїáна сынāтъ, за да накáжи Ꙗвдéитѣ заради возмѹщéнїето тѣ́хно. разва́лúлъ до ѡснованíе (темéлденъ) Ієрѹсалúмскїатъ хрáмъ, а въ цáрствованїето на Рúмскїатъ Імперáторъ Ѧдрїáна сúчкїй Ієрѹсалúмъ сѧ разва́лúлъ и сúчкїатъ Ꙗвдéйскїй нарóдъ сѧ разсѣ́ялъ по землáта, спорáдь каквóто бúло предскáзано за товà въ кнúгитѣ на Ѕаѡщéнното писáнїе.

79 г. послѣ Р. Х.

134 г. послѣ Р. Х.

Ѻтдѣлéнїе пѧтóе.

Рúмската (Романската) Істóрїѧ.

(Ѻтъ 753 лѣ́то предъ Р. Х. до 476 лѣ́то послѣ Р. Х.)

(Ѻтъ 1. лѣ́то дорѡ до 1229 лѣ́то на ѡснованíето Рúма)

Рúмската Істóрїѧ, спорáдь важностà и ѡбширностà ѝ, трéба да сѧ раздѣлѝ

на періо́ды, и̂ въ то́зи слу́чай мо́жи да̂ сѧ прїе́мнатъ ⁞За ѡ̂снова́нїе трѝ гла́вны е̂похѝ. 1. С̑снова́нїето на гра́датъ Ри́мъ (753 г. предъ Р. Х.) 2. Оу̑чрежде́нїето на респу́блика́нското правле́нїе (509 г. предъ Р. Х.) 3. Оу̑становле́нїето на Ѵмпера́торското досто́йнство (30 г. предъ Р. Х.). По това̀ Ри́мската Ѵсто́рїа мо́жи да сѧ раздѣли́ на трѝ гла́вны періо́ды, о̂тъ ко́йто пе́рвыатъ ѡ̑ѣ́ма Ѵсто́рїѧта на Ри́мската Мона́рхїѧ, вто́рыатъ ѡ̑ѣ́ма Ѵсто́рїѧта на Ри́мската респу́блика, а̂ тре́тыатъ ѡ̑ѣ́ма Ѵсто́рїѧта на Ри́мската Ѵмпе́рїѧ.

П е р ї о́ д ъ 1.

Ѵсто́рїѧ на Ри́мската Мона́рхїѧ.

(о̂тъ 753 лѣ́то до 509 лѣ́то предъ Р. Х.)

(о̂тъ 1 л. о̂тъ ѡ̂снова́нїѧ Ри́ма до 244 л.)

Первонача́лната Ри́мскаѧ Ѵсто́рїѧ е̑ ма́лко и̂зве́стна и̂ совсѣ́мъ пѫ̑лна о̂тъ мно́гѡ вы́мыслы. Найдосто́вѣ́рно би́ждася това̀, чи сѣ́дь като сѧ разори́лъ градъ̑тъ Тро́ѧ о̂тъ Гре́цытѣ, е̑не́и, дошѣ́лъ въ Ѵта́лїѧ и̂ сѧ посѣ́лилъ въ земла́та на ла́тѝнцытѣ. Сынъ̑тъ не́гѡвъ Ѩсканїй закорени́лъ тѫ̑къ Ѩлба́нското Ца́рство. О̂тъ пото́мцытѣ не́гѡвы, Нѫ̑ми́тора, сабо́рилъ

го бра́тъ мѫ̑ Ѩмѫ̑лій о̂тъ престо́латъ: Внѫ̑цытѣ Номи́торовы, Ро́мѫлъ и̂ Ре́мъ, дѣтотѣ́хъ ги гони́лъ Ѩмѫ̑лій, но ѡ̂ва́рдилися о̂тъ оу̑грожа́вшата тѣ́хъ о̂па́сность, оу̑би́ли сво́йатъ гони́тель и̂ вазве́ли пакъ на Ѩлба́нскїѧтъ престо́лъ Номи́тора, дѣтото́й, за да и̂завѝ сво́ата благода́рность, оу̑ступи́лъ на тѣ́зи мла́дытѣ герѡ́й ча́сть о̂тъ сво́итъ влады́нїѧта на кргово́тѣ Ти́бровы. Тѫ̑къ Ро́мѫлъ и̂ Ре́мъ ѡ̂снова́ли (запра́вили) Ри́мъ. Поди́ръ смѣ́ртьта Ре́мова, Ро́мѫлъ сами оу̑пра-вла́лъ Ри́мляныть. То́й оу̑краси́лъ сѣ́вѣси сасъ ти́тѫ̑лъ на Ща́рь, на Сѫ̑дїа̀, на пол-ково́децъ и̂ на гла́вный жре́цъ, напра́вилъ войска̀ и̂ Сена́тъ, и̂ прѣкраси́лъ сво́йтъ по́дданницы та ги напра́вилъ наро́дъ хра́-брый и̂ во́йнственный. Насл҃ѣ́дникатъ не́-гѡвъ, кро́тькїѧта, мѫ̑дрыатъ и̂ благоче-сти́выатъ Нѫ̑ма Помпи́лїи, внѫ̑ши́лъ въ Ри́мляныть скло́нность камъ земледѣ́-лїето, напи́салъ и̑мъ зако́ны и̂ наре́ды на Богослу́же́нїе. Въ ца́рствованїето тѫ̑-ла Гости́лїа Ри́мляныть, като поко́ри́ли Ѩлба́нското ца́рство распростра́ни́ли сво́е-то влады́чество. Нѫ̑ма - Помпи́лїоватъ

753 г. предъ Р.Х.

753-16 предъ Р.Х.

714-670 предъ Р.Х.

670-40 предъ Х.Р.

640-14 предъ Р.Х.

внѹкъ, Анкъ-Марцій, оуправа́лъ Рим-
лянытѣ съ кро́тость и̂ благоразѹміе, но
при си́чкото свое́ миролю́біе, то́й строва́лъ
войны̀ съ Лати́нытѣ, Сабини́цытѣ и̂ съ
дрѹги́и наро́ды, дѣтотѣхъ като покори́лъ
614-578 г. пред Р.Х. оуголѣми́лъ сво́итѣ владѣ́нїата. Въ цар-
ствованїето Тарквѝнїа ста́рагѡ, ха́би́лисъ
въ Ри́мъ хѹдо́жества, и̂ то́зи гра́дъ оу-
краси́лсѧ сасъ мно́гѡ на́правы ка́менны.
578-34 пред Р.Х. Благоразѹмныатъ и̂ добродѣ́тельныатъ
Сервїй-Тѹллїй е̑ достопа́матенъ въ Ри́м-
ската Исто́рїа зарадѝ сво́итѣ мѹ́дры и̂
поле́зны оу̑законе́нїата. То́й като раз-
дѣли́лъ сво́итѣ подда́нны на кла́сы (бю-
лю́цы) и̂ на стоти́ны, спора́дь и̑мѣ́нїе-
то се́кимѹ, и̂ като повелѣ́лъ да пода́-
ватъ гла́съ въ се́и̑мытѣ (въ диба́нытѣ)
не поголо́бнѡ (е̑ди́нъ се́кїй) но поцентѹ-
рїй, лиши́лъ плебе́итѣ о̑тъ о̑на́ла вла́сть
дѣ́то а̑ и̑мали тїи въ се́и̑мытѣ, и̂ а̑ да́лъ
на Патри́кїитѣ *) а̂ о̑тъ дрѹга страна̀
Се́рвїй-Тѹллїй оу̑легчи́лъ оу̑частьта̀ на
наро́датъ, като повелѣ́лъ да сѧ пла́ща
да́ждата не поголо́бнѡ, но по центѹры-

*) Патри́цїи назова́валисѧ въ Ри́мъ знатнѣ́й-
шитѣ гра́ждане (благоро́дныт, дворя́ны-
тѣ), а̂ плебе́и про́стытѣ гра́ждане.

тѣ (спора́дь со́тныт) я̂ защо́то патри́-
цїитѣ и̂ о̑бщю по бога́тытѣ о̑тъ Ри́мля-
нытѣ составля́ли поголѣ́мо число̀ на цен-
тѹрїата: то зато̀ и̂ плащали тїи по́мно-
гѡ да́ждїа, о̑тъ про́стыатъ наро́дъ.

Добродѣ́тельныатъ Се́рвїа-Тѹллїа
оу̑би́ли го, и̂ наслѣ́дникъ не́мѹ ста́налъ
оу̑ча́стникатъ на това̀ злодѣ́а́нїе зе́тьатъ
не́гѡвъ Тарквѝнїи Го́рдїатъ, но жесто-
костьта̀ на то́зи Ца́рь и̂ развраще́нїето 534-509 г. пред Р.Х.
на не́гѡвытѣ сы́нови произве́ли въ Ри́мъ
мѹ́нтъ, дѣтото́й сѧ сварши́лъ като и̑з-
гони́ли Тарквѝнїа и̑зъ Ри́мъ и̂ като и̑с-
тре́били монархи́ческого правле́нїе.

Пе́рїодъ 2.

Исто́рїа на Ри́мската респѹ́блика.

(О́тъ 509 лѣ́то до 30. 1 лѣ́то пред Р.Х.)

Подиръ като и̑згони́ли и̑зъ Ри́мъ
Тарквѝнїа Го́рдаго, Ри́мляныт направи-
вилиси народовла́стно правле́нїе и̂ си́чка-
та вла́сть предалѝ а̑ въ рацѣ́тѣ на Ко́н- 508 г. пред Р.Х.
сѹлытѣ, кои́то сѧка годи́на сѧ и̑збира́ли.
Ко́нсѹлытѣ и̂ воо́бще патри́цїитѣ начѣ́на-
ли да притѣсня́ватъ наро́датъ, зато̀
си́чкото народовла́стїе нахожда́лосѧ въ

голѣмо волненїе. Напоконъ народатъ, като са разлютилъ врахъ Патрицїитѣ, отдалечилса отъ Римъ, и не са завърналъ въ градатъ, предъ дорѡ не принѹдилъ Сенататъ да са согласѝ да оустановѝ народнытѣ Трибѹны, на които главната должность состоала въ да запазватъ народнытѣ права̀. И въ врѣмато на оныѣ возмѹщенїата, които происходили въ Римъ слѣдъ оуничтоженїето на монархическото правленїе, оузаконилоса въ Римъ Диктаторы, дѣтотѣмъ, въ смѹтнытѣ ѡбстоятельства, предавалоса, за ѻбщото добрѡ̀, неограниченна власть надъ сичката республика на шѣсть мѣсаца, а набременѝ и на цѣла година. Найдостопаматны отъ тѣхъ, слѣдъ врѣма, были Цинцинатъ, дѣтотоѝ ѥ̃ славенъ за своитѣ добродѣтели и за любовьта̀ камъ земледѣлїето, и знаменитыатъ Камилъ, дѣтотоѝ изкабилъ Римъ отъ погибель когато нападнали Галлытѣ. Но и самата голѣма власть на Диктаторытѣ ни можила совершенно да воздигни спокойствїе въ Римската республика. Трибѹнытѣ безпрестанно ѡорѹжали народатъ срѣщѡ Сенататъ, и отъ това

493 г. пред Р.Х.

390 г. пред Р.Х.

сичката Римска республика волноваласа отъ несогласїата и раздоры.

Римската республика акѡ и да бѣше са потрасила отъ внѹтрешнытѣ своѝ несогласїата, однакожъ непрїателитѣ Римски неможили да са пользоватъ отъ това̀ съсъ нищо, защото Римлянытѣ храними пламенна любовь камъ отечеството, и когато то̀ ги повыквало, забравали сичкитѣ своѝ личны раздоры та отхождали подиръ гласатъ неговъ. Затѡ̀, колчимъ имали война̀ съсъ Италїанскитѣ народы, съсъ Сабинцытѣ, Ѵтрѹскитѣ, Волскитѣ, Латинытѣ, Самнитанытѣ и ѡшти съ дрѹгїи, секога торжествовали надъ своитѣ непрїатели, и распространили въ Италїа своето владычество.

Отремленїето Римлянско камъ завоеванїе и намѣренїето тѣхно да покоратъ подъ своа власть Тарентъ, найкогатото Гречесko поселенїе, що са находило въ ѭжната Италїа, насилило, Пирра Ѵпирскїатъ Царь, да начени съ тѣхъ война. Но Римлянытѣ и надъ тойзи си страшенъ непрїатель восторжествовали. Во врѣмато на тая война̀ Римската республика оукрашаваласа съ добродѣтельныатъ свои

282 г. пред Р.Х.

гра́жданинъ Фабри́кїа, дѣтото́й съ не прелести́лъ о̑тъ бога́тытѣ да́рови на Пи́рра, що го склона́валъ на сво́ята страна̀, и̑ съ оу̑диви́лъ (почу̑дилъ) самсѝ Пи́рръ на не́гювата почте́нность. Слѣ́дь като съ сваршѝ война́та съсъ Пи́рра, Ри́мляныѣ подсло́жили на сво́ята вла́сть си́чка Ита́лїа, и̑, като о̑га́дили сво́итѣ си́лы, стреля́ли сво́йатъ гла́дъ о̑тва̄ть предѣли́тѣ не́йны и̑ наче́нали да съ впу̑шатъ камъ да о̑влада́тъ си́чкїатъ свѣ́та. Слѣ́дствїе на това̀ былѝ трѝ кровопроли́тны войны̀ съсъ Карѳаге́няныѣ, дѣ́то съ назова́ватъ пу̑ни́чески войны̀.

262-38 пред Р.Х. Пе́рвата пу̑ни́ческа война̀, дѣ́то тїа̀ съ продолжа́ла 24 годи́ны сварши́ласъ така̀, си́рѣчь Карѳаге́ныѣ дѣтотїи́ съ набы́ли и̑ по су̑хо и̑ по мо́рѣ наси́лилисъ да о̑ста́ватъ на Ри́мляныѣ си́чкитѣ своѝ влады́нїата дѣ́то на О̑стровать Сици́лїа. Во вре́мето на вто́рата пу̑ни́ческа война̀, дѣ́то тїа̀ съ продолжа́вала 17 годи́ны, ѩви́лисъ и̑ въ дѣ́вѣ воева́вши страны̀ голѣ́мы полково́дцы. Карѳаге́нскїатъ гер̑ѡ́й знамени́тыатъ полково́децъ Ѧ́нниба́лъ, катопреле́залъ Ѧ́лпи́йскитѣ горы̀, разби́лъ Ри́мляныѣ при Те́ссїю, при Тре́бїа, при Тразиле́нъ и̑ най-по́слѣ о̑даржа́лъ надъ тѣ́хъ голѣ́ма по-бѣ́да при Ка́нна. Но Ри́мляныѣ не оу̑нива́ли, тїѝ и̑ подъ нача́льството на сво́йатъ полково́децъ Сципіона, о̑держа́ли надъ Карѳаге́ныѣ рѣши́тельна по-бѣ́да въ Ѧ́фрика, при За́мъ. Слѣ́дствїе на това̀ было̀ то̀, си́рѣчь Карѳаге́ныѣ съ приу̑дили да заключатъ ми́ръ съ Ри́мляныѣ, по ко́йто ми́ръ о̑свѣ̄рзали-съ, да предада́тъ на Ри́мляныѣ си́чкитѣ своѝ о̑тва̄нъ Ѧ́фрика влады́нїата, да и̑̀мъ запла́тятъ си́чкитѣ оу̑бы́тки (зара́ры) ко́лкото претерпѣ́ли въ та́а война̀, и̑ да и̑̀мъ дада́тъ си́чкїатъ свой фло́тъ, дѣтото́й и̑ и̑згоре́лъ предъ О̑чи́тѣ на Карѳаге́ныѣ.

214 г. пред Р.Х.

202 г. пред Р.Х.

Тре́тьата пу̑ни́ческа война̀, дѣ́тотїа̀ продолжа́валасъ 3 годи́ны, сварши́ласъ съсъ това̀, си́рѣчь Карѳаге́нъ съ разори́лъ и̑ си́чката Карѳаге́нска респу̑блика прево̄рналасъ въ Ри́мска провинцїа. Въ това̀ ѩ́стото вре́ма Гре́цїа, Македо́нїа и̑ ча́сть о̑тъ Ма́лаа Ѧ́зїа приу̑ди́лисъ да съ покора́тъ на Ри́мляныѣ.

149-46 г. пред Р.Х.

Такви́зитѣ завоева́нїа и̑ бога́тството що го придобы́ли тїѝ, произве́ли пере-

мѣна въ нрáвытѣ на Рúмлянытѣ. Простотáта на нрáвытѣ и сúчкитѣ пóпрѣжны республикáнски добродѣтели начéнали да úсчѣзватъ, и вмѣстw тѣхъ влéзли срéбролю́бiе, рóскошь и разврaщéнiе нрáвовъ.

Въ товà врéмя úмало въ Áзiя Éдúнъ мъ́жъ ѡ̑дарéнъ съ голѣ́мъ оу́мъ и съ непоколебúма сúла на вóля, хрáбрый, мъ́жественъ, невстрашúмъ. Тóй бúлъ знаменúтыатъ Понтúйскiй Цáрь, Митридáтъ шестúй. Тóй помúслилъ да ѡ̑гранúчи честолю́бiето на Рúмлянытѣ, и мнóгw врéмя стръ́бáлъ сасъ тѣ́хъ кровопролúтнѣйши войны̀. Но сúчкитѣ оу́сúлiята нéгwвы ѡ̑стáли тщéтны, и слѣ́дъ смертьтà нéгwва, Рúмлянытѣ ѡ̑сѣбили въ Áзiя сúчка Мáлая Áзiя, Сúриа и Палестúна, а̂ въ Éврώпа ѡ̑сѣбили сúчка Гáллiа и прострéли свóето о̀ръ́жiе дорw до Британiа.

Но во врéмато на такúвытѣ бúстры оу́спѣхы на Рúмското о̀ръ́жiе, о̂ткрúлися въ Рúмъ междоусóбны войны̀. Тúи бúли произведéны о̂тъ честолю́бiето на военача́лницытѣ, дѣтотúи съ стремúли камъ върхóбната влáсть. Мáрiй и Сúлла, двоúцата тѣзи ѡ̑пáснѣйши честолю́бцы,

мнóгw врéмя свирѣпствовáли Éдúнъ на дръ́гiѝ, найпóслѣ Сúлла стáналъ, подъ́ймето на безсмъ́ртный Диктáторъ, ѡ̑сѣбникъ на Рúмската республика. Слѣ́дъ смертьтà нéгwва начéнали да съ стремя̄тъ камъ върхóбната влáсть Помпéй и Ю́лiй Кéсарь, и слѣ́дствiе на товà стáнала Éднà нóва междоусóбна войнà, кóято съ сварúла съ тъ́й, сúрѣчь Рúмлянытѣ съ насúлили да предадáтъ на Ю́лiа Кéсара сúчката върхóбна влáсть въ республиката, и го назовáли безсмъ́ртный Диктáторъ и Úмперáторъ (повелúтель) на войскúтѣ. Ю́лiй Кéсарь, като оу́правлáлъ республиката, силúлся да достáви на Рúмлянытѣ споко́йствiе и счáстiе, но при сúчко товà, тóйзи голѣ́мыатъ мъ́жъ неможúлъ да предшбáрди сéбеси о̀тъ злобмышлéницытѣ, кóито и го оу́бúли. Товà ѡ̑стоáтельство произвéло въ Рúмъ третья междоусóбна войнà, дѣ́то въ нéйното врéмя úмалися сопéрницы (противоборцы) Áнтwнiй и внбкатъ на Ю́лiа Кéсара О̂ктáвiй. Мнóгw врéмя Рúмската республика страдáла о̀тъ тѣ́хнытѣ междоусóбiята, но найпóслѣ сражéнiето при Áкцiбмъ рѣшúло съ́дбата нéйна. О̂ктá-

44 г. пред Р.Х.

30 г. пред Р.Х.

вїй, като надви́лъ Антю́нїа и като пре-
wкарналъ Ѳгипетъ въ Ри́мска провинцїа, провозгласи́лсѧ, съ назва́нїе Ѧвгу́стъ, Ри́мскїй Импера́торъ. Респу́бликанското правле́нїе въ Ри́мъ и́счезнало.

ПЕРЇО́ДЪ 3.

Їсто́рїѧ на Ри́мската Импе́рїѧ.

(Отъ 30 годи́ны предъ Р. Х. до 476 годи́ны послѣ Р. Х.)

(Отъ 723 лѣто до 1229 лѣто отъ wснова́нїе Ри́ма)

Голѣ́мо сча́стїе за Ри́мланытѣ бы́ло това̀, дѣто, като сѧ оувѣ́рили тїи най-
30 г. предъ Р.Х. по́слѣ ка́къ нежеходи́мѡ е̑ да сѧ подсло́жатъ на є́дна̀ самодержа́вна вла́сть, про-
14 г. послѣ Р.Х. возгласи́ли Прави́тель на сѣ́беси Октавїа Ѧвгу́ста. То́йзи Импера́торъ сѧ̀съ благоразу́мїето си и̑ сѧ̀съ си́лата на самодержа́вната вла́сть, прекаси́лъ страховѣ́тѣ на междоусо́бныте воины̀, дѣто тїи свирѣ́пствовали въ Ри́мъ, и̑ доста́билъ на сво́итѣ по́данны споко́йствїе и̑ благоде́нствїе. Притова̀, подъ не́гwбото кро́тко и му́дро правле́нїе процвѣта́ли въ Ри́мъ нау́китѣ, худо́жествата и̑ тарго́вшината. Три́десатата годи́на на цѧ́рствованїе-

то на тогѡ́зи Ца́рѧ е̑ wзнаменова́на сѧ̀съ голѣ́мы за челове́ческїатъ ро́дъ собы́тїа-та, си́рѣчь сѧ̀съ Рожде́нїето на Іису́са Хрїста̀ Спаси́теля ми́ра.

Отъ wбщѡ подъ правле́нїето на Октавїа Ѧвгу́ста, и̑ Ри́мланытѣ и̑ си́чкитѣ о́ны́е наро́ды дѣ́то сѧ бы́ли покори́ли на не́гwвото влады́чество, wгажда́ли сѣ́беси благополу́чны, а̑ това̀ слу́жи за да дока́жи на́мъ ка́къ монархи́ческого правле́нїе е̑ найблагодѣ́тельно на земла́та, и̑ е̑ найсообра́зно сѧ̀съ е̑стѣ́ственныте пора́доцы на нѣ́ща́та, и̑ сѧ̀съ си́чкитѣ Божѣ́ственны зако́ны. И̑ а̑кѡ и̑ да сѧ ка̑ба́ватъ, по́слѣ Октавїа Ѧвгу́ста, въ Ри́мскїатъ престо́лъ развраще́нны тира́ны, си́рѣчь Тибе́рїй, Кали́гула, Кла́вдїй, Не́ронъ и̑ Ару́гїи і̑ѡши, то̀ това̀ ка̑вле́нїе бы́ло скоропрохо́дливо, зато̀ и̑ тре́ба да го зачи-тѣ́мъ за и̑зве́ргнато отъ wбщото пра́вило. Притова̀, по́слѣ тѣ́зи тира́ны, ни́и би́ждамы на Ри́мскїатъ престо́лъ тру́долюби́ваго Веспасїа́на, милосе́рдаго Ти́та, 69-79г. дѣтото́й сѧ̀каше загу́бено о̑нова̀ вре́ма, 79-81 въ кое́то то́й ни сто́раше нѣ́комъ добро̀, по́слѣ зато̀ попра́вда и̑ сѧ назова́лъ Оу́тѣше́нїе Р.Х. на челове́чеството. Гле́дамы благоразу-

98-117 мнѧтъ и̂ до́брѧтъ Траа́на, досто́йнѧтъ насле́дникъ не́гово̀ А̂дріа́на, бла-
117-38 гочести́вѧтъ и̂ кро́ткїатъ А̂нтони́на и̂
138-61 вѣнцоно́сѧтъ фило́софъ Ма́рка А̂вре́лїа.
161-80 Тѣ́зи Царѣ̀ царствова́ли ми́рно и̂ правосла́вно и̂ доставля́ли на сво́итѣ по́даннѣ, зла́тѧтъ вѣ́къ на благополу́чїето.

Но това̀ благополу́чїе сварши́лосѧ съ̀съ смертьта̀ Ма́рка А̂ври́лїева. Ри́мската войска̀ като присвои́ла голѣ́мата вла́сть, наче́нала да располага съ̀съ сла́ата на самы́тѣ Импера́торы, и̂ произве́ла въ си́чката Импе́рїа силнѣ́йши потресе́нїата. А̂ за по́голѣмо бѣ́дствїе на та́а Импе́рїа, разли́чны наро́ды, а̂ о̂соблі́во сѣ́верныѣ, като сѧ вту́рнали на не́а о̂тре́дъ начѣ́нали да гра́бѧтъ и̂ да о̂пу́стошава́тъ Ри́мскитѣ прови́нцїи и̂ да оу̂тверждава́тъ въ тѣ́хъ сво́ето влады́чество. Импера́торатъ Дїоклитїа́нъ оу̂мѣ́лъ да оу̂ре́жда наре́дытѣ въ Импе́рїата. Кѡнстан-
306-37 ти́нъ вели́кїй (сватый) съ̀съ си́ла и̂ благоразу́мїе дова́ршилъ та́а ра́бота, като оу̂тверди́лъ самодържа́вната сво́а вла́сть. Този Импера́торъ за престо́лный гра́дъ на си́чката Импе́рїа и̂збра́лъ Византі́а, кѣ́то тїа̀ по то́зи слу́чай назова́ласа Кѡнстантино́поль. Ѝмето на тогѡ́зи Мона́рха є̂ незабра́вено за хрїстїа́нытѣ. То́й като позна́лъ заблужде́нїето на и̂долопокло́нството, и̂ като сѧ оу̂вѣ́рилъ въ и̂стинытѣ на Ѳванге́лїето, прїе́мналъ Хрїстїа́нската вѣ́ра, и̂ а̄ ѡ̄кави́лъ за господ́ствующаа по си́чката сво̀а ѡ̂кши́рна Импе́рїа. Зарадѝ това̀ Хрїсто́вата Цѣ́рква, кѣ́тотїа до́лго вре́ма бы́ла гони́ма, восторжествова́ла, каквото и̂стиннаа, и̂ сѧ оу̂тверди́ла на незы́блемы ѡ̂снова́нїѧта.

Подиръ смертьта̀ Кѡнстанти́на Ѳвата́гѡ, поги́нванїето на Ри́мската Импе́рїа ви́дѣласа неизбѣ́жна, защо̀ о̂свѣ́нь дѣ́то въ се́беси бы́ла въ растро́йство и̂ ѡ̂слабле́нїе, прило́жилоисѧ и̂ ва̄нкашно несча́стїе, си́рѣчь напа́дналисѣ́верныѣ наро́ды и̂ ди́китѣ завоева́тели, Гу́ннытѣ, о̆колѡ 375 г.
Татарско и̂лѝ Монго́льско поколѣ́нїе, кой-то и̂злѣ́зли о̂тъ сѣ́верныѣ страны̀ на Кита́а. Тѣ́зи наро́ды оу̂чи́нили си́льно потресе́нїе и̂ голѣ́мо о̂пу́стоше́нїе въ Ри́мската Импе́рїа;

Импера́торъ Ѳеодо́сїй раздѣли́лъ Ри́мската Импе́рїа на двѣ̀ Импе́рїи на Восто́чна и̂ За́падна, и̂ ѡ̂кави́лъ Импера́торы двои́цата своѝ сы́нове А̂ркадїа и̂ Гоно́- 395 г.

рїа, пѣрвыатъ востóчный Імпера́торъ, а̂ дрꙋгїатъ За́падный.

На́скорѡ За́падната Ри́мска Імпе́рїа и̂спы́тала голѣ́мы бѣ́дствїата: Го́тѡы-тѣ и̂ Ванда́лытѣ като притне́ли Ри́мъ, оўчи́нили въ не́го тва́рдѣ голѣ́мо о̂пꙋстоше́нїе. Въ това̀ и̂стото вре́ма па́ви́лса оў Гꙋ́нныт҃ дꙑ́ватъ завоева́тель, оўжа́сныатъ А̂тти́ла, ко́йто по пра́вдасѧ назова́лъ би́чь Бо́жїи. То́й като о̂пꙋстоша́валъ си́чката За́падна Ри́мска Імпе́рїа, дока́ралъ а̂ до найголѣ́мото бѣ́дствїе и̂ до неизбѣ́жната поги́бель. На́поконъ О̂-
476 г. доа́кръ предводи́тельатъ на Герꙋ́лытѣ, о̂свѣ́билъ Ри́мъ, сабо́рилъ о̂т Ри́мскїатъ престо́лъ Ѝмпера́торатъ Ро́мꙋла А̂вгꙋ́стꙋла, и̂ оўтверди́лъ въ Іта́лїа свѣ́сто влады́чество. А̂ за совершѣ́нно и̂стреблѣ́нїе на За́падната Ри́мска Імпе́рїа, па́вилсѧ предводи́тельатъ на Фра́нкитѣ Хлодови́къ. По́слѣ о̂на́ па́бѣ́да дѣ́то а̂ оўчи́нилъ то́зи завоева́тель проти́въ Ри́мскїатъ
486 г. намѣ́стникъ Сѷа́грїа, въ Га́ллїа, при Соасо́нъ, та́а Імпе́рїа сѧ развали́ла, а̂ и̂зъ развали́нытѣ не́йны напра́вилисѧ но́вы Европе́йски ца́рства.

О̆БЩО ЗАМѢЧА́НЇЕ ЗАРАДѝ РИ́МЛѦНЫТѢ.

Ни є̂ди́нъ наро́дъ въ ве́тхїатъ Свѣ́тъ не сѧ возне́салъ до такова́съ неимовѣ́рна, высо́ка сте́пень на си́ла, на сла́ба и̂ на могꙋ́щество, и̂ ниеди́нъ наро́дъ ни па́далъ до́лꙋ о̂т такова́зи высочина̀, дорѡ до най ни́ската сте́пень на оўниже́нїето, каквото́ Ри́мляныт҃. Я̂лба́нското малова́жно поселе́нїе — Ри́мъ, по́слѣ вре́ма ста́налъ завоева́тель на си́чкїатъ тога́съ и̂звѣ́стный Свѣ́тъ, защѐ влады́чеството не́гѡво простира́лоса о̂т Я̂тланти́ческото морѐ до Е̂вфра́та и̂ Ти́гра, и̂ о̂т Шотла́нтїа, Ре́йна и̂ Дꙋна́а дорѡ до Я̂фрика́нскитѣ сте́пи. Но то́зи Ри́мъ, дѣ́тото́й покори́лъ си́лнѣйши ца́рства и̂ напи́салъ зако́ны на си́чкїатъ Свѣ́тъ, па́далъ найпо́слѣ подъ оўда́рытѣ на разли́чны наро́ды, о̂сабли́вѡ на сѣ́вернытѣ. Зарадѝ това̀ причи́нытѣ на возвыше́нїето и̂ на паде́нїето не́гѡво досто́йны сѧ за си́чкото на́ше вниманїе.

Лю́бовьта̀ камъ О̆тече́ството, повино-
вене́нїето на зако́нытѣ и̂ на вла́ститѣ, чистота́та на нра́бытѣ, оўсовершенство-
ва́нїето на вое́нното и̂скꙋ́ство и̂ сла́̀

ствїата нѣгвы — безпрестанныть побѣды направили Римлануть ѡвладатели на сичкїатъ тогасъ ѝзвѣстный свѣтъ. Чрезмѣрната роскошь, лѣнотьта, празднотьта, развращенїето на нравыть ѝ междоусобныть войны ѡслабили сичкить нравственны ѝ физически силы тѣхны.

Римлануть дътотїи въ первыть времена на республиката были славны заради своить добродѣтели, ѡбезславили найпослѣ тебеси сасъ сичкить порѫцы (погрѣшки) ѝ сасъ найголѣмыть беззаконїата. Воинното тѣхно ѝскуство, дътото са ѡсновавало первоначалынѡ, на найтвердыть ѡснованїата — на любовьта камъ ѡтечеството, подирь врема подкрѣпавалоса только ѡтъ ѐдната корысть ѝ ѡтъ жаднѣнито камъ богатство. — Неминуемото слѣдствїе на таковыатъ упадокъ на нравственностьта было — надванито на Римъ.

Во времето Ромулово, Римлануть были грубы, невѣжественны. Нума Помпилїй, като ѝмъ написалъ закѡны ѝ правила на богослуженїе, положилъ ѡснованїе на ѡбразованїето тѣхно. Но, присичко това, Римлануть, защото ѝмали предъ ѡчить си только воинската слава, не оучинили голѣмы оуспѣхы въ наукить ѝ художествата. Найсетнѣ ѡна свазь що ѫ оучинили сасъ найобразованныть народы, внушила ѝмъ склонность камъ тѣхъ, ѝ въ тѡзи случай Грѣцыть, дѣто тїи были побѣжденны ѡтъ Римлануть, оудержали надъ своить побѣдители владычество, защото помногѡ ѝзъ Грѣцїа прїишлѣ въ Римъ наукить ѝ художествата. Ѡктавїй Августъ ѝ знаменитыатъ Министръ ѝ прїятель нѣгвъ Меценатъ, сасъ высокото свое покровительство довѣли ги до высоката степень на совершенството. Въ ѥтото това врѣма процвѣтнало въ Римъ стїхотворството, ѝ найхубавы Поѣты — за оукрашенїе на Ѫгустовать вѣкъ были Горацїи ѝ Виргилїй. — Краснорѣчїето оу Римлануть процвѣтало преимуществѣнѡ во врѣмето на Республиката, ѝ найпревосходный ѡтъ Римскить Ѡраторы былъ Цицеронъ. Гръческата Платонова Фїлософїа находила ѝ въ Римъ своить послѣдователи, ѝ Стоическата Фїлософска школа произвела многѡ добродѣтелни граж-

да́ны. Найотли́чныть Ри́мски Історицы са̀, Ти́тъ Ли́вій и̂ Та́цитъ, кои́то каквото́ и̂ Плѹта́рхъ, оу̂краша́вали сасъ се́вези Траа́новатъ вѣ́къ. Изъ Ри́мскитѣ Геѡгра́фы найдостопа́матенъ Ѿ Птолеме́й. Изя́щнытѣ хѹдо́жества: зодче́ството и̂ живописа́нїето въ Ри́мъ бы́ли въ голѣ́мо совершенство.

Вѣроисповѣ́данїето Ри́мляно, дѣтоне́го ввѣ́лъ и̂ оу̂тверди́лъ преимѹщественнѡ Нѹма̀ Помпи́лій, состоя́ло въ многобо́жїе. Ти́, каквото́ та̂зы́чницытѣ Гре́цы, и̂сповѣ́довали (признава́ли) мно́гѡ бо́гови и̂ богини, и̂ припи́сивали на̂ко̀ Ѻ̂тъ тѣ́хъ мни́мытѣ божества̀ оу̂правле́нїе нако́годи ча́сть на мїра̀тъ. Я̂ за гла́вный попечи́тель сво́й почита́ли бо́гатъ на воиныть— Ма́рса. Въ Ри́мъ нахожда́лисѧ мно̀гѡ жрецы̀, между́ кои́то достопа́матны бы́ли Я̂вгѹ́рытѣ и̂лѝ гада́телитѣ, дѣкотѣи по лете́ньито на пти́цытѣ, по воздѹ́шнытѣ та̂вле́нїата, по внѹ́трешностьта̀ на живо́тнытѣ и̂ пр҃ч: предсказва́ли на наро́датъ що ще́ло да сѧ слѹчи́. Найпо́слѣ сла̂нцето на правдина́та и̂ на и̂стината, дѣкто возсїя́ло въ Виолее́мъ, въ ца́рствованїето Кѡнстанти́на Ѳвата́гѡ, разсѣ́ало темнина́та на и̂долослѹже́нїето и̂ ѡсвѣ́тило на наро́дытѣ пѫ́тьатъ камъ и̂стинното Богопозна́нїе.

Ча́сть вторая́.

Істо́рїа на сре́дныть вѣ́кови.

Ѻ̂тъ паде́нїето на за́падната Ри́мска Импе́рїа дорѡ до Ѻ̂тры́тїето на Аме́рика.

(Ѻ̂тъ 476 (500) до 1492 (1500) лѣ́то по́слѣ Р. Х.)

Пе́рїо́дъ 1.

Ѻ̂тъ какъ сѧ̂ развали́ла за́падната Ри́мска Ѷмпе́рїа до Ка́рола вели́кагѡ.

(Ѻ̂тъ 476 (500) до 771 (800) лѣ́то по́слѣ Р. Х.)

Па́дванито на за́падната Ри́мска Ѷмпе́рїа произве́ло голѣ́ма премѣ́на на свѣ́та̀тъ. Изъ развали́нытѣ на та́а Ѷмпе́рїа напра́вилиса комаха́й си́чкитѣ сега́шны Европ҃е́йски ца́рства, и̂ Ѻ̂ны́е наро́ды; кои́то до не́гѡ вре́ма бы́ли ма́лкѡ и̂звѣ́стны, ста́нали гла́вны и̂ влады́чествѹюши.

1. Фра́нцїѧ.

Хлодови́къ, предводи́тельатъ на Фра́нкитѣ, като подело́жилъ подъ сво́ѧ вла́сть си́чка Га́ллїѧ, поло́жилъ ѡ̑снова́нїе
486 г. на Францѹ́зката Мона́рхїѧ. Слѣ́дъ смерттà не́гѡва, та́ѧ Мона́рхїѧ подпа́днала въ междоѹсо́бны войны̀, и̑ по́многѡ страда́ла о̑тъ честолю́бїето, о̑тъ взаи́мната не́нависть и̑ мще́нїе на дъ́вѣтѣ Принцесы Фредого́нда и̑ Брѹнеги́лда, дѣтотїи ся стреми́ли врахѹ́ верхо́ната вла́сть. О̑тъ не́гѡ вре́ма Ца́рската вла́сть во Фра́нцїѧ дошлà въ оупа́двани, а̑ о̑на́ѧ вла́сть що а̑̀ ѝмали Прави́телитѣ на Ца́рсвото и̑лѝ Пала́тнытѣ Ме́рови (Maires du Palais) тва̄рдѣ мно́гѡ ся зася́лила. Найприме́чателны о̑тъ тѣ́зи Пала́тнытѣ Ме́рови бы́лѝ: благоразѹ́мныатъ Бе́роѝнъ, мѹ́жественныатъ Пипи́нъ Гериста́лъ, досто́йныатъ сы́нъ не́гѡвъ, хра́бры̀й и̑ велико-дѹ́шный Ка́рлъ Марте́лль и̑ мѹ́дрыатъ Пипи́нъ Коро́ткїй. Въ ка́чество на Пала́тны Ме́рови, тїи оупра́вля́ли Францѹ́зката Мона́рхїѧ, безъ да ся о̑тно́сатъ камъ сво́итѣ Царѣ̀, сла́вытѣ пото́мцы Хлодови́ковы̀. Найпо́слѣ Пипи́нъ Кро́ткїатъ, съ помощьта̀ на Ри́мскїатъ Первосвѧще́ника

(Па́па) Заха́рїѧ, возле́залъ на Францѹ́зскїатъ престо́лъ.

2. Ита́лїѧ.

О̑доа́къ, Гервѹ́лскїатъ предводи́тель, 476 г.
като ѣзбо́рилъ о̑тъ Ри́мскїатъ престо́лъ Импера́торатъ Ро́мѹла Ѧвгѹ́ства, и̑ като оуничтожи́лъ, съ тако́въ о́разъ, За́падната Ри́мска Импе́рїѧ, оутверди́лъ сво́ето влады́чество въ Ита́лїѧ. Но на́скорѡ О̑стъ-Го́тѡтѣ, подъ предводи́тельството на хра́брыатъ и̑ благоразѹ́мныатъ Ѳеодори́ка, ко́йто по пра́вда назова́лсѧ Вели́кїй, вѣ́рналисѧ въ Ита́лїѧ, и̑ като оуничто- 493 г.
жи́ли въ не́ѧ влады́чеството на Гервлы-тѣ, запра́вили тѹ́къ си́лното О̑стъ-Го́ѳ-ско ца́рство. Полково́дцытѣ на Восто́ч-ныатъ Ри́мскїй Импера́торъ Ю̑стинїа́на— Велиса́рїй и̑ Нарце́съ развали́ли това̀ ца́р- 556 г.
ство, и̑ голѣ́ма ча́сть о̑тъ не́гѡ прило́жили на Восто́чната Ри́мска Импе́рїѧ, подъ назва́нїе Гре́ческїй Ѣ̑кзарха́тъ. Най-се́тнѣ Лонгоба́рдытѣ, подъ предводи́-тельство̀ на Ѧлбои́на, вѣ́рналисѧ въ 567 г.
Ита́лїѧ, ѡ̑бсѣ́били се́верната ча́сть не́йна и̑ ѡ̑снова́ли тѹ́къ си́лното и̑ сла́вното Лонгоба́рдское ца́рство, ко́ето до вре́ма-то на Ка́рола Вели́кагѡ сѫществова́ло.

Въ свършанито на тóзи періóдъ Рúмскитѣ Первоспасúтели придобúли вéчно влiáнiе на Éвропа. Пипúнъ Короткiатъ и Кáролъ велúкiй мнóго оýголѣмевáли владѣнiето и тѣхната влáсть, и това стрýвали сасъ благодáрность и оýважéнiе, коúто тúи чýвствовали въ сéбеси, каквóто камъ дýховны начáлницы на хрúстiáнытѣ.

Когáто напáднали Гýннытѣ и дрýги îóщи нарóды на зáпадната Рúмска Импéрiа, мнóго Рúмляны посѣгнали по Óстровытѣ на сѣверната чáсть на Адрiатúческото морé, и като са посéлили по тѣхъ, полóжили ѡснованiе на Венéцiа. — Околѡ 450 г. Мореплáванiето и търгóвлата стáнали занáтiе на тѣзи посéленцы, и слѣдъ това Венéцiа въ мáлко врéма прúбилася Éдинъ когáтъ търгóвный грáдъ.

3. Испáнiа.

Многочúсленнытѣ толпы на Свéвытѣ, на Вандáлытѣ, на Алáнытѣ и на дрýги îóщи нарóды безпрестáнно ѡпýстошáли Испáнiа. Нáскорѡ Вéстъ-Гóтытѣ, като са йзтúрили (притѣснúли) Óтъ Фрáнкитѣ йзъ Гáллiа, втýрналися въ тáя страна. Въ Óсмытъ вѣкъ внéсли въ нéя побѣдоносното своé Óржiе Арабúтанытѣ (Арáпытѣ) и оýтвердúли въ нéя своéто владúчество. — Затова Испáнiа въ тóзи періóдъ нахождáлася въ влáсть на двá глáвны нарóды Вéстъ-Гóтытѣ и Арабúтанытѣ.

4. Британiа.

Послѣ като са Óтдалечúли (йзлéзли) 426 г. Рúмскитѣ войскú йзъ Британiа, жúтелитѣ Шотлáндiй (Пúктытѣ и Скóтытѣ) начéнали да са втýрватъ въ тáя странá и да ѿпýстошáватъ. Британцытѣ попрóсили пóмощь Óтъ Áнглытѣ и Саксóнцытѣ, дѣтотúи, като побѣдúли Шотлáндцытѣ, покорúли Британiа подъ своá влáсть и направúли въ нéя сéдемь Англо-Саксóнски Кралéвства, коúто подъ Óбщо йма назовáватся Гептáрхiи.

5. Востóчната Рúмска (Грéческа) Импéрiа.

Послѣ пáданието на зáпадната Рúмска Импéрiа, востóчната сýществовáла дорѡ до 1453 лѣто. Óтъ Óныe Имперáторы дѣто царовáли въ нея въ тóйзи періóдъ, найдостопáматенъ é Юстинiáнъ, дѣтотóй са назовáлъ Велúкiй и 528-65

славный защото издалъ законытѣ, и защото счастїето дарило мѫ двойца голѣмы полководцы, Велизарїй и Нарцеса. Тѣзи герои очинили свѣтлы побѣды надъ Остъ-Готытѣ и Вандалытѣ, и подкрепили славата на восточната Имперїа. Однакожъ тази слава не даржала много врема. Наскоро Персытѣ, Лонгобардытѣ, Болгарытѣ, Арапытѣ, Русїанытѣ и други ïощи народы наченали да потрисават и да ѡпустошават тази Имперїа.

6. Арабійското (Арапското) Царство.

Въ седмыатъ вѣкъ послѣ Рождествà Христова Арабитанытѣ явилися страшны завоеватели и главный владычествующій народъ на востокъ. Магометъ (Моамедъ), ктотой са родилъ въ Мекка, 571 г. наченалъ да проповѣда правила на єдна вѣра, кощо помногу ѥ ѡснована, на грубо суевѣрїе. Той като видѣлъ чи Мекскытѣ жители мѫ са воспротивили, 622 г. побѣгналъ въ Медина, ктонейнытѣ жители тѫтакси прïемнали негвото оученïе, ктото воспламанило найпослѣ въ сичкытѣ Арабитаны непобѣдимо мѫжество и невкротима страсть камъ завоеванïе. Во врémато на Магометовытѣ наслѣдницы, Арабитанытѣ ѡсвоили Сирїа, Месопотамїа, Палестина, Персидското царство, сѣверната Африка, голѣма часть отъ Испанïа, и прѫчал. Тïи бѫрналися и въ Францïа, но знаменитыатъ Французскïй Палатный Мéръ, Карлъ — Мартéлль, разбилъ ги въ кро- 742 г. вопролитнѣйшето сраженïе при Тѫръ, и съ това избавилъ Европа отъ тѣзи страшнытѣ завоеватели.

Но наскоро многопространнытѣ области, ктото ги ѡсвоили Арабитанытѣ, раздѣлилися на три Калифата (Царства) на восточный, Испанскïй, и Африканскïй. Въ това истото врéма Арабитанската страсть камъ завоеванïе начéнала да оумалѣва, и тогасъ Арабитанытѣ, коитo попреди были страшны завоеватели, изгубгвали сако просвѣщенïе и истрéбили въ Египетъ знаменитата библïотéка, кощо Птолемеицытѣ направили, предалися сасъ голѣмо рачéнïе въ наѫкитѣ и художествата, и въ царствованïето на знаменитыатъ Восточный Калифъ, Гарѫнъ-Алъ-Рашида явилися про- 786-808

свѣщенѣйшїй и ѡбразованѣйшїй народъ. Багдатъ, столицата на восточнытѣ Калифы, и Кордова, главнытъ градъ на Испанскїатъ Калифатъ, станали въ това врема источницы на многѡ полезнычеловѣчески познанїата.

7. Дрѹгїй современны народы.

1) Саксонцытѣ. Тїи ѡбитали въ ѡныѥ страны дѣто между Вълка, Везеръ и нѣмецкото морѥ, и были страшны на сичкитѣ за сѡата храбрость. Каролъ Великїй, подирь многѡ оусилїата, и вровопролитїата покорилъ ги на сѡата власть.— 2) Кавары, дѣтотїи ѡбитавали въ сегашното Кавърско Кралѥство, подпаднали напослѣ подъ вълата на Карла Великагѡ.— 3) Болгарытѣ. Тойзи народъ первоначалнѡ ѡбиталъ въ ѡныѥ страны дѣто ѡколѡ Волга (въ сегашнытѣ Рѡссїйски Гѹбернїи, Казанска и Нижегородска). Я като га дигнали ѡтъ тамъ, премѣнали презъ Дѹнавать и са посѣлили въ ѡныѥ мѣста, що са назовава сега Болгарїа.— 4) Хозарытѣ скитались въ сегашната южна Рѡссїа, ѡколѡ Дономъ.— 5) Вѣнгрытѣ, дѣто са скитали многѡ врема

въ сегашната сѣверовосточна Вѣрщейска и сѣверо-Азїатска Рѡссїа, посѣлилиса напослѣ въ Панонїа и сегашната Вѣнгрїа.— 6) Тѹрцытѣ. Тїи ѡбитали въ восточнытѣ страны на Каспїйското морѥ и набѣлиса найопасны за восточната Римска Імперїа.— 7) Славянытѣ. Въ ѡныѥ времена, когато разнытѣ народы нападнали на западната Римскаа Імперїа, многѡ Славяны дигналиса ѡтъ бреговетѣ Дѹнавски на сѣверъ и ѡтъ негѡ врема начѣнали да са распространяватъ по Вѣрщпа. Многѡ ѡтъ тѣхъ, подъ различны имена, посѣлилиса въ сегашната южна Рѡссїа, а дрѹги ѡтишле камъ Вѣзерьтъ Ильменъ и на бреговетѣ Волховы запрѣвили Новгородъ и си оучинили рѣспѹбликанско Правлѣнїѥ.— Мѹжеството, храбростьта, великодѹшїето, честностьта и гостепрїимството были ѡтличителныт свойства на Славянытѣ.— Главны источницы на тѣхното богатство были скотоводството и земледѣлїето. Вѣроисповѣданїето тѣхно состояло въ идолопоклонство. Тїи каквото язычницытѣ Римляны и Грѣцы, признавали многѡ богови и богини. Первѹнъ почи-

тáлса оу тѣхъ за върхóвно божество, Волóсъ бúлъ покровúтель на стáдата, Колáда бúлъ божество̀ на миротвóрïето. Свáтовидъ, дѣто нѣгвватъ глáвный хрáмъ нахождáлса на Óстроватъ Рюгенъ, бúлъ божество̀ на войнà, тóй по мнѣнïето на Славáнытѣ, прорекáлъ на человѣцытѣ що щѣло да бáди, и îщи такúвсъ. — Освень товà Славáнытѣ въ своéто заблýждéнïе признавáли мнóгw полокóгови и полокогúны, вѣрвáли чи свýществýватъ рýсалки, кáщны и прóч.

ПЕРÏÓДЪ 2.

Óтъ Кáрола Велúкагw до Крестовúтѣ похóды.

(Óтъ 771 (800) до 1095 (1100) лѣто послѣ Р. Х.)

1. Фрáнцïа.

Пипúнъ Короткïй цáрствовалъ во Фрáнцïа седемнáйси годúны. Нéмý наслѣдникъ бúлъ сынáтъ нéгwвъ Кáролъ, дѣтотóй сасъ своúтѣ вóински пóдвиги и мúрны цáрски занáтïата придобúлъ си йма Велúкïй. Тóй покорúлъ Лонгобáрдското Цáрство, Бавáрïа и чáсть Óтъ свѣ-

771-814

вернáта Испáнïа. — Тóлькw Саксóнцытѣ подъ предводúтельството на знаменúтыатъ своúй полковóдецъ, Витекúнда, мнóгw (врéма) и мýжественw мý стоéли насрѣщa. Кáролъ стровáлъ сасъ тѣхъ трúйси годúны кровопролúтнѣйша войнà и найпóслѣ покорúлъ ги на своáта блáсть. — Сасъ тѣзи завоевáнïата Францýзската Монáрхïа распространúласъ Óтъ Балтúйското морѣ до рѣкáта Ебро (въ Испáнïа) и Óтъ Ятлантúческого морѣ до рѣкáта Рáба (въ Вéнгрïа).

Кáролъ като сѧ старáлъ заради благоденствúето на своéто цáрство, úздалъ мнóгw Óбщеполéзны закóны, направúлъ въ Фрáнцïа оучúлища и въ своúтъ Двóръ Якадéмïа, направúлъ флóтъ и вóюще привéлъ своéто Цáрство въ благоýстроéно и цвѣтýщее состоáнïе. Славáта нѣгwва îщи пóмногw сѧ оуголѣмúла, когáто Рúмскïатъ Первосвящéнникъ, Лéонъ трéтый, като го познáлъ достóйнъ за корóната на Йвгýстытѣ, провозгласúлъ го 800 г. Зáпадный Рúмскïй Имперáторъ.

Подúрь смертьтà на тóйзи голѣмыатъ Цáрь, Фрáнцïа при слáбытѣ наслѣдныцы нéговы, дошлà въ голѣмо разстрóй-

ство, и при това Норманнытѣ *) начѣнали да ѫ̃ ѿпѹстошáватъ. Въ тѣзи ѿстоáтельства дóматъ на Кáрола Велúкаго лишúлся корóната, защóто знаменúтыатъ за порóдата и оуслѹгытъ си Гѹго-
987 г. Кáпень возвéлся на Францѹзскïатъ прéстóлъ.

2. Ітáлïа.

Въ това врéма южнáта Ітáлïа быáла ѿпѹстошéна óтъ Ѧравúтанытѣ и Норманнытѣ. — Рúмскïатъ Двóръ стáналъ сúленъ и начéналъ да оуправлáва рáботытѣ Европ̃éйски. Венéцïа занимáвалася, пóмногw, въ мореплáванïе и торгóвла.

3. Іспáнïа.

И въ тóзи Перïóдъ глáвны и владúчествующи народы въ Іспáнïа быáли Ѧравúтанытѣ и Вéстъ-Гóтоытѣ. Ѧравúйската Іспáнïа достúгнала въ высóка стéпень на ѿбразовáнïе и благодéнствïе. Въ нéя процвѣтáли знáнкытѣ, хѹдóжествата, земледѣлïето и торгóвлата. Въ óнáя Іспáнïа дѣто принадлежáвала на Вéстъ-Гóтоытѣ, глáвны цáрства быáли Ѧрагóнското и Кастúльското.

*) Подъ óбщото úма на Норманнытѣ разумéватся вѣтхытѣ жúтели на Данïа, Швéдïа, и Норвéгïа.

4. Ѧнглïа.

Ѳгéртъ, Єдúнъ óтъ Ѧнгло-Саксóнскытѣ Царѣ, покорúлъ подъ свóа влáсть 827 г.
сúчката Британïа, и óтъ нéгw врéма тïà странà полѹчúла úма Ѧнглïа. Оттѣдь мáлко на това цáрство напáдали Норманнытѣ, но Ѧлфрéдъ го úзбáвилъ óтъ 872-
тѣúзи стрáшнытѣ завоевáтели. Тóúзи 901
Цáрь, дѣтотóй є̃ знаменúтъ за храбростьта оумáтъ и добродѣтелитѣ си, и попрáвда ся назовáлъ Велúкúй, направúлъ мнóгw побѣды протúвъ Норманнытѣ, оучúнилъ споко́йствïе въ Ѧнглïа, úздáлъ мѹдры и благодѣтельны закóны, завéлъ (оучúнилъ) мóрска сúла, оучредúлъ постоáнна войскà и вообщѥ ѿградúлъ цáрството си сасъ безопáсность. Ѳбразóванныатъ по оумáтъ и сердцéто си тóúзи, Ѧльфрéдъ старáлся и междѹ поддáнницытѣ си да распространи óбразовáнïето и просвѣщенïето, и съ това намѣренïе направúлъ Ѳксфóрдскïатъ Оуниверситéтъ.

Подирь смертьта Ѧльфрéдова, свършúлося счáстïето Ѧнглúйско. Датчáнытѣ и Норманнытѣ ѿвсѣкúли Ѧнглïа, а най- 1013 г.
пóслѣ Норманскïатъ Герцóгъ, Завоевáтель

1066 г. Вилгелмъ покорилъ Ѧ на своето владычество.

5. Германїа.

Наскорѡ слѣдъ смертьта Ѧ на Великаго Карола, Германїа са ѿдѣлила ѿтъ Францїа и станала самостоятелно царство. Слѣдъ врѣма това царство славило сѧ силно, а слава̀та негѡва ѩ̀ши помногѡ са оуголѣмила, когато Римскїатъ Первосвѧщенникъ, Ѩ̀ванъ дванадесатый, като лишилъ славытѣ потомцы на Карола Великаго ѿтъ Императорската корона, направилъ Германїа Имперїа, и провозгласилъ Германскїатъ Краль Ѻтона I,
961 г. западный Римскїй Императоръ. Ѻтонъ I. и многѡ наслѣдницы негѡвы, подкрѣпили славата на Императорската корона, и като закрылвали навсѣкѫдѣ, распространили въ Германїа ѡбразованїето и просвѣщенїето.

6. Востѡчната Римска Имперїа.

Та̀а Имперїа, защото безпрестанно са потрасавала ѿтъ внѹтрешни и ванкашни непрїатели, склонилася камъ паденїето си: но Императоръ, знаменитыатъ Ѩ̀ванъ Цимискїй, подкрѣпилъ сѧ-
969-76

ществованїето и славата негова. Найпослѣ въ ѣдиннадестыатъ вѣкъ тїа̀ Имперїа видѣла новы, страшны за себеси непрїатели въ Тѹрцытѣ.

7. Аравїйското Царство, — Тѹрцытѣ и Монголытѣ.

Знаменитыатъ Востѡчный Аравїйскїй Калифатъ, защото са находилъ въ това̀ врѣма подъ правленїе на слабы йзнѣженны Калифы, лишилса (загѹбилъ) първата своя слава и са раздробилъ на части. — Ѻные Царства дѣто са ѡбразовали йзъ негѡ, ѡвсѣбилиса ѿтъ Тѹрцытѣ, коитo подъ предводителство. то на горойатъ свой, Саладина, славилиса завоеватели и оутвердили своето владычество на Востѡкъ. — Найпослѣ йзъ ѿдаленнытѣ страны Ѧзїи дигналиса новы дивы завоеватели — Монголытѣ. Предводительатъ тѣхенъ, страшный Темѹчинъ (Чингисъ-Ханъ) стрѹшилъ многѡ царства въ Ѧзїа, а наслѣдницытѣ негѡвы поработили на своата власть Рѡссїа и навели страхъ на сичка Ѥврѡпа.

Сѣверны Царства

8. Швеція. 9. Данія. 10. Норвегія. 11. Полша.

Въ Единадесетыатъ вѣкъ Христіанската вѣра са распространила въ тѣзи царства, и отъ това врѣма Исторіата тѣхна става по извѣстна и по достовѣрна. Обитателитѣ на Швеція, Данія и Норвегія были народы храбры и войнствены. Многочисленнытѣ толпы тѣхны безпрестанно опустошали сичка Европа. — Полша первоначално славаса Княжество, а въ начало на Единадесетыатъ вѣкъ Кралевство.

12. Россія.

Новогородскитѣ Славяны рѣшилиса найпослѣ да си направатъ правленіе Монархическо. Въ той намѣреніе свое привыкали оу себеси изъ Вараго-Россытѣ *) 860 г. тройцата братья: Рюрика, Синава и Трувора, отъ които сичката она страна, дѣто въ нея обитавали тогасъ Новогородскитѣ Славяны, назоваласа Русь (Россія) Слѣдь смертьта Синавова и Труворова, Рюрикъ оутвердилъ пребываніето си въ Новгородъ и съ такевъ образъ положилоса основаніето на Россійското царство. 862 г.

Рюрикъ сасъ голѣмо благоразуміе царовалъ седемнайси години. Наслѣдникатъ на нѣгвата власть, Олегъ, покорилъ сичкитѣ земли отъ Новгородъ до Днѣпровскитѣ, прагови и като оутвердилъ столицата си въ Кіевъ, прославилъ себеси сасъ пресвѣтлы побѣды противъ Грѣцытѣ. — Войнственныатъ сынъ Рюриковъ, Игорь, оумѣлъ да оударжава (да ката) забоеванныатъ отъ предшественницытѣ нѣгвы земли, и подкрѣпилъ достойнството на своето царство. Оупрѣгата нѣгва Ольга или Елена (Сватая) е достопаматна въ Россійската Исторія защото пріала въ Кѡнстантинополь Христіанската вѣра. Игорковатъ сынъ, храбрыатъ, войнственныатъ Святославъ предпринялъ намѣреніе да оутвердй своята столица въ Болгарія на Дунавскитѣ крегове въ Переславца. (сега Рушукъ).

862-79 Рюрикъ царовалъ седемнайси години.

879-912 Наслѣдникатъ на нѣгвата власть, Олегъ, покорилъ сичкитѣ земли отъ Новгородъ до Днѣпровскитѣ, прагови и като оутвердилъ столицата си въ Кіевъ, прославилъ себеси сасъ пресвѣтлы побѣды противъ Грѣцытѣ.

912-45 Войнственныатъ сынъ Рюриковъ, Игорь, оумѣлъ да оударжава (да ката) забоеванныатъ отъ предшественницытѣ нѣгвы земли, и подкрѣпилъ достойнството на своето царство.

955 Оупрѣгата нѣгва Ольга или Елена (Сватая) е достопаматна въ Россійската Исторія защото пріала въ Кѡнстантинополь Христіанската вѣра.

945-72 Игорковатъ сынъ, храбрыатъ, войнственныатъ Святославъ предпринялъ намѣреніе да оутвердй своята столица въ Болгарія на Дунавскитѣ крегове въ Переславца. (сега Рушукъ).

*) Вараго-Руссы, или Варяги-Русь были, безъ сомнѣніе, едно найхрабро между Варягитѣ или Норманнытѣ племя, и по сичкитѣ вѣроятности, обитавали въ онаа страна въ Швеція, що са назовавала Росслагенъ.

Слѣдствїе на това стáнала онáа войнà съ Грéцїа, дѣто въ нéйното врéма Свáтослáвъ ѿзнаменовáлъ сéбеси сасъ мнóгѡ свѣтлы побѣды и голѣмы вóйнски пóдвиги. — Тóйзи герóй äкѡ и не можúлъ да йма оуспѣхъ въ своéто предпрїáтїе за да ѻсвéби Болгáрїата, но ѻрѫжїето нéгово привéло въ стрáхъ востóчната Имперїà и ѧ̃ напрáвило да оуважáва ймато на Рѡссїа.

Герóйатъ Свáтослáвъ оубúлса ѿтъ Печенѣгитѣ. Подирь смéртьта нéгова ѻткрúлиса въ Рѡссїа войны̀ междѹ сыновéтѣ нéговы: Ѩропóлка, Ѡлéга и Владимíра. — Найпóслѣ Владимíръ стáналъ ѡвладáтель на сúчка Рѡссїа. Княжéнїето нéгово ѥ̃ незаборáвено за Рѡссїáнытѣ и за сúчкото человѣчество: Владимíръ, като постúгналъ йстинатà на Хрїстїáнската Грéческа вѣ́ра, торжéственнѡ ѧ̃ прїéмналъ и распространúлъ благотвóрнàтъ свѣтъ нéйнъ въ сúчкото своé цáрство. Я̀ зáеднѡ сасъ Хрїстїáнската вѣ́ра воцарúлиса въ Рѡссїа Наѹкитѣ, хѹдóжествата и грáжданското просвѣщéнїе.

980-1015

Владимíръ, каквóто бащáси и по ѻбычáлъ на врéмато си, раздѣлúлъ Рѡссїа междѹ сыновéтѣ си на Оудѣли. Слѣдствїе на товà стáнали междоусóбны войны̀, коúто, за счáстїе на Рѡссїа, свършилиса като возлѣзалъ на Велúко-Княжескїатъ Кіевскїй прéстолъ Ѩрослáвъ Владимíровичь. Тóйзи Цáрь ѥ̃ знаменúтъ въ Рѡссíйската Íсторїа за свóйатъ оумъ, ѻбразованїето, за ревностьтà камъ Хрїстїáнската вѣ́ра, за любовьтà камъ поданнытѣ си и за закóнытѣ що ги йздáлъ за тѣхъ, коúто сѧ назовáватъ Рѹсска прáвда.

1019-54

Слѣдь Ѩрослáвовата смéрть ѻткрúлиса въ сúчка Рѡссїа междоусóбны войны̀, на коúто слѣдствїе бúли: ѡслáбванито на Рѡссїа и найсéтнѣ покорéнїето нéйно ѿтъ Монгóлытѣ. — Но тѣ́зи врéмена на междоусóбїето и на бѣ́дствїето нáшегѡ*) ѻтéчества, хѹбавѣ́тса сасъ живóтатъ, съ вóйнскитѣ пóдвиги и съ добродѣтелитѣ на Владимíра Мономáха, 1113. герóя и мѹдрецà-Хрїстїáнина, комѹто пáматникъ на оумáтъ и на сердцéто ѥ̃ ѻ-

1025

*) Снисáтельатъ каквóто чáдо Рѹсско, като говóри за рáботытѣ на своéто ѻтéчество, дѣ́ма нáшегѡ ѻтéчества, коéто и ѧ̆з като превóдчикъ ѡтдáвнихъ врéтай.

нова завѣща́нїе, цого ѡста́вилъ на дѣца́та си.

13. Дрѹги совре́менны наро́ды.

1. Ве́нгрытѣ, като са посе́лили въ Пано́нїа (Ве́нгрїа), заско́рѡ ѩ́вили́са наро́дъ мѫ́жествен си́ленъ и ѻ́бразо́ванъ. И́скѹството на писа́нїето распространи́лоса ѹ́ ни́хъ сасъ Хрїстїа́нската вѣ́ра, и знамени́тыатъ Кра́ль тѣ́хенъ Стефа́нъ (сватый), и́здалъ напи́санны зако́ны. 2. Хаза́рытѣ. 3. Поло́вцытѣ. 4. Печенѣ́гитѣ скита́лися по во́лга, До́нъ и Днѣ́пра и живѣ́ли сасъ гра́биньи, и стрѹва́ли набѣ́ги на Рѡ́ссїа и на Восто́чната Ри́мска Ѷмпе́рїа.

Ѻ́бщо замѣча́нїѳ заради тѣ́йзи два́та пери́ѡды.

Въ продолже́нїето на тѣ́йзи два́та Перїо́да по си́чка Ѥвро́па было́ правле́нїе Феода́льно, и напра́вино, по́многѡ ѻ́тъ Норма́нныатъ и соста́ло вообще́ въ това́, си́рѣчь вельмо́житѣ и́ли вассали́тѣ ѡ́бсе́били мно́гѡ земли́ въ ца́рствата, и тѣ́хната вла́сть мно́гѡ пора́сла, а во́лата на тѣ́хныатъ Царе́ мно́гѡ ѹ́па́днала. — Тѣ́йзи вассали́ чини́ли безпреста́нно войны́ помеждѹси и́ сасъ сво́итѣ Царе́. Ѻ́тъ това́ произле́зли голѣ́мы возмоще́нїата и безпора́дкы въ си́чкитѣ ца́рства, ѹ́спѣ́хитѣ на просвѣще́нїето бы́ли тва́рдѣ мало-ва́жны: земледѣ́лїето и тарго́влата нахожда́лися въ ѹ́па́дваньи. Зако́нытѣ на това́ вре́ма ѡ́сновава́лися по́многѡ на сѹевѣ́рїата и предразсѹ́дки, зато́ и нѣ́можи́ли да ѹ́тверда́тъ ѻ́бщо благодѣ́нствїе, нити́ да защи́тятъ сла́быатъ ѻ́тъ притѣ́сне́нїето на си́льныатъ. Но тѣ́йзи времена́ мо́жатъ да са назова́тъ счастли́вы за человѣ́чеството въ това́ то́лькѡ ѻ́тношѳ́нїе, си́рѣчь Хрїстїа́нската вѣ́ра тогасъ са распространи́ла и́зъ си́чкитѣ Ѥвропе́йски ца́рства.

Пѳрїо́дъ 3.

Ѻ́тъ Крестовы́тѣ похо́ды до ѻ́ткры́тїето на Ѧме́рика.

(Ѻ́тъ 1095 (1100) до 1492 (1500) по́слѣ Р. Х.)

Крестовытѣ походы 1095–1291 г.

Въ Ѥдина́десятыатъ вѣ́къ комаха́й си́чка Ѥвро́па са воорѹжи́ла срѣ́щѡ Ѧ́зїа, и тогази настана́ла долговре́менната и кровопроли́тнѣйшата ѻ́на́ война́, що а́ стрѹва́ли Хрїстїа́нытѣ сасъ невѣ́рнытѣ,

кóто въ Ïстóрïата є̃ и҃звѣ́стна сасъ и҃ме Крестовы̀ похóды. — Ѥвропе́йцытѣ, распáленны о̃тъ рéвность камъ Хрïстïáнската вѣ́ра, вознамѣ́рилисѧ да и҃стѫ́ргнатъ и҃зъ Тѫ́рскитѣ рацѣ́ Ïерѹсалúмъ и҃ сúчка Палестúна, дѣ́то въ нéѧ сѧ ѹ҆воплотúлъ, проповѣ́дювалъ своéто божéственно оу҆чéнïе, прïéмналъ, зарадѝ нáшето спасéнïе, страдáнïе и҃ смéрть, пóслѣ воскрéснълъ и҃ сасъ слáва вознéсалсѧ на нѣкéто Ïисѹ́съ Хрïстóсъ. — На това̀ многовáжното предприя́тïе побѫ́дúлъ Ѥвропа Пикáрдскïатъ Пѹстúникъ, Пéтаръ, ко врéмато на Рúмскïатъ Первосвящéникъ Оу҆рбáна втóрагѡ. Сúчки, кóито прïéли оу҆чáстïе въ тáа войнà, носúли о҆тгóрѣ и҃зображéнïето на свáтыатъ крéстъ, о҆тъ кóето и҃ произлéзло наименовáнïе Крестовы̀ похóды.

1905 г. послѣ Р.Х.

Тѣ́и҃зи Крестовытѣ прохóды продолжáвалисѧ о҆́колѡ двѣ́ста годúны. Глáвны о҆тъ тѣ́хъ бúли чéтыри, и҃ сéки є҆дúнъ продолжáлсѧ о҆́колѡ патьдесáть годúны. Пéрвыатъ крестовы́й похóдъ сварши́лсѧ съ това̀, сúрѣчь Хрïстïáнытѣ, пóслѣ мнóгѡ оу҆сúлïата и҃ кровопролúтнѣйши брáны, ѡ҃владѣ́ли Ïерѹсалúмъ, и҃ предводúтельатъ тѣ́хенъ Готфрúда, Бѹльóнскïатъ

1096-1146

Герцóгъ, провозгласúли го Крáль Ïерѹсалúмскïй. Хрïстïáнытѣ сѧ зарáдвали твáрдѣ мнóгѡ, но нéбúло замнóгѡ, защóто Тѫ́рцытѣ нáскорѡ пáкъ притнéли (о҆тнéли) Ïерѹсалúмъ. По тóи҃зи слѹ́чай о҆ткрúлсѧ втóрый крестовы́й похóдъ, дѣ́тотóи҃ о҆дна́кожъ ни є̃ ѡ҃знаменовáнъ сасъ голѣ́мы оу҆спѣ́хи Хрïстïáнски. Въ трéтïатъ крестовы́й похóдъ прïéмнали оу҆чáстïе Францѹ́зскïатъ Крáль Фïлúппъ Ѧ́вгѹстъ и҃ Ѧнглúйскïатъ Крáль Ричáрдъ (лéвско сéрдце). Соперничéството и҃ несоглáсïето, дѣ́то произлéзли между тѣ́хъ, произвéли това̀, сúрѣчь Хрïстïáнытѣ и҃ въ тóи҃зи похóдъ неимáли значúтельны оу҆спѣ́хи. Четвéртыатъ крестовы́й похóдъ начéналъ го знамени́тыатъ за своúтѣ пóдвиги и҃ слáвныатъ за Хрïстïáнскитѣ си добродѣ́тели Францѹ́зскïатъ Крáль Лѹ́довúкъ девáтый, дѣ́то нéго Рúмската Цѣ́рква почúта за Свáтый̆. Но между тѣ́мъ, когáто тóи҃зи Монáрхъ дѣ́йствовáлъ противъ Тѫ́рцытѣ въ Ѧ́фрика, Мамелю́китѣ ѡ҃вссéбили Ïерѹсалúмъ и҃ сúчка Палестúна, тогáсъ крестовы́тѣ похóды престáнали.

1146-1187

1187-1246

1246-291

Крестовы́тѣ похóды сѫ̃ найвáжно произшéствïе въ Ïсторíата на срéднытѣ

1291 г. Слѣ́дствïя

на крѣстовыѣ похо́ды.

вѣ́кови, и̑ тѣ́хныѣ слѣ́дствїата пока́залиса въ Ѣвро́па ѡ̑ѭдо́телны. — Тѣ́йзи похо́ды и̑стре́били мно́гѡ наро́дъ и̑ голѣ́ма ха́рчь ста́нала, но между тѣ́йзи и̑ дрѹ́гитѣ вре́дны слѣ́дствїата тѣ́хны слу́чи́лиса и̑ нѣ́коиси поле́зны. Тїи (крестовы́тѣ похо́ды) мно́гѡ содѣ́йствовали за да са оу́тверди монархи́ческа вла́сть, и̑ владѣ́нїатата на мно́гѡ вассали, кои́то са оу́би́ли въ А̑зїа въ вре́мато на похо́дытѣ, ѡ̑ста́нали въ Ца́рската вла́сть.— Ѡ̑свень това̀ крестовы́тѣ воиска́ры дѣ́то са завѣ́рнали и̑зъ А̑зїа, распространи́ли въ Ѣвро́па нѣ́кое о̑бразова́нїе, кое́то тїи са наѹ́чили въ Восто́чната Ѵмпе́рїа. Вене́цїа и̑ дрѹ́ги ѡ̑ѭди Ѵтали́ански градовѐ придоби́ли голѣ́мы вы́годы (ка́рови, пичѣ́лы) о̑тъ тѣ́зи похо́ды. Заѭ̀ тїи като доставля́ли (намѣ́рва́ли) на крестовы́тѣ воиска́ры си́чко що и̑̀мъ трѣбова́ло, и̑ като ги преносва́ли по мо́ре въ А̑зїа, ѡ̑свои́ли си́чката таргу́бла въ ю̑жната Ѣвро́па и̑ въ мно́гѡ А̑зїати́чески о̑бласти, и̑ съ това̀ припичѣ́лили голѣ́мо бога́тство. Въ и̑́стото това̀ вре́ма сѣ́вернытѣ Ѣвропе́йски градовѐ — Га́мбѹргъ, Любѣ́къ, Бреме́нъ, Новгоро́дъ, Пско́въ и̑ дрѹ́ги ѡ̑ѭди, заключи́ли помеѫ̀ду́си сою́зъ ко́йто въ Ѵсто́рїата е̑̀ и̑звѣ́стенъ съ̀съ и̑̀ма Ганзе́йскїй сою́зъ, и̑ о̑́ѫа цѣ́лъ нѣ́гова бы́ло распростране́нїето на таргу́блата. Примѣ́ратъ на та̄зи знамени́тата Га́нза послѣ́дова́ли Нидерла́ндскитѣ и̑ А̑нгли́йскитѣ градовѐ. Съ̀съ тако́въ о̑́бразъ крестовы́тѣ похо́ды возѭ̀ди́ли въ Ѣвро́па дѹ́хъ̀тъ на таргу́блата и̑ на наро́дната промышле́нность. И̑ бога́тството, дѣ́тото̀ чрезъ таргу́блата припа́дна́ло̀ на мно́гѡ наро́ды, пода́ло и̑̀̄мъ лесни́на̀ за да си придоби́ятъ гражда́нската свобо́да. Притова̀, заѭ̀то мно́гѡ вассали оу́бѝлиса въ А̑зїа и̑ли по дрѹ́ги нѣ́какѵы причи́ны ни са ва̄звѣ́рнали въ Ѣвро́па, то̀ подсло́жинныѣ тѣ́мъ наро́ды ста́нали свобо́дны. Ѡ̑тъ това̀ вре́ма ра́бството начѣ́нало да са и̑стребля́ва въ Ѣвро́па, и̑ тога́съ возни́кнало сре́дньото состоа́нїе на человѣ́цытѣ и̑ли на свобо́днытѣ граждане. Вооѫ̀ще, подиръ като са сварши́ли крестовы́тѣ похо́ды, Ѣвропе́йскитѣ Ца́рства начѣ́нали да са ѵ̄ба́ватъ въ по до́баръ и̑ по̀ совершѣ́нъ ви́дъ.

1. Фра́нцїѧ.

Отъ вре́мато на крестовы́тѣ похо́ды Феода́льното правле́нїе въ Фра́нцїѧ нача́нало да оупа́два, а̂ монархи́ческата вла́сть о̂тъ де́нь на де́нь да сѧ оутвержда́ва. Не́йнытѣ оусп҃ѣхы ѩви́лиса ѡц҃ѹти́телны когато царова́ли лѹдови́къ дева́тый, благоразѹмныатъ и̂ добродѣтельныатъ Ца́рь, Фїлі́ппъ четве́ртый (Краси́вый), дѣтото́й Е҃ достопа́матенъ во Фра́нцїѧ защото оузакони́лъ собра́нїе на Ца́рскитѣ чи́нови, Ка́ролъ пато́й (Мѹдрый), а̂ наимно́гѡ когато царова́лъ лѹдови́къ е̂дина́десты́й. — Това̀ мно́гѡ содѣ́йствовало за да сѧ оутвердѝ и̂ ѡпа́зи пора́докъ и̂ споко́йствїе въ тѹ́й Ца́рство.

1226-70

1285-314

1364-80

1461-83

2. Іта́лїѧ.

Търго́влата и̂ наро́дната промышле́нность приве́ли въ дѣ́тельность сѝчката сѣ́верна Іта́лїѧ, и̂ затова̀ та́м страна̀, дѣ́то тїа̀ до не́гѡ вре́ма бы́ла жили́ще на бѣ́дностьта̀ (саромашеството) ста́нала найбога́та. — На́скорѡ ѩви́лиса тѹ́къ мно́гѡ респѹ́блики, о̂тъ кои́то Венецїа́нската и̂ Флорентѝнската бы́ли найзнамени́ты. Подъ правле́нїето на Медецѐевскїатъ До́мъ, ѩви́лса въ Флорентѝнската

респѹ́блика о̆нзи вѣ́къ ѭсѧ̄ назова́ва вѣ́къ на Медецѐевцытѣ и̂лѝ зла́тый вѣ́къ на и̂за́шнытѣ (прехѹбавытѣ) хѹдо́жеста.

Въ нача́лото на то́йзи Перїо́дъ, а̂ о̂соби́вѡ во вре́мето на Ри́мскитѣ Первосвѧще́нницы, Григо́рїа седма́гѡ, Пасха́лїа втора́гѡ, Оурба́на втора́гѡ, Іннокѐнтїа тре́тьагѡ и̂ Бонифа́тїа о̂сма́гѡ властьта̀ на за́падното Ри́мско Дѹхове́нство достѝгнала на найвысо́ката сте́пень, но въ сѣ҃ршаньито на то́зи перїо́дъ вліа́нїето на Ри́мскїатъ Дво́ръ на Е҃вро́па нача́нало бе́че да оума́лава.

Венѐцїа въ това̀ вре́ма строва́ла простра́нна търго́вина съ мно́гѡ Е҃вропе́йски и̂ Ази́атски наро́ды. — Но слѣ́дь като взе́ли Тѹ́рцытѣ Кѡнстантѝно́поль (въ 1453 лѣ́то), и̂ сѧ о̂ткры́лъ морскіатъ пѫ́ть въ востѡ́чната И҆ндїа о̆колѡ мы́сатъ на Добра́та Наде́жда (въ 1498 лѣ́то), и̂ покори́ли Тѹ́рцытѣ Е҃гѝпетъ (въ 1515 лѣ́то) задаржа́ли а҃, и̂ о̂тъ не́гѡ вре́ма ѡбши́рната търго́вина Венецїа́нска нача́нала да оупа́два.

3. Іспа́нїѧ.

Въ то́йзи перїо́дъ сла́вата на Ѧравѝйскїатъ Калифа́тъ въ Іспа́нїѧ нача́нала

да изчезва. Испанскитѣ Христіански Царе покорили на своя власть много области отъ тойзи нѣкогаси знаменитыатъ Калифатъ. — Найпослѣ Арагонскіатъ Краль Фердинандъ Католикъ, притнѣлъ градатъ
1492 г. Гренада, който былъ найсѣтнько оукѣжище на Арабитанытѣ. Отъ това врѣма прекаталоса Арабитанското владычество въ Испанія.

Между Христіанскитѣ царства въ Испанія, найглавны въ това врѣма были: Арагонското и Кастилъското. Въ 1515 лѣто соединилиса тіи въ єдна Монархія, въ коато, подирь врѣма, приложилиса и дрвгитѣ Христіански царства, що са находали въ Испанія.

Найпослѣ настала пресвѣтлата єпоха на Іспанійската слава. Когато царовалъ Фердинандъ Католикъ и сѵпрвгата негова Вѵзавѣлла, голѣмыатъ незабравенныатъ въ Исторіята Христофоръ Коломъ, който въ Генева са родилъ, а находалса въ Испанска слѵжба, поѣмналъ да ѡбихожда по Атлантическото морѣ, и открылъ Америка. Това открываньe принадлежава на числото на найважнытѣ пронзшествіята, Отъ това врѣма
1492 г.

плаванїето и търговината Вѣрпейска начѣнала да са распространава по сичкитѣ страны на Свѣтатъ.

4. Портвгалія.

Портвгалія, дѣтотіа до него врѣма была малкѡ ѝзвѣстна, въ свършаньито на тойзи періодъ придобыла си безсмѣртна слава сасъ мореплаванїето и сасъ голѣмытѣ геѡграфически ѿкрываньита.— Портвгалцытѣ, ѡдвшевлѣнны ѿтъ предпріймчивыатъ двхъ на Принца Генриха, сынатъ на тѣхныатъ Краль Іѡанна първагѡ, ѿкрыли Ѻстровытѣ: Канарски, Азорски, Зелѣнныатъ мысъ (предгорїе), Ѻстроватъ Мадера и голѣма часть ѿтъ Западнытѣ брегове на Ѧфрика. Найпослѣ 1598 г.
знаменитыатъ мореходецъ тѣхенъ, Васко-де-Гама, ѡбишалъ ѭжныатъ мысъ на Ѧфрика (мысъ на добрата Надежда), и чрезъ това ѿкрылъ на Вѣрпейцытѣ морскіатъ пать въ Восточната Ѝндїа. — Отъ негѡ врѣма Портвгалія начѣнала да оутвердава владычеството си на Востокъ, ѡсвоила сичката търговина въ нѣя страна на Свѣтатъ, и са явила царство силно и цвѣтвщее сасъ своята търговина и народната промышленность.

5. Англія.

Въ това врѣма въ Англія произлѣзли голѣмы перемѣны въ вѫтрешното состоа́нїе на това царство. Когато царова́лъ Генри́хъ вторы́й, си́лата на Феода́льната систе́ма са оумали́ла, а монархи́ческата вла́сть пора́сла, но когато царова́лъ Іоа́ннъ Беззе́мленный (Ога́нъ-Те́ръ) вельмо́житѣ и наро́датъ придобы́ли голѣ́мо вліа́нїе на царскитѣ ра́боты, и слѣ́дствїе на това́ бы́ло оуза́коненїето на Ни́жныатъ (1265 лѣ́то) и Ве́рхныатъ (въ 1347 лѣ́то) Парламе́нты, кои́то ѿграни́чватъ Крале́вската вла́сть, и нерѣ́дко ста́ввать причи́на на ча́сты возмѫще́нїата. 1154-89

Найпо́слѣ Англія подпа́днала въ най-голѣ́мо вѣ́дствїе, въ не́я ѻ́ткри́лася кровопроли́тнѣйша междоу́собна война́, кога́то са нозова́ва война́ на бѣ́лата и а́лаата ро́за *). Тїа́ са продолжа́ла шестдесѧ́ть годи́ны, и са сварши́ла съ това́, си́рѣчь Анжѫ́йската (Плантагене́товската) фами́лїа дѣтотїа́ царова́ла въ Англія, ѝстрѣ́билася, а на прето́латъ Англі́йскїй возлѣ́залъ Тюдо́роватъ До́мъ.

*) Та́а междоусо́бната война́ произведена ѻ́тъ два́ до́ма, Іо́рскїатъ и Ланкатерскїатъ, кои́то са надмога́ли за прето́лъ. — Іо́рскїатъ до́мъ и́малъ на ге́рбатъ си бѣ́ла ро́за (трандафи́лъ) а Ланкастерскїатъ а́лана. Ѿтъ тѣ́й произлѣ́зло и́ма бѣ́ла и а́лана ро́за.

6. Герма́нїа.

Въ нача́лото на то́и́зи перїо́дъ Герма́нїа бы́ла мѣ́тната въ междоусо́бны войны́, кои́то бы́ли произведе́ны ѻ́тъ Гвельфовытѣ и Гибели́новытѣ па́ртїи (тара́фы) и́зъ кои́то пе́рвытѣ подкрѣпла́вали страна́та на Ри́мскїатъ Дво́ръ, а дрѫ́гитѣ Ѵмпера́торовать. Найпо́слѣ тѣ́зи войны́ сварши́лися въ по́льза на Гибели́новцытѣ, когато царова́лъ Ѵмпера́торъ Фридери́къ 1218-56 вторы́й, дѣтото́й бы́лъ Ща́рь мѫ́жественъ, дѣ́ятеленъ и благоразу́менъ.

На́скорѫ слѣ́дъ това́ на Ѵмпера́торскїатъ прето́лъ вазлѣ́залъ Габсбѫ́ргскїатъ 1272 г. До́мъ въ Со́сѣ Рѫдо́льфа. Наслѣ́дникатъ на тогѫ́зи Ща́рь, Алъбре́хтъ (Австрі́йскїй) возна́мѣрилася да покори́ Швейца́рїа: но хра́брытѣ и мѫ́жественнытѣ жи́тели на та́а страна́, като са ѿдѫшевли́ли ѻ́тъ знамени́тыатъ сво́й герѫ́й, Вильге́льма Те́ла, мѫ́жественнѫ ѻ́тма́хнали нападе́-

1315 г. нїата́та на Ѧвстрійцытѣ, и̂ въ сраже́нїе-
то при Моргартѣнъ оу҃чи́нили и̂мъ тва́р-
дѣ голѣ́мо поразо́ваньи. — Нѣ́мецкитѣ
Імпера́торы і҃о́щи мно́гѡ вре́ма строва́ли
войны́ сасъ Швейца́рытѣ, съ намѣре́нїе да
ги покора́тъ на сво́ата вла́сть: но най-
по́слѣ наси́лилися да позна́атъ и̂ да
1648 г. подтвердя́тъ тѣ́хната незави́симость.

Въ 1355 лѣ́то Імпера́торъ Ка́ролъ чет-
вѣ́ртїй и̂зда́лъ злата́та Бу҃лла, съ ко́я-
то оу҃тверди́лися наре́дата на престо́лско-
ското наслѣ́дство и̂ ѡ҃тво҃фытѣ на и̂зби-
раньито и̂ корона́сваньито на Герма́н-
скитѣ (Ри́мски) Імпера́торы. — За да
са прека́сатъ нѣсогла́сїѣто и̂ разно́рытѣ,
кои́то бы́ли возни́кнали въ това̀ вре́ма
въ За́падната Цѣ́рква свыка́лися два̀ до-
1414 и̂ 1433 г. стопа́матнѣйши собо́ры: Кѡнста́нскїатъ и̂
Базе́льскїатъ. — Въ това̀ и҃́стото вре́ма
ѩви́лися въ Герма́нїа Рефорна́ты, кои́то
са воорѫ́жи́ли проти́въ Ри́мскитѣ Перво-
свѧще́нницы. Найдостопа́матны о҃тъ
тѣ́хъ бы́ли: Іѡа́ннъ Гу҃съ и̂ оу҃чени́катъ
нѣгѡвъ Іерони́мъ Пра́гскїй. Наказа́нїето
тѣ́хно произве́ло голѣ́мо волне́нїе въ Гер-
ма́нїа, и̂ предсказа́ло голѣ́ма превра́та
въ за́падната Е҃вропа.

7. Восто́чната Ри́мска Імпе́рїа.

Та́а Імпе́рїа, а҃ктотїа̀ мно́гѡ вре́ма
са потраса́вала о҃тъ ва̀трешни возмѫще́-
нїата и̂ о҃тъ нападе́нїата на ра́зны на-
ро́ды, ста́нала найпо́слѣ добы́ча (келе-
пи́рь) на Тѫ́рцытѣ. Кога́то царова́лъ Кѡн-
стантѝнъ девя́тый (Палеоло́гъ) Мато-
ме́тъ вторы́й, ѡ҃сѣ́билъ Кѡнстантино́поль, 1453 г.
совсѣ́мъ а҃ развали́лъ и̂ поло́жилъ о҃снова́-
нїе на Тѫ́рското влады́чество въ Е҃вро́па.

Сѣ́верны Ца́рства.

8. Шве́цїа.

Въ това̀ вре́ма си́чка Шве́цїа прїе́мна-
ла Хрїстїа́нската вѣ́ра и̂ монархи́ческото
правле́нїе оу҃тварди́лося въ това̀ ца́рство.
Въ трина́десты́атъ вѣ́къ Шве́дытѣ са ѩ-
ва́ватъ завоева́тели: полково́дцатъ тѣ́-
хенъ, Би́ргеръ, покори́лъ си́чка Финла́н-
дїа и̂ влѣ́залъ бы́лъ въ Ро҃ссїа, но Ро҃с-
сі́йскїатъ геро́й Кня́зь Новгоро́дскїй Сва-
ты́й Алекса́ндръ (Не́вскїй) си́льно го по-
рази́лъ на брегове́тѣ Не́вы и̂ воспрѣ́къ оу҃- 1241 г.
спѣ́хытѣ на о҃рѫ́жїето нѣгѡво.

9. Да́нїа.

Да́нїа въ това̀ вре́ма ѩвля́вася си́ль-
но ца́рство, въ царѫ́ваньито на Вальде- 1157-
 82

мара первагѡ (Великагѡ). — Но Феодалното правлѣніе, дѣтото сѧ вкоренѝло въ това̀ цар̀тво, частѡ произвождало въ него возмѫщѣнїата, безпорадки и̑ нѣстро̀йства.

10. Норвегїѧ.

Това̀ цар̀тво мнѡгѡ врѣмя сѧ потресавало о̑тъ разны̀ вътрешны̀ возмѫщѣнїата, коѝто, по̀многѡ, происхождали о̑тъ спо̀ры (кавгѝ) за наслѣдство прето̀ла.— Найпо̀слѣ, по Кальмарскїатъ договѡ̀ръ 1397 г. соединѝлося съсъ Швецїѧ и̑ Норвегїѧ. Маргарѝта, Да̀тската Кралѝца ѡ̑бявѝласѧ Повелѝтельница на тѣ̑зи трѝтѣ соединѣнны̀ цар̀ства.

11, По̀льша.

По̀льското Кня̀жество, дѣтото о̑тъ врѣмято на Болеслава̀ пѐрвагѡ, полѫчѝло 1025 г. тѝтлъ на Кралѣ̀вство, мнѡгѡ врѣ̀мя бѣ̀ло предмѣ̀тъ на завоева̀нїе на Нѣ̀мецкитѣ Їмпера̀торы. При това̀ Монго̀лытѣ (Та̀рытѣ) сѝльно го потра̑сили и̑ го ѡ̑пѫстошѝли. Въ 1386 лѣ̀то вазлѣ̀залъ на По̀льскїатъ прето̀лъ Ягело̀новатъ До̀мъ, дѣтонѐго (въ 1572 лѣ̀то) като̀ прѣсѣ̀кли, оу̑чредѝлося въ По̀льша правлѣ̀нїе и̑збира̀тельное.

12. Прѫ̀ссїѧ.

Въ трина̀десттатъ вѣ̀къ Прѫссїѧ сѧ завоева̀ла и̑ сѧ ѡ̑бърнала въ Хрїстїа̀нска вѣ̀ра о̑тъ ры̀царытѣ на Нѣ̀мецкїатъ О̑рденъ. Подирь врѣ̀мя тїа̀ ста̀нала завѝсима о̑тъ По̀льша: но найпо̀слѣ Магѝстръ на Нѣмѣ̀цкїатъ О̑рденъ Ѧльбрѣ̀хтъ (Брандѣнбѫ̀ргскїй) доста̀билъ нѣ̀й незавѝсимость, и̑ ѯ̄ дока̀ралъ въ досто̀йнство на голѣ̀мо Герцо̀гство. 1525 г.

13, Рѡ̀ссїѧ.

И̑зъ о̑тдалѣ̀нныхъ страны̀ на востѡ̀къ дѝгналися, въ двана̀десттатъ вѣ̀къ, Монго̀лытѣ и̑лѝ Тата̀рытѣ. За оу̑жасъ на Ѧ̑зїѧ и̑ Е̑врѡ̀па, предводѝтель тѣ̀мъ бя̑вѝлъ ся въ нѣ̀го врѣ̀мя Темѫчѝнъ, назова̀нный Чингѝсъ-Ха̀нъ (Велѝкїй Ха̀нъ) полково̀дцытѣ нѣ̀гѡвы, като разбѝли Рѡссѝйската войска̀ при рѣка̀та Ка̀лка, дока̀рали стра̑хъ на Рѡссїа̀нытѣ. — На̀скорѡ Монго̀лытѣ, подъ предводѝтельството на Баты̀я, вѫ̀рналися въ вътрешностьта̀ на Рѡ̀ссїѧ, покорѝли и̑ ѡ̑пѫстошѝли Раза̀нь, Мо̀сква, Владимѝръ, Кі̀евъ, и̑ мнѡгѡ дрѫ̀ги Рѡссѝйски градовѐ. Тога̀зи Рѡ̀ссїѧ подпа̀днала подъ йѣ̀го (хо- 1224 г.

мо́тъ) на Монго́льското влады́чество. То́лькѡ Є̑ди́нъ Новгоро́дъ ѡ̑бра́дилъ сво́ята незави́симость, и̑ можи́лъ въ това̀ вре́ма да сѧ назовѐ счастли́въ, а̑ за това̀ сча́стїе ѡ̑долже́нъ Є̑ на сво́йатъ Кня́зь Алекса́ндра Ѓрослáвовича. То́йзи Кня́зь, дѣтото́й Є̑ знамени́тъ за оу̑ма́тъ си и̑ Сватѣ́цъ зарадѝ Хрїстїа́нскитѣ си добродѣ́тели, воспрѣ́лъ стремлéнїето на Шве́дытѣ брахъ Рѡссі́ѧ, оу̑чи́нилъ проти́въ тѣ́хъ свѣ́тла побѣ́да на брегове́тѣ на
1241 г. Не́ва. Та̄зи побѣ́да мъ̀ дари́ла и̑мато Не́вскїй.

Мно́гѡ вре́ма Рѡссі́ѧ наχождáласѧ подъ влады́чеството на Монго́лытѣ. Кня́зитѣ не́йны бы́ли да́нницы, а̑ по́данытѣ тѣ́хны бы́ли раб̀ы на Монго́льскитѣ Ха́нови. Кравьтà на Рѡссїа́нытѣ ла́ласѧ о̑тъ Монго́льскитѣ са́бли, градищáта и̑ села́та ѿпъ̀стéли, народонаселéнїето сѧ оу̑мали́ло, земледѣ́лїето и̑ си́чката наро́дна промышлéнность дошлѣ̀ въ оу̑па́даньи: просвѣ́щенїето и̑зчéзнало. — Но найпо́слѣ̀ приближи́ло вре́ма на Рѡссі́йската незави́симость и̑ свобо́да. — Дими́трїй четвéртый Іѡа́нновичь возъ̀ди́лъ въ
362-89 Рѡссїа́нытѣ пре́жньото тѣ́хно мъ̀жество,

и̑ порази́лъ Монго́льскїатъ предводи́тель — Мама́ при До́нъ, на Колико́вото по- 1380 г.
лѣ̀. — Сасъ та̄зи знамени́тата свóа по- Свят. 8
бѣ́да то́й предизвѣсти́лъ свобо́да на Рѡссі́ѧ, и̑ и̑спичéлилъ си и̑ма До́нскїй. Найпо́слѣ̀ за да сѧ ѡ̑свободѝ Рѡ́ссїѧ соверше́нно о̑тъ Монго́льското влады́чество, Провидѣ́нїето прово́дило Іѡа́нна тре́таго Васи́льевича. То́йзи благоразумныатъ, 1462-
дѣ́лныатъ Ца́рь, досто́йныатъ предше́ственникъ на Пе́тра пе́рваго, оу̑твърди́лъ монархи́ческа вла́сть въ Рѡ́ссїѧ, като привéлъ Новгоро́дъ и̑ мно́гѡ оу̑дѣ́льны Кня́жества подъ сво́ѧ вла́сть, оу̑смири́лъ Каза́нското Ца́рство, и̑ дока́ралъ стра́хъ на Монго́лытѣ. О̑тъ не́гѡ вре́ма начéвасѧ полити́ческото могъ̀щество Рѡссі́йско и̑ вообщѐ е̑поха́та на сла́вата, на просвѣ́щенїето и̑ на граждáнското о̑бразова́нїе на Рѡссі́ѧ.

О̑БЩО̄ ЗАМѢЧА́НІЄ ЗАРАДЍ ТО́ЙЗИ ПЕРІ́ОДЪ.

Въ то́йзи періо́дъ Е̑вро́па о̑бщѡ на́вáвасѧ въ по́добро и̑ по́ совершéнно состоа́нїе о̑тъ пре́жньото. Наукитѣ, хъ̀дóжествата и̑ тарговúната оу̑чи́нили голѣ́мы оу̑спѣ́хы. Законода́тельството сѧ оу̑со-

вершéнствовало, защо́ на мѣ́сто по́прежнытѣ зако́ны — сúрѣчь и̂спыта́нїето съ о̑гань и̂ вода̀, съдѣ́нытѣ поединоцы и̂ прѫ́ч. захва́тили мѣ́сто Ю̂стинїа́новытѣ зако́ны. Монархúческата бла́сть оу̑тверди́ласа въ сúчкитѣ цáрства, и̂ состоа́нїето на наро́датъ въ мно́гѡ о̂тношéнїата, ста́нало подобрѡ̀. То́йзи перїо́дъ ѡ̑знаменова́нъ е̑̄ сасъ мно́гѡ ва́жны и̂ поле́зны и̂звърѣ́тенїата, сасъ еы́стры оу̑спѣ́хы на мореплáванїа и̂ на голѣ́мы геѡграфúчески о̂ткрытїата, въ крáйатъ на тринáдестыатъ вѣ́къ Флáвїо Жїóло и̂змы́слилъ компáсатъ (мóреката пѫ̑сола). Нѣ́мецкїатъ монáхъ, Швáрцъ и̂змы́слилъ праха́тъ (барѫ́татъ) (въ четирнáдестыатъ вѣ́къ), а̂ Гѫ́ттенбéргъ (въ петнáдестыатъ вѣ́къ) книгонечáтното и̂скѫ́ство (типографúята). Ва́ско-де-Гáма о̂тры́лъ морскúатъ пáть въ восто́чната И̑ндїа, а̂ Коло́мъ въ Áмéрика.— Найпо́скѣ нѣ́ка приды́римъ (завкле́жимъ) ка́къ тíи времена̀ сѫ̑ о̂знаменова́ны сасъ ва́жны за человѣ́чествого соы́тїата. Хрїстїáнската вѣ́ра, сасъ стара́нїето на ре́вностнытѣ, нѣ́ѫтоми́мы пропове́дницы нéйны, распространúласа по сúчкитѣ ча́сти на свѣ́тѫ̑тъ.

Ча́сть трѣ́тьѫ̑.

Но́вятя ю̂сто́рїѫ̑, и̂лѝ ю̂сто́рїѫ̑ на трúтѣ послѣ́днытѣ вѣ́кови.

О̂тъ о̂ткры́тїето на Áме́рика до на́шитѣ времена̀.

О̂тъ 1492 (1500) до 1818 лѣ́то.

Пѣрїо́дъ 1.

О̂тъ о̂ткры́тїето на Áме́рика до вре́мато на Лѫдови́ка четырна́дестагѡ.

О̂тъ 1492 (500) до 1661 лѣ́то.

Сúчкїатъ то́йзи перїо́дъ е̑̄ ѡ̑знаменова́нъ сасъ кровопроли́тнѣйши войны̀ междѫ̑ Католúцытѣ и̂ Лютера́нытѣ и̂лѝ Протестáнтытѣ. Рúмскїатъ Дво́ръ лиши́лса въ това̀ вре́ма о̂тъ пре́жньото своѐ голѣ́мо влїа́нїе въ ра́ботытѣ на Ѣвро́па. Я̂ вообщѐ въ това̀ вре́ма произле́зли голѣ́мы и̂ ва́жны перемѣ́ны въ мно́гѡ Ѣвропе́йски цáрства.

А. Ю́жната Є́вропа.

Гла́вны произше́ствїата.

1. Їталїа́нскитѣ войны̀.

1494 — 1515 лѣ́то.

Въ край́атъ на патна́десетиатъ вѣ́къ Їта́лїа ста́нала предме́тъ на поли́тиката и̑ цѣ́ль на завоева́нїе на мно́гѡ за́падны Є́вропе́йски царства. — Фра́нцїа въ царѹ́ваньито на Ка́рола О̑сма́гѡ и̑ Лѹдови́ка Двана́десетагѡ, Іспа́нїа во вре́мато на сво́йатъ Кра́ль Фердина́нда, Католи́цытѣ и̑ Ри́мскитѣ Первосвяще́нницы преимѹще́ственно и̑ска́ли да оу̑тверди́тъ въ не́а влады́чеството си: а̑ сле́дствїе на това̀ ста́нало тѹ́й: сирѣ́чь тїа̀ страна̀ ста́нала ѳеа́тръ (зрѣ́лище) на кровопроли́тнѣйши войны̀. Но о̑ны́е Царѣ́, дѣ́то се стреми́ли да а̑ притне́матъ, не можи́ли да дости́гнатъ сво́ата цѣ́ль. Їта́лїа хота̀ (мака́ръ) и̑ да се ѡ̑пѹстоши́ла о̑тъ войны́тѣ, оу̑держа́ла сво́ата полити́ческа незави́симость.

2. Войны̀ между Іспа́нїа и̑ Фра́нцїа.

Сѹпе́рничеството, дѣ́то поникна́ло въ вре́мато на Їталїа́нскитѣ войны̀, меж-

дѹ Іспа́нїа и̑ Фра́нцїа, предизвѣ́сти́ло но́ва война̀ между тѣ́йзи царства. — Стремле́нїето на Францѹ́зскїатъ Кра́ль, Франци́ска пе́ргагѡ, за да ѡ̑свои́ Медїола́нското Герцо́гство пода́ло на Герма́нскїатъ Импера́торъ (Іспа́нскїатъ Кра́ль) Ка́рола пата́гѡ *) слѹ́чай да начене́ война̀ съсъ Фра́нцїа.— Че́тыры па̄ти са подновала та́ война̀, пе́рвата (въ 1521 до 1526) сварши́ласа като са пораѕи́ли Францѹ́зытѣ при Па́вїа, и̑ Кра́льатъ тѣ́хенъ па́далъ (зелса) въ плѣ́нь, и̑ съсъ Мадри́тскїатъ ми́ръ, по кого́то Фра́нцїа о̑тре́класа о̑тъ домо́гванито си на Медїола́нското Герцо́гство. — Вто́рата война̀ (въ 1427 до 1529 г.) сварши́ласа съсъ Камбре́йскїатъ ми́ръ. Тре́тьта (въ 1535 до 1538) сварши́ласа съсъ о̑нова̀ примире́нїе, що са заклю́чило въ Ни́цъ, а̑ четве́ртата (въ 1542 до 1544) са сваршѝ съсъ

*) Ка́ролъ патый бы́лъ Іспа́нскїй Кра́ль и̑ Герма́нскїй Импера́торъ. — Въ число́то на Іспа́нскитѣ Кралѣ то́й са назова́ка пе́рвый, а̑ между Герма́нскитѣ Импера́торы патый, и̑ по́много подъ това̀ и̑ма Є̑ и̑звѣ́стенъ въ Істо́рїата. — То́й бы́лъ сы́нъ на Фїлі́ппа Краси́вагѡ (сы́на Импера́тора Максимилїа́на) и̑ Іѡа́нны, дащера́та на Ферди́нанда Като́лика, а̑ роди́лса въ 1500 лѣ́то.

о҃нзи ми́ръ що са заключилъ въ Вре́пи. Я҆ о҃бщо сл҃дствїе на тѣ́йзи войны́ было това̀: си́рѣчь Фра́нцїа не можи́ла да достигни сво́ята цѣ́ль — да ѡ҆вседи Медїола́нското Герцо́гство: Іспа́нїа па́къ та́й не йспичѣ́лила значи́телныть вы́годы: а҆ и̂ дв҃ѣ́ть тѣ́йзи ца́рства развали́лиса, и̂ дошлѣ́ въ и̂знемо́гваньи и̂ сла́вость.

3. Реформа́цїа, що а҆̄ произвѣ́лъ Лю́теръ въ За́падната це́рква.

На́скоро слѣ́дь като са сварши́ли крестовы́ть похо́ды, начѣ́нали да са ѩ҆ва́ватъ въ Е҆вро́па мно́го Реформа́ты, кои́то са воорѫ́жа́вали проти́въ оу҃законе́нїата на Ри́мскїатъ Дво́ръ. Таки́вы бы́ли А҆нгли́йскїатъ Богосло́въ Викле́въ, Богемцатъ Гѫ́ссъ, оу҃чени́катъ не́гвъ Іерони́мъ и̂ дрѫ́ги і҆ѡ́ши. — Найпо́слѣ въ шестна́дестыатъ вѣ́къ ѩ҆ви́лса въ Герма́нїа, въ Ви́ттенбе́ргъ, ревностнѣ́йшїатъ Реформа́тъ, О҆па́снѣйшїатъ непрїя́тель на Ри́мскитѣ Первосвѧще́нницы, Лю́теръ, — мѫ́жъ, ѡ҆да́ренъ съ голѣ́мъ оу҃мъ, съ непоколе́би́ма си́ла на во́ла и̂ сла́бенъ за ѡ҆бши́рныть своѝ Богосло́вски сѣ́денїата. То́й като са воорѫ́жа́лъ проти́въ мно́го поста-

новле́нїата на Ри́мскїатъ Дво́ръ, начѣ́налъ да ввожда но́вы пра́вила въ Хрїстїа́нското вѣ́роисповѣ́данїе. Мнози́на прїе́мнали оу҃чѐнїето не́гво, и̂ за ма́лко си́чка сѣ́верна Герма́нїа, А҆нглїа и̂ Прѫ́сїа ѿдѣли́лися о҃тъ Ри́мската це́рква, и̂ прїе́мнали о҃нова̀ вѣ́роисповѣ́данїе дѣ́то го проповѣ́далъ Лю́теръ и̂ послѣ́дователитѣ не́гвы, О҃тъ това̀ произле́зли кровопроли́тнѣйши войны́ между Католи́цытѣ и̂ Протеста́нтытѣ, дѣ́то въ вре́мато на тѣ́зи войны́ Ім҃пера́торъ Ка́ролъ пя́тый подъ ви́дъ да йстре́би Лютера́нската вѣ́ра, начѣ́налъ да са стремѝ да зарѫ́би си́чка Герма́нїа. Найпо́слѣ о҃нзи ми́ръ що са заключилъ въ Пасса́ѹ, оу҃спокои́лъ на 4555 г.
нѣ́колкоси вре́ма Е҆вро́па. На Протеста́нтытѣ дала́са свобо́да да йспове́дватъ сво́ята вѣ́ра и̂ да и҆́матъ граждански права̀ (правдины́).

4. Іспани́йската война̀ съсъ Нидерла́ндытѣ.

до 1609 лѣ́то.

Нидерла́ндытѣ, кои́то са и҆звѣ́стны подъ и҆́мато Голла́ндїи, а҆ сега́ подъ и҆́мато на Нидерла́ндското Крале́ство, нахожда́лиса въ това̀ вре́ма подъ Іспа́нско-

владычеството. Сынатъ на Карола пата-
го Фїлиппъ вторый, вознамѣрилса да
йстрѣби въ нѣм страна Лютеранского вѣ-
роисповѣданїе. Това нѣгвото намѣренїе
и намѣренїето на жестокостьта на Іспан-
скитѣ правители коіто оуправлали Нидер-
ландытѣ, а особливо на Герцога Ялька
произвѣли силно возмущенїе въ Нидер-
ландскитѣ области. Слѣдствїе на това
была кровопролитнѣйшата война между
Нидерландытѣ и Іспанїа. Жителитѣ Ни-
дерландски явили много примѣры на ве-
ликодушїе, на неустрашимость и на лю-
бовь кам своето отечество, и найпослѣ
1579 г. сѣвернытѣ Нидерландски области про-
возгласили себеси незабисимы отъ Іспан-
ского владычество. Съ таковъ образъ
произишла знаменитата Голландска рес-
публика, и Вильгелмъ Оранскїатъ
Принцъ провозгласилса Штатгальтеръ ней.
— Іспанїа ищи много врема водила
война сасъ тая республика, а найпослѣ
1609 г. заключила съ нѣм миръ на дванайси
годины.

5. Тридесатьгодишната война.

Отъ 1618 до 1648 лѣто.

Тази война, дѣтотїа ѣ ознамено-

вання сасъ оужасы и опустоши Западната Европа, произлѣзла въ Богемїа отъ оны споры, дѣто возникнали между Католицытѣ и Протестантытѣ. Первоначалнѡ Іоаннъ Гусъ распространилъ тукъ новы мнѣнїата заради Христїанского вѣроисповѣданїе, противны на постановленїата на Западната Церква. Наказанїето на тогози Богослова воспламанило отмащенїи въ послѣдователитѣ нѣгви, и тїи явилися непримирителны врагы на Католицытѣ. А защото Лютеровото оученїе каквото противно въ мнѣгѡ отношенїата на Католическото (оученїе) съ восторгъ са прїемнало отъ Богемцытѣ, и взаимната ненависть между Католицытѣ и Протестантытѣ іощи помногѡ са оусилила и предсказала война.

Католицытѣ разрушили (развалили, сборили) въ Брауна и въ Клостеркергъ (въ Бохемїа) Протестантскитѣ храмови. Протестантытѣ са размутили, и подвдены отъ предводителитѣ свои — Графа Турна и Ернеста Фонъ-Мансфелда во оружилися, и заскорѡ пламакатъ на войната наченалъ да са распространава по сичката западна Европа. — Герман-

скитѣ Імпера́торы, и҃зъ А҆встрі́йскїатъ До́мъ, като сѧ по́лзовали о҆тъ тѣ́йзи ѡ҆бстоа́тельства, нача́нали да распростра-на́ватъ сво́ата вла́сть, и҆ подъ ви́дъ чи и҆стре́бватъ Протеста́нтската вѣ́ра, вѫ́рналися да подсло́жатъ си́чка Герма́нїа.— А҆ въ това́ вре́ма сча́стїето дари́ло на А҆встрі́йскїатъ До́мъ мнози́на голѣ́мы полково́дцы, въ число́то на кои́то бы́ли знамени́тѣйши: Гра́фъ Ти́лли и҆ Валленште́йнъ, дѣтото́й бы́лъ оукраше́нъ съ ти́толъ Фридла́ндскагѡ Герцо́га. Подкрѣпле́нъ о҆тъ даровани́ата и҆ о҆тъ безпрестанныѣ побѣ́ды на тѣ́йзи герѡ́й, Імпера́торатъ Фердина́ндъ вто́рый, надѣ́ялся да дости́гни кра́йатъ на сво́ето намѣ́реніе, си́рѣчь да оутвърди́ сво́ата неѡграни́чена вла́сть надъ си́чка Герма́нїа: но Францѫ́зскїатъ Мини́стръ, знамени́тыатъ Кардина́лъ де-Ришелье́, разбали́лъ пла́новитѣ мѫ́. То́йзи достопа́матныатъ мѫ́жъ вознамѣ́рился да поло́жи прегра́да на си́лата на А҆встрі́йскїатъ До́мъ, дѣтотїа̀ порасва́ла, и҆ става́ла ѡ҆па́сна за свобо́дата на си́чка Е҆врѡ́па, и҆ въ това́ намѣ́реніе возбѫ́дилъ Шве́дскїатъ Кра́лъ, Гѫста́ва А҆до́льфа да поѣ́мни о҆рѫ́жіе про-

тивъ Фердина́нда вто́рагѡ. Гѫста́въ А҆до́льфъ, защо́то бы́лъ ѡ҆скорбе́нъ о҆тъ Валленште́йна и҆ защо́то жела́лъ да сѧ пока́жи защи́тникъ на Протеста́нтската сво-бо́да и҆ на вѣ́роиспове́данїето тѣ́хно, склони́лся на представле́нїата на Францѫ́зскїатъ Мини́стръ, и҆ дви́лся въ Герма́нїа. Імпера́торскитѣ войски нача́нали да сѧ о҆тстапватъ, и҆ тогаз̀ Ти́лли, сасъ раскаѧ́но сердце́ о҆тъ оусилнина̀ и҆ сра́мъ, вѫ́рнался на Магдебѫ́ргъ, и҆ като го ѡ҆бсѣ́дилъ, ѡ҆каърналъ го въ кѫ́пъ пе́пель и҆ развали́ны. Ѻ҆гань и҆ сама̀ и҆стре́били по́много о҆тъ три́хилады челове́цы жи́тели на того́съ гра́да. Гѫста́въ А҆до́льфъ, защо́то жела́лъ да о҆тмасти́ за ѡ҆скорбе́нныѣ права̀ (правдины̀) на челове́чеството, гони́лъ Ти́ллїа, и҆ го разби́лъ при Лейпцигъ (ли́писка).— Дѫ́лго достопа́матно 1631 г.
сраже́ніе ста́нало при рѣка́та Лѣхъ. Тѫ́къ Ти́лли па́къ та́й сѧ разбали́лъ, и҆ като сѧ оура́нилъ та́жко — оумрѣ́лъ. — Тогаз̀ Ва́лленштейнъ, дѣтото́й въ това̀ вре́ма живѣ́лъ въ оуедине́ніе, поѣ́мналъ гла́вното нача́лство надъ Імпера́торската войска̀, и҆ сѧ оуда́рилъ съ Гѫста́ва А҆до́ль-

1630 г.

фа при Люцен̀ъ. Швѣдытѣ надвы́ли, но това̀ надвы́ваньи скѫпо и̑мъ ста́нало, защо̀ въ това̀ сраже́нїе добродѣтельныатъ
1632 г. Кра́ль тѣ́хенъ са оу̑би́лъ. Валленшти́йнъ не са оу̑достои́лъ, каквото то́йзи геро́й да оу̑мрѣ̀ на по́ле че́сти, но па́далъ о̑тъ рѫ́кѝ злодѣ́анїа. Ста́налъ загово́ръ проти́въ того́зи честолю́бца, и̑ го ау̑би́ли въ Ѣ́геръ (въ Богемїа̀).

Подиръ смертьта̀ на Гу́става Ѧдо́льфа, Шве́дскїатъ Сена́тъ преда́лъ на Канцыле́рьатъ сво́й Ѧксе́ла О̑ксеншти́рна да оу̑правла́ва ра́ботытѣ, дѣто са дока́чали до Герма́нїа. Шве́дытѣ, подъ предводи́тельството на сла́вныть свои̑ полково́дцы — Го́рна, Ба́ннера Торстенсо́на и̑ Дрѫ́ги, а̑кѡ и̑ сасъ нѣ́каква премѣ́на, води́ли война̀ неу̑томи́мѡ. Найпо́слѣ ка̀то и̑знемо́гнали си́чкитѣ Держа́вы дѣ́то стрѫва́ли война̀ наси́лилиса да заключатъ ми́ръ. То́йзи достопа́матныатъ
1648 г. ми́ръ заключи́лса въ Вестфа́лїа въ два̀ гра́да: въ Мю́нстеръ и̑ О̑сна́брикъ, и̑ по това̀ е̑̄ и̑звѣ́стенъ въ Істо́рїата подъ и̑ма Вестфа́льскїй ми́ръ. На Протеста́нтытѣ да́ласа свобо́да на Богослуже́нїето тѣ́хно и̑ граждански права̀, на Ѧвстрі́йскїатъ До́мъ о̑грани́чиласа во́лата (вла́сть) защо́то са да́ли на Герма́нскитѣ владѣ́тельни Кня́зи мно́гѡ права̀ и̑ преимѫще́ства. Франція̀ полу́чила О̑бластьта̀ Ѣ́лзасъ, а̑ Шве́цїа Помера́нїа, си́чкитѣ Царѣ̀ и̑ Герма́нскитѣ Кня́зи, кои́то потерпѣ́ли та̀зи война̀, полу́чи́ли возмо́жно награжде́нїе. Съ тако́въ о̑́бразъ Вестфа́льскїатъ ми́ръ воздигналъ споко́йствїе въ Хрїстїа́нскїатъ свѣ́тъ, и̑ оу̑тверди́лъ свобо́дата и̑ полити́ческото равновѣ́сїе на Герма́нїа̀ и̑ на си́чката За́падна Е̑вро́па.

СОВРѢМЕННЫ ПРОИЗШЕСТВЇАТА

1. Франція̀.

Въ нача́лото на то́йзи перїо́дъ Франція̀ бы́ла потраси́на о̑́тъ кровопроли́тны междоусо́бны войны̀, кои́то са породи́ли о̑́тъ го́нинытѡ кра́хъ Протеста́нтытѣ (Гугено́ты). Оу̑жа́сното провопроли́тїе, дѣ́то са оу̑чи́нило въ Пари́жъ и̑ е̑̄ и̑звѣ́стно подъ и́мето Варѳоломе́йска но́щь, и̑ въ не́гѡвото вре́ма оу̑би́лиса седемдесе́тъ хи́лады Протеста́нты, сло́жи за го́рест- 1572 г.
ный по́манъ на сѫевѣ́рїето и̑ фанати́змать на не́гѡ вре́ма. Франція̀ са нахож-

дала въ найкѣдственното состоанїе, но
найпослѣ, за счастїе нейно, вазлѣзалъ
на Французскїатъ престолъ Генрихъ чет-
вертый, отъ Бурбонскїатъ Домъ. Тойзи
1589 г. Царь, дѣтотой ѣ знаменитъ за оуматъ
и добродѣанїата си, съ помощьа на мъ-
дрыатъ свой Министръ, Сюлли, достави-
лъ на царството си спокойствїе и благо-
денствїе. Но слѣдъ като са оубилъ той
1610 г. отъ нѣкогоси Ревальяка, Франція пакъ
подпаднала въ вѣдственно состоанїе.
Найпослѣ за слава на това царство са-
вилса Кардиналъ де-Ришельє. Тойзи до-
стопаматныатъ Министръ на Людовика
тринадестаго, съсъ дѣйствїето на непре-
клонната своа воля, съсъ оуматъ и съсъ
твердостьта на характиратъ, оутвердилъ
во Франція монархическата власть, оу-
смирилъ Протестантытѣ, и, като смали-
лъ могъществото на Австрійскїатъ
Домъ, доставилъ на Франція вліанїе на
Европейскитѣ работы. Нему наслѣдовалъ
во власть Кардиналъ Мазарини, дѣто
во врѣмато на негвото Министерство о-
ная война що са продолжавала между Іс-
1659 г. панїа и Франція прекѣсаласа съсъ Пири-
нейскїатъ миръ.

2. Італїа.

Въ продолженїето на тойзи періодъ, въ свота сѫдьба зависелa, помногу, отъ Франція, Іспанїа и отъ Австрійскїатъ Домъ. Току Венеція и Римскїатъ Дворъ оумѣли да ѹвардатъ свота самостоятельность и независимость отъ чѫжды Държавы.

3. Іспанїа и Портѫгалїа.

Отъ онова врѣма ѩщи когато царовалъ Фїлиппъ второый, главно основанїе 1556-98
на политиката на Іспанскїатъ Дворъ ста-
нало старанїето за да са подкрѣпи и да
са оутверди нѣтокъ въ Іспанїа, но и въ
дрѫги царства Римско-Католическата вѣ-
ра. Слѣдствїе на това станало тъй, си-
рѣчь Фїлиппъ второый и наслѣдницытѣ
негвы безпрестанно водили войны съсъ
Протестантскитѣ Държавы, особливо съ
Холландїа и Англїа, а слѣдствїа на тѣй-
зи войны были ѹслабванито и бѣдность-
та на Іспанїа.

Въ тѣйзи ѹестоятельства Портѫгалїа, дѣтотїа отъ врѣмато на Фїлиппа
втораго, нахождаласа подъ Іспанийска
власть, вздигнала свота независи-

1640 г. мость, и на Португалскїатъ престолъ
възвѣлся Іоаннъ, Браганскїатъ Герцогъ.

4. Англїа.

Въ теченїето на тойзи періодъ Англїа
испыталa голѣмы премѣны, които
опредѣлили на дълго врѣма нейната
1558-603 съдьба — Елисавета Англійската Кралица, ввела въ това царство Протестантското вѣроисповѣданїе, а по това Англїа
должна была да претърпи кровопролитенъ бой съ Католическитѣ Държавы, а
особливо съсъ Испанїа. Видѣлося, чи
Англїа, каквото ославѣла по видимому,
държава, не ще са оудържи въ тойзи
бой: но тїа восторжествовала, и слѣдъ
като са разбалила голѣмыатъ (непобѣдимыатъ) флотъ Испанскїй, набила са
найсилно царство въ Европа. Во врѣма
1604-25 на Елисавѣтинатъ наслѣдникъ Іакова
първагo (отъ Стоардобыатъ домъ),
Англійскитѣ сили іощи помногo са оуголѣмили като са приложили Шотландїа. — Между тѣй многo Англичаны
останалы преданны на Римско-Католического вѣроисповѣданїе, и това ослабителство произвело въ Англїа война
между Католицытѣ и Протестантытѣ,

дѣтотїа толкосъ помногo свирѣпствовала, защото и тѫкъ съ понатїата заради вѣроисповѣданїе соединилися политическитѣ понатїа, а слѣдствїе на тази
война было то, сирѣчь Англійскїатъ
Краль, Карлъ първый, сварилъ живо-
татъ си на ешафотатъ, и Англїа са пре- 1649 г.
шкарнала въ республика, а правитель
(Протекторъ) ней провозгласилъ са главныатъ виновникъ на тая революція Кромвель. Но подирь Кромвелевата смѣрть,
Англійскїатъ престолъ пакъ са воздигналъ, и сынатъ на Карола първагo Карлъ вторый вазлѣзаалъ на него. 1660 г.

5. Соединѣнытѣ Нидерланды (Голландската республика).

Подирь като са прекинало врѣмато
на новата премирѣнїе, дѣто са заключело
въ Гагъ (въ 1609 лѣто), Нидерландцытѣ (Голландцытѣ) пакъ са принудили
да начѣнатъ война съсъ Испанїа, и а-
стрували съсъ голѣмы оуспѣхы и слава.
Найпослѣ Испанїа, като са оумаломощила и изнесилила, принудилася, на Вестфальскїатъ Конгресъ, да познай своюдата и независимостьта тѣхна. — Отъ

това врѣма настáва ѐпоха́та на слáвата и на могѫществото на Голла́ндската респѫблика. Морепла́ванїето и търгови́ната нѣйна начѣнали да сѧ распростран᾽ватъ и́зъ си́чкитѣ ча́сти на ѻ́бктатъ: Голла́ндскитѣ коло́нїи, фа́брикытѣ и манѫфактѫрытѣ дости́гнали въ цвѣтѫще состоя́нїе: и́зобилїето и бога́тството на҃вилися въ та́а страна́, кои́то до нѣ́гѡ врѣ́ма бѣ́ла жили́ще на вѣ́дностьта́. Но, при си́чката сво́а нарѫ́жна голѣ́мина́, Голла́ндската респѫблика претерпѣ́ла мно́гѡ ѿ҃ѿ҃ны́е возмѫще́нїата дѣ́то происхожда́ли въ нѣ́м. Щатгалтѣ́рската бла́сть, при си́чката сво́а ѡ҃гранѝчность, на мнозѝна сѧ на҃вила та́жка, и́ [по това́ достóинството на Щатгалтѣ́рытѣ найнасѣ́тнѣ сѧ оу҃ничтожѝло (оу҃никакви́ло). 1653 г.

6. Швейца́рїа.

Реформа́цскїатъ дѫ́хъ прони́кналъ и́ въ Швейца́рїа, и́ произвѣ́лъ и́ въ та́а страна́ возмѫще́нїата и́ безпоко́йства. Впро́чемъ Швейца́рскитѣ канто́ны (ѻ́бласти), като и́ма́ли въ ви́дъ ѻ́бщото добрѡ́, стара́лися, безъ да глѣ́датъ на разли́чїето на вѣроисповѣ́данїето, да ва́рдать, ко́лкото было́ возмо́жнѡ, помежду́ си́ ми́ръ и́ ѐдинодѫ́шїе.

7. А҃встрїа и́ Герма́нїа.

Могѫ́ществото на А҃встрїйскїатъ до́мъ, дѣ́тонѣ́го Ка́ролъ пáтый и́ Ферди́нандъ вторы́й оу҃твърди́ли, защóто Фра́нцїа прїѣ́мнала оу҃ча́стїе въ тридесатигоди́шната война́, тѡ́ и́знемо́гнало, и́ найпо́слѣ ѡ҃грани́чилося въ Вестфа́льскїатъ ми́ръ, по кого́то кѫрфи́рстытѣ и́ си́чкитѣ владѣ́тельны Герма́нски Кна́зи полѫ́чили пакъ вла́нїе въ ра́ботытѣ на Герма́ната Імпе́рїа. Но тако́вата сво́а и́згѫ́ба во бла́сть, А҃встрїа допа́лнила а҃ сасъ дѣ́то придобы́ла наслѣ́дственно владѣ́нїе въ Богемїа́ и́ Ве́нгрїа. Герма́нїа бо́лшею ча́стїю (чо́кчаси) была́ Теа́търъ на бра́ни, кои́то произли́звали ѿ҃ Реформа́цїата, и́ ѿ҃ си́чкитѣ ца́рства тїа́ по́много потѣ́глила ѿ҃ тридесатьгоди́шната война́. Найсѣ́тнѣ Вестфа́льскїатъ ми́ръ пода́лъ нѣ́й оу҃спокоѐнїе, и́ тогáсъ въ нѣ́а страна́ начѣ́нали да возни́кватъ нѫ́ки, хѫдо́жества и́ граждàнско ѻ́бразова́нїе.

8. Тѫ́рцїа.

Тѫ́рцытѣ въ това́ врѣ́ма на҃ва́катсѧ

страшны за Европа сасъ своата лѹда храбрость и ненависть камъ Християнытъ.

Б. Северна Европа.

главны произшествїата:

1. Возстановленїе (подновабани) на Швецийската независимость.

въ 1525 лѣто.

Швецїа, Данїа и Норвегїа были, отъ 1397 лѣто, соединены спорадъ Кальмарскїатъ союзъ. — Датчанытъ защото са опытвали да оутвердатъ своата власть надъ Швецїа — часто възбѹждали недоволствїе въ Шведытъ: за това Кальмарскїатъ союзъ полѣгка лѣгка ослабѣвалъ, и найнасѣтнѣ когато царовалъ Датскїатъ Краль, Християнъ второй, развалилса. Тиранството на Тойзи сѣверныатъ Нерона, а наймногѡ Онова кровопролитїе, дѣто го оучинилъ той въ Стокголмъ воспламанило мщенїе въ сичкитѣ Шведы. — Въ това врема явилса знаменитыатъ Гѹставъ — Ваза, който происхождалъ отъ Шведскитѣ вѣтхы Кралѣ. Той са вознамѣрилъ да отмасти за смертьта на своятъ родитель и за сичкитѣ свои соотечественицы, дѣто са оумертвили въ Стокголмъ по повелѣнїето на Християна втораго. Гѹставъ-Ваза, слѣдъ многото превратности (промѣнѹванита) на сѹдбата, като странствовалъ много врема по моретата, по Шведскитѣ лѣсы (орманы) и пѹстыны, явилса въ Далекарлїа. Мѹжественныатъ жители на тая область, като са распалили отъ краснорѣчїето (дилбазликъ) негово и отъ камъ отечеството любовь, рѣшилися, да свергнатъ (фарлатъ) отъ себеси ярмото на тиранството Християна втораго. Наскоро сичкитѣ Шведы послѣдовали неговатъ примѣръ и подъ предводительството на храбрыатъ и благоразѹмныатъ Гѹстава-Ваза, возторжествовали надъ Датчанытъ, и баздигнали своата свобода и независимость отъ Данїа. Тогасъ благоразѹмїето внѹшило (дало да разѹмѣатъ) на Шведытъ намѣренїе — да си направатъ Монархическо правленїе, а благодарностьта направила ги да възведатъ на Шведскїатъ престолъ Гѹстава-Ваза. 1524

2. Войны за Лифландїа.

отъ 1553 до 1600 лѣто.

Въ половината на шестьнадестыатъ

вѣкъ Лифлáндïа стáнала цѣль на завоевáнïе на Швéцïа, Дáнïа, Пóлша и Норвегïа. Слѣдствïе нѣмъ стáнала кровопролúтнѣйшата войнà междý тѣйзи цáрства. Тïà ѿпýстошúла и развалúла Лифлáндïа, и ѿтъ нéгw врéма слáвата на Ливóнскитѣ рыцары начéнала да оупáдва.

Г. ВОЙНÀ МЕЖДУ ШВЕЦÏЯ И ПÓЛЬША ЗА НАСЛѢДСТВО НА ШВÉДСКÏЯТЪ ПРЕСТÓЛЪ.

ѾТЪ 1600 ДО 1660 ЛѢТО.

Пóльскïятъ Крáль, Сигизмýндъ, сынáтъ на Швéдскïятъ Крáль Ïоáнна, слѣдь смéртьтà бáщина си, като стáналъ, и Швéдскïй Крáль, намúслилъ да воéдѣ въ Швéцïя Римско-Католúческата вѣ́ра. По тáя прúчина Швéдскитѣ госýдáрственны (цáрски) чúны ѿкавúли го чи ѐ лишéнъ ѾтЪ Швéдскïятъ прéстóлъ. Сигизмýндъ и наслѣ́дователытѣ нѣмъ Пóльски Крáлѐ не прéставáли да докáзватъ свóето прáво на Швéдскïятъ прéстóлъ. Слѣ́дствïе на тоà стáнала кровопролúтната войнà междý Швéцïя и Пóльша, и сѧ продолжáла шéсть десáтъ годúны. Найнасéтнѣ Олúвскïятъ мúръ ѧ прекāсалъ. Пóльша сѧ Ѿтрѣкала да сѧ домóгва на Швéцïя.

1660 г.

СОВРѢМЕННЫ ПРОИЗШЕСТВÏЯТА.

1: Ш в é ц ï а:

Гýстáвъ-Вáза возвѣ́лъ Швéцïя на высóка стéпенъ на могýщество и на слáва. Подъ благоразýмното прáвлéнïе на тóйзи Госýдáрь, земледѣ́лïето, търгóвлата и вообщѐ нарóдната промышлéнность достúгнали въ Швéцïя въ цвѣ́тýщe состоáнïе. — Въ товà врéма вовéлося въ товà госýдáрство Лютерáнското вѣроисповѣ́данïе. 1524-60

Ѿтъ наслѣ́дницытѣ на Гýстáва-Вáза найдостопáматны сā; Хрáбрыятъ и великодýшнïятъ Гýстáвъ-Áдóльфъ, дѣтотóй сварúлъ свóйатъ живóтъ на Люцéнскитѣ полéта, като сѧ бúлъ за свобóдата на Германúя и на сúчка Ёвропа, — бóйственныятъ Кáролъ десáтый Áвгýстъ, Кáролъ Ѐдинáдестый и сынáтъ нéгwвъ, достопáматныятъ соврéменникъ и сопéрникъ на Рwссúйскïятъ Монáрхъ Нéтра пéрвагw — Кáролъ дванáдестый. 1611-35 1654-60 1660-97

2: Д а н ï я:

Найдостопáматно произшéствïе, дѣто сѧ слýчúло въ тóйзи перïóдъ въ Дáнïя ѐ тýй, сúрѣчь ѿзаконúлося въ товà го-

сѫдáрство неѿгранúчно монарχúческо прáвлéнїе, дѣтотѡ стáнало когáто царовáлъ
1661 Фридерúкъ трéтый. Ѿтъ нéгѡ врéма оу̑твардúлосѧ въ Дáнїѧ спокóйствїе и̑ благоде́нствїе.

3. Пóльша.

Въ 1572 лѣто, слѣдь като престáналъ да царѹва И̑геллóноватъ Дóмъ, оу̑радúлосѧ въ Пóльша Прáвлéнїе монарχúческо и̑збирáтелно и̑ ѿграничéнно, и̑ Ѿтъ нéгѡ врéма и̑ за нéя причúна, Пóльша — до самóто врéма на падéнїето си — сáкоги сѧ потрáсала Ѿтъ внѹтрешны возмѹщéнїата и̑ междоусóбны войны. — Найдостопáматны за благоразѹмїе и̑ хрáбрость, Пóльски Крáлѣ, въ прéминѹванито на тóйзи перióдъ, бúли Стефáнъ Батóрiй и̑ Iѡáннъ Собѣскiй, комѹто найзнаменúтъ пóдвигъ было дѣто ѡ̑свободúлъ вѣна Ѿтъ Тѹрската ѡ̑сáда.
1683

4. Прѹссíя.

Прѹссíя, дѣтотїѧ сѧ находúла въ забúсимость Ѿтъ Пóльша, познáласѧ въ товà врéма, по Велáвскїатъ договóръ,
1657 Герцóгство самостоáтелно и̑ наслѣдственно за Бранденбѹргскїатъ Дóмъ.

5. Рѡссíя.

Iѡáнна трéтьагѡ Васúльевича, ѡ̑сновáтельатъ на слáвата и̑ голѣминáта Рѡссíйска, наслѣдовалъ го сынъ мѹ Васúлiй, дѣто въ нéгѡвото царѹваньи Псковъ, по- 1505-
дóбно Новгорóдъ, поддáлсѧ на Москóвскитѣ Кнáзи, и̑ тогáзъ монарχúческото прáвлéнїе і̑ѡ̑ши пóмногѡ сѧ оу̑твардúло въ Рѡссíя. — Найнасéтнѣ, Ѿтъ какъ базлéзалъ на Рѡссíйскїатъ престóлъ Iѡáннъ четвéр- 1534-
тый (Грóзный) настáнала нóва свѣтла ѐпохà на слáта Рѡссíйска. Тóйзи голѣмыатъ Госѹдáрь і̑оу̑смирúлъ гордостьтà на Татáрскитѣ Хáновы и̑ совершéнно ѡ̑свободúлъ нáшето Ѿтéчество Ѿтъ влады́чеството тѣхно, покорúлъ на свóя влáсть Татáрскитѣ цáрства, Казáнското и̑ Ястраχáнското. Въ товà врéма Рѡссíя влѣзла въ 1553
тарговы сношéнїата сасъ Áнглiя, ѧ̀ крáйатъ на царѹваното Iѡáнна четвéртагѡ, ѡ̑знаменовáнъ ѣ̑ сасъ вáжны за Рѡссíя происшéствїата, сѫ Ѿкрыва́нито на Сибúрь Ѿтъ Ермáка, и̑ сасъ соединéнїето на тáя ѡ̑бширната странà, въ владѣнїатата на Рѡссíйскитѣ Монáрχы. — І̑ѡ̑ши и̑ товà трéба да забѣлéжимъ, какъ Ѿтъ врéмато на Iѡáнна четвéртагѡ, Рѡс-

сíйскитѣ Госꙋдáри начéнали да сѧ назо-
вáватъ Цáрє.

Іѡáнна четвéртагѡ наслѣдовалъ сы-
нáтъ нéгѡвъ Теóдѡръ Іѡáнновичь, Госꙋ-
1584-98 дáрь âкѡ и слáвъ въ рáботытѣ на Держа-
воправлéнїето, но добродꙋшенъ и оукра-
шéнъ сасъ мнóгѡ Хрїстїáнски добродѣте-
ли. Слѣдь смертьта нéгѡва и слѣдь ка-
то сѧ оубíлъ врáтатъ нéгѡ въ Димíтрїй
Óтъ ближнїатъ сродникъ нéгѡвъ Бориса
1598-605 Теóдоровича Годꙋнова, сварши́лсѧ въ Рѡсí-
ѧ да царꙋва бéче Рюриковатъ дóмъ. На
Рѡссíйскїатъ престóлъ вазвéлсѧ Борúсъ
Теóдѡровичь Годꙋновъ, дѣтотóй ¦като
достúгналъ сасъ злодѣянны пáтища пре-
стóлатъ, трꙋдúлсѧ да сѧ оучúни достó-
инъ сасъ воински пóдвигы и съ попечé-
нїата зарадѝ добрóто на госꙋдáрството.
Но въ това врéма, когáто бéче Годꙋновъ
почúталъ сéбеси оутвержденъ на Рѡссíй-
скїатъ престóлъ, Небéто провóдило Óтма-
стúтела за невúннѡ— пролáнната крóвь
Царéвича Димúтрїа, дѣтотóй Óтъ нáша-
та Цéрква причтенъ Ē въ ликáтъ на Свѧ-
тíйтѣ. Нѣкойси монáхъ, Григóрїй Óт-
рéпьевъ начéналъ да дáва глáсъ за сéбеси
чи Ē оубúтїатъ Царéвичь. Пóльша и мнó-

гѡ Рѡссíйски градовé дѣто сѧ йзлагали
Óтъ тогѡзи самозвáнца, поéмнали Óтъ
камъ нéгѡва страна. Годꙋновъ, Óтъ жѡ-
грызéньи на совѣстьта и Óтъ Óтчáнїе 1605
раскáсанъ, оумрѣлъ лажлúвыатъ Димú-
трїй вазлѣзалъ на Рѡссíйскїатъ престóлъ.
Но нáскорѡ Óткрúласѧ лажáта, самозвá-
нецатъ сѧ оубúлъ и Цáрь Рѡссíйскїй про-
возгласúлсѧ Васúлїй Іѡáнновичь Шꙋйскїй.
Царꙋваньито на тóйзи Госꙋдáрь бúло 1606-
твáрдѣ несчáстно, защóто въ това врé- 610
мя нáбúлисѧ мнóгѡ дрꙋги самозвáнцы,
и тогáсъ междоусóбната войнà начéнала
да ѡпꙋстошáва Рѡссíя. Въ тáзи войнà
намѣсилаѧ Пóльша и Швéцїя. Полáцитѣ
ѡкéбили Мóсква. Óтéчеството нáше по-
кáзалоѧ чи погúнало, но Провидѣнїето
го спасúло (йзвáвило). Великодꙋшныатъ
Нижегорóдскїй мѣщáнинъ, Козмà Мú-
ничь Сꙋхорꙋкїй, като послꙋшалъ прó-
синито, на Ѧрхимандрúтатъ Дїонúсїя
Óтъ Трѡйцкїатъ Сéргїевъ Монастыръ, и
на Ѧвраáма Палúцына Келáрьатъ на йс-
тыатъ монастыръ, придꙋмалъ свóитѣ
согрáждани та да пожéртвоватъ ймѣ-
нїето и животьта си за Óтéчеството. Са-

кра́лася войска́, и́ нача́лникъ на войска́та ста́налъ знамени́тыатъ Кня́зь Дими́трїи Пожа́рскїй. Пола́цитѣ са разби́ли и́ са и́зго́нили и́зъ Рwссі́а. На Рwссі́йскїатъ
1613- прест6́лъ є́динод6́шнw возе́лся Свѣтлѣ́йшїатъ До́мъ Рома́новъ, въ с҃о́бѣ Михаи́ла Фео́доровича. То́йзи Гос6да́рь, като са подкрѣпля́валъ о́тъ совѣ́тытѣ на
45 благоразу́мнѣйшїатъ и́ добродѣтельнѣ́йшїатъ сво́й роди́тель, Свѣтѣ́йшїатъ Патрїа́рхъ Филаре́та, *) возди́галъ споко́йствїето въ Рwссі́а, като оукроти́лъ ва̄трѣшнытѣ врагове́, и́ като заклю́чилъ ми́ръ съсъ По́льша и́ Шве́цїа. — Сына̄тъ
1645- и́ наслѣ́дникатъ не́гwвъ А҃лѣ́ксїй Михаи́-
76 ловичь, оуголѣми́лъ сво́итѣ влад҃ѣ́нїата като присоедини́лъ къ Рwссі́и нын҃ѣшната Малорẃссі́а и́ Кіе́въ. При това́ не́гwбата па́мать за на́съ є҃ сващена́ и́ незабра́-
1653 вена, защо́то то́й є҃ благоразу́мный Гос6да́рь, м6́дрый законода́тель и́ роди́тель на Пе́тра пе́рвагw.

*) Баща́та на Михаи́ла Фео́дwровича, знамени́тыатъ за порода, добродѣ́тели и́ заслу́ги на О҃те́чеството, Фео́дwръ Никі́тичь, по повелѣ́нїето на Году́нова, постри́галсѧ въ и҃ноки (ста́налъ калу́геръ) и́ са наре́калъ Филаре́тъ.

О҃БЩО ЗАМѢЧА́НІѢ ЗАРА́ДИ ТО́ЙЗИ ПЕРІО́ДЪ.

Въ продолже́нїето на то́йзи періо́дъ комаха́й по си́чката за́падна Е҃вро́па свирѣ́пствували войны́, ко́ито са породи́ли о́тъ Реформа́цїата. Си́льното бо́рини на Католи́ческитѣ Держа́вы сасъ Протеста́нтскитѣ, сва̄ршилоса найпо́слѣ като w҃слаби́ло могу́ществото на А҃встрїа и́ Іспа́нїа, возстанови́ло полити́ческото равновѣ́сїе въ Е҃вро́па, и́ оу҃тверди́ло влады́чеството на море́тата Голла́ндски и́ А҃нглича́нски. — Феода́льното правле́нїе въ за́падната Е҃вро́па и́ оу҃дѣ́льната систе́ма въ Рwссі́а и́зтре́билися, и́ монархи́ческата вла́сть като са оу҃тверди́ла и́зъ си́чкитѣ госуда́рства, навре́домъ возди́гнала споко́йствїе, поря́докъ и́ тишина́. Е҃врwпе́йцытѣ, а҆ наймно́гw Голла́нцытѣ и́ А҃нглича́нытѣ распространи́ли морепла́ванїето и́ търгови́ната си по си́чкитѣ ча́сти на Свѣ́татъ, о҃ткры́ли мно́гw, до не́гw вре́ма неизвѣ́стны страны́, заве́ли сво́итѣ коло́нїи въ А҃мери́ка, въ за́падната И҃ндїа, въ восто́чната И҃ндїа и́ въ дрwги страны́. — Законода́тельството

ція была она война, чесъ назоваа за
1700 наслѣдство на Испанскіатъ престолъ. Людовикъ четырнадесатый пріелъ намѣреніе да овладѣй сичка Испанія, и оуспѣлъ (киджирдисалъ) да возведе на Испанскіатъ престолъ своіатъ внукъ Філіппа. Тогасъ Голандія, Англія, Австрія и другитѣ Государства вооружилися противъ него, и са открыла война по сичката южна Европа. Англійскіатъ полководецъ, Принцъ Евгеній, като паражавалъ редомъ Францужскитѣ войски, докаралъ Франція до бѣдственно состоаніе. Найсетнѣ
1713 заключилса миръ въ Оутрехтъ (въ Голандія). Домать на Бурбонытѣ устаналъ на Испанскіатъ престолъ. Людовикъ четырнадесатый потребовало да оуступи на своитѣ непріатели много земли и градове. Англичанытѣ придобыли знатны владѣнія въ сѣверната Америка.

1715 Людовикъ четырнадесатый оумрѣлъ въ седемдесать третата година на животатъ си, и устабилъ на государството си преголѣмы долгы (корчовы). Бѣдственното состоаніе на Франція заедно сасъ свършаньито на животатъ негово затрило въ народатъ сако напомнаньи

заради предныть свѣтлы и счастливы дни на негоното царуваньи. Впрочемъ Франція є много длажна на тойзи Монархъ заради слабата си, дѣто съ нея тія въ много отношенііата полъзвася іощи въ Европа.

2. Война за наслѣдство на Австрійскитѣ владѣніата и седемьгодишната война.

1740 — 1763 год.

Посла смертьта на Императорат Карола шестаго, дашерята на тойзи Госу- 1740-
дарь, Марія Терезія, въ сила на прагма- 80
тическо оузаконеніе негово, возлѣзла на Императорскіатъ престолъ. Въ йстото това врема вазлѣзалъ на Прусскіатъ престолъ главныатъ непріатель нейнъ — Фридерикъ вторый (Великій). Той наченалъ да йска, да оуступи Австрія на Прусія Силезіята. Императрицата Марія Терезія непріела това негоното йсканьи, и това шестоательство произвело война между Австрія, Прусія и другы много государства. Найпослѣ Австрія, спорадь мирнытѣ договоры, дѣто са заключили въ Бреславъ (1742) и въ Дрезденъ (1744) согласилася да оуступи на Фридерика

втораго Силезїа. — Слѣдъ това война-та іощи са продолжавала между Австрїа и Францїа дорш до 1748 лѣто, и въ тая година прекѣсалася сасъ Ахенскїатъ миръ, владичеството на Фридерика втораго надъ Силезїа познало се и са потвърдило отъ сичкитѣ. Това произшествїе было оуниженїе за Австрїа, и по това можно было да са предпознай, какъ споко йствїето въ Европа не щѣло да даржи много врема. Воистина въ 1756 лѣто Откры-ласа въ Европа называемата седемлѣтна война, дѣтонѣй первоначалный источникъ были спорытѣ за колонїи, кой-то произрасли (проникнали) въ Сѣверна-та Америка между Англичанытѣ и Фран-цѫзытѣ. — Францїа са воорѫжила срѣ-щу Прѫссїа, каквото противъ сою́зница на Англїа. Нейнатъ примѣръ вскорш послѣдовали много дрѫги госѫдарства, сирѣчь Австрїа, дѣтотїа желала да си земи назадь Силезїа, Рωссїа, колто бы-ла вѣрна сою́зница на Австрїа, Италїа, комахай сичка Германїа, Швецїа, Данїа, Саксонїа и Полша. Съ такъвъ образъ комахай сичка Европа са вдигнала про-тивъ Фридерика втораго, но тойзи Краль мѫжественно стоялъ противъ своитѣ не-прїатели, и придобылъ си безсмѣртна слава сасъ своитѣ знамениты побѣды при Росбахъ (1757) и Лейденъ (1757) силно пораженъ отъ Рωссїйскитѣ войски при Гросъ-Єгерндорфъ (1757) и Кѫннерс-дорфъ (1759) той не щѣжилъ дѫшата си и торжествовалъ надъ свойата сѫдьба. Притова на голѣмо счастїе негово, ка-лѣзалъ (1762) на Рωссїйскїатъ престолъ Петаръ третый Теодоровичь, дѣтотой было прїатель и преголѣмъ негвъ почи-татель. По това щестолтельство боенны-тѣ дѣйствїата между Рωссїа и Прѫссїа прекѣсалися. Дрѫгитѣ Държавы като са оубѣдили отъ безполѣзна за тѣхъ вой-на, рѣшилися и тїи така да са прими-рѣтъ сасъ Прѫссїа. Заключилася миръ въ Парижъ (1762) и Гѫбертсбѫргъ (1763). Австрїа согласилася да познай и да под-твердй владичеството Прѫссїи надъ Си-лезїа.

3. Сѣверо-Американска война.
1764 — 1783 год.

Въ половината на осемнадестото столѣтїе, Англїа като достигнала да й-ма владичество на моретата, начѣнала да

ст҃ѣсна́ва тарго́вщината на си́чкитѣ ѵ҃врw-
пе́йски Госѵ́да́рства и҃ на сво́итѣ С҃ѣверо-А҃-
мерика́нски коло́нїи. Това̀ ѡ҃бстоа́тельство
сакѵ́ди́ло чѵ́вство на свобо́да и҃ незави́си-
мость въ тѣ́хъ коло́нїи, и҃ сл҃ѣ́дствїе на
това̀ была̀ война̀ межѵ́ А҃нглїа̀ и҃ С҃ѣверо-
А҃мерика́нскитѣ коло́нїи не́йны, кога́то е҃̀
и҃звѣ́стна подъ С҃ѣверо-А҃мерика́нската вой-
на̀. — Въ вре́мато на та́а война̀, кога́то
свирѣпствова́ла и҃ по́сѵ́хw и҃ по мо́ре, ко-
ло́нїитѣ на҃би́ли мно́гw о҃́пыты на благо-
разѵ́мїе, на хра́брость и҃ на любо́вь камъ
О҃те́чество. Фра́нцїа̀, Іспа́нїа̀ и҃ Гола́нд-
ската респѵ́блика, защо́то ма҃́мрали на
нешграни́че́нното влады́чество А҃нгли́й-
ско по море́тата, пое́мнали страна̀ (та-
ра́фъ) на коло́нїитѣ. А҃нглїа̀ сасъ си́чко-
то си си́лини неможи́ла да надви́и непрїа́-
телитѣ си, и҃ са̀ наси́лила да заклю́чи
1783 сасъ тѣ́хъ ми́ръ въ Верса́ла. Тїа̀ са̀ согла-
си́ла да позна́й свобо́дата и҃ независи-
мостьта̀ на сво́итѣ С҃ѣверо-А҃мерика́нски
коло́нїи, кои́то се́га са̀ и҃звѣ́стны подъ й҃-
ма на Соедине́нны С҃ѣверо-А҃мерика́нски
Шта́ты. За да са̀ возстанови́ и҃ да са̀
оу҃тверди́ свобо́дата и҃ независимостьта̀
на тѣ́йзи коло́нїи преимѵ́щественнw (най-

мно́гw) содѣ́йствовали Вашингто́нъ, дѣ-
тото́й бы́лъ мѵ́жъ на превосхо́денъ оу҃́мъ,
и҃ е҃̄ и҃звѣ́стенъ за сво́ата хра́брость и҃
благоразѵ́мїето си, и҃ Франкли́нъ, дѣто-
то́й е҃̄ знамени́тъ за оу҃ма́тъ и҃ добродѣ́-
телитѣ си, дрѵ́гъ на пра́вдата и҃ на че-
ловѣ́чеството, голѣ́мъ и҃спыта́тель на при-
ро́дата, далбокомы́сленный поли́тикъ,
Сокра́тъ на сво́йатъ вѣ́къ.

Соврѣ́менны произшествїѧта.

1. Фра́нцїа.

Лѵ́довика четырнадеса́таго насл҃ѣ́до- 1715-
ва̀лъ го внѵ́катъ не́гwвъ Лѵ́довикъ петна- 74
деса́тый. Безмѣ́рната ро́скошь, расточи́-
тельность и҃ развращє́нїето на тогѡ́зи Го-
сѵ́да́ра приве́ли Фра́нцїа̀ въ такво́съ раз-
стро́йство и҃ раззоре́нїе, што́то и҃ добродѣ́-
тельныатъ Лѵ́довикъ шеснадесатый сасъ 1774-
си́чкото своѐ страна́нїе за добро́то на сво́- 93
итѣ поддаа́нны, неможи́лъ да попра́ви
ватрѣ́шното состоа́нїе не́йно.

2. Іта́лїа.

И҃ въ то́йзи перїо́дъ Іта́лїа̀ зави́сѣ-
ла, по́многw о҃́тъ поли́тиката на чѵ́ждыт-
тѣ Держа́вы, впро́чемъ, въ нѣ́дрытѣ на
мира́тъ, поникнали тѵ́къ па́къ навкитѣ,

художествата и търговията. — Венеція пазила помногу неутралитета. Римскиатъ дворъ въ него врема загубилъ прежньото свое голѣмо вліяніе на Европейскитѣ работы.

3. Испанія.

По Утрехтскиатъ миръ домать на Бурбонытѣ, въ особѣ на внукатъ на Людовика четырнадесатагу, Филиппа патагу, утвердилса на Испанскиатъ престолъ. Но това государство въ него врема нахождалося въ слабость, въ изнемогванье и вообще въ разстроенно состоание. Безпрестаннытѣ войны го увезсилили, а Американского злато изгонило изъ негу истинныѣ источници на народното и государственното богатство, сирѣчь земледѣлието манюфактурытѣ и търговлата.

4. Португалія.

Португалія, дѣтотоиа се таи са нахождала въ слабость, изнемогванье и разстройство, забилася во времато на Помбалевото Министерство, въ цвѣтущее состояніе. Но плодовѣтѣ на трудовѣтѣ на тогузи знаменитагу мужа, слѣдь смертьта негува исчезнали.

5. Англія.

Въ това врема, на Англійскиатъ престолъ вазлѣзалъ Ганноверскиатъ домъ, въ особѣ на Георгія первагу. Въ царуваньито на тогува Государа, Англія во времато на Вальполевото Министерство, забилася на высока степень на могущество и слава. Това могущество и слабата Англійска въ царуваньито на Георгія втораго, достигнали до ищи по высока степень во времато на министерството на знаменитыатъ Питта. — Найпослѣ въ царуваньито на Георгія третагу, Англія забилася найсилно государство въ Европа, утвердила владычеството си на сичкитѣ морета, и покорила на своа власть ушироки области въ восточната Индія и въ други страны на свѣта. 1724-27 1727-60 1760-820

6. Соединенныѣ Нидерланды (Голандскаа республика).

Въ онова врема когато са втурнали воискитѣ на Людовика четырнадесатагу въ Голандія Штатгалтерското достойнство въ сичкитѣ Нидерландски области было возстановлено въ особѣ Вилгелма третагу, дѣто слѣдь негувата смерть 1672

то пакъ сѧ оуничтожи́ло, но въ 1748 лѣ́то па́къ сѧ воздиг̀нало. Зарадѝ това̀ въ Голáндската рєспꙋ́блика происходи́ли безпрестáнны возмꙋще́нїата и̂ перемѣ́ны. При сѝчко това̀ тїѧ̀ сѧ ѩвáва въ това̀ врéма на высóка стéпень на могꙋ́щество слáва, торгóвлата нéйна распространи́ласѧ по сѝчкитѣ страны̀ на свѣ́тѫтъ, колóнїитѣ нéйны о̂ткры́ли и̂ о̂би́ленъ и̂сто́чникъ на ѡ̂богащéнїе.

7. Швейца́рїѧ.

По средь о̂ны́ѧ волнéнїата дѣ́то произлѣ́зли въ Швейца́рїѧ о̂тъ Реформа́цїата, Женéвската рєспꙋ́блика, кóѧто сѧ оу̂стро́ила о̂тъ Кальви́на, наслаждáваласѧ сасъ споко́йствїе, слави́ласѧ съ трꙋдолю́бїето, сасъ ѡ̂бразовáнїето и̂ сасъ чистинáта на нрáвытѣ на свóйтѣ жи́тели.

8. А̏нглїѧ и̂ Германїѧ.

По Оу̂трéхтскїатъ ми́ръ (1713 лѣ́то) А̏встрїѧ придобы́ла знáтны о̏бласти въ Испáнїѧ (Неаполитáнското Крале́ство и̂ Медїолáнското Герцóгството): но по Бѣлградскїатъ ми́ръ (1739) трéбовáло да о̂тдадѣ̀ на Тꙋ́рцытѣ ча́сть о̂тъ свóитѣ на дѣ́сната страна̀ на Дꙋ́наватъ владѣ́нїата, а̂ по Гꙋ́бертскїатъ ми́ръ (1763)

оу̂стꙋпи́ла на Прꙋ́ссїѧ Силе́зїата. Но безъ да гл҃ѣ́да на тѣ́йзи па́гꙋбы, А̏встрїѧ, въ царствовáнїето на Марїа̀ Терéзїѧ, нахождáласѧ въ си́ла и̂ слáва. Сынáтъ и̂ наслѣ́дникатъ на тáм Монархи́ня, Ӏ̑осифъ вторы́й, оу̂чи́нилъ мнóгѡ перемѣ́ны въ сѝчкитѣ А̏встрїйски владѣ́нїата, въ дꙋхóвното, воéнното и̂ граждáнското состоя́нїе. И̏ли тáй и̏ли о̂нáй тѣ́йзи перемѣ́ны бы́ли полéзны, а̂ безмѣ́рната склóнность на тогóва Госꙋда́рь за да прѣѡбразѝ сѝчко, и̂ намѣ́рéнїето нéгѡво да присоединѝ Кавáрїа камъ свóитѣ владѣ́нїата, слꙋ́жи въ голѣ́мъ врéдъ на А̏встрїѧ. — Въ Германїѧ, кóѧто сéкога была̀ Ѳеáтръ на войны̀, въ това̀ врéма слѣ́дь като сѧ сварши́ла седемгодѝшната война̀, възни́кнали плодовѐ на ми́ръ — просвѣще́нїе и̂ нарóдно о̂бразовáнїе.

9. Тꙋ́рцїѧ.

Воиныт҃ѣ сасъ А̏встрїѧ и̂ Рѡссїѧ и̂знемóгнали Тꙋ́рската Ӏмпéрїѧ. — Пéтръ пéрвый и̂ знамени́тыатъ Рѡссíйскїй полкóводецъ Ми́нихъ така̀ си́лнѡ покла́тили си́лата нéйна, щотѡ̀ о̂тъ нéгѡ врéма сꙋ́бата на Тꙋ́рцытѣ зависѣ́ла о̂тъ Санктпетербꙋ́ргскїатъ Дво́ръ.

В. Сѣверна Европа.

Главны произшествїа.

1. Голѣмата сѣверна война: 1700 — 1721.

Въ това врѣма призлѣзли на сѣверъ Европѣйски голѣмы перемѣны, които опредѣлили съдбата на сѣвернытѣ Европейски царства. — Голѣмыатъ Монархъ Россійскїй, преобразователятъ на своето государство, Петаръ първый, предположилъ непремѣнно намѣрѣнїе да възвърни на Россїя вѣтхото нейно достоянїе, сирѣчь онѣзи земли които около Финскїатъ заливъ, които въ това врѣма принадлежавали на Швецїя, да оутвърди владычеството си на Балтїйското морѣ, и чрезъ това да воведе государството си въ сношенїе съсъ дръгитѣ образованны страны на Европа: Полша и Данїя съгласилися въ тѣзи нѣгвытѣ намѣрѣнїата, и слѣдствїе на това была онаа война що а подигнала Россїя вѣднъ съ Полша и Данїя противъ Швецїя. — Безъ да погледни на онова поражѣнїе що са случило на Россійскитѣ войски при Нарвѣ, Петаръ първый, съсъ преголѣмо невморяваньи и благоразмїе продолжавалъ тая война, и въ Ингерманландїа, дѣто нѣа токъ що отнѣлъ, основалъ (заправилъ) Санктъ-Петербръгъ. — Покѣдытѣ на тогова Государя надъ Шведскїатъ полководецъ, Левенгавпта, при Лѣсно, и надъ самыатъ Шведскїи Краль Карола двванадесятаго, при Полтава, предвозвѣстили политическїатъ перевѣсъ Россїи на сѣверъ. Междъ тѣмъ Търцїя възбуди война противъ Россїя. Шведскїатъ Краль сажибися отъ надежда, но люто са излагалъ, защо въ това рѣшителното за Россїя врѣма, когато Петаръ първый былъ възколѣнъ отъ многочисленна Търска войска при Прътатъ, Екатерина първа спасила своятъ съпръгъ-Герова, а заедно и сичка Россїа, като придъмала Търцїя да заключи миръ, дѣто по нѣгw миръ Петаръ първый согласилса да отдадѣ изъвѣнъ. Като са освободилъ отъ дѣто съ Търцїя войната, Петаръ първый начѣналъ по съ голѣма сила да продолжава войната на сѣверъ. Швецїя, найпослѣ като видѣла чи ни е возможнw да стои на срѣщw тогози сильнагw Монарха, рѣшилася да

1700 1703 16 Маа 1709 1709 17 Іюн. 1710 1711

заключи съ него миръ въ Ништадъ (въ
1721 Финландїа). Споредь тойзи достопаматнѣйшїатъ миръ Россїа придобыла Лифландїа, Естландїа, Ингерманландїа, часть отъ Финландїа ведно съсъ градатъ Выборгъ и Островытѣ Езель, Даго и другїи тѣхни.

СОВРѢМЕННЫ ПРОИЗШЕСТВЇЯТА ДО ВРѢМАТО НА ЕКАТЕРИНА ВТОРАѦ.

1. Швецїа.

Ништадскїатъ миръ саворилъ Швецїа отъ высочинана на первото нейно могѫщество. — Притова, по Яковскїатъ миръ,
1743 Шведытѣ насилилися да оуствпатъ на Россїа тѣхни часть отъ Финландїа до рѣката Кюмень.

2. Данїа.

Данїа, защото са нахождала подъ правленїе на добродѣтельны Монархи и мѫдры Министры, въ това врема можила да са назове счастливѣйше господарство. — Между Министрытѣ нейны, въ това врема, найдостопаматенъ е Графъ Бернсторфъ, дѣтото оуправлалъ Данїа въ царствованїето на Фридерика патагw (въ половината на осимнадестыатъ вѣкъ) съ голѣма слава и благоразмїе.

3. Полша.

Въ продолженїето на тѣзи перїодъ, Полша представлала зрѣлище на вътрешны возмѫщенїата, неразлѫчны съ Правленїата изобрателны и ограничены. Притова роскошь, развращенїе на нравы и гонение заради вѣра, разстройли това господарство и мѫ ослабили силытѣ. По това Полша клонилася вече камъ падението си, и найпослѣ лишилася отъ своето политическо бытїе: Россїа, Австрїа 1772-93 и 94 г.
и Прѫссїа раздѣлили я помеждуси.

4. Прѫссїа.

Въ началото на осемнадестыатъ вѣкъ 1701
Голѣмото Прѫсско Герцогство възлѣзло на степень на Кралевство. Найпослѣ 1740
явилъ се Краль Фридерикъ вторый (Великїй), 86
който е творецъ на величїето, на могѫществото и на славата на това Господарство. Воинскитѣ подвиги на тогова Монарха прославили Прѫссїа въ сичка Европа. На истыатъ тогози Монарха Прѫссїа е должна заради благоразмнытѣ законы и заради цвѣтѫщето состоанїе на земледѣлїето, на манѫфактѫрытѣ, на наукитѣ и на хѫдожествата.

5. Рѡссїа.

1689-725 Отъ какъ вазлѣзалъ на Рѡссїйскїатъ престóлъ Пéтаръ пéрвый Алексѣевичь, натѣ́нала голѣ́мата ѣпохà на нрáвственното и политúческото прѣѡбразованїе и на слáвата Рѡссїйска. Тóйзи голѣ́мыатъ Монáрхъ прѣѡбразовáлъ госѫдáрството си въ сúчкитѣ отношéнїата. Вѣ́лъ въ нéго наѫкитѣ хѫдóжествата и граждáнското ѡ̃бразованїе: направúлъ флóтъ, прѣѡбразовáлъ войскáта, оу̃совершéнствовалъ законодáтелството и сѫдопроизвóдството, оу̃твардúлъ на Рѡссїа влады́чество на Чéрното и Балтúйското морѣ́, и распространúлъ предѣ́лытѣ и торгóвшината нéйны. Тóйзи Монáрхъ като сѧ воспомóгвалъ отъ достóйнытѣ свои любы́мцы, Лефóрта, Гордóна, Меньшикóва, Шереме́тева и отъ дрѫги îóши, вообщѣ́ возвѣ́лъ нáшето отéчество на высóка стéпень на слáва и на политúческо достóйнство. Тúтлатъ Îмперáторъ по сúчка справедлúвость сѧ прїáлъ отъ нéгѡ, тóй ѝпичѣ́лилъ нéго сасъ голѣ́мыатъ свóй ѹ̃мъ, сасъ воéнытѣ пóдвиги и сасъ неѫсúпнытѣ свои попечéнїата зарадѝ добрóто на свóето госѫдáрство. Тогóва Монáрха наслѣ́довала ѻ̃прѫгата нéгѡва Ѥкатерúна пéрвая Алексѣевна, дѣтонéйното царѫваньи, ѣ̃кѡ и да бы́ло касоврéменно, но ѥ̃ ѡ̃знаменовáнно сасъ мнóгѡ мѫдры оу̃законéнїата. — Царѫваньито на Пéтра вторагѡ Алексѣевича (внѫкатъ на Пéтра пéрвагѡ) сéтай бы́ло касоврéменно, и слѣ́дъ смертьтà на тóзи Госѫдáрь вазлѣ́зла на Рѡссúйскїатъ престóлъ племанницата на Пéтра пéрвагѡ, Кѫрлáндската Герцогúна, Анна Îѡáнновна. Въ товà врéма Рѫссúйскитѣ войскú, подъ началството на Минúха, ѡ̃знаменовáли сéкеси сасъ мнóгѡ свѣ́тлы побѣ́ды надъ Тѫрцытѣ. Нáскорѡ подирь смертьтà на Анна Îѡáнновна вазлѣ́зла на Рѡссúйскїатъ престóлъ Даширáта на Пéтра пéрвагѡ, Ѥлисавéта Петрóвна, дѣтонéйното царѫваньи ѥ̃ пáматникъ на крóтость и мѫдрость. Въ товà врéма Рѡссїа влѣ́зла въ политúчески сношéнїата сасъ Áвстрїа и съ дрѫги Ѥврѡпéйски госѫдáрства, и дѣто прїéмнала Ѥлисавéта Петрóвна оу̃чáстїе въ седимгодúшната войнà, оу̃голѣ́мúло слáвата на Рѡссúйското ѻ̃рѫжїе.

Наслѣ́дникъ на тáя Монархúня, племáнникъ нéйнъ Пéтаръ трéтїй Ѳѡдо- 1725-27

1727-30

1730-40

1741-62

ровичь, не царова́лъ мно́гѡ, и̑ сл҃дъ
смертьта̀ Не́гѡва вазл҃зла на Рѡссі́йскїатъ
прест҃о́лъ Сѵ́прѵгата не́гѡва Е̑катери́-
1762 на втора́а Але́ксѣевна.

2. Царѵ́ваньи на Е̑катери́на втора́а.

1762 — 1796.

Ѿтъ какъ вазл҃зла на Рѡссі́йскїатъ прест҃о́лъ Е̑катери́на втора́а Але́ксѣевна, ѻ̑ткрыва́сѧ ѡ̑кѡшѝрно полѣ̀ на дѣ́йствїето на Рѡссі́йското ѻ̑рѵ́жїе и̑ на поли́тиката на Рѡссі́йскїатъ Дво́ръ. Ѿтъ това̀ вре́ма во́инската сла́ва и̑ полити́ческото могѵ́щество на на́шето ѻ̑те́чество оу̑тверди́лисѧ непокла́тнѡ. Найско́рѡ ѻ̑тъ си́чкитѣ дрѵ́-
1768 ги, госѵ́да́рства Тѵ́рцїа и̑спы́тала си́лата на Рѡссі́йското ѻ̑рѵ́жїе, знамени́тытѣ полково́дцы на Е̑катери́на втора́а — Гра́фъ Ѳрло́въ и̑ Гра́фъ Рѵма́нцевъ — си́лнѡ покла́тили могѵ́ществото не́йно. — Межѵ́ тѣ́мъ ва̄трешнытѣ смѵ́ще́нїата, кои́то происходи́ли въ По́льша и̑ оу̑страша́вали и̑ дрѵ́ги госѵ́да́рства сасъ ѻ̑па́сность, ѡ̑ква̄рнали внима́нїето на Е̑катери́на втора́а врахѵ́ ра́ботытѣ на това̀ госѵ́да́р-
1772 ство. Тога́зи ста́нало пе́рвото разде́ле́нїе на По́льша. Рѡссі́а придоби́ла ѻ̑ны́а землѝ дѣ́то лежа̄тъ межѵ́ Днѣ́пра и̑ За́падната Дви́на.

Това̀ ѡ̑кстоа́тельство нака́рало и̑ Тѵ́рцытѣ да сѧ смира̄тъ пре́дъ Рѡссі́йската Імпера́трица. По ѻ̑нзи ми́ръ що сѧ заклю́чилъ въ Кючѵ́къ-Кайнарджи́къ, Тѵ́рцїа 1774
дала на Рѡ́ссі́а Кинѵ́бргъ, Ѧзѡ́въ, ча́сть ѻ̑тъ Таври́ческїатъ полѵ́о́стровъ и̑ предѡста́вила на Рѡссі́а́нытѣ свобо́дно морехо́дини по си́чкитѣ Тѵ́рски море́та.

Сре́дѝ ми́ръ, Е̑катери́на втора́а, ѡ̑ва̄рнала внима́нїето си (какъ) да оу̑стро́и ва̄трешното состоа́нїе на Рѡ́ссі́а. Зарадѝ мѵ́дрытѣ своѝ зако́ны и̑ воо́ще́, зарадѝ благодѣ́тельнытѣ не́йны оу̑чрежде́нїата, и̑ защо́то приве́ла въ поря́докъ сѵ́допроизво́дствата и̑ распространи́ла просвѣще́нїето, та́а Монархи́на придоби́ла и̑ма да сѧ назова́ва Вели́ка и̑ Ма́терь на Ѻ̑те́чеството.

Ра́зны ѡ̑кстоа́тельства, а̑ наймно́гѡ защо́то Таври́ческїатъ полѵ́о́стровъ сѧ привзе́лъ ѻ̑тъ Рѡссі́йски войски, Тѵ́рцїа наси́лилася да ѡ̑кави̑ пакъ война̀ врахѵ́ Рѡссі́а, дѣ́то во вре́мато на не́а вой- 1787
на̀ знамены́тытѣ Рѡссі́йски полково́дцы, Потемки́нъ, Сѵ́во́ровъ и̑ Рѵма́нцевъ рас-

пространили страхъ по сичкото Тврско
царство. Очаковъ, Хотинъ, Измаилъ
и другіи іощи Тврски крѣпосты (калета)
и градовѣ, паднали предъ оружіето тѣх-
но. Тврція като са оустрашила заключи-
1792 ла сасъ Рώссіа миръ въ Ишъ. Рωссіа при-
добыла оныѣ земли, що са между Днѣ-
пра и Днѣстра.

Владѣніятата на Вкатерина втораа
1793 іощи помногω са оуголѣмили, во второ-
то раздѣлѣніе на Польша, между Рωссіа
и Првссіа. На Рωссіа отстапины восточ-
ныть ѣбласти на Польша. Найпослѣ но-
вы возмвщѣніята що произлѣзли въ Поль-
ша, и дѣто истрѣбили сасъ вѣроломенъ
ѣбразъ Рωссійскитѣ войски въ Варшава,
побвдили Вкатерина втораа да истрѣби
Польша изъ крвгатъ на Вврωпейскитѣ го-
свдарства. Подирь като са зѣла Прага отъ
1794 Свворова, станало третьото и послѣд-
1795 ното раздѣлѣніе на Польша между Рωс-
сіа, Ѣвстріа и Првссіа. Слѣдствіе на
това станало, та са приложила и Квр-
ландіа на Рωссіа.

Вкатерина втораа като, оуголѣми-
ла, прославила и ѣбщω като ωблагодѣ-
тельствовала Рωссіа, скончаласа (оумрѣ-

ла) въ 6 день мѣсеца Ноемвріа 1796
лѣто.

Ѣбщо замѣчаніе заради тоизи періодъ.

Въ тоизи періодъ, гонинито за вѣ-
ра и ѣбщω взаимната ненависть, които
са порвдили въ Вврωпа отъ Реформаціята,
начѣнали да оумалѣватъ, и найпо-
слѣ комахай редомъ са истрѣбили. Мо-
нархическото правлѣніе са оутвардило и
сичката верхобна власть въ госвдарства-
та соединиласа въ особытѣ на Госвда-
ритѣ и Министрытѣ тѣхны. Стремлѣ-
ніето на Вврωпейцытѣ за да распростра-
натъ търговината и мореходинито, да
открыятъ земли, и да направатъ пре-
сѣльства, въ това врѣма показалоса въ
сичката си сила. Воѣнното исквство, за-
конодательството и сичкитѣ роды на
навкитѣ и на изящнытѣ хвдожества,
достигнали въ това врѣма на высока сте-
пень на своето оусовершенствованіе. По
това послѣдната половина на осемнадес-
тыятъ вѣкъ поправда са назовала вѣкъ
Філософскіи или найпросвѣщенный. Но,
за сожалѣніе на любителитѣ на человѣче-
ството, подъ громко имя на Філософіа-

та и̑ просвѣщéнїето распространи́лисѧ въ това̀ врéмѧ и̑ голѣ́мы заблѫжде́нїата. Їсто́рїата не ще́ преста́ни да пока́зва ги́бельта̀ на злоупотребле́нїето на человѣ́ческїатъ ра́зумъ, каквóто и̑ о̑тли́чната рѣ́зка на черта́та на послѣ́дната полови́на но о̑семна́десетыатъ вѣ́къ.

ПЕРІО́ДЪ 3.

О̑тъ нача́лото на Францу́зката революцїѧ до на́шето врéмѧ.

1789 — 1818.

О̑бщо ѡ̑козрѣ́нїе (прегле́два́нїе) на произше́ствїатата на това̀ врéмѧ.

Си́чкїатъ то́йзи перїо́дъ представля́ва намъ голѣ́мы превра́ты и̑лѝ революцїи, дѣто сѧ случи́ха въ за́падната Е̑вропа, между́ кои́то Францу́зската революцїа є̑ найу́жа́сна.

Та̄зи революцїа, дѣтотїа̀ напа̄лнила Фра́нцїа съ кра̄вь и̑ потра̄сила си́чка Е̑вропа, послѣ́довала о̑тъ разбращéнїе на сердца̀ и̑ о̑тъ заблѫжде́нїе на человѣ́ческїй ра́зумъ. — О̑тме́тванїето о̑тъ Бо́жїитѣ и̑ граждáнскитѣ зако́ны, произве́ли въ си́чка Фра́нцїа бу́нты и̑ матéжи

и̑ кровопроли́тїата, на кои́то плачéвно слѣ́дствїе ста́нало о̑нова̀ на̄вле́нїе, зарадѝ което Їсто́рїата сасъ оу̑жасъ помина́ва, си́рѣчь смертьта̀ на Францу́зскїатъ Кра́ль Лу́довика шестьнадеса́тагѡ — на е̑шафо́тъ и̑ оу̑никаквéнїето (покру́ванито) на Монархи́ческото Правле́нїе. Фра́нцїа ѡ̑ставѝла респу́блика, и̑ тогáсъ сѧ начéнали въ нéѧ времена́та на оу̑жасатъ, на оубі́йствата, на кровопроли́тїата и̑ на неслы́шанны злострýванита. Робеспье́ръ и̑ слы́тѣ соо́бщницы нéгѡвы, тира́нствовали надъ си́чкитѣ. Си́чка Фра́нцїа покры́лася о̑тъ кра̄вь и̑ тру́пы на нещáстны жéртвы на революцїата, граждáнскитѣ поря́доцы и̑ си́чкитѣ зако́ны, сабо́рилися, ре́домъ царова́ли стра́хъ и̑ пагу́вно безнача́лїе. А̑встрїа и̑ Прусси́а вознамéрилися да воспра̄тъ ги́бельныть дѣ́йствїата на та́ѧ революцїа, но а̑кѡ и̑ да сѧ тру́дили сасъ си́чкитѣ свои́ си́лы, не можи́ли да оу̑спѣ́ятъ въ сво́йтѣ предпрїя́тїата.

Средѝ таки́выть стра́ховы на̄ви́лсѧ во Фра́нцїа, въ сцена́та на полити́ческїатъ свѣ́тъ, Бонапа́рте. То́йзи достопа́матныатъ мужъ, дѣтото́й ѡ̑дарéнъ

1793

сасъ ѡбши́ренъ оу́мъ и̂ съ голѣ́ма си́ла на во́ля, като поѣ́мналъ нача́льството надъ Францу́зката войска̀, просла́вилса сасъ мно́гѡ побѣ́ды въ Ита́лїа. А̂встрїа за-
1797. ключила ми́ръ съ не́го въ Ка́мпо-Фо́рмїо, и̂ оу́стапила на Фра́нцїа си́чкитѣ своѝ въ Ита́лїа владѣ́нїата, и̂зъ които̀ и̂ и̂зъ дру́гїи притне́ты о̆бласти Конапа́рте напра́вилъ Чизальпи́нската и̂ Лигу́рїйската респу́блика.

О̂тъ това̀ вре́ма Фра́нцїа и̂зви́лася ѡпа́сна за си́чка е̂вро́па. Зарадѝ това̀ въ о̂нова̀ вре́ма, когато Конапа́рте стро-
1799 ва́лъ похо́дъ въ е̂ги́петъ съ намѣ́рѣнїе да ѡбсе́беи не́а страна̀, Рωссїа, А̂встрїа и̂ дру́гїи госу́да́рства ѡбира́жилися срѣ́щѡ
1799 Фра́нцїа. Рωссїйскїатъ полково́децъ, зна-мени́тыатъ Су́во́ровъ напра́вилъ похо́дъ въ Ита́лїа. Побѣ́дытѣ не́гѡвы надъ Францу́зытѣ при Касса́но, при Тре́бїа и̂ при Но́би, а̂ наймно́гѡ преминѫ́ванито не́гѡво презъ А̂лпи́йскитѣ горы̀ припиче́лили му́ сла́ва на найголѣ́мъ полково́децъ. Но
надѣ́ждата на е̂вро́па, дѣто са ѡснова́вала на по́двигитѣ на тогѫ́зи герѫ́а (ѭнака), не са̀ и̂спа̄лнила. Ймпера́торъ Па́велъ пе́рвый, вазбы́калъ сво́итѣ вой-

скѝ и̂зъ Ита́лїа. Су́во́ровъ, оукраше́нъ съ ти́тлъ на Италі́йскїи Кня́зь, доше́лъ въ Санкт-Петербу́ргъ, дѣтота́мъ и̂ сва̄ршилъ 1800
достосла́вната си жи́знь. Между̀ тѣ́мъ Генера́лъ Конапа́рте, дѣтото́й са зава̄рна о̂тъ е̂ги́петъ и̂ са провогласѝ пе́рвый Ко́нсу́лъ на Францу́зската респу́блика, оу́чи-нилъ надъ А̂встрі́йскитѣ войскѝ то́лкосъ голѣ́ма и̂ рѣши́тельна побѣ́да при Мара́н- 1800
го, що́то вѣ́нскїатъ До́мъ притѣ́калса та заключилъ съ не́го ми́ръ въ Люневи́лъ, 1801
и̂ са согласи́лъ да оу́стапи на Фра́нцїа си́чкитѣ своѝ владѣ́нїата на лева́та страна̀ на рѣка́та Ре́йнъ. А̂нглїа и̂ тїа̀ та̄й заключила ми́ръ съ Фра́нцїа въ А̂мїенъ. 1802

По́слѣ това̀ и̂зви́лося си́чко въ е̂вро́па споко́йно, но честолю́бїето и̂ несправедли́-вытѣ поступки на Ко́нсу́латъ Конапа́рте, дѣтото́й провозгласи́лъ се́беси Ймпера́торъ на Францу́зытѣ, подъ йме Наполео́нъ, 1804
побу́ди́ли Рωссїа, А̂встрїа и̂ дру́гїи го-су́да́рства да поди́гнатъ о̂ру́жїе, срѣ́щѡ Фра́нцїа. Сраже́нїето при А̂устерли́цъ, 1805
(въ Мора́вїа) и́мало о̂нова̀ слѣ́дствїе, си́рѣчь А̂встрїа заключила съ Наполео́на ми́ръ въ Пре́сбу́ргъ и̂ поже́ртвовала мно́гѡ

отъ своитѣ владѣнїата въ полза на Францїа и на союзницытѣ нейны.

1806 Русcїа заключила союзъ съсъ Прусcїа противъ Францїа. Потова пакъ са открыла война, и послѣ сраженїето при Їена и Аустерлитѣтъ сичка Прусcїа покорилася на Наполеоновата власть. — Русcїанытѣ ождержали знаменита побѣда надъ Французытѣ при Билау (въ Прусcїа), но, послѣ сраженїето при Фридландъ (въ Прусcїа) Русcїа и Прусcїа заключили съсъ
1807 Францїа миръ въ Тильзитъ. Русcїа придобыла Бѣлостокската область, Прусcїа изгубила много отъ своитѣ владѣнїата, дѣто отъ тѣхнытѣ части Наполеонъ направилъ Варшавското Герцогство, а нѣкоиси присоединилъ на направенното отъ него Вестфальско Кралевство.

Между това когато комахай сичка Врупа познавала вече надъ себеси Наполеовото владичество, Испанцытѣ рѣшилися да запазватъ своята независимость
1808 и своободато си. Тогасъ Открылася найкровопролитна война между Испанїа и Фран-
1809 цїа. Австрїа, като са ползовала отъ това нестоятельство поемнала оружїе брахъ Францїа, дѣтотїа толкосъ ѣ бѣше притѣснила. Врьцъ-Герцогъ Каролъ ождержалъ знаменита побѣда надъ Французытѣ войски, но пораженїето на Австрїйскитѣ войски при Ваграмъ, насилило Императоратъ Франца I.*) да заключи миръ съсъ Францїа въ Вїена (Бечъ), дѣто по него миръ, между другитѣ, Врьцъ-Герцогина Луиза дауирата на Немецкїатъ Царь 1809
наслѣжилася жена за Наполеона.

Отъ това време побелительатъ на Французытѣ като почиташе себеси за непобѣдимъ (ненадбытъ), наченалъ да постѫпава самовластно въ сичката западна Врупа. Тогасъ надеждата на сичкитѣ начена да са основава только на Єдната Русcїа. Потова мыслини да стѫпи могѫществото на Русcїйската Монархїа, и чрезъ това да достигни цѣльта на своето намѣренїе — сирѣчь владычеството надъ сичка Врупа, стана главната мысла на Наполеона. — Въ то- Вѣтърнася Наполеонъ въ Русcїа 1812 11 и 12 Їенїа.
това намѣренїе и подкрѣпленъ отъ дѣнайси союзницы Наполеонъ вѫрнался въ Русcїа съсъ петьстотинъ и осемдесѣтъ хилады войска и съ много военны оруѫ-

*) Покойникъ Царь Немецкїй Франциска I.

жїата. Главнопача́лникатъ надъ Рωссі́йскитѣ войскѝ, Беркла́й-де-То́лли, почѣ́лъ (смысли́лъ) за твāрдѣ поле́зно да са ѿтстāпи въ вāтрешнытѣ гѹбе́рнїй, и въ тѣ́хъ да зама́ми Францѹзытѣ за тѣ́хната погѝбель. Наполео́нъ лѣ́гкѡ проми́налъ си́чкото простра́нство на Рωссі́а ѿтъ Мемѣ́ла до Днѣ́стра и срѣ́щналъ Рωссі́йската войскà оу̀ Смоле́нскъ. Тѹ́къ ста́нало кровопроли́тно сраже́нїе. Смоле́нскъ и̂згорѣ́лъ и̂ са ѡ̂кāрналъ въ развали́ны. Рωссі́йската А̑рмїа (ѻ̀рдіа) ѿтстāпила са въ Мо́сква, и̂ въ това̀ вре́ма гла́вното нача́льство надъ а̑рмїата по высоча́йше (благоволе́нїе) ввѣри́лося на Кна́зьатъ Голени́щева-Кѹтѹ́зова. То́йзи знамени́тыатъ полково́децъ (ста̄пилъ) влѣ́залъ въ бо́й съ Наполео́на при село́то Бороди́нъ. То́йзи бо́й бѣ́лъ найкровопроли́тенъ, то́й даржа́лъ е̂ди́нъ цѣ́лъ де́нь, и̂ са сварши́лъ така̀, си́рѣчь непрїа́тельатъ ни́що не и̂зигра́лъ. Между тѣ́съ главнокома́дующїй позна́лъ за по́трѣбно да впѹсти непрїа́тельатъ въ Мо́сква. Наполео́нъ влѣ́залъ въ та̄зи ста́рата столи́ца на Рωссі́йскитѣ Царѣ́, и̂ въ не́а са докачи́лъ до своѐто погѝванїе, — защо̀ запа́лванито

4 и̂ 5 Авг.

26 Авг.

на Мо́сква баспламани́ло ѻ̀тмащѐнїе въ си́чкитѣ Рωссїа́ны, и̂зъ си́чкитѣ гѹбе́рнїи Рωссі́йски нача́налося си́лно дви́жѐнїе и̂ ѡ̂бираѫванїе. Че́татъ на Рѹсскитѣ войска́ры, кои́то са наго́твили за бра́нь (цѣ́нкъ) и̂ за сме́рть зарадѝ ѻ̀тѣ́чество, секидне́вно са ѹ̀голѣ́мава́лъ, — и̂ знамени́тата покѣ́да що а̄ оу̀чи́нили Рωссі́йскитѣ войскѝ надъ Францѹзытѣ при Тарѹти́нъ, предизави́ла Наполео́нѹ и̂ на по́лковищата (та́боры) не́гвы погѝвани въ Рωссі́а.

Окт. 6

Наполео́нъ найпо́слѣ и̂злѣ́залъ и̂зъ Мо́сква, сасъ намѣре́нїе да са втѹрни въ ю̑жнытѣ страны̀ на Рωссі́а, но при Малїи-Ярославецъ претарпѣ́лъ си́ленъ бо́й. Въ това̀ вре́ма полково́децатъ Витгенште́йнъ прикрыва́лъ Сант-Петербѹ́рга, вре́дъ пораза́валъ Францѹзкитѣ по́лчища. Оу̀да́рванито при Кра́сно ста́нало но́во торжество̀ на Рωссі́йското ѻ̀рѹ́жїе. Францѹзытѣ, като дости́гнали въ напла́швани и̂ въ и̂зѹмѣ́ни, ѡ̂кāрналися въ бѣ́гани и̂ кога́то преминѹ́вали презъ рѣка́та Березѝнъ претарпѣ́ли си́льно пораза́вани. Пāтьатъ ѿтъ Мо́сква до Нѣмѐна покры́лся ѿтъ оу̀-

Окт. 12

Ноем. 5

Ноѐ. 15

бѝты, нарáненны, бóлны и ѝзмрáзнали непрїáтели, и ѿтъ пѹшкн (тóпови) ѿтъ ѻбóзы (меймáтъ) и конѣ тѣхны. Ѿтъ петьстóтинъ и ѻсемдесѧтьтѣхъ хѝлады воискáры, токѡ нѣколкоси хѝлады — слáбы, сасѝпаны и ѡщѣтины (сакáты) оуспѣли (прифтáсали) да прéмѝнатъ назáтъ задь мемéль.

И такà великодѹшното предчѹвствїѥ (предогáждани) и рѣшимостà (разсѹждéнїѥ) на Рѡссѝйскїатъ Монáрхъ ѡправдáлиса сасъ счастлѝво собы́тїе: сѝрѣчь ни ѐдѝнъ ѿтъ непрїáтельскитѣ воискáры не ѡстáналъ въ Рѹсското Цáрство, ѡставáло ѿщи товà, сѝрѣчь да са ѡсвободáтъ и дрѹгитѣ госѹдáрства ѿтъ Наполеóновото влады́чество. За да са йспáлни и тáзи голѣмата рáбота преднаѣлéжилоса Алексáндрѹ пéрвомѹ. По нéгѡвото повелѣнїѥ, Рѡссѝйскитѣ войскѝ премѝнали (ѿтвáдь) задъ Мемéль, и въ скóрѡ са нáбѝли на брегобéтѣ на Ѻдера и Ѹлька. Прѹссіа и сѝчка Германїа дошлѣ въ двѝжѐнїѥ и соединѝли своéто ѻрѹжїе сасъ Рѡссѝйското. Тѣхныатъ примѣръ послѣдовала и Áвстрія. Ѿтъ нéгѡ врéма Германїа стáнала ѳеáтръ на войнà. Ражéнїѥто при Дрездéнъ, Кѹльмъ, Кацкáхъ и мнóгѡ дрѹги, кóлкѡ и да бы́ли кровопролѝтны, но като са срабнáтъ сасъ стрáшното и оубѝйственното сражéнїѥ при Лейпцѝгъ (Лѝписка) мóжатъ да са зачетáтъ за твāрдѣ мáлки. Тѹкъ трѝ днѝ до петьстóтинъ хѝлады воискáры ѿтъ разлѝчны госѹдáрства бѝлиса и двѣ хѝлады пѹшки (тóповы) гармѣли. Наполеóнъ претарпѣлъ голѣмо поразéнїѥ, и са ѡбāрналъ въ бѣгъ. 1813 Окт. 4 ѝ 7

Нáскорѡ слѣдь товà, воискѝтѣ на союзнытѣ Монáрхи премѝнали презъ Рéйнъ и встапѝли въ Францїа. Ѻны́е сражéнїата дѣто при Брїеннъ, Ларотьéръ, Лаóнъ, Фéръ-Шампеноазъ и найпóслѣ подъ самы́атъ Парѝжъ, на высочинѝтѣ на Монмáртра ѝмѣли товà слѣдствїѥ, сѝрѣчь Парѝжъ са вдáлъ (предáлъ) на союзнытѣ Монáрхи. — Заключѝлса мѝръ, дѣто по нéго, междѹ дрѹгїитѣ, баздѝгналса въ Францїа Кралéвскїатъ престóлъ, и са базвéлъ на нéго брáтатъ на Лѹдовѝка шесть. надистагѡ Лѹдовѝкъ ѻсемнáдестїй, â Наполеóнъ са провóдилъ на Ѻстровáтъ Ѹлька. Притовà Францїа ѿдáла назáдъ в. свар. на 1813 ѝ начал 1814 Мар. 18 Маї 18

сѝчкитѣ ѻ҃ныѣ земли́ що ги притѣ́ла ѻ҃тъ 1792 лѣ́то.

За соверше́нно ваздѝгани на пора́доватъ и̂ на споко́йствїето въ сѝчка Ѥвро́па, ста́налъ Конгре́съ въ Вїена, но — бо вре́мато когато ста́валъ то́йзи Конгре́съ, Наполео́нъ и̂зѣ́гналъ и̂зъ Ѣ́льба, и̂ се̂ ха́билъ во Франція. Това̀ произше́ствїе дока́рало пакъ въ дви́же́нїе сѝчка Ѥвро́па, и̂ ѻ҃тъ това̀ породи́лося пакъ война̀. Наполео́нъ и̂ма́лъ нѣ́коиси оу҃спѣ́хи, но като се̂ пораза́илъ ѻ҃тъ Англі́йскитѣ и̂ Прѵ́ссійскитѣ войскѝ, кои́то бы́ли подъ нача́лството на Велингто́на и̂ Блюхе́ра
Ію́н. 6 при Ватерло́о, наси́лися найпо́слѣ да се̂ предадѐ, и̂ по ѡ҃предѣле́нїето на сою́зныѣ Мона́рхи, прово́дился въ заточе́нїе (сюргю́нъ) на ѻ҃стровъ Свата̀ Ѥле́на.—
1815 Заключи́лся но́въ ми́ренъ договѻ́ръ въ Па-
Ноѣм.8 рѝжъ, дѣто по не́го, за споко́йствїе и̂ безопа́сность на сѝчка Ѥвро́па, ѻ҃тдѣли́лися ѻ҃тъ Фра́нца ію́ши нѣ́коиси кре́пости и̂ градовѐ. Найпо́слѣ вѣ́нскїатъ Конгре́съ дости́гналъ сво́ата цѣ́ль, си́рѣчь сѝчкитѣ Ѥвропе́йски госѵ́да́рства и̂ владѣ́нїата вове́лися — ко́лкото ѡ҃вестоа́тельствата позволя́вали — въ предьтѣ свои́ предѣ-

ли̂ се̂ ѻ҃тда́ли наза́тъ на сво́итѣ зако́нны Госѵ́да́ри и̂ владѣ́тели. И̂ за да се̂ подкре́пѝ споко́йствїето и̂ благоде́нствїето на сѝчка Ѥвро́па, три́тѣ сою́зны Мона́рхи, си́рѣчь Ѷмпера́торъ Всерѡссі́йскїй, Ѷмпера́торъ Австрі́йскїй и̂ Прѵ́ссійскїатъ Кра́ль заключили достопа́матныатъ 1815
Свяще́нный сою́зъ, съ кого́то торже́ственнѡ и̂зави́ли чи жела́атъ и̂ мы́слатъ да живѣ́атъ въ любо́вь и̂ согла́сїе, да пока́зватъ е̂ди́нъ дрѵ́гимъ взаи́мно помо́гваньи и̂ да се̂ стара́атъ за доброде́нствїето на сво́итѣ по́даници. — Тѣ́зи пра́вила, дѣтотїи се̂ заключа́ватъ въ ста́титѣ (чле́нытѣ) на Свяще́ннаатъ сою́зъ, и̂ вто́рый пѫ́ть подтверди́хася 1818
въ Ѧхе́нскїатъ Конгре́съ, и̂ оу҃тверди́ха Ноѣм.3
споко́йствїето и̂ благодѣ́нствїето на сѝчки Ѥвропе́йски госѵ́да́рства.

Съ тако́въ о҃́бразъ Ѥвро́па, слѣ́дъ трїйсигоди́шна война̀ кровопроли́тїата и̂ многочѣ́тны страда́нїата, кои́то се̂ породи́ха ѻ҃тъ Францѵ́зката револю́ція, оу҃споко́йласа подъ благотво́рното закры́ваньи на тишина̀, кога́то се̂ дарова́ нѣ́й ѻ҃тъ вѣнцено́сныатъ прїа́тель на челове́чеството, Ѧ҃нгелатъ на мира̀тъ Благослове́ннаатъ Алекса́ндра пе́рваго, и̂ Благодѣ́телнаго Фра́нца пе́рваго.

ЧАСТЬ ЧЕТВЕРТА.

НОВѢЙША ІСТОРІЯ ИЛИ ІСТОРІЯ НА ДЕВЕТНАДЕСТЫЯТЪ ВѢКЪ.*)

Отъ началото на тойзи вѣкъ дорѡ до нашитѣ времена.

Отъ 1800 до 1835 лѣто.

1. Тѹрція.

Тѹрція въ това разстоянїе на времето подпадва подъ многѡ премѣны банкаши и батрешны. Ѧзїа Малая оугнетавашеса отъ неподслѡжны и самопроизвольны вельмѡжи (дерѣбеилеръ), а Европейската Тѹрція (оурѹмъ-Єли), отъ Кирджалїи

*) Сочинителятъ на тая Історія Господинъ Кандановъ въ деветнадестыятъ вѣкъ простираса до 1818 лѣто за да дадѣ свършанїе на Французката Бонапартьова война, а дѣйствителнѡ вообще не начертава нищо заради дрѹги събытїата каквото въ предидѹщитѣ вѣкови порадочнѡ говори. Ѧзъ за да подамъ на прочитателитѣ Єдно горазмѣрно на краткостьта на тая Історія оувѣдомлѣнїе отъ новытѣ прѣены събытїата, собрахъ йзъ новѣйши Історически списанїата и вѣдомости (Газѣты) тая новѣйша Історія на 35 тѣхъ годины сирѣчь отъ 1800 до 1835 лѣто, и мысля чи нищѣ бы йзлишнѡ, но нити пакъ совершѣнно и порадочнѡ, а представамъ по доброто дополнѣнїе на по высоковчѣныть.

Переводчикатъ.

и Янчары. Въ найголѣмото рѣшителнѡ разволнѣнїе на Тѹрецката Імперія 1808 Поем16
лѣзи на Отоманскїатъ Престолъ Великодѹшный нынѣ богохранимѡ владѣющїй Сѹлтанъ Махмѹдъ вторый. За да расположи въ дѣйствїе своитѣ благонамѣрѣнїата, отъ който ще ся достави благоденствїе на сичкитѣ нѣгѡвы поданны, подсложи Ѧзїатскитѣ вельможи, истрѣби Янинскїатъ Ѧли-Паша и ѡкарна вниманїето си въ да найде благовременность да оусмири и Янчарытѣ, отъ които значителна цѣта ся нанѣси на Тѹрската Імперія. Отъ причината на тѣхното свирѣпство Сѣрбскїатъ народъ ся възбѹнтова. Вдиновременно съ тойзи вѹнтъ возгорѣса и война между Тѹрція и Рѡссія, кото сасъ Бѹкорѣшкїатъ миръ ся прекрати, 1812
и Высоката Порта по тойзи миръ пока- Мар. 28

за ми́лость на Сѣ́рбскїатъ наро́дъ. Слѣ́дъ
1821 о́семъ годи́ны ѿкави́сѧ Гре́ческїатъ ма-
Фев. 23 тѣ́жь, и тѫ́й да́ди дрѫ́гъ о́бразъ на бла-
готво́рнытѣ предпрїа́тїата Сѫлта́новы.
1826 Слѣ́дъ четы́ры годи́ны благоразѫмнытъ
 Iвн. 14 Сѫлта́нъ Махмѫ́дъ попрѣ́ фанати́змътъ
15 и 17 на а҃ни́чарытѣ, вовѣ́ди въ сво́ята Мона́р-
хїя ѿсѫчѣ́нїето на регла́рна войска́, и
оу҃чи́ни чрезъ Полномо́чны свои́ по́сла-
нницы догово́ръ съ Рѡссі́йскїатъ Дво́ръ въ
1826 а҃ккерма́нъ, заради́ ко́лкото несогла́сїата
Окт. 6 и́маха два́та Дво́ра помеждѫ́си, и съ
то́йзи догово́ръ ѡ҃сновáтельно сѧ ѡ҃пре-
дѣ́ли сѫдба́та на Молдо-Вала́хїя и Сѣ́рбїя.

Слѣ́дъ ма́лко па́къ сѧ ѡ҃кави́ война́
1828 между́ Рѡ́ссїя и Тѫ́рцїя, ко́ето съ а҃дрїа-
Апр. 26 нопо́льскїатъ ми́ръ сѧ пропра́ти. Подиръ
1829 тѫ́й Е҃гу́петскїатъ Сатра́пъ Мехме́тъ-А҃ли́-
Септ. 2 Паша́, поди́гна война́ проти́въ зако́нны-
атъ и по вѣ́ра и по поро́да сво́й върхо́в-
1832 ный Господа́рь и Мона́рхъ Сѫлта́нъ Мах-
мѫ́да, но Сѫлта́натъ, като закли́чи спо-
мо́жный сою́зъ съ Рѡ́ссїя въ Хюнка́ръ-Скеле́си́, на о́семь годи́ны да си! спома́гатъ
1833 проти́въ вънѫтрешно и ва҃нкашно воéнно
Iвн. 8 сѫ́чвани, призва́ Рѡссі́йска войскá въ Кѡн-
стантино́поль, и Мехме́дъ-А҃ли́-Паша́ сѧ

оу҃смири́ и сѧ покори́ на сво́йатъ Господа́рь
каквóто слѫгà и Паша́ нéгвъ. Ѿ҃тъ тогáсъ насѣ́тнѣ Сѫлта́натъ оу҃спѣ́йно раз-
пола́га ре́домъ по си́чката си Мона́рхїя
ѡ҃бучѐнїе на регола́рна войска́, и подсла́-
га подъ сво́я власть си́чкитѣ страны́ на
сво́ята І҃мпе́рїя. Тѫ́низъ, Траболѫ́зъ, 1835
Кюрдиста́нъ и Шко́дра подсло́жихасѧ на
сво́йатъ Мона́рхъ и на оу҃ре́дытѣ нéгвы.

2. А҃встрїя и Герма́нїя.

І҃мпера́торъ Фра́нцъ I. слѣ́дъ про-
пра́щанито на непреста́нныть войны́, за- 1815
кли́чи сва҃щѐнно сою́зничество сасъ Всерѡс- Сеп. 25
сі́йскїатъ І҃мпера́торъ А҃лекса́ндра I. и Прѫ́с-
скїатъ Ца́рь Вилге́лма III. за да сѧ оу҃тверди́ тишина́ въ Е҃врѡ́па. Слѣ́дъ тѫ́й
нечáйно нападáхасѧ матéжи въ Герма́нїя,
и Ка́ролъ Са́ндїй вѫнсидѣ́ль жéртва на
сво́ето неи́стовство напра́ви сла́вныатъ
Списа́тель А҃вгѫста Коцебѫ́, о҃тъ кóето
и ста́наха стро́ги слѣ́дствїята, Са́ндїосъ по зако́нъ ѡ҃сѫ́дисѧ на сме́рть въ Ма-
нéмъ, а҃ А҃встрі́йскїатъ І҃мпера́торъ па́къ
поста́ви тишина́ въ наро́дытѣ си.

Слѣ́дъ ма́лко па́къ начѐнаха да сѧ
показа́ватъ матéжи въ ю҃жната Е҃врѡ́па.

Іспа́нїа наси́ли ца́рьатъ си да подпи́ши Конституцїо́нна хáрта,*) и̂ по то́йзи пово́дъ Карбо́на́рытѣ**) въ Іта́лїа присúлиха Ца́рьатъ Неапо́лскїй да прїе́мни но́во прешбраже́нїе на зако́ны. Йстото това̀ слу́чúса и̂ въ Пидемо́нтъ, но по содержа́нїето на четверогво́ото сою́зничество що са оу́чúни между Рωссїа, Австрїа, Англїа, Фра́цїа и̂ Пруссїа въ Тропа́въ и̂ Лвїа́нъ, оу́смирúса Іта́лїа чрезъ Австрúйски войскú, и̂ въ Неа́поль и̂ Пидемо́нтъ прїе́мнаса сѣ̀ по́предньото правúтельство, и̂ Карбо́на́рытѣ са нака́заха о̂тъ Неаполита́нскїатъ Ца́рь и̂ са йстре́бихà.

Австрїа каквóто Нωе́шатъ кивóтъ чрезъ благоразу́мното оу́строе́нїе на Ймпера́торатъ Франци́ска I. ѿпа́зиса о̂тъ политúческїатъ потóпъ на Е́врωпа, и̂ подъ благотво́рното Не́гwво правле́нїе нау́китѣ и̂ ху́дóжествата цвѣ́тѣ́тъ. То́й ѿ́ωши при живо́татъ си благоволи́ та ѿ̂вѣ́нчѣ̀ ста́рьатъ си сы́нъ и̂ наслѣ́дникъ Фердина́нда ца́рь Оу́нга́рскїй въ Пожу́нъ (Прежбу́ргъ), дѣ́тото́й и̂ са вѣ́нчѣ̀ за дашира́та на Неаполита́нскїатъ ца́рь Ви́ктора Е́ммануи́ла Я̆нна Каролúна, и̂ между тѣ́йзи ра́дости, кои́то Австрúйска войскà въ Е̂ди́нъ мѣ́сацъ оу́смири́.

1830 Сеп. 28

1831 Фев. 27

Въ Герма́нїа въ мно́гω Госу́да́рства прїе́хаса Конституцїо́ны зако́ны, о̂тъ кои́то найпе́рвω Баварúйскїатъ Ца́рь Максимїлúа́нъ Ію́сифъ да́ди на по́даннúцытѣ си такви́зи права̀, въ 1818 Ма́їа 26 а̂ въ Австрїа и̂ Пруссїа Самодержа́вната вла́сть е̂ по сво́итѣ по́предны зако́ны. То́йзи Баварúйскїатъ ца́рь оу́мрѣ въ 1825 лѣ́то, Ѻктóм: 13, а̂ на престо́латъ вазлѣ́зи сынàтъ не́гwвъ Лудови́къ I.

Я̆ когáто вéче Австрúйскїатъ Ймпера́торъ Фра́нцъ I. оу́строй си́чко добрѣ́ и̂ ѿ̂благоде́нствова сво́итѣ по́даннú престáвúса о̂тъ вре́менныатъ живо́тъ, а̂ на престо́латъ Австрúйскїй вазлѣ́зи нынѣ́ благополу́чнω ца́рствующїй Ймпера́торъ Фердина́ндъ пе́рвый.

*) Конституцїо́нна хáрта са зовѣ́ о̂ны́е пра́вúла, кои́то въ свобо́днытѣ царства наро́датъ да́ва на ца́рьатъ да ги подтвердú и̂ да са закалнѣ̀ чи ще ги па́зи.

**) Карбонáры зобáтса о̂ны́е человѣ́цы въ Е́врωпа, кои́то нúщо дрéго не чúнатъ, о̂свéнь хо́датъ да разма̄ша́тъ наро́дытѣ да са подúгатъ бра́хъ царе́то си безъ нúедна̀ пра́вда, и̂ то ще рече́ кюмюрджúи йлú пожáрницы.

3. Фра́нція.

Слѣдъ като са оу҃езда̀ и҃ са погасѝ Наполео́нското*)прави́тельство, възвѣ́дися на Францу́зкїатъ престо́лъ Лу́довикъ о҃симна́десты̀й, а҃ктото́й часъ свѣ́сто о҃строву́мїе и҃ ра́зумъ и҃ благоро́дныатъ си хара́ктеръ и҃скренно пока́зваше чи ще да и҃спа́зи въ цѣ́лость Конституцїо́нната Ха́рта, но часъ си́чко това̀ тру́дно мо́жаше да оу҃езда́й то́лкози па́ртїи, о҃тъ кои́то цѣ́лыатъ Францу́зкїй наро́дъ вѣ́ше наподѣле́нъ и҃ надъ́ханъ съ то́лкосъ разнови́дны оу҃мствова́нїата, що́то человѣ́къ немо́жаше ни́какъ да позна́й по поле́зното. Въ такво́съ воскипѣ́нїе ни полити́чески ни церко́вны зако́ны ни са слу҃ша́ха.

1815 По Пари́жкїатъ догово́ръ, А҃нглїа, А҃встрїа, Пру҃ссїа и҃ Ру́ссїа оу҃гово́рили бѣ́ха
Ноѐ. 20 да воспрета́тъ на Наполео́новата Фами́лїа ни́коги да са нѣ́ домо́гва на Францу́зкїатъ Престо́лъ. Саюзническа войска́ сто̀ и҃ пать десе́тъ хи́лады и҃спа́на во Фра́нцїа, и҃ тру́й спома́гаше за да мо́жи ца́рь Лу́довикъ часъ смѣ́лость да распо-

*) Наполео́нъ Бонапа́рте въ заточе́нїе на о҃стровъ Св. Еле́на оу҃мрѣ въ 1821 л. Маїа 5.

ла́га вѫтрешныть ра́боты на Фра́нцїа. То́й промѣ́нѝ ко́лкото Мини́стры и҃спа́ждаше подозри́телны, прѣвразѝ войска́та, запретѝ да са нинапу҃ша́тъ сопру҃же́ствата, и҃ по насто́йното подка́нвани на А҃нглїа и҃ Рѵссїа, Мини́стритѣ Лене́съ, Корве́тъ, Рихелїе́ и҃ Дека́зисъ, придумаха Ца́рьатъ да развали́ совѣ́тытъ, и҃ да повелѣ́й но́вы и҃збра́нїата, и҃ о҃тъ това̀ на- 1816
чѣ́на шого́ди да са поста́ва о҃бща тишина̀ во Фра́нцїа. Ца́рьатъ за да оу҃легчѝ наро́датъ си, и҃ да са стѣ́сни съ не́го въ и҃скренна любо́вь, пои́ска о҃тъ союзны́тѣ Самоде́ржцы да вди́гнатъ войскитѣ си и҃зъ Фра́нцїа. Тїи послу҃шаха и҃скането 1817
му҃ и҃ ди́гнаха войски́тѣ си. Ца́рьатъ Лу҃- Апр.
1818
довикъ часъ са́какво сре́дство и҃ съ благо- Окт.
ра́зуменъ соотвѣ́тенъ на и҃спа́нителствата по́хватъ, дока́ра Францу́зската Мона́рхїа въ шого́ди стро́го Монархи́ческо правле́нїе и҃ наско́рш оу҃мрѣ.

Бра́татъ не́гвъ Гра́фъ А҃ртѣ́сїй, на- 1824
зова́нъ Ка́ролъ деса́тый стапѝ на Фран- Септ. 6
цу́зкїатъ престо́лъ. То́йзи Мона́рхъ и҃ сло́вомъ и҃ дѣ́ломъ пока́за чи ще цару́ва полноисполни́тельнш по Конституцїо́нна-

та хáрта, развалѝ Женєвráта, *) на книгитѣ, â зашóто пóиска да вóведѐ нѣкаквы повчéнїата церкóвны и политúчески премѣны, докачѝ свóбодозаблýждéнїето на нѣкóиси, кóито раздразнúха нарóдатъ протúвъ цáрьатъ и протúвъ Министráтъ Виллéнїа, дѣтотóй подпúса
1827 Лондóнскїатъ сою́зъ що го оучúниха Áнгліа, Рwссіа и Фрáнціа зарадѝ примирéнїето на Грéціа, пакъ пóслѣ нѣколко мѣсáца ѿстáвися óтъ Министéрството. Тóвà оусéрдіе дѣто покáза Францýзкото
1828 Ян. 4 Министéрство та сѧ подписà въ Лондóнскїатъ Союзъ, сражéнїето при Навари́но на союзныть флóты сасъ Ібраймъ-Пашóвыатъ флóтъ, свобóдното печáтанїе на книги, óтхождáнито на Францýзка войскà въ Грéціа, соизвóлны на нарóдното непостоáнство и на заблýждéнната свобóда нéгова, побѣдѣнїата, ѿбаблúнїето на Францýзка войнà брахъ Áлджúръ (джезаéръ), покорéнїето на Áлджúръ óтъ 60 хúлады Францýзы въ 29 днú, и голѣмата корúсть дѣто â дóбы Фрáнціа óтъ тáмъ, напрáвиха Францýзкїатъ нарóдъ да вúка грóмкѡ да превосхвалáва свóйатъ Цáрь Кáрола 10. Но дотýкъ бѣше благополýчїето на тóйзи Монáрхъ. Почитáтелитѣ на заблýждéнната свобóда, â не на йстинната свобóда, разыгráха пáкъ нарóдната непостоáнность, вздýнтовáха Парúжскитѣ жúтели и нарóдатъ прóтúвъ Цáрьатъ, и прекрáснатъ грáдъ Парúжъ óтъ кровопролúтно сражéнїе междý граждáнытѣ и цáрската войскà,, напáлниса сасъ трýповы на несчáстны жéртвы, и сѧ прѣвѣрна въ долúна плачéвна. Цáрьатъ Кáролъ 10. óтúде въ Áнглїа, â нарóдатъ вазвéди на Францýзскїатъ прéстолъ, дýка Áврілскїй, сéга дýдовúкъ Филúппъ I., съ назвáнїе Цáрь на Францýзытѣ, â нѣ Цáрь Фрáнціи. Óтъ тогúзи Цáрь днéсь сѧ ѿправлáва Фрáнціа. Тóй спомóгна Белгúцытѣ протúвъ Óланда, распространáва Францýзкитѣ владѣнїата въ Áлджúръ (въ Áфрика), дѣтотáмъ провóди и сынасúй въ похóдъ та ѿсéби градáтъ Маскарà и сѧ нарáни въ сражéнїето. 1830 Ібл. 26 27 и 28 1835

*) Когà нѣкой нéидѣ пóиска да печáта книга, пéрвѡ â преглéдатъ да ни Є протúвна нѣщо на Гражданскитѣ и церкóвнытѣ прáвила, йли вообщѐ на ìнтерéсатъ на ôноваˆ мѣсто, пакѡ сѧ нáйде добрà позволáвамъсѧ да â печáта. Товà книгоседúлище зовéха Женєвра.

4. Англїа.

Въ Англїа слѣдъ примирѣнїето въ Европа царѹваше Геѡргїи III. тоѝзи царь защото бѣше болестенъ, поѣмна да го ѿтмѣнава сынъ мѹ. Министратъ Кастелериг (Лондодери) ѡправлаваше банкашнытѣ работы на царството. Колныатъ
1820 ѝли подоврѣ лѹдыатъ царь Геѡргїй оумрѣ, и ѿтмѣнникатъ негѡвъ сынъ мѹ
Ян. 29 базлѣзи на престолатъ подъ ѝма Геѡргїй четвѣртый, дѣтотоѝ начѣна да царѹва така каквото и когато бѣше ѿтмѣникъ
каѡи си, сирѣчь ѹздытѣ на царството ѡстави на Министрытѣ, а тоѝ ѡпражнѣвашеса въ сѹдъ сасъ женаси.

Англїа ѣкѡ и да не бѣше сѹчастница на свящѣнныатъ соѹзъ на трытѣ Монархи, однакожъ до това врѣма ѡбхождаса по разѹматъ на него соѹзъ. Тїа похвали и ѻные соѹзи на речѣнныатъ Монархи що ги оучиниха въ Тропавъ и Лѹбїана. На Веронскїатъ Конгресъ,*) готвашеса да дойдн Кастелериг, а защото са закла самси дойди Дѹксъ Велинктонъ.

*) Кога са збиратъ царѣ да ѡбмыслатъ и да ѡбсѹдѣатъ заради свѣтата, заради царствата, и прч. Мошафирѣ.

вмѣсто самоѹбиицатъ Кастелериг поѣмна банкашнытѣ работы Геѡргїй Канигъ, дѣтотоѝ направи Англїйского Министерство да ѝма прїателско сько враховъ Грецїа, и Выце-Адмиралатъ *) Амилсонъ совѣтова Грецытѣ що да сторатъ. Грецытѣ, притѣснѣны ѿтъ Ибраимъ-Паша, 1823
сасъ прозбы притекоха са въ Англїа да прося милость. Това Грѣческого просиньи 1825
Дѹксъ Велингтонъ на пролѣтьта занѣси Ївл. 15
го въ Петерврѹгъ каквото посланникъ Англїйскїй камъ новыатъ Самодержецъ Все- 1826
рѡссїйскїй Николай I., и подписаса соизволенїе между тѣзи двѣтѣ силы, коѣто Апр. 4
ѡпредклава сѹдьката на Грецїа. Презъ ѝстата година Страфордъ-Канигъ като ѿтхождаше посланникъ Англїйскїй въ Кѡнстантинополь, мина презъ Грецїа, разговорися сасъ Грецытѣ и зѣ писменно полномощїе да ѿтвори договоръ сасъ Ѻтоманскїатъ Дворъ заради Грецїа. Въ Англїа оумрѣ Лордъ Ливерполъ, и Геѡргїй Канигъ стана найпервѣйшїй на Мини-

*) Адмиралъ са зове, деніѕъ Сераскерь, а Выце-Адмиралъ ѣ дѣто подъ него пѣрвый. Деніѕъ Сераскеринъ Кехаи си.

стéрството, и̑ така̀ по́лезно можи̑ да послѣ́дова свои́тѣ добры̀ за Гре́цïа намѣ-
1827 ре́нïата, си́рѣчь приблéчи и̑ Фра́нцïа та
Февр. сѧ соедини̑ въ то́йзи зарадѝ Гре́цïа спа-
си́телный Лондо́нскïй сою́зъ на три́тѣ
1827 найголѣ́мы си́лы, ѥ̑тотïй повелѣ́ха на
Ïюл. 6 свои́тѣ А̑дмира́лы та прово́диха кора́бли
въ Гре́ческото море́ при Набари́но, а̑ и̑менно
о̑тъ А̑нгли́йска страна̀ Кодригто́нъ, о̑тъ
Францу́зка страна̀ Ригни́съ а̑ о̑тъ Рωсси́йска страна̀ Ѣкди́нъ, които сѧ оу̑да́ри-
1827 ха та́мъ сасъ Ïбраи́мъ-Паша́вцатъ фло́тъ.
Окт. 20 То́йзи му̑жъ бѣ́ше дока́ралъ А̑нгли́йското
Министе́рство въ пра́выатъ пу̑тъ, но о̑тъ
мно́гω тру̑дъ въ полити́чески строе́нïата
разболѣ́сѧ и̑ оу̑мре. На не́гωво мѣ́сто
1837 влѣ́зи ло́рдъ Годери́хъ, ко́йто подиръ
Авг. 8 ма́лкω дни̑ сѧ ω̑ста́ви, а̑ на не́гωво мѣ́-
сто влѣ́зи ду̑къ Велингто́нъ, ѥ̑тото́й
проти́въ о̑бщата наде́жда, бмѣ́стω да
послѣ́дова Ка́никговата поли́тика хва́ти
дру̑гъ пу̑ть. Между̀ Ту̑рцïа и̑ Рωссïа ра́-
ботытѣ до́доха въ раздразне́нïе, и̑ Ве-
лингто́нъ напра́зно сѧ тру̑дяше да бас-
прѐ Рωссïйската проти́въ Ту̑рцïа война̀.

Ва̄трешното состоа́нïе на А̑нглïа во
вре́мато на тогова́ Мини́стра дости́гна

злѣ́, и̑ сироты́ната мно́гω постра́да,
защо̀ то́й баспре́ да влѣ́зва о̑тъ ва̄нъ хра-
на̀, за да мо́гатъ да си продада́тъ спа-
хи́тѣ храна́та скапо на сиромасытѣ.
Ирла́ндïа сѧ взбу̑нтова̀ проти́въ А̑нглïа,
и̑ йскаха да и̑мъ сѧ даде́ и̑ тѣ́мъ пра́во
да мо́гатъ да вла́затъ и̑ о̑тъ Католи́цы-
тѣ Мини́стры. *) Ѣди́нъ сла́вный Като́-
ликъ О̑конѣ́лъ, ста́на нача́лникъ на сво́и-
тѣ Ѥ̑новѣ́рцы, и̑ поиска да ста́ни чле́нъ
въ О̑бщесовѣ́тïето. Не́гωвото йскани спо-
мо́гнасѧ о̑тъ мнозы́на голѣ́мцы Протес-
та́нты, и̑ та́й и̑збра́сѧ найпосле́ О̑ко- 1828
не́лъ чле́нъ въ О̑бщесовѣ́тïето, и̑ на Ирлан- Ïюл. 7
де́зытѣ Като́лицы да́дисѧ да мо́гатъ да 1829
Март. 5
Апр. 23

*) Въ Англïа цáрствующаа вѣ́ра Ѣ Реформа́т-
ската. Една́ ча́сть о̑тъ Англïа кога́то ω̑вема
1300, четверогóльны ми́люде, а̑ 7 милïо́на
дю́ши зовéсѧ Ирла́ндïа, и̑ въ не́а жи́телитѣ сѧ
сѣ Като́лицы (папища́ши). Англе́зытѣ за-
що́то и̑мать голѣ́ма ω̑мра́за проти́въ Като́ли-
цытѣ, не са́мо мно́гω притѣсня́ватъ тѣ́йзи
вѣ́рнытѣ Като́лицы сасъ несно́сны да́ноцы,
но ї̑ω̑щи и̑ не дозволя́ватъ ни́кому да сѧ до-
мо́гни на полити́ческа слу́жба, но сѣ́кога ги
си́лятъ да прïе́мнатъ та́йнствата на тѣ́хната
Англича́нска называ́мая цéрква.

сѧ намѣ́сватъ и̑ да вла́затъ Мини́стры ра́внѡ каквѡ́то и̑ в̑нгле́зытѣ.

А̑нгли́йскїатъ ца́рь Гео́ргїй четве́ртый оу̑мрѣ́, и̑ на прест҃о́латъ А̑нгли́йскїй ваз-
2830 лѣ́зи кра́тъ не́гѡвъ Кларенди́йскїатъ дѹ́ксъ
Іѵн. 26 Вилѣ́лмъ четве́ртый. Дѹ́ксъ Велингто́нъ па́дна о̑тъ ѡ̑важе́нїето си и̑ за́едно сасъ
сослѹ́жителитѣ си ѡ̑ста́висѧ о̑тъ досто́йн-
Ноѥ. 16 ството си. Проти́вната не́мѹ па́ртїа на́дви̑ и̑ ло́рдъ Грѣ́хъ призва́сѧ о̑тъ ца́рьатъ за верхо́вный Мини́стръ. То́и̑ поиска о̑тъ ца́рьатъ и̑ полѹ́чи три̑ нѣ́щѧ, си́рѣчь оу̑мале́нїе на ха́рчовитѣ, нѣ́кое пре-
пра́вванїе въ о̑бщесовѣ́тїето, и̑ нинамѣ́с-
ваньи въ і̑нтере́си на чѹ́ждынаро́ды, па
Ноѥ. 22 така̀ поѣ́мна да ба́де верхо́вный Мини́стръ, а̑ сослѹ́жители и̑збра̀ си о̑тъ сво́итѣ ѣ̑номы́сленницы, и̑ така̀ сва́ршисѧ Велингто́новото преимѹ́щество.

1831 Презъ Ма́ртїа найпе́рвѡ проче́тисѧ на
Мар. 9 до́лныатъ Совѣ́тъ (Парламе́нтъ) о̑́нзи зако́нъ дѣ́то сѧ о̑тно́сѧше зарадѝ попра́вбани на о̑бщесовѣ́тїето, и̑ проти́вныцытѣ на това̀, не го слѹ́шаха прїа́тнѡ, а̑ жи́телитѣ лондо́нски то́лкосъ сѧ и̑спа́лниха о̑тъ ра́дость, што Градонача́лникатъ подне́си на ца́рьатъ пи́сменно благодаре-

нїе о̑тъ граждани́тѣ, по́лнѡ о̑тъ хвалы̀ камъ люби́телитѣ на о̑те́чеството Мини́стры. Това́ сто́риха и̑ дрѹ́ги градовѐ камъ ца́рьатъ, и̑ найпо́слѣ подиръ мно́гѡ словоко́рини, въ 23 де́нь Ма́ртїа подтвердѝсѧ то́и̑зи зако́нъ, съ ѣ̑дна̀ жре́ба повыше. *) На това̀ тва́рдѣ мно́гѡ сѧ противи́ха голѣ́мцы́тѣ, зашто́то тѣ́хната си́ла мно́гѡ спа́дна, като сѧ оу̑множа́тъ депута́тытѣ въ до́лныатъ Совѣ́тъ. Препра́вванито на совѣ́тытѣ сѧ нача́на, 1833
и̑ за да сѧ оу̑тверди̑, спомоществова́ха Іан. 29
и̑ ѡ̑бстоя́тельствата на полити́ческитѣ перемѣ́ны въ Порт҃га́лїа, въ Фра́нцїа и̑ Ве́лгїа.

*) Въ А̑нгла̀ї кога̀ достѝгнатъ Мини́стрытѣ въ крамола за нѣ́кои ра́бота да ба́дели и̑ли нѐ, хва́рлатъ жре́бы си́рѣчь които и̑скатъ да ба́де та́а ра́бота, гѹ́ждатъ въ котѝата бѣ́ла и̑ли чѐрна жре́ба, каква́то ще нарека́тъ да пока́зка бы-
ва́нито и̑ нибы́ванито на та́а ра́бота, и̑ та́и̑ скры́шнѡ гѹ́ждатъ ре́ки, па по́слѣ о̑тва́рятъ та гле́дятъ кои̑ жре́бы са̀ по́многѡ, а̑ чи а̑́кѡ са̀ сла́вни̑ съ ѣ̑дна̀ по́многѡ, ста́ва ѡ̑добра́васѧ и̑ сѧ поѣ́ма та́а ра́бота. Зарадѝ да не ба́де въ А̑нгла̀ї то́и̑зи зако́нъ ме́тнахасѧ 300 жре́бы а̑ 301 за да ба́де, си́рѣчь сасъ ѣ̑дна̀ жре́ба по́быше подтверди̑сѧ то́и̑зи зако́нъ.

5. Р ѡ с с і я.

Слѣдь смертѧ на Імперáторатъ Пáвла пéрвагѡ, вазлѣзи постáрыатъ сы́нъ
1801 Ію́л.17 нéгѡвъ Алексáндръ Пáвловичь пéрвый. Тóйзи Імперáторъ Всерѡссíйскíй тóкѡ що вазлѣзи на престóлатъ дáди благопорáдочно дви́жéнíе на пóлзытѣ на Рѡссíйскíатъ Двóръ, Óтвóри войнà сасъ Óтоманскíатъ Двóръ, кóлто прекратѝ съ Кѵкорéщкíатъ ми́ръ, â ѡ̑кáрна внимáнíето си на
1807 Наполеóновытѣ дви́жéнíата, кóйто прекрати́хася, каквóто пóгорѣ ви́дехмы. Чрезъ Свящéнныатъ сою́зъ що го оу̑чи́ниха троицата Монáрхы, и̑ чрезъ дрѵ́ги íȏщи сою́зи въ Тропà̀ѵ и̑ Лѵ́вíáнъ полóжися Óбщíй ми́ръ въ Éврѡ́па.

Когáто бéче Рѡ́ссíя чрезъ Благословéннаатъ свóй Монáрхъ Імперáтора Алексáндра пéрвагѡ благодéнствоваше въ ми́ръ и̑ тишинà, и̑згѵ́ки свóйатъ Імперáторъ,
1825 Сеп. 13 дѣтотóй почúна въ Таганрóгъ (Тайгáнъ).

На престóлатъ вазлѣзи Брáтатъ нéгѡвъ Імперáторъ Николáй Пáвловичь пéрвый. Рѡссíйскíатъ Двóръ присúлися да Óбяви
1828 Фев. 22 войнà протúвъ Пéрсíя, кóлто сѧ прекратѝ благополѵ́чнѡ и̑ Рѡ́ссíя присвоѝ Éривáнъ и̑ Нахдживáнъ на своѭ̀ странà. Імперáторъ Николáй, поúска да ѡ̑правúй сáко несоглáсíе междѵ́ Рѡссíйскíатъ и̑ Óтоманскíатъ Двóръ. Дóдаха въ Я̑ккерманъ полномóщны послáнныцы Óтъ высóката Пóрта, и̑ катò ѡ̑главúха да сѧ прекрати́ сáко разноглáсíе междѵ́ тѣ́йзи двáта двóра, ѡ̑предѣлúся сѵ́дьбата на Молдо-Валáхíя и̑ Сéрбíя. Імперáторъ Николáй
1826 Окт. 6 согласнѡ сасъ Áнглíя и̑ Фрáнцíя оу̑сéрднѡ подпúса Лондóнскíатъ сою́зъ зарадѝ примирéнíето на Грéцíя, що го оу̑радúха тѣ́йзи сúлы на 6. на Íюлíя 1827 лѣ́то. Исполнéнíето на Я̑ккермáнскíатъ Договóръ закаснѣ да сѧ гѵ́ди въ рáкота. Рѡссíя
1828 Апр. 26 ѡ̑бявѝ войнà протúвъ Тѵ́рцíя, дѣтотíà войнà сварúся сасъ Áдрíанополскíатъ
1829 Септ. 2 ми́ръ. По тóйзи ми́ръ Молдо-Валáхíя и̑ Сéрбíя полѵ́чиха подвластно собственно-закóнно Правлéнíе, â Грéцíя незави́симо полúтúческо бытíе, и̑ Цáрь, â Рѡ́ссíя Óсвень дрѵ́гитѣ пóлзы присвоѝ и̑ нѣ́колко градовé въ Я̑зíя.

Тóкѡ що сѧ заключи тóйзи ми́ръ,
1830 Ное. 29 нáви́ся вѵ́нтъ въ Пóльша (Лéшкѡ), дѣтотóй благополѵ́чнѡ сѧ прекратѝ. Слѣдь мáлкѡ врéма Рѡ́ссíя заключи дрѵ́гíи договóръ сасъ Тѵ́рцíя въ Хѵнкíáръ-Éскелесú
1833 Íвн. 8 на Óсемъ годúны, и̑ сѧ нéгѡ договóръ

Ахмедъ-Али-Паша варна́сѧ наза́дъ въ Е-
гипетъ. Сега́ Императо́ръ Никола́й Оте́че-
ски сѧ ѡпразна́ва за благополу́чїето на
сво́ето Оте́чество.

Іспа́нїѧ.

Въ Іспа́нїѧ, слѣдъ като па́дна Напо-
1814 лео́нъ вазлѣзи на престо́латъ пакъ за-
Март. ко́нныятъ не́йнъ Ца́рь Ферди́нандъ сѣ́д-
мый. То́йзи Ца́рь защото́ не́маше добры̀
Мини́стры, нимо́жѝ да возблагодарѝ на-
ро́датъ. Ди́гнасѧ бу́нтъ врахъ му́, йспа-
диха го, и̂ напра́виха Обществе́нїе Ко́р-
тытѣ. Францу́зкїатъ ца́рь по Верѡ́нскїатъ
Конгре́съ полу́чи полнова́стїе да ги оу́да́-
ри, влѣзи Францу́зка войска̀, разго́ни Ко́р-
тытѣ, и̂ вазве́ди Ферди́нанда на престо́-
латъ а̂ наро́датъ защото́. мѫ́мряше вра-
хъ́ ца́рьатъ Ферди́нанда чи е̃ свобо́денъ,
ѡбира́жихасѧ врахъ не́го, и̂ то́й Оти́де въ
1827 Варкело́на та презимѹ́ва, а̂ наро́датъ гѹ́-
Сеп. 14 ди ца́рь Ка́рола пе́таго. На пролѣ́тьта̀ Фер-
ди́нандъ сѧ согласѝ съ наро́датъ и̂ сѧ
1828 завѣ́рна пакъ въ Мадри́тъ на сто́лнина-
таси. Гога́то Фра́нцїѧ сѧ бди́гна та про-
1830 мѣ́ни ца́рьатъ си; Ко́ртытѣ пакъ сѧ ѡпы́-
таха да ди́гнатъ бу́нтъ, но ни́що не мо-
жи́ха да оу́чи́натъ. То́йзи Ферди́нандъ

оу́мрѣ, а̂ наслѣ́дникъ на престо́латъ съ
мно́гѡ крамолы̀ и̂ бо́юви (кои́то і҃ѡ́ши сѧ
продолжа́ватъ) ста́на шестилѣ́тната Ѧ-
сторі́йска Принце́за До́на Маріѧ Ісаве́ла
втора́ѧ.

Порту́га́лїѧ.

Слѣ́дъ като и̂злѣзоха Францу́зкитѣ
войскѝ и̂зъ Порту́га́лїѧ, намѣ́стникъ нѣ́-
кои Е̃нгле́зинъ Прѝнцъ Вересфо́ръ, оу́-
правля́ваше ца́рството, защото́ ца́рьатъ
Іѡа́ннъ ше́стый бѣ́ше въ Врасѝлїѧ (въ Ѧ-
ме́рика). Ца́рьатъ Іѡа́ннъ сѧ завѣ́рна въ 1821
Е̃врѡ́па, и̂ двѣ́ годи́ны бѣ́ше каквѡ́то по-
ро́бенъ въ рацѣ́тѣ на Ко́ртытѣ. О̃свень
Ко́ртытѣ Е̂дна̀ народовла́стна Па́ртїѧ и̂-
маше голѣ́ма си́ла. Мигу́е́лъ вто́рыятъ 1823
сы́нъ Іѡа́нновъ ста́на ца́рь, но ба́ща̀ му́
Іѡа́ннъ слѣ́дъ като па́днаха Ко́ртытѣ,
по совѣ́тытѣ на Ѧнгли́йскїатъ и̂ Фран- 1824
цу́зкїатъ по́сланникъ, повѣ́гна, и̂ влѣ́- Маї 9
зи въ е̂ди́нъ Ѧнгли́йскїй кора́калъ що сто-
и́ше предъ Лисаво́на. Та́мъ до́даха и̂ ре-
чѣ́нныятѣ по́сланницы, то́й и̂зда́ди оу́ка́зъ
О̃тъ кора́кальтъ на наро́датъ, съ ко́йто
оу́ка́зъ сабо́рътъ сынасѝ Мигу́е́ла О̃тъ пре-
сто́латъ, и̂ го прибѝква предсѣ́бе си ква-
во́то разглѣ́вѣнъ О̃тѣ́цъ и̂ ца́рь. Мигу́е́лъ
сѧ предста́ви предъ ба́щасѝ, йсповѣ́да чи

сваркалъ, и като полѹчи отъ баща́си
прóшка, прїѣ повелѣнїе отъ нѣгѡ да
ѡтѝди и да са расхóди по Ѥврώпа за да
са навѹчи добрѣ рáботы, и тóй дóди въ
Вїѣна (Вечь).

Цáрькатъ Їѡáннъ въ Врасилїа бѣше ѡ-
стáвилъ намѣстникъ (τοποτηρητὴν) пéрвы-
катъ си сы́нъ Пéтра. Тáмъ нáвиха́са матé-
жи какво́то и тѹкъ въ Портѹгáлїа. Пé-
1822 таръ, за да ни йзгѹби цáрството наси́-
Дек. 18 лися да ѡтдѣли Врасилїа Самодержáвїе
незави́симо отъ Портѹгáлїа, и тóй като
поѣми корóната какво́то Самодéржецъ да
бáде запáзникъ на Врасилíйскитѣ прав-
1825 дины. Цáрькатъ Їѡáннъ бащá мѹ чрезъ
Авг. 29 посрéдство на Áнглїа припознá и ѡдобрѝ
тáя рáбота що ѧ оучúни сы́нъ мѹ Пé-
1826 таръ, но слѣдь мáлкѡ врéмя оумрѣ.
Мар. 10

Тóйзи Пéтаръ Самодéржецатъ Врасили́йскїй слѣдь смертьта́ бáщина си препо-
знáся цáрь Портѹгáлскїй, и дáди на Пор-
1826 тѹгáлцытѣ ѻны́е свобóдны закóны кой-
Апр. 23 то бѣше дáлъ и въ Врасилїа. Но защóто
Пéтаръ нити по Врасилíйскитѣ закóны
мóжаше да бáде цáрь Портѹгáлскїй, ни-
ти́ по Портѹгáлскитѣ Самодéржецъ Врасили́йски, ѡтдѣли чи прено́сва Портѹгáлската

корóна на дащерà си Марíа Глорíа, и
ѡпредѣлáва да тáя цари́ца когà дости́г-
ни на вóзрасть да са замѹжи сасъ стри-
кà си Мигѹéла.

Конститюцїóннытъ закóнъ що го
дáди Пéтаръ ни возблагодари́ нарóдатъ,
и Марíа Їсавéла сестрáта Пéтрова кóто
бѣше намѣстникъ низнáше какво да
примири́ рáботата.

Мигѹéлъ отъ Вїѣна ѡтѣщáвашеся
сасъ клѣтва да пáзи Конститюцїóнната
хáрта Пéтрова, а въ Портѹгáлїа бѣше са
подúгнала Пáртїа сúлна, кóто йскаше
да скáса Пéтровата хáрта, и да вазведѐ
на престóлатъ Портѹгáлскїй Мигѹéла цáрь
неѡграни́ченный. Áнглїа по Кáнигово при- 1827
совѣтованїе прáти въ Портѹгáлїа петна́й-
си хúлады войскà на пóмощь на Пéтро-
вата Пáртїа, кóто лѣснѡ можѝ да
разгóни проти́вницытѣ нѣгѡвы.

Слѣдь нѣколко мѣсацы Пéтаръ за 1827
да содрѹжи соверше́ннѡ пáртїитѣ въ Пор- Ивл. 3
тѹгáлїа, ѡтдѣли брáта си Мигѹéла на-
мѣстникъ и оуправúтель на цáрството,
по содержáнїето на Конститюцїóнната
хáрта, дорѡ да дости́гни цари́цата на
вóзрáсть. Мигѹéлъ отúде отъ Вїѣна прéзъ

Англїа въ Портвгалїа, заклѣся въ Петровата харта 1828 Февр: 26, и въ 17. Мартїа показа чи нище а̃ пази, и wкажи чи Петаръ изгуби правдината да са намѣсва вече на Портвгалска корона, та какъ можи да а̃ дава на дашираси.

Народатъ и свящѣнцытѣ познаха за добро тѣзи рѣчи, и мв принесоха царската корона. Мигвелъ назова себеси цар, и либителитѣ на Конституцiонната харта опытахася да образатъ перемѣна въ Опорто. Чвздытѣ силы не познаха тойзи царь и возбикаха послѣнницытѣ си отъ Лизавона. Смвщенiето стана iюни по голѣмо въ Врасилiа. Петаръ принвжденъ отъ внвтрешны матежи и междоусобны бойви, порадочно wставися отъ Портвгалската корона, и прободи дашираси деветгодищната царица Мариа Глорiа въ Европа да са wтхрани въ дворатъ дѣдовъ си, Австрiйскiатъ Самодержецъ. Оные дѣто йдаха сасъ царицата Мариа Глорiа, вмѣсто да додатъ въ Вiена, wтидоха въ Англiа да йска там Принцеса помощь отъ Англiйското Министерство противъ Мигвела дѣтотой оувсвой Портвгалскiатъ престолъ. Англiйското Министерство показася двоевмно, Мариа, по повелѣнiе бащино си барнася въ Врасилiа, а Мигвелъ царвваше въ Портвгалiа. Отъ тогася доwо до днесь война са продолжава въ Портвгалiа, Петаръ оумрѣ, Мигвелъ wстави Портвгал- 1835
ското царство, а млада царица Мариа Глорiа замвжена за Герцога Авгвста отъ Лейтенберга, царвва сега.

1828 Iвн. 30

СОВРѢМѢННЫ ПРОИЗШЕСТВIЯТА

1. Сербiа.

Сербскiатъ народъ отъ какса wсвобожденiе отъ Султанъ Мохамеда втораго, 1463
пребываше мирно подъ тврското началство доwо до 1801 лѣто. Мнiчарытѣ дѣто стояха въ Белградъ многw притѣсняваха христiанытѣ, затова найпослѣднытѣ Султаны не пвщаха анiчары да сѣдатъ въ Сербiа. Но въ Пазвандоглвото врема когато начѣнаха пакъ да са навартатъ анiчары въ Белградъ, тѣлкось wграничиха Белградскiатъ Паша, щото и го wсвадиха въ крѣпостьта (калето). Тойзи Паша принвди се да пiши писмо банъ на христiанытѣ да мв додатъ на помощь противъ анiчарытѣ.

Єдно̀ о҃тъ не́гвытѣ писма̀ оу҃лу́виха а҃ни́чарытѣ, кои́то, като наре́коха Паша́та чи є҃ невѣ́рникъ, оу҃ки́ха го. Вто́рыатъ Паша̀ дѣ́то до́йде, и҃маше го Фу҃ска́оглу а҃ни́чарскїатъ главата́рь каквото́ слу́га̀, а҃ самъ то́й сасъ сво́йтѣ а҃ни́чары пои́ска да и҃стре́би си́чкитѣ Се́рвски Кне́зи, сасъ ре́чь, чи тїи са҃ созаклѣ́тницы на оу҃би́тыатъ Паша̀, а҃ о҃тъ и҃стина, за да и҃мъ зе́ми дѣ́ що и҃матъ. Найпе́рва жѣ́ртва на не́гвото неистовство ста́наха є҃ди́нъ Ѧрхимандри́тъ и҃ нѣ́койси Ѧлексїи Стефа́новичь. Фу҃ска́оглу вѣ́ше и҃зки́лъ до 70 Кне́зови когато прово́ди се́демь а҃ни́чары въ Камени́скъ да оу҃кіатъ Че́рный Гео́ргїа, дѣ́тото́й сѣдѣ́ше та́мъ. То́йзи Гео́рги́й Че́рный Гео́ргїй, оу҃ки́ двои́ца о҃тъ тѣ́йзи а҃ни́чары, Дрѹгитѣ повѣ́гнаха, а҃ то́й хва́ти гора́та да повѣ́гни въ Бо́сна. На пѫ́ть срѣ́щнасѧ сасъ нѣ́когоси Стано́ка Слеба́ка, и҃ за ма́лко вре́мя доы̀ до 70 Дрѹжи́на ю҃на́цы. Тогасъ призва̀ є҃дноро́дцытѣ си да и҃зво́лятъ и҃лѝ да и҃змра́тъ и҃лѝ да сѧ и҃зка́ватъ. Три́ста а҃ни́чары що вѣ́ха дошле́ въ Срамеки́скъ, да погасѧ́тъ ма́лкїатъ ію҃ди то́йзи вѣ́нтъ, 1801 Авгвст. Че́рный Гео́ргїй сасъ 80 Се́рбы оу҃хва́ти

нача́лникатъ тѣ́хенъ, а҃ Дрѹгитѣ сѧ разбѣ́гаха. Че́рный Гео́ргїй когато сѧ вѣ́ше оу҃кре́пи́лъ при Семе́ндра, и҃завѝ на Ѳу҃лта́натъ що те́глятъ Се́рбытѣ о҃тъ а҃ни́чарытѣ, и҃ Ѳу҃лта́натъ нам҃кри чи и҃матъ пра́во Се́рбытѣ, зато и҃мъ сѧ ѿбре́чи седемгоди́шенъ безда́нокъ. Ѧ҃ по́слѣ Че́рный Гео́ргїй като сѧ замо́гна, поиска о҃тъ Ѳтома́нскїатъ Дво́ръ да ста́ни и҃ Се́рбїа Кна́жество каквото́ Вла́шко и҃ Молдо́ва. Ѳ҃тъ тога́съ по си́лнѡ нача́на Тѹрцїа да би́и Се́рбїа, и҃ въ двѣ́ годи́ны що сѧ находи́ха Се́рбытѣ въ бо́й, Че́рный Гео́ргїй 1806 притнѣ́ Бѣлгра́дъ, Слава́къ и҃ Ни́шъ. 1804

Въ това̀ вре́мя разгорѣ́сѧ война̀ межѹ Рѡ́ссїа и҃ Тѹрцїа. Въ примире́нїето на та́а война̀ въ Бѹкоре́шкїатъ догово́ръ, 1812 Рѡ́ссїа и҃спосрѣ́дствова а҃мнисти́а на Се́рбскїатъ наро́дъ, и҃ го предшста́ви на Ѳу҃лта́нската о҃тѣ́ческа ми́лость, а҃ Че́рный Гео́ргїй повѣ́гна и҃зъ Се́рбскитѣ предѣ́лы. Ѧ҃ когато Хѹрши́дъ Паша̀ до́йде въ Се́рбїа и҃ ѿкладà Бѣлгра́дъ, Че́рный Гео́ргїй сѧ варна̀ да помо́гни на сво́итѣ бра́тья и҃ загѹби живо́татъ си. Милости́выатъ Ѳу҃лта́нъ Махмѹ́дъ за да вслади́ ми́ръ и҃ тишина̀ въ та́а страна̀, прово́ди

1814 Топа́лъ-Ѧ́ѣдй-Бе́а да приглѣ́да и́ да ѡ̂кажи́ на та́а земла̀ состоа́нїето. То́йзи до́брый Мѵ́сѵ́ма́нинъ предста́ви на Сѵ́лта́натъ, чи докрѣ́ ще́ше бы̀ а̂кѡ на хрїстїа́нытѣ са дозво́лаше о̂со́бно тѣ́хно правле́нїе, а̂ на Тѵ́рцытѣ въ Бѣлгра́дъ о̂со́бно тѵ́рско правле́нїе. Человѣколюби́выатъ
1815 Сѵ́лта́нъ позна̀ за добро̀ нѣгѡватъ совѣ́тъ, и́ Се́рбытѣ подъ но́выатъ си предводи́тель Господа́ра Ми́лоша Ѡбре́новича
Дек. 15 полѵ́чи́ха со́бственно хрїстїа́нско правле́нїе. Това̀ собственнозако́нното правле́нїе на Се́рбїа оу̂тверди́са и́ са оу̂лѵ́чшй чрезъ
1826 догово́рытѣ дѣто ста́наха междѵ́ Рѡ́ссїа
Окт. 6 и́ Высо́ката По́рта въ Ѧ́ккерма́нъ и́ Ѧ́дрїанопо́ль до то́лкось, што̀ Се́рбскїатъ Пре-
1829 свѣ́тлый Кня́зь Господа́рь Ми́лошъ Фео́дѡровичь Ѡбре́новичь, ко́йто се́га благополѵ́чнѡ владѣ́й въ Се́рбїа, сасъ Сѵ́лта́н-
1830 скїй хатишери́фъ, подтверди́са Кня́зь
Ное. 30 Се́рбїи наслѣ́дственнѡ на фами́лїата не́гова. Найпо́слѣ пред и́ ма́лкѡ дни́
1833 Ное. 22 Пре-
1835 свѣ́тлый Господа́рь Кня́зь Ми́лошь ѿти́де въ Кѡнстантино́поль по призва́нїе Сѵ́лта́ново, и́ съ това̀ придо́кы̀ і̂ѡщи по голѣ́мы по́лзы за своето о̂те́чество.

2. Гре́цїа.

Гре́ческїатъ наро́дъ въ разли́чны времена̀ ѿпытва́са да си до́кы̀ незави́симость. Преди нѣ́колкоси годи́ны Гре́цы о̂тдале- 1814
че́ны о̂тъ сво́ето о̂те́чество нача́наха да сообразя́ватъ въ разли́чны мѣ́ста̀ въ Ѥвропа содрѵ́жества, на ко́ито гла́вно дви-
1821 же́нїе гла́ви́са найпо́слѣ въ Молдо-Вала́хїа, Фев. 23
и́ Пелопо́ннисосъ (Море́а). Гре́ческїатъ въ Молдо-Вала́хїа матѣ́жь, дѣто нѣ́мѵ́ нача́льникъбѣ́ше Прѝнцъ Ѧ́лекса́ндръ Ѝпсила́нти, не са́мѡ повре́ди несно́снѡ си́чкитѣ сосѣ́дны земли́, но і̂ѡщи съ разбо́йническото си поведе́нїе начерта̀ въ Ѝсторі́ата оу̂кори́зна за Гре́ческїатъ наро́дъ. Въ Море́а 1822
и́ зна́чало Гре́цытѣ и́ма́ха оу̂спѣ́хъ въ 1824
предпрїа́тїето си, но бли́зѡ бѣ́ше да са ѡ̂кълада́ятъ о̂тъ Ѳтома́нскитѣ войскѝ и́ о̂тъ Ѝбраи́мъ-Паша̀ Ѥги́петскїй, а̂кѡ 1825
сою́зныгѣ си́лы Ѧ̆нглїа, Рѡ́ссїа и́ Фран- и́
цїа не и́мъ помо́гнаха. Несогла́сїето и́ 1826
Па́ртїитѣ (тара́фытѣ) бѣ́ха и́ са̄ и́ до дне́сь найголѣ́мата сла́бость на то́йзи наро́дъ. Слѣ́дь нѣ́кое вре́ма гла́ви́са въ 1827
Гре́цїа Гра́фъ Ѝоа́нни́съ Каподи́стрїа, дѣ- Ѝан. 20
тото́й нарѧ́дѝ старѣ́йшенство, а̂ то́й бѣ́-

ше Предсѣда́тель и́ли Правѝтель на вре́менното Гре́ческо Правѝтелство. То́й прекрати́ ма́лкш несогла́сїето, и̂ предъго́тваше Гре́ческїатъ наро́дъ за Самодержа́вна Мона́рхїа, а̂ Мона́рхатъ Прѝнцъ Лео́полдъ Саксо-Ко́бургъ, по содержа́нїето на
1830 Фев. 3 Лондо́нскїатъ сою́зъ на трѝтѣ речѐнны Мона́рхїи, за примире́нїето на Гре́цїа, назначѝся да вазлѣзи на престо́латъ на Гре́цїа. Между́ това̀ непостоа́нството на Гре́ческїатъ наро́дъ въ Море́а пакъ се разыгра̀ о̂тъ несмы́сленны Своеволю́бцы, и̂ и̂зыграваньи на тѣ́хната глу́пость ста́-
1831 Сеп. 27 на Гра́фъ Каподи́стрїа, дѣтоне́го оу́бѝха ко́га́то бла́заше въ це́рква.

1829 Сеп. 2 А̂дрїанопо́льскїатъ догово́ръ на послѣ́дната между́ Ту́рцїа и̂ Ру́ссїа война̀, по о̂снова́нїето на рече́нныатъ Лондо́нскїй сою́зъ, да́ди полити́ческо бы́тїе на Гре́цїа, назначѝся Баварі́йскїатъ
1832 Маї 7 Прѝнцъ О̆́ттонъ Царь на Гре́цїа, ко́йто, като до́йде въ Гре́цїа подъ вмѣстоца́рствїе царова̀ дору достѝгна на зако́нный во́зрастъ, па сега вазлѣзи пра́вильно на Гре́ческїатъ престо́лъ и̂ поѐмна ко́рматъ на Гре-
1835 Маї 21 ческото ца́рство въ со́бственно своѐ оу́правле́нїе. Царь О̆́ттонъ сега оу́ради Сена́тъ о̂тъ

Гре́цы ту́зе́мцы, и̂ сѝчкитѣ до сега раздо́ры се прекрати́ха. Баварі́йскїатъ ца́рь 1836
О̂те́цатъ на не́гвото Вели́чеството Ца́ря Гре́ческаго О̆́ттона, наxо́ждася при сына̀ си въ Гре́цїа.

Бе́лгїа.

Белгі́йскїатъ наро́дъ по Вїе́нскїатъ догово́ръ прило́жися на О̂ла́ндското ца́рство. Бе́лгитѣ поискаха да се о̂тдѣлѧ́тъ о̂тъ О̂ла́нда и̂ да си прїе́мнатъ пакъ незави́сима самосто́йность. Поди́гнахася проти́въ О̂ла́ндскїатъ ца́рь, и̂ слѣ́дъ мно́гш кровопроли́тїе и̂ съ воѐнна по́мощь на Францу́зка войска̀, по сою́зническо и̂̀-предъле́нїе на А̂нглїа, А̂встрі́а, Фра́нцїа, Ру́ссїа и̂ Пру́ссїа, о̂тдѣли́ся Бе́лгїа о̂тъ О̂ла́нда и̂ ца́рь Белгі́йскїй ста́на Прѝнцатъ Лео́полдъ Саксо-Ко́бургскъ, ко́йто сега цару́ва та́мъ.

По́льша.

Пола́цытѣ въ Варша́вскїатъ О̆́кру́гъ по Вїе́нскїатъ догово́ръ предста́вихася на Ру́ссійскїатъ Дво́ръ. Ру́ссійскїатъ Ѷмпера́торъ А̂лекса́ндръ Па́вловичъ I. да́ди мно́гш прейму́щества на По́льскїатъ наро́дъ, комуто вмѣстоца́ри сѣ́ха Пола́цы а̂ Вели́кїй

Кнáзь Кωнстантúнъ Пáвловичь Войскона-
чáлникъ тѣмъ. Тóйзи нарóдъ дúшаше
голѣ́ма благозакóнность подъ Рωссíйскїатъ
скúптръ, но неблагодарностьта̀ и̂
непостоáнството на Пóлскитѣ безúмни-
цы, взбúнтовà Пóльскїатъ нарóдъ про-
тúвъ Рωссíйскїатъ Монáрхъ, и̂ за начáло
на предпрїáтїето си вúдѣхаса̀ да оубí-
атъ свóйатъ Войсконачáлникъ Íмпера́тор-
скїатъ брáтъ Велúкаго Кнáза Покóйника
1830 Кωнстантúна Пáвловича. Рωссíйскїатъ
Íмперáторъ Николáй Пáвловичь I. съ óтé-
1831 ческо сожалéнїе почáквà ги данѡ́ да бѫ̀
и̂ да са покáатъ, но тíи, âкѡ и̂ да йма-
1832 ше междѹ тѣ́хъ разúмны человѣ́цы, кóй-
то говóраха да йскатъ прóшка óтъ свóй-
атъ цáрь Всерωссíйскїатъ Монáрхъ, като
нирачúха да ги послѹ́шатъ, съ́мнаха са
подúрь вѣтровúмнытѣ главы̀ на мла́ды-
тѣ легковúмны мóмацы, разгорѣ́ха кро-
вопролúтнѣйшїй бóй, кóйто сасъ нейсчéт-
ны и̂ значúтелны жéртви са прекратѝ,
óтъ Главнокоманду́ющїи Пáскевича Ври-
ванскаго, кóйто и̂ полѹ́чи йма Кнáзь
Варшáвскїй и̂ сéга е̃ Вмѣстоцáрь въ Пóль-
ша.

Ю́жна Амéрика (Внѝ-Дюннѐ), и̂ за́пад-
ната Йндїа̀ нéйна.

Тáа странà въ 1462 годúна найдеса̀
óтъ Христóфора Колóмба. Вѣрωпéйскитѣ
царѐ â наймнóгѡ Íспáнїа, Портѹга́лїа,
Áнглїа и̂ Фрáнца впѹ́снахаса̀, та засе́-
лиха тáмъ мнóгѡ пресе́лницы, и̂ закоре-
нúха цáрската си влáсть въ тáа тóлкосъ
óтдалечéна óтъ нáшата землà страна.
Тáа тѣ́хна влáсть продожавáса̀ доскóрѡ
тáмъ, но óтъ 1800 лѣ́то до днéсь мнó-
гѡ матéжи и̂ вѹ́нтови стáнаха, и̂ най-
пóслѣ тѣ́йзи разлúчны Áмерикáнски О̃́-
бласти óтмéтнаха óтъ сéвеси хомóтьатъ
на Вѣрωпéйскитѣ царѐ, и̂ сéга са оупра-
влáватъ подъ закóны найсвобóдны, безъ
царѐ, â тóлькѡ подъ Предсѣда́тели, дъ-
тотѣ́хъ йзбúра нарóдатъ. Тáа землà йма
голѣ́ма воéнна сúла, защóто мнóгѡ
óбласти йма кóйто са соединéны помеж-
дѹ̀ си да си помáгатъ, и̂ сéга блúзѡ е̃
да са сплетѐ въ бóй сасъ Фрáнцїа, âкѡ
нѣкакъ са непогодáтъ помеждѹ̀си.

1836 Íанварїа 1. дéнь.

Типографи́чески погрѣ́шки.

Ли́стъ.

8	начѣтали	чити	начѣ́нали
14	бога́тство	—	бога́тство
22	Маро́ло́нъ	—	Мара́ло́нъ
23	Персы́дскитѣ	—	Персі́дскитѣ
28	Ѧрбе́лъ	—	Ѧрбе́лла
41	оубы́ли	—	оуби́ли
43	пора́доцъ	—	пора́доцы
57	ѡбсѣ́пили	—	ѡбсѣ́били
69	Снися́тельатъ	—	Списа́тельатъ
76	споско́йствїе	—	споко́йствїе
—	(сарома́шеството)	—	(сирома́шеството
94	нсзави́симы	—	незави́симы
98	дѹби́ли	—	оуби́ли
102	си́ли	—	ѕи́лы
110	вѣ́на	—	Вїе́на (Бѣчь)
111	сла́та	—	сла́вата
—	тарго́вы	—	тарго́вны
123	добродѣ́тельныатъ	—	докродѣ́тельныатъ
124	йсто́чници	—	йсто́чницы
126	8. Ѧнглїа и Герма́нїа	—	Ѧвстрїа и Герма́нїа
137	Їмпер: Франц: I. оумрѣ		въ 1835 Февр: 20.
139	вознам́рилися	—	вознамѣ́рилися
145	мысла	—	мысль
146	Рwссіиськитѣ	—	Рwссійскитѣ

Между о, ѡ и оу вкра́дохамися мно́гѡ правописа́телны погрѣ́шки и въ ы дѣ́годи, а ѕ совсѣ́мъ рѣ́дкѡ и́ма, защо́то наро́чнѡ нира́чихъ да го оупотребя́, каквото и ѱ и проч.

РѢ́ЧНИКЪ ИЛЍ ЛѢКСИКО́НЪ

НА

Славе́нски рѣ́чи кои́то тре́ба да ся присвоя́тъ въ на́шатъ а̂зы́къ, а̂ ги О̂ткры́вамъ и сасъ тѹ́рски за да оу́лесня́ прочита́тельатъ да прочи́та полноразѹ́мнѡ, що́то чите́, и да ги запо́мни та да ги оупотребля́ва и въ гово́ратъ си, за да ся ѡ̂чи́сти а̂зы́катъ ны О̂тъ чѹ́жды рѣ́чи.

Ѧ.

Ѧ́радъ, гра́дъ въ Ѧ̆сїа. πόλις εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ѧрбе́ль, гра́дъ въ Ѧ̆сїа. πόλις ἐν Ἀσίᾳ.

Ѧриѳме́тїка, смѣ́тница, числи́телница, хесапъ-наамѣ. Ἀριθμητική.

Ѧрхитекто́ра, занама́тъ дѣто оу́чи какъ да корди́сва человѣ́къ добрѣ́ ка́ща, гемі́я, и пр. ἀρχητεκτονική.

Ѧрхипела́гъ, море́то о́колѡ мо́ра, зове́ся Ѧрхипела́гъ. Ἀρχιπέλαγος.

Ѧтлантѝческо, е̂дно̀ мѣ́сто въ Оке́анъ морѣ. ἀτλαντικὴ θάλασσα.

Ѧстроно́мїа, занама́тъ наѹ́ка дѣто оу́чи мѣ́стинито на звѣ́здытѣ и проч. Ἀστρονομία.

Б.

Благослове́нїе, Благослове́нїе са зовѣ́ сѫ́ка Ѥсто́рїа кото дре́вго прека́зва, а̂ дре́вго са разѹмѣ́йка, и́ли говѣ́мъ е̂ лажли́ва, каквото е̂ йсторі́ата на й́долскитѣ бого́ви. Μυθολογία.

Безпоря́дный, безъ ни́какакъ ре́дъ, чи́нъ. σύγχυσις. ἄτακτος.

Безпрестя́нный, дѣто сѫ́кога са чи́ни нѣ́що. ἀκατάπαυστος.

Безмѣ́ный, дѣто ни́кога са непромѣня́ва (деши́лмеенъ). ἀνάλλακτος, παντοτινὸς.

Библїоте́ка, книгохрани́лище, мѣ́сто дѣто стоя́тъ многоразли́чны кни́ги прочита́телны. Βιβλιοθήκη.

Благодѣ́нствїе, сѧ зовѣ́ дѣ́то да прѣминѐ́ва человѣ́кѫ благополѐ́чно жи-вó́тат си. *Εὐημερία.*

Благоразу́мный, дѣ́то да и́ма человѣ́кѫ до́бар оу́мъ и̑ ра́зумъ. *φρόνιμος, συνεχὴς διαριτικὸς.*

Благотво́рный, дѣ́то да лю́би да стрѐ́ва добро̀ дрѫ́гимъ. *ἐυποιὴς, ἐυπραγὴς.*

Благовѣстро́йный, добрѣ́ оу́чинѣнъ, оу́ра-дѐ́нъ. *καλοοικονομημένος.*

Блаже́нъ, ра́достенъ, бѣ́лъ, безгрѝженъ. *Μακάριος.*

Блаже́нство, ви́ждь блаже́нъ.

Бланстáтелный, дѣ́то да чи́ни человѣ́кѫ сѣ́кога гоа́ѣмы и̑ добры ра́боты кѫ ю̑на́чество, свѣ́тлый. *λαμπρὸς.*

Богодъхнове́нный, дѣ́то да е̑ нѣ́кой о̑тъ Бо́га вды́ханъ и̑ по́ленъ сѧ съ мѫ́дрость. *Θεόπνευστος.*

Бра́нь, бо́й, воина̀, сѣфе́ръ. *ἐκστρατεία.*

Бѫ́лла, оу́ре́дный зако́нъ. *διάταξις.*

Бѫ́нтъ, дъзмхѫ́ръ, ба́шъ-калдирма́къ. *ἀποστασία.*

Бы́стрый оу́спѣ́хъ, чикра́стъ, ба̄рзъ. *ταχὺς δρομέος.*

В.

Ва́жно, и̑хтибарлі́а, μαλακαταία. *ὑπολῆπτικὸν, σημαντικόν.*

Ва́жность, и̑хтиба́ръ. *ὑπόληψις, σημαντικότης.*

Васса́лы, Подкла́стницы. *ὑποτελὴς.*

Ваа́нїе, марангозлѐ́къ на ка́макъ ташь-марангозлѐ́в. *γλυπτικὴ.*

Великолѣ́пнѡ, донатлі́а, донати́сано. *μεγαλωπρεπῶς.*

Ве́рсть, пѣ́ть ве́рсти два̀ сахáта. *βέρστι.*

Верхо́вный, найва́шатъ, найглавата́рьатъ. *ἀνώτατος, ὑψηλότατος.*

Взаи́мна, взаи́мно добро сѧ зовѐ кога̀ е̑ди́нъ дрѫ́гимъ стрѐ́ва добро̀. *ἀμοιβαῖα.*

Взѣнтова́нїе, ба́шъ-калдирма́къ. *ἀποστασία.*

Ви́дъ, лицѐ, о́бразъ, тюрлі́а. *εἶδος.*

Влады́чество, влады́чество сѧ зовѐ кѫ законода́тельство, о̑нзи чевирмѐ́къ на е̑ди́нъ наро́дъ, дѣ́то та́мъ зако́нытѣ нѣма̀ сла́шатъ, а̑мѝ зако́нъ е̑ о̑нова̀ што речѐ найголѐ́мыатъ, хакимизли́къ. *δεσποτισμὸς.*

Владѣ́нїе, юлкѐ и̑лѝ хюлкѐ. *κράτος, ἐξουσία.*

Власть, хїо́кюмъ. *ἐξουσία, ἰσχὺς.*

Вліа́нїе, намѣ́ра, смѣ́ла, правдина̀ за да мо́жишь да зна́и̑шь дѣ́ що пра́ви и̑лѝ що мы́сли дрѫ́гій нѣ́кой, каквото сирѣчь, сѝлнитѣ ца́рства мо́гатъ да сѧ намѣ́сватъ кѫ ра́ботытѣ на сѝчкитѣ дрѫ́ги помáлки ца́рства. *εἰσροὴ, ἐπιροὴ.*

Вниманїе, слѫшаньи сасъ о̑тво́рины оу̑шѝ: втрѫщѐно (голѣ́мо) слѫшаньи. *προσοχὴ.*

Вну́тренный, ва́трешный, свóйсн. *ἐσωτερικὸς.*

Внѫшáкамъ, вни́скамъ ти кѫ оу̑ма̄тъ. *ἐνωτίζω.*

Воева́вшїе, дѣ́то бы́ли кѫ цѐнкъ, сефе́рь е̑денлѐ́ръ. *πολεμήσαντες, πολεμοφορήσαντες.*

Воéнный, цѐнкчі́а, *πολεμικὴς, πολεμοφόρος.*

Воздви́гнатъ, вадви́гнатъ, напра́кенъ. *ἐγερμένος.*

Возмѫщѐнїе, карищмаа́йкъ. *σύγχυσις, ταραχὴ.*

Возна́мѣ́рамсѧ, и́мамъ, стрѐ́камъ нїѐ́тъ. *σκοπεύω.*

Возсіа́лъ, свѣ́тналъ, просвѣ́тналъ, шавкланми́шъ. *ἔλαμψε.*

Возставобла́камъ, поды́гамъ о̑тнова. *ἀνθὶς αποκαταξαίνω, ξαναποκαταξαίνω.*

Возторжествова́камъ, що речѐ кога̀ нѣ́кой надвы́й нѣ́кого чи добы́ва чѐ́сть. *θριαμβεύω, ἐν θριάμβω πανηγυρίζω.*

Волѣнїе, кога̀ нѣ́кой наро́дъ като о̑тъ далга̀ сѧ бі́я тѣ̀ та́мъ тѣ̀ та́такъ. *κυματισμὸς.*

Волнѐ́камъ, като̀ далга̀ сѧ бі́я, ви́ждь волнѐ́нїе. *κυματίζω.*

Воорѫжа́камъ, о̑бира́жкамъ, сила́хладѝсамъ, напра́камъ да сѧ востротúкатъ сасъ сила́хъ. *ἁρματόνω, διεγείρω ἐνατίον τινὸς.*

Воплощѐнїе, Бо́гъ Їисо́съ Хрїсто́съ, за да ста́ни человѣ́къ, зачѐ́сѧ кѫ прѣсвѧта́ѧ дѣ́ва Богороди́ца Мария, и̑ спора́дъ человѣ́чество е̑ствество̀ заѐ́мнасѧ нѣ́що о̑тъ человѣ́ческата па́лкь за да ста́ни совершѐнъ человѣ́къ. *ἐνσάρκωσις.*

Востротивлѐнїе, карши́етмѐ́къ ѣсилйклѐнъ. *ἀνθίστασις.*

Восто́къ, и̑сто́къ, гюндо́вѣсъ. *ἀνατολὴ ἡλίου.*

Восто́ргъ. восто́ргъ сѧ зовѐ о̑нова̀ дѣшѐвното разарѐнїе, що го полвча́ва человѣ́къ кога̀ гля́да и̑лѝ кога̀ слы́ша чи нѣ́когиси нѣгокытѣ пра́ведны бы́ли сла́вны, а̑ гéга нѣ́кой ги хва́ли, каквото Моусе́и̑, като ви́дѣлъ е̑дно́го Фараони́танина чи бі́е е̑дного е̑диноплеме́нника нѐгова̀ Їсраилта́нина, и̑спалнилсѧ о̑тъ восто́ргъ, и̑ оуби̑ о̑нова Фараони́танина, това̀ стáна и̑ дрѫ́гъ пáтъ, дорѡ най-по́слѣ Моусе́и̑ и̑зкѣдѝ свóитѣ бра́тья Їсраилта́-

нитѣ ѿтъ ѻны́е мѣстà дѣто тáмъ глѣдаше чи гà хвлáше нѣгѡватъ ро́дъ. Гнѣвъ камъ ѻтмащéніе. ἐνθυσιασμὸς.

Востóчный, и҆сточный, гóнъ-доколѣ. ἀνατολικὸς.

Вождьшеклáкамъ, ще рече́, когà нѣкой и҆ли ѻтъ оу҆плáшбаньи, и҆ли ѻтъ дрѣго нѣщо, и҆згѣбити кзакли́катъ, à ѻзъ гаръ хорáты и҆ли гаръ помощь напрáкамъ го пáкъ кзакли́а, каквóто чи мѧ вдыхáмъ ѻтнова дѣшà, дáкамъ мѧ корáжъ. ἐμψυχώνω.

Впрочемъ, калáнъ квѣ́рь, бондáнъ-гóкра. εἰς το ἑξῆς κατὰ τάλλα.

Всеóбща, дѣто гúчко ѿбщ҃ема. Γενικὴ.

Всемúрный, ан, ое, дѣто ѿбщ҃éма гúчно що ѥ́ ста́нало въ гвѣтáтъ. Παγκόσμιος.

Всесúлный, найсúлный, ѐнквѣтан, квѣтанлúрнъ квѣтанiя. Παντοδύναμος.

Вúгоды, кáровки, пúчелки, добúвка. κέρδος, ὄφελος.

Вúмыслы, и҆змúсланита, мнѣнiáта недостóйны завѣ́рканьи. Στοχασμοὶ προυποθέσεις μὴ ἀξιόπιστοι.

Вѣнценóсный, дѣто нóси вѣнéцъ за нѣкаквый бладарúкъ, челѣнк-ташiáнъ, нишáлни-и҆фтиха́рли, кавалéръ. ξεφανοφόρος, βραβειοφόρος.

Вѣроисповѣ́данiе, вѣ́ра, и҆мáн-гетирмéкъ. ὁμολογία δόγματος.

Вѣролóмецъ, когà гà ѿбкáрзи человѣ́къ да ѥ́ вѣ́ренъ на нѣ́що, чи пóслѣ гà ѻтфáрли зовéла вѣролóмецъ, гúрчь вѣростврши́тель, вѣроснúпникъ. παραβάτης πίστεως, ὁ μὴ φυλάττων ἐκεῖνο εἰς ὃ ὁποῖον εἶπεν ὅτι θέλει διαμένει πιστός:

Г.

Геѡграфiя, землеописáнiе. Γεωγραφία.

Геѡмéтрiя, землемéрiе. Γεωμετρία.

Герѡ́й, ю҆нáкъ, каχраманъ. ἥρως.

Геро́йство, ю҆нáчество, каχраманлúкъ. ἡρωϊσμὸς.

Гúбель, погúнбани, фéдъ-ѻлмáкъ. ἐξολοθρευσμὸς.

Главнокомандýющiй, Сераскéръ-Баши. Ἀρχηστράτιγος.

Господúствующiй, въ гàко цáрство ѻтъ кóйто народъ и҆ вѣ́ра ѥ́ цáрьтъ, той народъ и҆ тiя вѣ́ра гà зовѣ́ господúствующiй, каквóто въ тѣ́рско господúствующiй гà Моамета́нытѣ. κυριεύων, ουσα, ον.

Господáрство, тáа рѣ́чь въ Рѣ́сскiатъ ѧ҆зúкъ и҆ма мнóго ѿ҆вéматално значенiе и҆ барло добрѡ̀. Тáа рѣ́чь трѣ́ба да ѧ҆ приспóимъ и҆ нúи въ нáшатъ ѧ҆зúкъ, защóто безъ нéа нѣщѣ мóжемъ. Колко добрѣ́ ѥ́ когà речѣ́ рѣ́ссинатъ всú господáрства земли́, ѧнѣ всú цáрства земли́. Защѡ̀ господáрство ѥ́ гàко мѣ́сто, коéто и҆ма своúтѣ гúноры и҆ по свóи закóны гà чевирдúсва, ѧлла нѣ ѥ́ и҆ цáрство, гúрчь господáрство ѥ́ Сéрбiа и҆ Влáхiа, ѧлà Господáрьатъ, (и҆ли по добрѣ́ Господáрьатъ) ни ѥ́ и҆ цáрь. Заради́ тоκà Рѣ́ссытѣ Господáрства назовáтъ всообщѣ гàка самостóйна óбласть, ѧ҆ ѻсóбно гàка мóжи пáкъ дàса назовѣ́ спóрадь тúтлатъ на Господáрьатъ нéинъ: Импéрiа, Цáрство, Ригáтъ, Дéкатъ, Принципáтъ, Господарáтъ, Воéводство, Аристократiа, Димократiа, и҆ прочàа. ἐξουσία, κράτος.

Господáрь, начáлникъ на ѐдно господáрство. Κυριαρχης.

Граждáнска, дѣто ѿпúска свѣтски рáботы, ѧ҆ нѣ церковны, свѣтска. κοσμικὴ.

Грани́къ, рѣкà въ Мáла-Áзiа. ποταμὸς, ὁ Γρανικὸς ποτὲ εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν.

Грѣбы, человѣ́цы гà непросвѣщéнныть народы, защо ги кáжнмъ бáрбары, свро́бы, хобнà, кабà, черкúнъ и҆нгансизлúи, ἀπολίτευτοι, σκληροὶ, βάρβαροι.

Д.

Движéнiе, помѣстаньи, дúганьи ѻтъ ѐдно мѣ́сто на дрѣ́го, и҆ли двшéвно движéнiе каквóто, н. п. когà глѣ́да человѣ́къ да оу҆непрáвдáватъ нѣкого смощáвага двшáта мѧ и҆ като чи и҆ска да ѻтмúсти на ѻногóка дѣто оу҆нипрáвдáка. κίνησις, ἀγανάκτησις, κίνησις ψυχῆς πρὸς ἀγανάκτησιν.

Держáка, клáсть, óблаcть, цáрство, Господáрство. κράτος, ἐξουσία, Πολιτεῖα, χώρα.

Держабоправлéнiе, ви́ждь Монáрхiа. ἰδὲ Μοναρχία.

Дерзнáлъ, смѣ́лъ, н, п, какъ дерзнà да оу҆чúнишь, и҆ли какъ смѣ́й да оу҆чúнишь тúй; τόλμη, θάρσος.

Диктáторъ, тúтлъ па нѣконси Романски народоправúтели. Δικτάτορ ἐθνοδιοικητὴς ποτὲ τῶν ῥωμάνων.

Добродѣтель, когà человѣ́къ чúни гàкога спóрадь каквóто мѧ заповѣ́да говѣ́стьтà, гúрчь спóрадь Iисýса Хрiстóво-

то повелѣнїе: ни стрѣвай дрѣгимѫ, щото нещѣшь да ти стори дрѣгїй, ще речѣ чи има добродѣтель, добростор-никъ. ἀρετή.

Довольство, волѣкъ, ганелйкъ. ἀφθονία, πλουσιοπαροχότης.

Договоръ, кѣвилъ, вондрѣктъ. συνθήκη.

Долговремененъ, дѣто да живѣй, йли да пребади долго врѣма. Μακροχρόνιος.

Домогванїе, когѫ человѣкъ по законъ има правда на нещо, мѣтохъ, правдина на смѣта, на мирязъ, шафиликъ, йли пакъ когѫ нѣкой ищка да вѣпи нещо, й има толкось пари, рѣкѣвамы той можи да ся домогни до толкось. εὔλογος, νόμιμος, δικαιολογὴς, αἰτία ὑπεροχῆς, κληρονομίας, ἰδιοκτήσεως, τινὸς πράγματος.

Домъ, кѫща, йли къ политїческо значенїе рѣкѣвамы, Австрїйскїатъ Домъ, сирѣчь Царската фамилїа на Австрїа. σπῆτι, οἶκος, τὸ βασιλέως τὴς Αὐστρίας.

Достойнство, когѫ нѣкой є достоенъ за єдна работа, кажимъ има достойнство. ἀξιότης.

Достопаматенъ, достойнъ за запомнанье, за забѣлѣжанье. ἀξιωσημείοτος, ἄξιος μνήμης.

Дрѣвна, бѣтха, стара. ἀρχαῖα, παλαιὰ.

Дѣйствїе, работини. ἐνέργεια.

Дѣятеленъ, дѣто не сѣдй празенъ, обыча да ся находи къ работа, чалишканъ. ἐνεργητικὸς, ἐπιμελὴς.

В.

Единовременно, многѡ нѣща дѣто се въ єдно врѣма ся стрѣватъ, ще речѣ єдиновременно ся чинатъ. ταυτοχρόνως, συνχρόνως.

Единомыслено, въ єдна рѣвна мысль смы, бирзъ-акилдасъ. ὁμογνωμόνως.

Единодѣшно, сѣдѣшно смы, бирзъ-джандисъ. ὁμοψύχως.

Єжегодно, кѣта йли сѣка година. ἐκαετοχρόνως.

Єкзархатъ, Єкзархїа. ἐξαρχία.

Ера, начало на годишнятъ чѣтъ на нѣкоя работа, каквото на христїанството, годинытъ ся начѣватъ отъ Р. Х. а на Тѣрцытѣ отъ побѣгванїето на Моамеда въ Мекка. καιρος ἀρχῆς χρονολογίας.

Епоха, преминѣвани нанѣколкоси години, въ които ся ся славнйли многѡ работы, назобавали єпохѫ, н. н, Болгарската Исторїа можи да има три єпохи: 1. єпоха отъ начало на йдолопоклонството на Болгарско, дорѡ до крещенїето Болгарско. 2. єпоха отъ Крещенїето Болгарско, дорѡ, до паденїето на Болгарското кралѣство, 3. єпоха отъ паденїето на Болгарското кралѣство до сегашнытѣ времена. ἐποχὴ.

Естѣствена, натврална. φυσικὴ.

Єфратъ, рѣка въ Азїа. εὐφράτης ποταμὸς ἐν Ασία.

Єшафотъ, джелатъ йлади. Γιωλετίνη.

Єнографїа, народоописанїе. ἐθνογραφία.

Ж.

Жадность, жаднѣнье. δήψα.

Желанїе, хавѣсь, йщахъ. ἐπιθυμία.

Железодѣлїе, демирджилйкъ σηδιρουργικὴ.

Жертва, корбанъ гетирмѣкъ. θυσία.

Жестокость, дѣшѣвна, сердѣчна ложава лютина, пѣкъ-джанликъ. σκληρότης.

Живописанїе, осталикъ на зографїа дѣто докара нѣкое лице какъвто чи є живо, дѣто кажимъ като чи щети продѣма. ζωγραφικὴ.

Животно, сако нѣщо дѣто има живинà въ себѣси, йли дѣша зовѣла животно, а человѣкатъ словѣсно животно. πᾶντὶ ζωὴν ἔχον.

Жилище, мѣсто за живѣны, сѣдѣньи. κατοικεία, οἴκησις.

Жребы, оные които въ йдолопоклонството закаваха корбанытѣ, каквото днѣсь оу Єврейтѣ хахамытѣ. θύται.

З.

Заблаждѣнїе, загѣбванье. ἀπολωλότης.

Завинима, сако нѣщо дѣто ни є само на себе сабїа, то завинси отъ дрѣгиго, каквото Влахїа й Сѣрбїа отъ Тѣрското Царство. ἐξάρτητος, ἐξαρτος.

Завоевайнїе, сасъ джѣнкъ притнѣманьи. κυριευσις δία πολέμου.

Завоевателъ, сасъ джѣнкъ притнѣмникъ. δία πολέμου κυριευτὴς.

Завѣса, закрыйка. Καταπέτασμα.

Завѣщанїе, зарачванье запокѣдванье оустменно йли пйсменно. ἐντολὴ, παραγγελία ἔγγραφος ἢ διὰ ζώσις φωνῆς.

Заговоръ, каквамашликъ. συνδιάλεξις περὶ συνθηκης.

Законода́тель, дѣто да́ка зако́ны. *Νομοδότης.*

Законода́телство, наўка дѣто о᷑ўчи человѣка да зна́й да напра́ви зако́ны. *Νομική.*

Замире́нїе, Бараши́къ. *εἰρήνη, εἰρήνευσις.*

Замѣча́нїе, нѣшо достои́но за пригле́дканьи. *Παρατήρησις.*

Занима́нїе, дѣто да ся о᷑упражна́ва нѣко́й въ нѣшо. *ἀσχολεία.*

Зана́тїе, Занима́нїе.

За́падь, мѣ́стото дѣто зате́да, захо́ди слънцето. *Δύσις.*

Запа́дный, нѣко́й о᷑тъ къмто западь. *Δυτικὸς.*

Заточе́нїе, кѣ́чно къ гюргюнъ. *ἐξορία διὰ βίου.*

Защи́та, запа́зканьи. *ὑπεράσπισις.*

Защище́нїе, Защи́та.

Злодѣа́нїе, Злоупотрѣ́канье. *κακοποίησις, κακία.*

Зловмишле́нїе, Злъ мы́слъ. *κακοβουλεία, ἐπιβουλή.*

Зодчѣ́тство; занима́тъ да познава о᷑ны́е звѣ́здьі що ся зовато́ дванайсе Зо́дїата, на ко᷑и́то по кръ́гатъ карки́ слънцето. *Ζωολογία.*

Зрѣлище, сѣнръ, глѣ́данье на нѣшо́ йли о᷑чевидно, йли о᷑мственно, Театръ. *Θέατρον.*

И.

И́го, хомо́тъ, воюндръ́къ. *ζυγὸς.*

Идолопокло́нство, кла́нанье на и́дѡлы, а᷑нѣ и́стинному Бо́гу. *εἰδωλολατρεία.*

Идолослужѣ́нїе, дѣто слъ́жка на и́дѡлы. *εἰδωλολάτρης, ἱερεῦς εἰδώλων.*

Изби́рательно, дѣто по о᷑тборъ на наро́датъ ста́ка царь нѣко́й. *κατ' ἐκλογήν.*

Изде́ржки, ра́зность, хърчь. *ἔξοδα.*

Изнѣ́жены, дѣто о᷑тъ мно́го кебарли́къ ста́нали нари́нъ. *τρυφηλοὶ, τρυφεροὶ, τελιχάτοι.*

Изоблі́їе, Берекѣ́тъ. *ἀφθονία, εὐκαρπεία.*

Изобрѣ́тенїа, пѣ́рво и᷑здыра́ньи, и᷑змы́сланьи на нѣко́е нѣ́шо. *ἐφεύρεσις.*

Изрождѣ́нницы, ко᷑и́то о᷑тъ дрѣ́вниго са ражда, какво́то дѣца́та са и᷑зрождѣ́нницы Бащи́ни и ма́ицыни, йли какво́то нѣ́ни Болга́рытъ ны́мы и᷑зрождѣ́нницы на Славя́нытъ. *Μεταγενέστεροι, ἀπόγονοι.*

Изра́дны, Ба́шъ хѣ́бавы; добры́. *ἐξαίρετοι.*

Изтѣплѣ́нїе, о᷑тъ оу᷑мъ и᷑зле́зканьи. *ἔκστασις, θαυμασμὸς.*

Импе́рїа, Ца́рство самовла́стно, и᷑ слабно за голѣ́мы дже́нкови. *Ἐμπέρια.*

И́ндъ, рѣка́ при Индиста́нъ. *ἴνδος ποταμὸς.*

Иноке́рны, Дрѣвоке́рцы, Чѣздоке́рцы. *ἀλλόθυσκοι, ἀλλόπιζοι.*

Иностра́нцы, чѣждозе́мцы. *ἀλλοδαπεῖς, ξένοι.*

Искѣ́ство, зана́тъ, камили́къ. *τέχνη, ἐπιστήμη.*

Испѣ́стно, сасъ зана́тъ камилли́кланъ напра́вино. *ἐπιτηδείως.*

Истѐ, мѣ́сто къ Ази́а Ма́лая. *τόπος ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ.*

Исто́рикъ, о᷑писа́тель на ко́лкото работы ста́катъ къ свѣ́татъ. *ἱστορικὸς, ἱστοριογράφος.*

Истощава́мъ, и᷑знемо́гкамъ, и᷑ззе́мамъ ти дѣшо́й машь. *ἐξαδυνατίζω, καταδυναζεύω.*

Исчезна, Ли́пса, загѣ́бина. *ἐξολοθρεύθη.*

Иероглифы, Писма̀ на ве́тхитѣ Египтяны. *ἱερόγλυφα.*

К.

Калифа́тъ, Е᷑дно̀ ца́рство на Ара́пытъ въ Испа́нїа. *Καλιφάτον.*

Канто́ны, Епархіи къ Оланда. *τὰ Καντόνια τῆς Ολάνδας.*

Ка́чество, тюрлїа, какви́на. *ποιότης, ποιὰ τὰ.*

Кла́ссы, вюлю́цы. *κλάσεις.*

Количество, колчина̀. *ποσότης*

Коло́нїа, прецѣльство. *ἀποικία*

Компа́съ, дени́зъ, гемй пѣ́ватели. *Πυξὶς.*

Кораблестокрѣше́нїе, гемй-батмасй. *ναυάγειον.*

Кора́бль, гемїа. *Καράβι.*

Кори́стъ, ка́рь безъ пра́кедень, йли келепи́рь на дже́нкъ. *λάφυρον.*

Краснорѣ́чїе, сладкогово́рины. *Μέτα κομψότητος ὁμιλία, ῥητορική.*

Кра́ткое, касо. *σύντομον, ἐπιτομὴ.*

Кре́пость, калѣ, сила. *Φρούριον, κάστρον, ἰσχύς.*

Л.

Лаби́ринтъ, Мала̀ къ Крити́съ що а᷑ напра́ви Мино́съ. *Λαβύρινθος.*

Ли́чный, ѭзъ, ѭзѣ. *προσωπικὸς.*

Лѣка́рство, шїирегли́къ, мазмазїйство. *πονηρία.*

Любомі́ръ, Свѣтолю́бъ. *Φιλόκοσμος. ὁ τὸν κόσμον ἀγαπῶν.*

Любороди́ный, дѣто о᷑бы́ча, люби родатъ си. *φιλογενὴς.*

Любочестїе, дѣто о᷑бы́ча за добры́тъ мѣ ра́боты да го почи́татъ. *φιλότιμος.*

Люди, наро́дъ, хора. *ὄλαδς.*

М.

Малова́жно, дѣкамейсъ, багатѣло. *μηκροσήμαντον.*

Манофакту́ры, сако нѣ́шо дѣто са ра́боти съ рака, какъ, платно̀, сѣкно, и᷑ т. д. *χειροτεχνεῖαι.*

Мадима́тїка, наўка на высо́ки хисапы. *Мαθηματικὴ.*

Междоусо́бїе, помеждўси ѣ́динъ врахъ дрўгїй джѣ́нкъ. *ἐμφύλιος πόλεμος.*

Мемфи́йско, дѣто ѣ́ о́тъ градатъ Мемфисъ въ Маса́ръ. *Μεμφικὸν.*

Ми́ръ, ѣ́минли́къ, барашѝкъ. *εἰρήνη.*

Миротво́ръ, примирѝтель. *εἰρηνοποιὸς.*

Миролю́бїе, дѣто о́бычамира́тъ. *εἰρηνόφιλος.*

Мини́стръ, реджѐлинъ. *ὑπηρέτης, Μινήτρος.*

Министе́рство, реджаллѝкъ. *ὑπηρεῖον, Μινηστήριον.*

Мі́ръ, сѝчко що ѣ́ напра́вилъ Бо́гъ, сѝрѣчь небѐто и земла́та зобѐса мі́ръ, свѣ́тъ. *Το δημιούργημα τὸ παντὸς.*

Мїха́ника, занаа́тъ дѣто да подига́ человѣ́къ мно́го техчинà съсъ голѐма лесни́на, Манджалѝкъ. *Μηχανικὴ.*

Многобо́жїе, дѣто да вѣ́рва въ мно́го Бо́гови. *Πολυθεΐα.*

Многочи́сленный, неизбро́енъ нѣи чѐтный, хесапсѝзъ. *ἀναρίθμητος.*

Мнѣ́нїе, дѣто да мѕ са мнѝ чи ѣ́ таи́ ѣ́дно нѣ́що, сѫмнѣ́ньи, *σοχασμὸς, ἀμφίβολος.*

Монáрхїа, Самодержа́вїе, Ца́рство дѣто въ нѣ́го ца́рьатъ ѣ́ кендиꙗ́вюмо́лїа. *Μοναρχία.*

Монархѝческїй, самодержа́вный, кендиꙗвїкюмлѝнинъ. *Μοναρχικὸς.*

Морекольнѐнїе, Денѝсъ фвртѣ́наси. *Θύελλα.*

Мѕзы́ка, свирна́, чалгаджѝлакъ. *Μουσικὴ.*

Мщѐнїе, о́тмаствáньи. *ἐκδίκησις.*

Мы́съ, предго́рїе, вѣрвнъ въ морѐто. *ἀκρωτήριον.*

Матѐжь, кавга̀, глачка, смѣщѐнїе. *Σύγχυσις, ταραχὴ, ταραχοποιεία.*

Н.

Набѐги, васвалѝцы. *εἰσβολαὶ.*

Найва́жно, многова́жно, чо́къ-маслахатлѝ, матерѝ. *σημαντικόντι.*

Найцвѣтѣ́ще, дѣто са нахо́жда въ цвѣтатъ на врѐмато си. *εἰς το ἄνθος το ἀνθίζον.*

Намѣ́стникъ, дѣто ѣ́ гѣ́динъ вмѣ́сто дрѣ́гиго да карши нѣ́коя слѫ́жба, векѝль. *τοποτηρητὴς.*

Наслѣ́дство, мира́зъ. *κληρονομία.*

Народовла́стїе, земла̀ и́ли ца́рство, въ коѐто нѐма царь, а́ народа́тъ самѝ са чевирдѝва. *Δημοκρατία.*

Нарѣ́жнw, о́тгорѣ́, налицѣ́, ꙗ́здѐнъ. *κατ' ἐπιφάνειαν.*

Невѣ́жество, незнаа́ньи, невчѐнїе, простота̀. *ἄγνοια ἀμάθια.*

Негодова́нїе, гнѣвѐнмемекъ. *δυσπιξία, δυσαγμός.*

Назабѝсимость, дѣто незабѝсва о́тъ дрѣ́гиго, кендѝкашина. *ἀνεξαρτησία.*

Незы́блемы, и́стинно дока́заный. *ἀληθέσατα ἀποδεδειγμένος.*

Неизбѣ́жны, дѣто мѣ́тлакъ тре́ба да са. *ἀναπόφευκτοι.*

Неимовѣ́рнw, недостоѝно заключѐньи. *Μὴ ἄξιον πίσεως.*

Ненакѝсть, покрѣ́ванье. *περὶφρόνησις.*

Необразо́ванный, простáкъ, невченъ, варварскѝй. *ἀπολίτευτος, ἀνεξευγενισμένος.*

Неотралите́тъ, неемѣ́ванье. *ἀδετερότης.*

Необходи́мый, дѣто безнѐгw небы́ка, Мѣтланъ-о́лмалѝ. *ἀπαράιτητος, ἀναπόφευκτος.*

Неоскѝпный, незаморѐнъ. *ἀκάραξος, ἀκάματος.*

Неотомѝмый, *ἀκατακόραξος.*

Непоколоби́мъ, дѣто ни са покла́ща, ꙗ́къ. *ἀσάλευτος, ἀκράδαντος.*

Непостоѝнный, дѣто нѐма ѣ́ркѐкъ табиѝети, дедѝиндѐ дврмáсъ. *ἀκατάστατος.*

Непріа́тель, дошма́нинъ. *ἐχθρὸς, πολέμιος.*

Несомнѣ́нно, швпесѝсъ. *ἀναμφιβόλως.*

Новозавѣ́тна, Новозако́нна, Бо́жїата цѐрква до Р. Х. бѣ́ше старозавѣ́тна, старозако́нна, а́ І. Х. сасъ своѐто оучѐнїе направи а́ новозако́нна. *νέος νόμος λαβῶν.*

Нѣ́дры, па́звы. *κόλποι.*

О

Образова́нїе, и́лимъ-камили́къ, о́благоро́дньи. *πεπόλισις, ἐξευγενισμὸς.*

О́бласть, Епархїа, казаа̀, хѡра. *ἐπαρχία.*

Обыва́тель, Ерлїа. *αὐτόχθων, ἐγκάτοικος.*

Обита́тель, Обыва́тель.

Общежи́тїе, о́бщо живѐньи. *Κοινόβιον.*

Общеполѐзно, о́бщо на сѝнна фандалїа. *κοινοφελὲς.*

Общество̀, джемаа́тъ. *ἠκοινότης.*

Обелѝски, стары́ Егѝпетски ка́менны направы. *ὀβελίσκοι.*

Ограни́ченъ, дѣто ни ѣ́ колѐнъ що то щѐ да стрѣ́ва, а́ми и́ма сѝноръ щенито мѕ. *Περιορισμένος.*

Огро́мны, грама́дны. *ὑπέρογγα.*

Одна́кожъ, ла́кинъ, бела́кинъ, а́нджакъ. *ὅμως, πλὴν.*

Океа́нъ, дѝшь-денѝзъ, о́колозѐмното морѐ. *Ὠκεανὸς.*

Окрѣ́гъ, таркало̀, халка̀,

кружи́ло, и̑ казда̀. *κύκλος, ὡς κύκλος χῶρας.*

Олимпи́йскїи, дѣто е̑ о̑тъ гора́та Оли́мпъ. *Ολύμπιος.*

Опа́сность, газе́нъ. *κίνδυνος.*

Опа́сный, газепли́. *κινδυνώδης.*

Ора́торъ, китїа́, ри́торъ, краегоово́рникъ. *ῥήτωρ.*

Орѫжїе, силахъ. *ἅρματα.*

Осо́бливо, банъ-башина̀. *ἰδιαιτέρως.*

Острово́ъ, а̑да̀. *νῆσος.*

Отдѣле́нїе, па́й. *τμῆμα.*

Откры́тїе, намѣ́рканьи. *ἀνακάλυψις.*

Отлични́тельный, дѣто е̑ по́многw нѣ́що о̑тъ дрѫгитѣ человѣ́цы и̑лѝ за ю̑на́чеството си, и̑лѝ за дрѫги добрины. *διαπρέψας, διαπρεπης.*

Отмасти́тель, дѣто о̑бы́ча да си о̑тмастава́. *φιλέκδικος.*

Отношенїе, когà е̑дна́ ра́бота о̑тно́сашь на дрѫга́. *ἀναφορὰ.*

Отстѫпле́нїе, и̑злѣ́зканьи, о̑тъ кѣ́ра о̑тстапканьи. *ἀποχασία ἐκ' τῆς πίζεως.*

Ѳеа́да, мансарѣ́. *πολιορκία.*

Ѳбдарѣнъ, ѿдарѣнъ съ да́рвы. *προικισμένος με χάριτας.*

Ѳблагодѣтельство́ванъ, дѣто мно́го добрѡ̀ мѧ сторили. *κατευργετημένος.*

Ѳбстои́тельство, когà бѣ́ргши человѣ́къ нѣ́що, тре́ба да гле́да ѳбстоятельствата по пѣ́рвw, сирѣчь да ѳбкиди ще ли мѧ помо́гни бре́мето мѣ́стото, рабо́тата и̑ т. д. сирѣчь сичко що е̑ наоколо мѧ да го ѳбкиди добрѣ́, чи тогàсъ да начѣ́ни ра́ботата, си о̑колности. *περίςασις.*

Огрызе́нїе, бїеньи на совѣ́тà. *τύξις, τύψις συνεδότος.*

Ѯзнаменова́съ, вѣ́нъ, на́мъ о̑лмѧ́шъ. *διέπρεψεν, ἐδοξάσθη.*

Ѯада. Ѯада́.

Ѯнова́нїе, темѣ́ль, зи́ждь. *θεμέλειον, βάσις.*

Ѯнова́тель, темелкоа́нъ. *θεμελειωτὴς.*

Ѯтали, кала́нъ-квѣ́ръ. *ἐναπολοιφθέντα, ἐπίλοιπα.*

П.

Паде́нїе, па́дканьи. *πῶσις.*

Палести́на съ зовѣ́ Іерусалимскїатъ сандя́къ. *Παλεςίνα.*

Пѣ́рвенство, поголѣ́мство. *πρωτεία.*

Первонача́лнw, наипѣ́рвw, о̑тъ нача́ла, по́преди. *προαρχαίως, καταπρῶτον, προκαταρκτικῶς.*

Перевѣ́съ, памѣ́ка. *ἐπιρρὴ, σιμαντικότητα.*

Перемѣ́на, премѣ́на. *Μεταβολὴ.*

Пери́одъ, о̑тъ е̑дно̀ кре́ма до дрѫго зовѣ́ся пери́одъ, *περίοδος.*

Пирами́да, вѣ́тхи Египѣ́тски ка́менны напра́ви, каквото въ Цариградъ дикилѝ-та́шъ. *Πυραμίδες.*

Плодоно́сно, берекетаи́. *καρποφόρον.*

Побѣ́да, надви́кани въ бо́й. *νίκη.*

Побели́тель, наси́лникъ. *δυνάςης, προσάκης.*

Повѣствова́нїе, прика́зканїе. *διήγησις, ἱςορία.*

Погибель, поги́нканьи. *καταςροφὴ, ἀφανισμὸς.*

По́дкигъ, когà нѣ́кой о̑чини сла́вны голѣ́мы ра́боты, дѣто мачнw съ свършатъ, рѣ́кламы голѣ́мъ по́дкигъ и̑мà то́и да стори та́м и̑лѝ о̑на́м ра́бота. *ἀγὼν.*

Подкла́стїе, дѣто да е̑ человѣ́къ подъ чѣ́зда ко́ла, зовѣ́ся чи е̑ въ подкла́стїе. *ὑποτέλεια.*

Подлежа́щее, сако нѣ́що, дѣто за нѣ́го а̑зъ гово́рм, то е̑ подлежа́щее. *ὑποκείμενον.*

Поддержа́камъ. подкрѣпла́камъ. *ὑποβαςάζω.*

Позо́рище, сеи́ръ. *Θέατρον.*

Поколѣ́нїе. ро́дъ о̑тъ кого́то нѣ́кои е̑ роденъ, зовѣ́ся поколѣ́нїе, сирѣчь о̑тъ чіе поколѣ́нїе съ роди́ Христо́съ; о̑тъ Дави́довото. *Καταγωγὴ.*

Покрыва́ло, покры́вка, прекла́ньи. *κάλυμα.*

По́лзовамъ, фаидалади́скамъ. *ὠφελῶ.*

Полити́чески, са́кашъ маслаха́тъ дѣто ни е̑ церко́венъ, е̑ полити́ческъ, н. п. чекирди́кованито на ца́рскитѣ и̑лѝ мемлеке́тскитѣ рабо́ты, зовѣ́ся полити́чески. *Πολιτικὸν.*

Помышле́нїе, помы́сльваненьи. *ςοχασμὸς.*

Поня́тїе, когà незна́йшь нѣ́що, а̑чи го разумѣ́йшь ще речѣ́ и̑ма́шь поня́тїе за не́го; разумѣ́йканьи. *ἐνθύμησις, γνῶσις.*

Попече́нїе: джа́хтъ-е̑тмекъ. *φροντὶς.*

По́прище, назова́вася мѣ́сто дѣто не́го человѣ́къ ще проби́ега, но въ дрѫгомы́слїе прїе́мася разли́чнw, н. п: когà нѣ́кой человѣ́къ са ѿпо́пи, о̑тка́рамвся по́прище за презъ цѣ́лыатъ мѧ живо́тъ, сирѣчь о̑тка́рамвся пать да наставлява да поучава стадото си спора́дъ бо́рчатъ дѣто го поучава когà са ѿпо́па, и̑ така̀ е̑ди́нъ по́пъ когà проживѣ́и добрѣ́ въ до́лжноститѣ на по́пството си рѣ́кламы чи то́и протѣ́калъ по́прището на живо́татъ чи добрѣ́. *ςάδιον.*

Поработенъ, зароблнъ; порóбень. *ἐσκλαβομένος.*

Поро́да, сонзаделйкъ. ἐκ λαμπρᾶς φαμιλίας καταγωγὴ.

Порокъ, кабахáтъ, кевёръ. ἐλάττωμα, ἁμάρτημα, πταῖσμα.

Послѣдовалъ, трагналъ поди́ръ. ἠκολούθησε.

Потóмцы, йзрождённицы. ἀπόγονοι.

Почтéнность, почетъ. τιμιότης.

Почти, пóшта. πόσα, ταχυδρόμος.

Почти, комахáй, хеменъ. σχεδον.

Походъ. трáгванье на сефéръ. ἐκστρατεία.

Пóхоть, плóтско щéнье. ἐπιθυμία, σαρκικὴ.

Поцентврйй, на стотúны. εἰς ἑκατοστάς.

Правлéнїе, чевирдúсванье мемлекéтъ. διοίκησις.

Прагматúчески, дѣйствúтелно. πραγματικῶς.

Превратность, прешварта́нье, тептúлъ. μεταβολὴ.

Превратá, превратность.

Превращéнїе, превротность.

Превосходный, преголѣмъ высоковазвѣзый. ἔξοχος.

Предводúтель, напредводникъ, аскéръ-башá. ἡγεμών, ὁδηγὸς, ἀρχηγὸς στρατῦ ἢ ἔθνους.

Предводúтельство, напредводúни. ἀρχηγεία.

Предварúтельно, найпáрво, превáренно. προκαταλήπτως.

Предмéтъ, сáко нѣщо ѐ предмéтъ. ἀντικείμενον.

Предвопредлéнно, отдáвна, отколѣ вопредлéнно. προ πολλῶ διορισμένως.

Предпрїимчúвый, дѣто сасъ йщáхъ й съ мокáтъ захвáщя работата си. ἐπιχειρηματείας.

Предпринимáмъ, зéмамъ отгорѣ си нѣщо да го сварша. ἀναδέχομαι.

Предпрїáтїе, поéмани на нѣкоя рáбота. ἐπιχείρημα.

Предразвéдокъ, сáко нѣщо дѣто занéго человѣкъ пéрвый пáть са навчи зовéса предразвéдокъ, затò когà нѣкой навчи нѣщо крúво, рѣкамы чи тóй ѐ предразвéдливый сирѣчь предъ да влѣзи прáво знáнїе въ главáта мв, влѣзло крúвото. πρόληψις.

Представлéнїе, мендáна, вéщь гетирмéкъ. ἐμφάνισις, παράστασις.

Предшéственникъ, дѣто пóперво былъ. προκάτοχος.

Преждевремéнно, предивремéнно, отвремно. προκαίρως.

Преимúществство, голѣмúна, поголéма сúла йманье. ὑπεροχὴ.

Прибáвка, придáвка. προσθήκη.

Прибѣжище, прибѣгванье. καταφύγειον.

Призна́вамъ, йсповѣдамъ. ὁμολογῶ.

Принадлежáва, стóйса. ἀνήκει.

Присовѣтованїе, придúмванье. κατάπεισις.

Присоединéнъ, дѣто йли́ мнóго нѣщá вéдно положúны, йли́ ѐдúнъ при мнóгото. ἐνομένος.

Прúстпъ, юрюшъ. ἔφοδος, ἐφορμὴ.

Приступлéнїе, непослýшванье въ законытъ. παράβασις.

Причислáвамъ, гúждамъ нѣкого въ бюлюкатъ на дрúги. συνκαταθέττω, συναριθμῶ.

Прїáтенъ, прїáтно, хабезлй. καλὸς, νώσημος.

Прокозглáсвамъ, когà на народатъ са положи цáрь йли́ нача́лникъ, прокозглáсватъ го, сирѣчь познáватъ го. προανεφώνησαν, ἀνέδειξαν.

Провúнцїа, велáетъ, казáа, ѐпархíа. ἐπαρχία, χώρα.

Продолженїе, простúранье на врéма. παρέκτασις.

Произведéнїе, когà нѣкой говóри нѣщо, йли́ человѣцы са свáдатъ, óновà дѣто йзлѣзи отъ говóринто йли́ отъ свáдата, зовéса произведéнїе, сваршóкъ, крáй, йли́ въ ариѳмéтїката когà речéмъ 2 и́ 2 = 4, то 4 ѐ произведéнїе, йли́ пáкъ въ сѣжытъ плодáтъ зовéса произведéнїе, и́ т. д. πρωϊὸν, ἀποτέλεσμα, παραγώμενον.

Происхождéнїе, произлúзанье. παραγωγὴ.

Промышлéнность, дѣто да са грѣди нѣкой сасъ врéма да придобúй, да йспичéли йли́ да приготви зовéса промышлéнность, промúсланье, предмúсланье. πρόβλεψις, προβάλευμα, προμύθευσις.

Простéщенїе, оучéнїе, свѣтванье назмáтъ отъ назка, ѿелагородованїе дшéвно. φωτισμὸς.

Прострáнство, простúрани на мѣсто, н. п. голѣмо прострáнство ѐ отъ землáта до нéбето, и́ т. д. ἔκτασις, ἀπόσασις.

Процвѣтáвамъ, когà нѣкой цáрство са чевирдúсва отъ добры́ закóны и́ дóбаръ цáрь, то тогáсъ процвѣтáва, тáй и́ человѣкъ и́ т. д. ἀνθίζει.

Пурпýрока крáска, чрвéна боя́. πορφύρα.

Пщéтно, напрáзднo, джáба. ματαίως.

Пытно, дамгй отъ лекедúсванье лекѐ. κηλὶς, ῥύπος.

Р.

Рабновлѣнїе, когà безнúтъ ни накúска ѐднáта, зо-

кѣла равнокѣтіе, а̑ когà пáкъ царѣто сѧ согласатъ да пáзатъ нѣкои нѣщà за да сѧ нерóдѝ дженкъ, и̑ то сѧ зовѣ равнокѣтіе, и̑ т. д. ἰσοσαθμία, ἰσορροπία.

Разбалúна, зúждови на разбалéны âпíи. ἐρρείπια.

Разбращéніе, расцáлвани на табиχéти, чапкънлакъ. διαφθορή.

Раздóры, свáды-кавги. σχίσματα.

Размножáкамъ, стáкамъ тóлкоѭ мнóгω щото ни сѧ побúрамъ въ товà мѣсто âмѝ о̑тχождамъ на дрѣго. καταπληθύνω.

Разстройство, харабатлúкъ. παραλυσία, ἀταξία οἰκονομίας.

Расточúтельность, расталѣйкани, безъ χисапъ безмнó карарéѥ χáрчини, и̑ о̑тъ товà въ сиромáшество дохождани. ἡ ἐξ ἀσωτείας καὶ διαφθορῆς ἠθῶν παραλυσία, διασκορπισμός.

Рачéніе, рáчини, о̑тсѣдарци залáгани на нѣщо. προθυμία, ἐπιμέλεια.

Рéкнитель, ѣдúнъ дѣто мѧ сѧ рéкни нѣщо, йлѝ за нéго óбѣщо, йлѝ йма рéкнини да сторú нѣкоѝ óбщо добрò. ζηλωτής.

Революція, бáшъ-каладирмáкъ, матéжъ. ἀποστασία.

Реформáція, тептилúкъ вѣра йлѝ въ граждáнски закóны. μεταρύθμισις.

Рóбско, ѣзúрско. εἰλωτικὸν.

Рóсиошь, когà нѣкоѝ богáтъ χáрчи парѝ безъ мѣрка за йликáнъ. ἀσωτεία, πολυτέλεια.

Рѣзка, брѣзка, далбóко врѣзната чертà. γραμμὴ, ῥητὶς.

Рѣшúтельное, когà двóйца царѣ мнóгω пáти сѧ оу̑дарáтъ въ дженкъ, па найпóслѣ гѣдатъ сúчката си сúла, тогáѥ то оу̑дáрвани зовѣсѧ рѣшúтельно, защóто то щѐ о̑предѣлѝ бѣче кóй щѐ сѧ набúй. κρίσιμον, προδιορισικὸν.

G.

Галамúна, óстровъ на бѣло мóре. σαλαμὶν.

Самодержáвный, цáрь дѣто ни сѧ заповѣда о̑тъ никóго, а̑ сáмъ согласнω сѧѥ закóнытѣ заповѣда въ цáрството. αὐτοκράτωρ.

Самовлáстный, дѣто подъ никóго ни ѣ. Αὐτεξούσιος.

Самодéржецъ, Самодержáвный.

Самозвáнецъ, сáмъ насѣбе си йма дáлъ. αὐτονομασὴς.

Самостоáтельность, цáрство дѣто не забúси о̑тъ дрéвнго Госвдáрà, каквóто сѣга ѣ Грéція, дáмаѥ чи йма самостоáтельность, сúрѣчь сáмо посѣбе владѣй безъ да мѧ свюрдúска дрéвго цáрство. Αὐτονομία, Αὐθυπαρξία.

Сатрàпія, пашалúкъ. ἐπαρχία ἑνὸς σατράπου, πασσὰ.

Свидѣтельство, шаадетлúкъ, шаадетнамѣ. ἀπόδειξις, μαρτυρία.

Свирѣпство, лáдость, лáдъ гнѣвъ. μανία.

Свѣтска, свѣтóвна. ἐγκόσμιος κοσμικὴ.

Свящéнна, церкóвна. Ἐκκλησιαζικὴ.

Сеймъ, диванъ. βουλὴ.

Сѣкты, ѣресси. ἐραίσεις.

Семéйство, чéлядь, фамúлїа. φαμίλια, οἰκογένεια.

Сенáтъ, когà ѣднò цáрство йма 12 йли 24 сенатóры, риджéлы, собрáніѥто тѣхно и̑ тíи сáмы зовáтѥ сенáтъ. Σενάτον, Συγκλητὸς, βουλὴ.

Систéма, тóйзи порáдокъ дѣто по нѣгъ Бóгъ нарѧдúлъ да сѧ ωбрáща свѣтатъ безъ да сѧ промѣнѝ χúчь, зовѣсѧ систéма. йлѝ состóйность, постóйность, такà и̑ сáко цáрство, сѣки нарóдъ и̑ сѣки человѣкъ мóжи да йма свóята систéма. σύστημα.

Сидóнъ грáдъ въ Сирíа. ἡ Σιδών.

Слѣдствіе, когà ѣдúнъ человѣкъ бúрзъ карáрзъ самѣ барки на злóто, слѣдствіе на товà ѣ пóголѣмо злò. ἐπακόλουθον.

Смертéльнω, нарáнѥсѧ смертéльнω, за смáрть, за оу̑мúрани. θανασίμως.

Сношéніе, намѣсани помѣсани ѣдúнъ съ дрéви. σχέσις, ἐπιμιξία, συμπεριφορὰ.

Собúтіе, сáвчкани, йстóрїа. συμβεβηκὸς, ἱστορία.

Соврéменникъ, ѣднокрéменникъ, дѣто ѣ живѣлъ въ ѣднò врéма. σύγχρονος.

Совершéннω, когà нѣкоѝ сварши нѣкоѧ рáбота добрѣ, рѣкками чи совершéннω добрѣ а̑ сторúлъ. ἐντελῶς.

Совршéнство, дѣто да достúгни человѣкъ добрѣ въ комгóди рáбота, рѣкамы, тóѝ достúгна въ совершéнство, сúрѣчь навúчи а̑ докрáй. ἐντέλεια, τελειοποίησις.

Соединáкамъ, свúрамъ наеднω. ἑνώνω, συνενώνω.

Сообщéніе, когà ти ωбáдѧ нѣщо дѣто тú го незнáйшь, щѐ рече сообщúкамъ ти нéго нѣщо, стрéкамъ го óбщо, такà подóбнω и̑ когà нѣкого непрiáтельѧ ωбградúлъ го воúскà и̑ мѧ недáка да сѧ чúка йлѝ да сѧ бúж-

да сѧ ванкашнытѣ сѝ конѣкѝ ще речѐ нѣма сообще́нїе ѝ т. д. *κοίνοσις, συγκοινονία.*

Сообщнинъ дѣто чи́ни сообще́нїе. *ὁ κοινοποιῶν, ὁ κοινονὸς.*

Сопе́рникъ, кога́ дво́йца зако́ваго́ди ра́бота нѣсѧ о́ставѧ нити о́нзи нити о́нзи да ѧ̄ зѣми, ще речѐ чи тїи сѧ сопе́рницы, противобо́рцы. *ἀνταγωνιϛὴς.*

Состáвамъ, напра́вамъ, кра́римъ. *συϛαίνω, ϛαίνω.*

Сотворе́нїе, напра́ваньи. *δημιεργία, ποίησις.*

Спо́рны, кавгалїи, неотбра́ны. *φιλονικόμενα, ἀμφισβητόμενα.*

Справедли́вость, правдина̀. *δικαιοσύνη.*

Сраже́нїе, дже́нкъ кавгасѝ. *μάχη.*

Средизе́мно, дѣто ѐ посредъ земла́та, бѣлото морѐ сѧ зовѐ средизе́мно морѐ. *ἡ Μεσόγειος.*

Старѣ́йшина, чорбаджи́и. *πρωεϛὼς.*

Ста́тья, йдѡль, йлѝ сѧко нѣщо дѣто поприлѝцва на человѣ́чески тре́пъ зовѐсѧ ста́тья, а̀ въ нѣкои́си па́къ о́уговоры когà въ контра́ктатъ сѧ на́пи́шатъ кой каквò ѐ до́лженъ да ѿ̄дарши, тїи кавили зовáтсѧ ста́тїи. *ἄρθρον συνθήκης.*

Степе́нь, мѫ́ж: ро́да, зна́чи багама́къ. *βαθμὸν, βαθμὶς.*

Сте́пень, жен: ро́да, зна́чи чи́нъ въ каквáгоди полити́ческа йлѝ воéнна слѫ́жба, тáм рѣ́чь ѐ най-вѫ́потребѝтелна, кóто ѝ а̀зъ ча́стѡ о́уѫ́потребáвамъ. *βαθμὸς εἰς πολιτικὸν ἢ στρατιωτικὸν ὑπέργημα ἀποκτόμενον, ῥᾴγκον.*

Сте́пь, ѐднò незасе́лено мѣ́сто каквото ѐ пѫ́стый а̀рабиста́нъ. *ἐρημεία.*

Стихотво́рство, а̀кѡ зе́мата напи́ша нѣщо ѝ гла́дамъ ѐди́натъ ре́дъ да нѣма по́многѡ гре́чки о́тъ дрѫ́гїатъ, ѝ ре́шна гласовдаре́нїето ѝ на два́та ре́да сѧ наѣднò мѣ́сто, ще речѐ стихотво́ра, йлѝ зна́ѧ стихотво́рство. За приме́ръ прево́ждамъ о́тъ Ѳанаси́ѧ Христопо́ла ѐдна̀ пѣ́сенъ на балгарски, да сѧ ви́ди щоще речѐ стихотво́рство.

Ѡ Тамбу́ро, Мо́ссо сладкопо́йно,
До когà нѝй такà да малчи́мы;
До когà та́й сердцѐ безпоко́йно,
Та когà нѝй ще сѧ весели́мы;

Часò ти́че ти́че та сѝ барвѝ,
Ѝ вовѣ́ки та́й ще замину́ва,
Я̀ младостьта̀ бѣ́га та сѧ барти́,
Ѝ напра́зно барвѝ премину́ва.
То́йзи цвѣтѣ́цъ що го лю́тѡ та̄пчимъ
Когѝ дрѫ́гъ па̄ть мо́жишь сѧ надѣ́ѧ;
Ще го на́йдимъ да сѧ порастапчимъ,
По вѣ́дринкà ѝ по вѣ́тровѣ́ѧ.
Си́чки ско́рби далéчь нѣ́къ сѧ ма́хнатъ,
Ѝ тру́довѐ нѣ́къ сѧ бѣ́дно сбира̄тъ,
Та въ море́то си́чки да сѧ ра́хнатъ,
Та́мъ надѣ́жды зла́ты да сѧ стѫпа̄тъ.
Я̀ нѝй вѣ́че въ сла́дости свобо́дны
То́йзи часе́цъ нѣ́ка сѝ попѣ́ймы
Въ пѣ́снитѣ сѝ да ба̄димъ добо́лны,
Ѝ сла́дкичкѡ да сѝ поголѣ́ймы.

Стихотво́рството йма разли́чны пра́вила, ѝ о̂тъ това̀ ѝ разли́чны пѣ́сни, а̀зъ прегле́дамъ чи въ на́шатъ а̂зы́къ нѣма равноокончáтелны пѣ́сны, каквóто тѣ́зи стѝхови, но па́затъ че́тъ на сло́зитѣ, ѝ това̀ стихотво́рство послѣ́доваха ѝ въ̀лланытѣ. Я̀хъ! ко́лко жела́мъ да сабира̄ нѣ́колко пѣ́сни Бо́лгарски да ги йзда́мъ на печа́тъ!

Стоа́ичный гра́дъ, та́хтъ Е̑рй. καθεδρευθσα, πρωτεύθσα.

Стоапотворе́нїе, квалеаптирмасѝ, πυργοποιεία.

Страда́нїе, когà нѣкой тѣгли злò о̑тъ дрѣгиго зовѣ́ла страда́нїе, н. п. Пе́таръ ма бїи, й когà нѣкой чи́ни нѣщо на ме́не пáкъ га зовѣ́ страда́нїе, н. п. Пе́таръ ма оу̑чи. παθητικότης.

Стра́нствокамъ, стрѣ́камъ кварѣ́тлйкъ, йлѝ хо́да почѣ́жки мемлекéти за да ви́да й да чѣ́а мно́гш добры̀ нѣщà за да ги донесà въ о̑течеството си, й хо́да за да придобы́а парѝ. ξενιτέυομαι.

Стремле́нїе, вдрѣканьи, втѣ́рканьи. ὁρμὴ.

Стро́гш, лю́тш, сѣ́ртъ. σκληρῶς, σφοδρῶς.

Свди́лище, гадница, Мехкемѐ. κριτήριον, δικαςήριον.

Свекѣ́рїе, празновѣ́рїе, дѣто да вѣ́рва человѣ́къ на гадница, на бáани, брачѣ́кани, на вепúри й каракáнчовцы й да га бой да трагни на пáтъ въ тóйзи йлѝ въ о̑нзи дéнь, йлѝ да вѣ́рва на лажлúки Бóгоки, зовѣ́ла свекѣ́рїе. δυσηδαιμονία.

Свпéрничество, противобóрини, ви́жда свпéрникъ. ἀντιζηλεία, ἀνταγωνισμὸς.

Свхопѣ́тно, пѣ́свхо. τὸ τῆς ξηρᾶς.

Свщество̀ка́нїе, а̑зъ гамъ, гирѣчь нигамъ да ма нѣ́ма въ свѣ́татъ ще речѐ и̑мамъ свщество̀ка́нїе. Такà подо́бнш й Е̑дúнъ наро́дъ, дѣтотóй по̀преди былъ потапканъ то́лкосъ каквото чи ни го и̑ма́ло въ свѣ́татъ, като го поди́гни нѣ́кой й го пока́жи за наро́дъ, ще речѐ дáва мъ свщество̀ка́нїе. ὕπαρξις.

Сѣверокосто́чна, дѣто е̑ между̀ сѣ́верь й и̑стокъ. ἀρκτικὸ ἀνατολικὴ.

Сцена̀, когà и̑гра́атъ нѣ́каквы и̑гры̀, каквото въ Θеа́тратъ, й тíи и̑гры̀ га раздѣле́ны на небѣ́ты, два̀, трѝ йлѝ по мно́гш, сѣ́ки Е̑дúнъ небѣ́тъ зовѣ́ла сцена̀, защò като га и̑гра́й Е̑дúнъ небѣ́тъ габа́рала пердѣ́то, дрш да га приго́тватъ о̑инджúнтъ за дрѣ́гйатъ, й когáта о̑тво́ри пердѣ́то о̑нова̀ дѣто гледáмы гирѣчь о̑нджúнтъ й дрѣгитъ нѣщà зовѣ́ла сцена̀. Така̀ подо́бнш аллигорúчески рѣ́кáмы въ сцена́та на свѣ́татъ было тѣ́й йлѝ о̑нѣ́й нѣщо. Σκυνὴ.

Счастли́вш, благополу́чно, о̑рлúа. εὐτυχῶς.

Т.

Такóвъ о́бразъ, га тóга такáмъ, о̑на̀ кезалúкъ. τοιοῦτρόπως, ἅτιος.

Тарéнтъ и̑ма на Е̑дúнъ гра́дъ. τὸ Τάρεντον.

Тва́рь, гóко нѣщо е̑ Бо́жïа тва́рь, гирѣчь Бо́жïа напра́ва. κτῆσις, δημιούργημα.

Творе́цъ, Богъ творе́цъ дѣто е̑ созда́лъ гичко. ποιητὴς, δημιουργὸς.

Ти́гръ, рѣка̀ въ А̑сïа. ὁ Τύγρις ποταμὸς.

Тира́нинъ, мжи́тель. τύραννος.

Ти́ръ, гра́дъ въ сѣ́га Сирíа при а̑фа ба́йзш. ἡ Τύρος.

Толпы̀, сѣ́ки наро́дъ дѣто хо́ди каквото цыганытѣ тѣктáмъ зовѣ́ла толпы̀, кѣ́ди. νομάδες, ὄχλοι, λαοὶ.

Торжество̀, свѣ́тло праздне́ваньи. ἑωρτὴ, πανήγυρις.

Трибúны, риджéлы совѣ́тчицы, въ старорωмáнското̀ вáрство. οἱ Τριμποῦνοι.

Трвдолю́бïе, чалишканлúкъ, захмéдъ, коджакламáкъ. φιλοπονία.

Тúнвзъ, е̑жнò бе́йство въ А̑ффрика. το τύνεζι.

Тшéтны, джáба, нафилѐ, напра́знш. εἰς μάτην χαμένους.

Тажéны, о̑мврлúи за въ далга дáвïа рáботы. χρισολογικαὶ.

Оу̑.

Оубúйство, оубúванïе, схотомὸς.

Оубы́тки, недéръ, зара́ръ, ζημία, βλάβη εἰς το κέρδος.

Оубѣди́ли, придúмали. κατέπεισαν.

Оударъ, оу̑да́рвани, бла̄сванни. ἐπίπτωσις, πάταξις.

Оудѣ́лъ, когà га дѣлатъ бра́тья, сѣ́ки дѣто зéмнка свóйатъ па́й, зовѣ́ла оудѣ́лъ, дѣлъ. μερίδιον ἀπὸ κληρονομίαν.

Оудѣ́лный, нѣщо дѣто е̑ дѣлъ нѣкомъ, йлѝ оудѣ́лный зако́нъ. Μερισικὸς της κληρονομίας νόμος.

Оугрожáвамъ, плáша, коркодúвмъ. ἐπαπειλῶ, φοβερίζω.

Оужáсный, страшный, гро́зный. φρυκτὸς, τρομακτικὸς.

Оужасъ, стра́хъ, впáплакъ, φρύκη, τρόμος.

Оуклонáвамъ, о̑тклонáвамъ о̑тъ нѣщо. ἀπομακρύνω τινὰ ἀπὸ τὶ.

Оумѣ́ренный, когà человѣ́къ нигà простúра о̑тъ ю̑ргáнатъ си по́многш, рѣ́кáмы чи е̑ оумѣ́ренъ, карáрджеза. μέτριος, μετριόφρων.

Оуниженïе, оупáдканч, о̑падвани снисвани. ἐλλάττωσις, ταπείνωσις, σμίκρινσις.

Оупрабла́вамъ, чекирдúслмъ. διοικῶ, κυβερνῶ.

Оу҃слѣги, послѣжбанита. *δμλεύσεις, ἐκδμλεύσεις.*

Оу҃совершенѣтвокамъ, докарвамъ къ совершенѣтво. *τελειωποιῶ.*

Оу҃спѣхъ, напредобани. *πρόοδος.*

Оу҃тверждéніе, оу҃твердáвани. *στερέωσις.*

Оу҃чáстіе, когà мнозѝна человѣцы оу҃чѝнатъ нѣщо вѣднw ще речѐ ѝматъ оу҃чáстіе къ нéго нѣщо, сирѣчь ѝматъ мѣтохъ, пáи. *Συμμετοχὴ.*

Оу҃частъ, оу҃чáстіе.

Оу҃чреждáкамъ, когà напрáви нѣщо о҃бщеполéзно, рѣкамы оу҃чреднлъ шкóли, ѝ т. д. *συςáινω σχολεῖον ἤτι ἄλλο κοινοφελὲς.*

Ф.

Фáбрики, кирханы да прáватъ свкнà ѝ сакаквы дрѣви ѣспáпи ѝ матáфи. *τεχνυργεῖα.*

Феодáльно правлéніе, дерéбейлкъ, ѣдинъ голѣмѣцъ дéто безъ да сѧ подслáга на цáрьатъ и на закóны гѣ по свóя си волѧ мѧчѝтелски о҃правлáва нѣкое мѣсто ѝли ѣпархíя. *ἀπεριόριςος κτηματείας ἑνὸς τόπυ.*

Флóтъ, гемѝ - донанмасѝ. *φλότα.*

Х.

Хвдóжество, занаáтъ. *τέχνη.*

Храбрый, юнáкъ, сѝлéнъ. *γενναῖος, παλύκαρος.*

Характѝръ, сéки человѣкъ ѝма по ѣдѝнъ свóйси характеръ, н. п. когà ѣдѝнъ человѣкъ ѣ почтéнъ ѝ дóбаръ, рѣкамы, чи тóйзи человѣкъ ѝма почтéнъ ѝ дóбаръ характеръ, а на протѝвъ кáжимъ ѝма лóшавъ характéръ, сеймà, нишáнъ, бѣлегъ. н. п. фенà семмасѝ бáръ. *χαρακτὴρ.*

Храбрость, мѫжество, юнáчество. *γεναιότης.*

Ц.

Цáрствованіе, царѣвани. *βασιλεύειν.*

Цѣль, нѣтъ, оу҃зрокъ. *σκοπέμενον, ἀποβησόμενον, τέλος.*

Ч.

Чáстна, когà ѣднà ѷстóрія о҃пѝсва о҃бщо за сѝчкитѣ цáрства зовéсѧ о҃бща, а когà ѡпѝсва сáмо за ѣднò цáрство, зовéсѧ чáстна. *μερικὴ.*

Четà, чéта, бюлюкъ. *ποσότης, ἀριθμὸς, ἀνθρώπων.*

Честолюбіе, Любочéстіе.

Чрезсычáйна, чрезмѣрна.

Чрезмѣрна, о҃тванъ мѣра, карарднъ-зіадѐ. *ὑπέρμετρος.*

Черта, бѣлегъ, рѣзка, дрáска, родà. *ςίγμα.*

Числò, чéтъ, бро́й. *ἀριθμὸς.*

Чѐвствo, ѡгáждани, ѡсѣщани. *αἴσθησις.*

Шт.

Штатгáлтерскій, Бéнскій, о҃бластникъ. *χώρας διοικητὴς.*

Ѭ.

Ѭбленіе, сѫщо ѫбленіе сѧ зовѐ товà, дéто нóщемъ когà ѣ ѫснw ѝ бéдро небéто, бѝждамы да сѧ протáга ѣднà свѣтлинà като звѣздà, та дѐмамы чи звѣздà пáда. а то нѝ ѣ звѣздà о҃бѣнь нѣконси тлѣсти ѝтпáрки конто о҃тъ сланцето сѧ запáлкатъ, такà подóбнw ѝ въ политѝческитѣ рáботы ѫбáватсѧ нѣкои мѐжи ѝли нѣкои рáботы, конто зaскóрw базлѣзкатъ на голѣма высочинà, а заскóрw пакъ ѝ спáдкатъ, такà бѣше Бонапáрте каккóто ѫбленіе сѧ блѣснà въ свѣтатъ сасъ голѣмы рáботы а тѣтакси ѝ премарчѐ. *φαινόμενον.*

Ѭрмò, ѫрѣмъ хомóть бѝждн ѭго.

Ѭ, ѫзъ. *ἐγὼ.*

Ю.

Ю҆жный, батà - тарафлѝ, полвдéнный. *Μεσημβρινὸς.*

Югъ, полвдне. *Μεσημβρία.*

Я.

Орáкія, о҃тбатъ балкáкатъ на Болгáрія, като прекóсашъ о҃тъ Нѝшъ до Сéресъ камтò ѝгтокъ сѝчката страна до чѐрното морѐ, зовéсѧ по вѣтхо Орáкія. *ἡ Θράκη.*

Оѝки, ѝма на ѣднѝй градовѐ въ Грéція ѝ въ Малъ. *Θῆβαι.*

Оѝкски, дéто ѣ о҃тъ Оѝки. *Θηβαῖος.*

Конéцъ.

ВЪ БѢЛГРАДЪ СЕРБІИ.

Благороднѣйшій Княжеско-Сербскій Консолъ въ Бѣлградъ Господинъ Панделеймонъ Х. Стоиловъ. 10 кн:

Ѡбавлéніе на Болгáрската Íстóрїа.

Въ 1827 лѣ́то и̂здáдохъ ѡ̂бавлéніе за и̂здáнїето на Болгáрската Íстóрїа, и̂ ни го подáдохъ ба нарóдатъ, защóто чáкахъ да и̂злѣ́зи на свѣ́тъ ѳна́а критúческа Íстóрїа на Болгáрскїатъ нарóдъ, въ кóто Господúнъ Ю̆рїй (Григóрїй) Венелúнъ сѧ оўпражнáваше тогáсъ, а̂ въ 1829 лѣ́то и̂здáди сáмо пéрвата чáсть. *)

*) Тóй зи Новѣ́йшїй Íсторїописáтель Болгáрскагѡ нарóда, въ 1830 лѣто дóйде въ Ѳвкорéщъ, съ намѣрéніе да приглéда въ Влáшко и̂ Молдóка и̂рхúвы и̂ Хрисóвулы, па послѣ да премúни и̂ въ Болгáрїа да оў любопы́тствова сѧкаккы предмѣ́ты, кóйто да мóгатъ да го спомóгнатъ за да спúши ѣ̂дна́ пóлна Íстóрїа и̂ на найпослѣ́днытѣ ѳ̂похы на Болгáрскїатъ нарóдъ. Тóй зи мла́дый мѫ́жъ по прáво мóже да сѧ назовѐ возѳновúтель на Болгáрската Íстóрїа. Нѣгѡватъ ѣ̂навтїóсмъ камъ таа рáбота тóлкоізъ ѣ̂ голѣ́мъ, щотѡ̀ за голѣ́ма наша срамотà, ниѣдúнъ ѳ̂тъ наізъ ни смѐ достóйны а̂кѡ не да послѣ́довамы нѣгѡвото предпрїáтїе; а̂тѡ̀ покрáйнѣй мѣрѣ́ да попы́тамы за нѣ́го дѣ̀ ѣ̂, какѡ̀ ѣ̂ и̂ що ѣ̂ причúната та не и̂здáди и̂ дрѧ́гитѣ четы́ры чáсти, и̂ а̂кѡ бы да ни ѣ̂ и̂мáлъ лѣснинà, да мѧ сѧ помóгни, и̂лѝ да мѧ сѧ и̂скѧпи трвдáтъ па да сѧ печáта. Тѣ́й зи рѣ́чи мóжатъ да потрóнатъ сардцéто на сѣ́кигѡ багáтагѡ и̂ оўчѐннагѡ Болгарина, кóйто нѣ́ма ѳ̂каменѣ́ннѡ ґѳ̂ши вѣ́че сардцѐ.

Азъ защото желаахъ да са повда отъ речен-
ната Господинъ Венелинова Исторїа въ попра-
вленїе на нашата Исторїа, васчаквахъ до сега.
Но-като оузнахъ чи Господинъ Венелиновата
Исторїа (низнаа по каквы причины) нещѣ из-
лѣзи сичката на свѣтъ, рѣшихса да послѹ-
шамъ настойното присовѣтованїе Благороднаго Господина Іоанна Х. Ангелова, и ѣто чи
окнародовамъ второ окавленїе за издаенїе на
Болгарската Исторїа по содержанїето на первото
окавленїе, което веднш сасъ тѹй врѹчавамъ.

Азъ въ многш мѣста ще са отнеса по не-
гвыть історико критически изыскванита, въ
примѣчанїе, отъ който прочитателитѣ ще поѣ-
матъ основны аксїомы заради найстарата І-
сторїа на нашитѣ прадѣди Болгары. Но за-
щото ще са оуголѣми Історіата, опредлава-
са цѣна ѳсемь сванцыга на ѣдна книга. Кой-
то изволи да са подпиши спомоществователь
ще изволи да даде напредь четыри сванца а
дрѹгитѣ четыры кога полѹчи книгата.

Анастасъ Стоановичь
Кипиловскїй.

1836. Февр: 10.
Бѹкорещъ.

6243 1918

Бо́гъ на врѣма сѣ́ше Вро́носъ во ста́рыт҃ времена̀,
Ко́йто съ сѫ́рпатъ си́чко жа̀ни ѝ пола́га въ тѣмнина̀.
Я̀ що мо́же да захва́ти перо́то на я̀лина̀,
То̀ ѡ҃ста́ва за приме́ры на си́чкит҃ племена̀.